

ספר
מרי"ח ניהוח

קונטרס
"זדים ביד עוסקי תורתך"
בעניני "חנוכה" בהלכה ובאגדה

חברתיו וערכתיו בעזרת
החונן לאדם דעת
רן יוסף חיים מסעוד בן לא"א
רבי משה אבוחצירא שליט"א

עפולה
שנת התשע"ה

© כל הזכויות שמורות

כתובת המכון ולהשיג את כל ספרי המכון
הרה"ג רן יוסף חיים מסעוד אביחצירה שליט"א
רח' תאשור 6 ג' עפולה
טלפון: 052-7727591
rantorah@gmail.com
ran0527727591@gmail.com

זִכְרוֹן עוֹלָם בְּהִיכָל ה' ה' ז

מוקדש לעילוי נשמת אבי מו"ר ועט"ר
רבי משה בן רבי משה ורבקה אביחצירה זצ"ל

נולד י' שבט ה'תש"ו בעיר תארודאנת מרוקו
נלב"ע ליל כ"ו אב ה'תשפ"ה
בעיה"ק ירושלים תובב"א נטמן בהר המנוחות קהילת ירושלים שער ברוש
"מתים יחיה אל ברוב חסדו ברוך עדי עד שם תהלתו"

תנצב"ה

מפתחות

הקדמה	א
קונטרס "זדים ביד עוסקי תורתך"	ז
❖ דרוש לחנוכה בלול בחריפות ובבקיאות בנגלה ובנסתר להגאון הקדוש אדמו"ר רבי יוסף אוחיון זצוק"ל	ז
❖ שיחה א' לחנוכה עפ"י ה"פרי צדיק" לרבי צדוק הכהן מלובלין זצוק"ל וזיע"א	טז
❖ שיחה ב' לחנוכה עפ"י ה"פרי צדיק" לרבי צדוק הכהן מלובלין זצוק"ל וזיע"א	כה
סימן א	לז
❖ בטעם שנהגו העם להדר לעשות חנוכיה מכסף ולא מזהב ועוד	לז
❖ מכתב שקיבלתי מאת ידידי היקר הרה"ג מרדכי חיים שליט"א	מא
סימן ב	מה
❖ בעניין נר השמש האם יש בו קדושה	מה
❖ הוספה לענין האם יש קדושה בנר השמש	מט
❖ 'הנרות הללו קודש הם'	מט
❖ תירוץ השפת אמת והשדי חמד	מט
❖ 'לראותן בלבד כדי להודות'	מט
❖ 'קרא לשמש ויזרח אור'	נ
סימן ג	נא
❖ אור, חנוכה, כהנים, וכו' רמזים נפלאים לחנוכה	נא
סימן ד	נג
❖ בעניין מיני הכלים שראוי להדליק בהם נר חנוכה	נג
❖ כוסיות הזכוכית ששמים ע"ג החנוכיה מכסף האם מוריד אותו ממעלת כסף לזכוכית	נד
❖ מה שכתב החסד לאברהם שכל הכלים שמנה לעיל שאינן יכולים לעמוד מאליו בלא סמיכה אינם ראויין לנר חנוכה	נו
❖ מכתב שכתבתי לבעל הפסקי תשובות	ס
סימן ה	סג
❖ מה עדיף לקנות קודם חנוכיה מכסף או מגילת אסתר מהודרת	סג

סימן ו	סט
❖ טעם להדלקת נרות ברשות הרבים	סט
סימן ז	עב
❖ ליקוטים מספר "מגיד מישרים" למרח"ב יוסף" על עניני חנוכה והוספות מספרים	עב
❖ סוד חנוכה ופורים	עב
❖ בענין החשמונאים ומלכות יון ונס החנוכה	עד
❖ ענין בית חשמונאי וההנהגה בזמן הבית השני	עה
❖ ענין מה שמדליקין בשמן וענין ח' נרות דחנוכה וענין השמש	עח
❖ ענין שבתחיית המתים המצוות יתבטלו חוץ מחנוכה ופורים	עט
סימן ח	פב
❖ משחק הסביבון בימי החנוכה, הלכותיו רמזיו וסודותיו!	פב
❖ ענף א'	פב
❖ בענין קדושת ימי החנוכה ללימוד התורה, והזהירות בהם מבטלה!	פב
❖ ענף ב'	פד
❖ הטעמים שמשחקים בסביבון וטעם ההיתר לזה!	פד
❖ ענף ג'	פז
❖ האם מותר לשחק בסביבון על כסף	פז
❖ ענף ד'	פח
❖ האם מותר לשחק בסביבון בשבת לקיים את מנהג ישראל	פח
❖ ענף ה'	צ
❖ האם הסביבון צריך להיות מעץ או מכסף	צ
❖ ענף ו'	צא
❖ הטעם שמסובבים סביבון מלמעלה ואת הרעשן מלמטה!	צא
❖ ענף ז'	צב
❖ האותיות הרשומות על גבי הסביבון מה הם ולמה ירמוזו!	צב
❖ ענף ח'	צג
❖ איך מתנהל משחק הסביבון ורמזי האותיות שעל גביו!	צג
❖ ענף ט'	צד
❖ ביאור "בני יששכר" על משחק הסביבון על פי פנימיות!	צד
❖ ענף י'	צד
❖ ביאור ענין הסביבון עפ"י דברי רבי נחמן מברסלב זצוק"ל וזיע"א!	צד

❖ ענף יא	צח
❖ ביאורו של מוהרנ"ת מברסלב בענין הסביבון שהיו נוהגים הצדיקים לשחק בו	צח
❖ ענף יב	צט
❖ מנהגו של חסידא קדישא ופרישא רבי אהרן ראטה זצוק"ל וזיע"א בעל ה"שומר אמונים"	צט
❖ ומנהג בנו האדמו"ר מ"שומר אמונים" שליט"א	צט
❖ ענף יג	קא
❖ לקחים ולימוד מוסר מהסביבון!	קא
❖ סימן ט	קג
❖ הטעם שאין מסכת חנוכה	קג
❖ סימן י	קז
❖ ליקוט על חנוכה מהספר הקדוש "קדושת לוי" לרבי לוי יצחק מברדיטשוב זצוק"ל	קז
❖ ענין מצוות מהדרין מן המהדרין בנר חנוכה	קז
❖ סימן יא	קט
❖ ביאור נפלא בפיוט "מעוז צור ישועתי"	קט
❖ חרוזה זו סימן חז"ק:	קי
❖ מהגאון מהר"ר משה איסרלש זצ"ה	קי
❖ חרוזה מהרב מוה"ר ירמיה אב"ד דמדינת ווירצבורג	קיא
❖ חרוזה מן הרב מהר"ר שמואל [הלוי] ז"ל בעל נחלת שבעה	קיא
❖ הקדמה כללית על מחבר הפיוט "מעוז צור"	קיא
❖ ביאור הפיוט מעוז צור ישועתי	קיב
❖ ביאור לשון הפייט "יונים נקבצו עלי"	קיג
❖ ביאור לשון הפייט "אזי בימי חשמנים"	קיג
❖ ביאור לשון הפייט "ופרצו חומות מגדלי"	קיג
❖ ביאור הסמיכות בזמר "ופרצו חומות מגדלי - וטמאו כל השמנים"	קטו
❖ היאך טמאו הגויים את השמנים - "וטמאו כל השמנים"	קטז
❖ ביאור לשון הפייט "ומנותר קנקנים"	קיז
❖ מנותר קנקנים נעשה נס לשושנים מהו "קנקנים" בלשון רבים והרי היה רק פך אחד	קיט
❖ מנותר קנקנים נעשה נס לשושנים היאך הדליקו בשמן שאינו שמן זית, והוא שמן נס	קכ
❖ "ומנותר קנקנים" - סגולת השמן למחלת השושנה	קכב
❖ היאך לא טימאו היוונים את הפך שמצאו	קכג
❖ ביאור לשון הפייט "נעשה נס לשושנים"	קכד
❖ ביאור לשון הפייט "בני בינה ימי שמונה"	קכו

❖ ביאור לשון הפייט "בני בינה" - מהגר"ח קניבסקי שליט"א קכז

❖ ביאור נוסף בלשון הפייט "בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים", מה הבינה בקביעת שמונה ימים, ימי חנוכה קכח

❖ ביאור לשון הפייט "קבעו שיר ורננים" קכט

❖ הוספה למאמר על הפיוט "מעוז צור ישועתי" קל

❖ האם הפיוט מעוז צור נכתב בימי ממלכת החשמונאים קל

סימן יב קלב

❖ הדלקת נרות חנוכה בשמן כתית האם יש בזה הידור קלב

סימן יג קלג

❖ הדלקת החנוכיה בשמן מזיתי ארץ ישראל האם יש בזה הידור קלג

סימן יד קלה

❖ ליקוט על חנוכה מהספר "מישרים מגיד" להרה"ק יצחק צבי בערנפלד זצוק"ל קלה

סימן טו קלז

❖ יוחנן כהן גדול קלז

סימן טז קלח

❖ שו"ת בענין הדלקת חנוכיה כדעת בית שמאי קלח

סימן יז קנט

❖ האם יש ענין לשמור את השמן הנשאר בכוסיות של נרות שבת ולהשתמש בו לנרות חנוכה קנט

סימן יח קס

❖ הכהנים החשמונאים מאת הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א קס

סימן יט קסא

❖ בענין בל תוסיף בנרות חנוכה והמסתעף לענין בל תוסיף בדרבנן מאת הרה"ג בנימין חותה שליט"א מחה"ס הנפלאים "כי בא מועד" קסא

סימן כ קסד

❖ האם החשמונאים היו גילגול של נח מאמר מאת הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א קסד

סימן כא קסז

❖ חנוכת המזבח מאמר מאת הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א קסז

קסח	סימן כב
קסח	❖ רמזי חנוכה מאת הרה"ג יצחק גבריאל מימראן שליט"א
קעב	סימן כג
קעב	❖ רמזים לחנוכה מאת הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
קעד	סימן כד
קעד	❖ דרוש מהרב אלעזר רז שליט"א הקשר שבין ר"מ בעל הנס וחודש טבת הדלקת שמן
קעז	סימן כה
	❖ בענין חנוכה - פסול היסח הדעת בקדשים
קעז	מאת גיסי היקר הרה"ג איתמר מאיר שוקרון שליט"א
קעט	סימן כו
	❖ בענין הדלקת נרות חנוכה בבית המדרש וחייט לתפור בגדי נשים
קעט	מאת הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
קפא	סימן כז
	❖ מאמר מאת הרה"ג אלכסנדר אליעזר קנאפפלער שליט"א
קפא	בענין למה נקראת קושי' הבית יוסף בהל' חנוכה (סי' עת"ר) על שמו
קפד	❖ מכתב שכתבתי להרה"ג הנ"ל על קושיתו
קפו	סימן כח
קפו	❖ בחנוכה ירדה השכינה למטה מעשרה
קפח	❖ ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך
קפח	❖ הרב שמחה גולשבסקי ז"ל
קצו	סימן כט
	❖ יישובים לקושיית הבית יוסף מדוע עושים ח' ימים זכר לנס חנוכה מאת הרה"ג אלכסנדר אליעזר קנאפפלער שליט"א
קצז	❖ עוד ישוב לקושיית הבית יוסף למה עושין חנוכה ח' ימים, ועוד
קצז	❖ פיוט לחנוכה
רב	❖ פיוט לחנוכה מכ"ק רבי חיים פינטו הגדול זיע"א
רג	
רד	מכתבים ותגובות שנתקבלו לקונטרס
רד	❖ הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
רה	❖ הרה"ג אברהם דבדה שליט"א

רו	❖ הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
רז	❖ הרה"ג אברהם דבדה שליט"א
רט	❖ הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
רט	❖ הרה"ג אברהם הלוי ליפשיץ שליט"א
רי	❖ הרה"ג שמואל זנוויל מרדכי שווארץ שליט"א
ריא	❖ הרה"ג משה יוחאי רז שליט"א
ריב	❖ הרה"ג אליהו כהן שליט"א
ריג	❖ הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
ריד	❖ הרה"ג רועי חמד שליט"א
רטו	❖ הרה"ג אליהו כהן שליט"א
ריז	❖ הרה"ג יששכר דוב הופמן שליט"א
ריח	❖ הרה"ג אליהו רז שליט"א
רכ	❖ הרה"ג שרון שמעון סרוסי שליט"א
רכ	❖ הרה"ג אליהו כהן שליט"א
רכא	❖ הרה"ג שלמה כהן שליט"א
רכב	❖ הרה"ג צבי שביט שליט"א
רכג	❖ הרה"ג אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ שליט"א
רכה	❖ הרה"ג ליאור יוסף עצמון שליט"א
רכו	❖ הרה"ג אברהם יצחק וינברג שליט"א
רכז	❖ הרה"ג אברהם יצחק וינברג שליט"א
רכט	❖ הרה"ג יקותיאל זלמן פיש שליט"א
רל	❖ ריחמ"א ס"ט
רלא	❖ הרה"ג מרדכי אלמקייס שליט"א
רלא	❖ הרה"ג שרון שמעון סרוסי שליט"א
רלב	❖ הרה"ג אברהם מייזעלס שליט"א
רלג	❖ הרה"ג אברהם הופמן שליט"א
רלד	❖ הרה"ג אברהם וינברג שליט"א
רלז	❖ הרה"ג אליהו כהן שליט"א
רלח	❖ הרה"ג יקותיאל זלמן פיש שליט"א
רלט	❖ הרה"ג אליהו בר שלום שליט"א
רלט	❖ הרה"ג יוסף שלמה פרץ שליט"א
רמ	❖ הרה"ג משה פרץ שליט"א

ספר
מריח ניחוח

קונטרס
זדים ביד
עוסקי
תורתן

הקדמה

ישמחו הצדיקים ויגילו הנבונים, אשר הנחילנו הויה המועדים (הויה אהיה). ירונו הכהנים ויגילו החשמונאים, אשר להדליק המנורה יתן מושיענו (הויה אלהים). ישישו הנשמות ויעלצו הנפשות, אשר דולקים נרות הויה (הויה אדני). כל הר"ת עולים יחד נ"ר שהוא מכוונות הדלקת נרות החנוכה כמובא בשער הכוונות ופרי עץ חיים על חנוכה.

כיון שרמזתי שמות הקודש נ"ר למאור "נר מצוה ותורה אור", בשמי, ארמוז עוד כמה רמזים בשמות שיש לי, כמה פעמים יש בהם שמות קדושים. יוס"ף הוא ו' פעמים שם הויה, חיי"ם עולה בגימטריא אהיה הויה אהיה, מסעוד עולה עם ב' כוללים בגימטריא ז' פעמים שם הויה, וגם כמנין יעק"ב שעולה ז' פעמים שם הויה.

וחשבון כל שמותי הן יוסף חיים מסעוד עולה בגימטריא תנ"ד שהוא עולה בגימטריא כ"ה פעמים שם הויה, ועוד ד' יתירים הם הרמזים על ד' אותיות שם הויה. והרמז בכ"ה פעמים שם הויה הוא על הזמן המעולה שבו מתחיל להתנוצץ האור של חנוכה ומאירים בו אורות של סודות התורה, וכידוע שביומי החנוכה ניתנו סודות התורה למשה רבינו ע"ה, וכן הרמז בשמי לכ"ה בכסלו שבו מתחיל חנוכה וכרמז במילה חנוכה חנ"ו כ"ה, ואכמ"ל.

ויהי רצון שנוכה ל- ירצה המלך ויגאל השכינה (וכמו שאמר לי ידידי רבי מרדכי אלמקיים שליט"א ר"ת אלו בשם רבי יעקב דרעי שליט"א, בן לאותו צדיק רבי ראובן דרעי שליט"א).

אמרת לאסוף כאן כמה וכמה דברים חדשים ואלו יהיו לי להקדמה, ואשתדל שיהיה בהם דברים מעניינים ומושכים הלבבות.

כתב מורי ורבי הרה"ג רבי אברהם הלוי ליפשיץ שליט"א רב דק"ק 'כפר גדעון' עמק יזרעאל וז"ל:

אור זרוע לצדיק זמן הדלקת נרות חנוכה - כיבוס לנשמות

בסה"ק דברי ישראל לרבי הראשון ממודז'ין (פרשת שמיני עמ' כ"ח) בהגהת בנו האמרי שאול מביא על סבו הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע שלא מכנים אף אדם להדלקת נרות, כי באור נרות המצוה מתכבסות הנשמות מאש הגיהנם ומתעלות עד אין

א. כמובא במנהגי החתם סופר (פרק ט' אות א') וז"ל: בחנוכה הזהיר להתעסק בלימוד התורה הקדושה יותר מבשאר הימים וכו', ועצת היצר הרע הוא להפריע את העם מעבודת ה' ומתלמוד תורה בימי החנוכה אשר תיקנו לנו חז"ל להודות ולהלל, והלימוד הוא ענין גדול בזמן הזה, כי אז נמסרו סודות התורה למשה רבינו ע"ה, עכ"ל. (הובא בקונטרס "ימי חנוכה" למורנו הרב רבי חנוך העניך קרילינשטיין זצוק"ל וזיע"א ראש ישיבת פרשבורג הקטנה בירושלים, אשר זכיתי לשמוע ממנו שיעורים, תנצב"ה).

סוף ואין מביטים בשעת הכיבוס, עי"ש [היינו שאש נרות חנוכה, כח מצוותן מוציא מאש הגיהנם וכוחן עוד נעלה יותר מכיבוס באש גהינם]. כך הסכים להסביר לנו בקיצור מו"ר כ"ק האדמו"ר הנחלת דן זי"ע. כיום מו"ר כ"ק האדמו"ר שליט"א עושה ההדלקה ברבים כדי שנוכח לשוב בתשובה ברבים, עכ"ל"ק.

הרי לנו מצדיקים יסודי עולם שכח אור נרות החנוכה הוא עצום ונורא וגורם הוא להיות כיבוס לכל הנשמות, ואף הנשמות שנפלו בעומק הקליפה ונמצאות בשפל המדרגה, בכח אור הנרות להעלותן לגובהי מרומים.

פך השמן שנמצא בבית המקדש

בספר כף ונקי להרה"ג המלוב"ן רבי אליעזר בן מלכא זי"ע"א כתב על חנוכה, וז"ל: הטעם שנתנו רז"ל בגמרא לנרות החנוכה, מפני הנס שנעשה בשמן המנורה, שטמאו היונים כל השמנים שבמקדש ולא נמצא כי אם פך אחד של חרס חתום בטבעת כהן גדול, שיש בו שיעור הדלקת לילה אחד, טהור, ונעשה הנס שהדליקו בו שמונה ימים, שיעור מהלך המקום שהביאו משם שמן טהור. ומימי תמהתי לאיזה ענין הצניעו הכהן וחתמו, כי מי הגיד לו שייצטרך לו, ולמה לא הצניע כלי יותר גדול, ולמה פך של חרס. לענ"ד נראה שכך היה דרכם, כשהיו מביאים השמן למקדש להדלקה, מן המקום הנעשה בו השמן, שהם מקומות שנוכרו במשנה, תקועה אילפא לשמן וכו', היו משמרים אותו בטהרה משעת עשייתו, שהיה הכהן גדול שולח למקום השמן פכים קטנים של חרס שאינו מקבל טומאה מגבו. וכל פך יש בו שיעור הדלקה, היינו ג' לוגין ומחצה, כמו ששיערו רז"ל חצי לוג לכל נר, שהוא שיעור ג' ביצים. נמצא בכל פך שיעור כ"א ביצים של שמן, שהכהן גדול היה נותן ביד השליח שהולך להביא השמן מתקועה ואילפא כמו שס"ה פכים עם חותמות, והיו ממלאין הפכים וחותמין אותם בחותמו של כהן גדול, ומביאים אותם למקדש, ומדליקין אחת בכל לילה. וכשבאו היונים ונכנסו למקדש טמאו את כולם, ומאת ה' נעלם זה הפך מעיניהם, שמיצאוהו הכהנים חתום בחותמו, כך נ"ל.

עד כה החייני ה' ומצאתי בספר תבנית היכל (ספר ג' פרק ג' סעיף ג'), שכתב שהיו צלוחיות במקדש, כל אחת יש בה שיעור הדלקה של לילה, והיו סותמים בצמיד פתיל (משמע של חרס היו), ובחותמו של כהן גדול. וששתי כעל כל הון שכוונתי לדברי רבותינו. ואפשר ראה דבר זה בשום מדרש רז"ל, כי ראוי לסמוך על דבריו כי אמת בכל מ"ש בצורת

ב. א"ה ריחמ"א: ספר תבנית היכל הוא ספר נפלא על עניני בית המקדש שבנה שלמה עד בית המקדש השני, חברו כמוהר"ר יעקב יהודה, ומופיע בכמה דפוסים במאגרים תורניים, אני עיינתי בדפוס ווארשא תרכ"א, ועיין גם בהערה מס' 17 לספר כף ונקי.

המקדש, והסכימו עליו רבני ישראל, וגם אשר לא מבני ישראל המה, עכ"ל. (והביא החיד"א את דברי רבי כליפא בן מלכא בספרו מחזיק ברכה, או"ח סימן תרע, קונטרס אחרון ס"ק ב. וכתב החיד"א על דברים אלו "והנאני", עכ"ל).

קושית הב"י מדוע חנוכה הוא שמונה ימים ולא שבעה ימים

ידועה ומפורסמת קושיית הב"י מדוע חנוכה הוא שמונה ימים ולא שבעה ימים, והרי היה בפך שמצאו שמן ליום אחד, א"כ הנס היה רק שבעה ימים ולמה עושים שמונה ימים ימי חנוכה. ותירוצים רבים וטובים נאמרו בקושיה זו.

ואמרת להביא כאן את תירוצו של המלאך רבי רפאל ברדוגו זצוק"ל וזיע"א, בספרו היקר תורות אמת על ד' חלקי שו"ע, וכה כתב באו"ח סימן תר"ע וז"ל: עיין ב"י מה שהקשה, ועי"ל שמתחילה הם חילקו השמן שבפך לח' ימים לקיים מצות הדלקה בכל לילה, ויותר טוב הוא זה ממה שיקיים לילה אחת והשאר בלא כלום, ונעשה נס בכל חלק והספיק בכל לילה. ומה שהקשה ע"ז הפר"ח מדקי"ל תן לה מדתה, שאני הכא דלא אפשר. אי נמי יש לומר דפך עצמו שמצאו אותו הוי נס, שאפשר שהיה גלוי והעלימו ה' מהם ודו"ק. עכ"ל.

א"ה ריחמ"א: בענין מה שכתב רבי רפאל ברדוגו בתירוצו השני שאפשר שעצם מציאת הפך הוא נס, שהיה גלוי והעלימו ה' יתברך מן היוונים ולאחר מכן מצאו אותו הכהנים.

עלה ברעיוני בס"ד, איך נעלם הפך של השמן ולא מצאו אותו היוונים, והוא עפ"י מה שכתב בספר "אהל יוסף" למוהר"ר רבי יוסף צבי הלוי (לנדא) רוז"אני זצוק"ל וזיע"א האדמו"ר מגראכאו וז"ל: בגמרא שבת (כא ע"ב) מאי חנוכה, דת"ר בכ"ה בכסלו יומא דחנוכה וכו', כשגברו מלכות חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה נס והדליקו ממנו ח' ימים ע"ש.

בתוספות (ד"ה שהיה) מקשים, הא עכו"ם מטמא בהיסט, ונוכל לומר, דהנה כתיב (שמות טו יז) מכון לשבתך פעלת ה', והפירוש הוא, כפי מה שמובא בספרים על פסוק (שם לא ב) ראה קראתי בשם בצלאל, ומובא במדרש (ברכות נה ע"א) יודע היה בצלאל לצרף השם שנברא בו שמים וארץ, והנה ידוע דכל הספירות וכל העולמות וכל ההיכלות, כולם יש להם שמות מיוחדים, בסוד (תהלים קמו ד) מונה מספר לכוכבים לכולם שמות יקרא, שכל כוכב יש לו שם מיוחד, והפירוש הוא, שידוע (וזה"ק ח"ב כז ע"א) שכל התורה

כולה היא שמונתו של הקב"ה, ויש ס' ריבוא אורות, וכל מה שנמצא בכללות כל העולמות, כולם מקבלים שפע וחיות מעילת כל העילות ע"י השם הקודש שמאיר עליהם, וכל הכלים שהיו במשכן היה לכל כלי שם מיוחד, מהשורש של מקדש העליון, כי המקדש של מטה מכוון נגד מקדש של מעלה, וכל הנדבות שהביאו ישראל למשכן, היה בצלאל רואה איזה אות היה מאיר על הדבר ההוא, והיה יודע לכוון איזה כלי יעשה מן הנדבה הזאת.

ואיתא בגמרא (מגילה י ע"א) קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, והפירוש הוא, שהמשכת האור מן השמות שהמשיך בצלאל על המשכן נשאר לדורות, והנה השם המורה על הכלי, הוא מכונה בשם 'חותם', והנה מובא בספרים ששמן בא"ת ב"ש הוא ב"ט, גימטריא אהי"ה סוד כתר, והנה כשמצאו הפך של השמן, היו רואים ברוח קדשם שהיה מאיר על הפך השם ב"ט הנ"ל.

והנה הענין שהעכו"ם מטמא בהיסט, הוא ע"פ מה שמובא בספרים על סוד חנוכה, שהס"מ בהאבקו עם יעקב פגם מלכות יסוד הוד נצח שבנוקבא, ובהוד שבדכר בסוד (הניאל י ח) והודי נהפך עלי למשחית, וזה הוא הסוד של פסוקי דזמרה, שאנו אומרים "הודו לה'" היינו להחזיר בחינת הוד לקדושה, ונצח תיקן דוד המע"ה בסוד (תהלים טז יא) נעיימות בימיך נצח, והוד נשאר פגום עד ביאת הגואל, עי"ז יש כח לעכו"ם לטמא בהיסט, סוד עשו שמכונה בשם נחש.

והנה מובא בסידור של רבי יעקב קאפיל בכוונות חנוכה, שחשמונאי ובניו תקנו לפי שעה הוד שבנוקבא, ועי"ז היה להם כח והשגה רוחנית, והיו רואים השם ב"ט הנ"ל גימטריא אהי"ה שהיה מאיר על הפך שמן, וממילא ידעו שלא נטמא בהיסט, וזה הוא סוד שהיה מונח בחותמו של כהן גדול בסוד הכתוב (תהלים קלט ב) כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן, והבן. עכ"ל.

ועפ"י זה יש לומר שמה שלא ראו הגויים את הפך של השמן והעלימו ה' יתברך מהם כי היה שורה עליו שם הקדוש ב"ט שהוא בא"ת ב"ש שמ"ן שהוא בגימטריא אהי"ה, וגוי לא יכול לזכות ולהשיג את עוצמת האור הזה ועל כן הוא נעלם מעיניו אף על פי הוא למולו. אך החשמונאים שיכולים להשיג את האור הנפלא הזה את השם הקדוש השורה על כלי בית המקדש זכו ברוח קודשם וראו את הכלי ששורה עליו שם ב"ט, ועי"ז זה הדליקו את המנורה שמונה ימים. ולפי כל הנ"ל מובן מה שאמר רבי רפאל ברדוגו שהיה גלוי והעלימו ה' יתברך מהם ומצאו אותו החשמונאים. וא"כ גם היום

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— ה

הראשון של מציאת פך השמן הוא נס, כי כנראה אם הצליחו לטמא את כל הפכים האחרים כנראה שעליהם לא היה שורה השם הקדוש ולכן הצליחו לטמאם, משא"כ פך זה שהיה שורה עליו שם הקדוש לא הצליחו לטמאו, וזהו נס.

גר חנוכה משמאל מזוזה מימין

בספר פניני לוי יצחק (ערכים מלוקטים מתורתו של הרה"ג והרה"ח המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצוק"ל וזיע"א) כתב על הגמ' בשבת (כב ע"א) וז"ל: מזוז"ה גימטריא אדנ"י, אותיות דינא – דוחה את המזיקים. והוא השם שדי שבמזוזה, שעל זה כתיב והיה שדיך בצריך.

גר חנוכה, שמן חתום בחותמו של כהן גדול – הוא המשכת והארת אור התורה, בחינת חסד.

ואף שמזוזה בימין וגר חנוכה בשמאל, הוא דרך ביאה אל הבית, אבל דרך יציאה הוא בהיפך. או יש לומר שהוא על דרך אחליפו דוכתייהו, אור הגבורה בכלי החסד ואור החסד בכלי הגבורה. (הערות לזוהר חלק א עמ' רלט).

קראתי שם הקונטרס הזה "זדים ביד עוסקי תורתך", והוא מנוסח של על הניסים שאנו אומרים בימי החנוכה. והנה זדי"ם עולה בגימטריא ס"א שהוא נוסריקון של ס'טרא א'חרא, והיינו שבכח נרות החנוכה אפילו מי שנלכד ברשת הסטרא אחרא, ע"י שעוסק בתורה ובפרט בימי החנוכה יכול לצאת מן הסטרא אחרא וכידוע, וכמו שהבאנו לעיל שבימים אלו נתגלו סודות התורה. ואם כן יש בזמן זה משהו מיוחד מאוד להוציא את כל אותם שלכודים תחת הסטרא אחרא לצאת ממנה.

עוד, ר"ת של זדים ביד עוסקי תורתך הוא בזע"ת, לרמוז לפסוק הנאמר לאדם הראשון "בזעת אפך תאכל לחם", והיינו שעל האדם לעמול בתורה הקדושה עד שהוא מגיע למצב שיוצאת ממנו זיעה, וכידוע על לימודו של רבנו האר"י ז"ל. וכאשר יגיע האדם למצב שהוא עמל בתורה בצורה זו יהיה בבחינת "זדים ביד עוסקי תורתך", היינו שאפילו יצה"ר יאמר לו אמן ולא יפריע אותו מעבודת הקודש, מלימוד התורה והמצוות והדבקות בהשם יתברך.

מודה אני להשם יתברך אלהי ואלהי אבותי שזיכני להוציא את הקונטרס היקר הזה, וכמו כן מזכה אותי להוציא כל הזמן עוד ועוד חידושים בתורה, ויהי רצון שאזכה לראות את כל ספרי יוצאים לאור אכ"ר.

הקונטרס הזה יוצא לכבוד בת המצווה של בתנו היקרה **יעל אביחצירא תחי'** שמגיעה למצוות בנר ששי של חנוכה, ונברך אותה שתזכה לכל הישועות והשמחות ולהיות צנועה כאמותינו הקדושות, ותזכה ללכת בדרכיהם אכ"ר, ובעתו ובזמנו תזכה לחתן ת"ח הגון וירא שמים משורש נשמתה, לבני צדיקי וחיי אריכי ומזוני רוויחי אכ"ר.

ברכה לנוות ביתי היקרה מנב"ת **אבישג תחי'**, על כל הטרחה והעמל שלה בבית בחינוך הילדים והפרנסה, שתזכה לכל הברכות האמורות בתורה ושפע עצום ורב וברכה ורפואה שלווה ושלוש בזכות נרות החנוכה.

ומאור נרות החנוכה נזכה לראות את הגאולה אכ"ר.

הכותב וחותם לכבודה של התורה הקדושה
י"ט כסלו ה'תשע"ה
רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא ס"ט
עפולה

קונטרס "זדים ביד עוסקי תורתך"

דרוש לחנוכה כלול בחריפות ובבקיאות בנגלה ובנסתר
להגאון הקדוש אדמו"ר רבי יוסף אוחיון זצוק"ל
מגאוני מרוקו - מח"ס אבקת רוכל

וזה ענינו. הנה בסוף פרשת מקץ (בראשית מ"ד, י"ז) כתיב, האיש אשר נמצא הגביע בידו יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם, וסמך ליה ויגש אליו יהודה וכו' אדוני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אח, ונאמר אל אדוני יש לנו אב זקן וכו'. הנה הדקדוקים בפרשה זו רבים, אך אפרוט מהם מה שאנו צריכים לתרץ. א', למה ליה ליוסף לומר עלו לשלום, הוה ליה למימר האיש אשר נמצא אתו הגביע יהיה לי עבד ואתם לכו לבתיכם, ומה לו ולשלום. וגם קשה על יהודה, הרי כמה עלילות העליל עליהם יוסף אם כה יאמר ואם כה יאמר, ולמה לא אמר אלא זאת העלילה אדוני שאל, ומה עוד ששאלת אדוני שאל אינה מפורשת ומעולם לא מצינו ששאל אותם על כך. אלא ודאי שיוסף טען עליהם איזה טענה ובא יהודה לדחות טענתו ואמר אדוני שאל, והלא דבר הוא וצריכין למודעי.

אכן אשכילך ואורך בדרך זו תלך. הנה ידוע (עיין בכל זה ביושב אהלים פרשת מקץ, ובארץ חמדה בהספד הראשון מבעל החות יאיר בשם היפה תואר ופרשת דרכים) כי יוסף הוציא דיבה על אחיו שהיו אוכלים בהמה מפרכסת, וסבר שעדיין לא יצאו מכלל בני נח, ולבני נח אסורה בהמה המפרכסת דבמיתה תליא מלתא. והשבטים סברי שיצאו מכלל בני נח ומותרת לישראל כי בשחיטה תליא מלתא. וידוע דאם ישראל יצאו מכלל בני נח אם כן רחל נשאת בהיתר, דבקדושין תליא מלתא וכבר נתקדשה רחל ראשונה, ולאה נקראת אחות אשה שעתידה תורה לאסור, דכתיב (ויקרא י"ח, י"ח) ואשה אל אחותה, ושבטים באים מאיסור ביאה ח"ו. לא כן אם דין בני נח יש להם אם כן נקנית לאה בביאה, דבני נח בביאה תליא מלתא (סנהדרין נ"ז ע"ב), ואם כן רחל היא הנקראת אחות אשה ויוסף הוא שבא מאיסור שתי אחיות, ולכך לעבד נמכר יוסף, ודנוהו על שם סופו שעתיד רבעם לצאת ממנו. והנה הקשו רז"ל הלא אין דנין האדם על שם סופו אלא

באשר הוא שם, וראיה מן ישמעאל שאמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, למי שעתידין בניו להמית את בניך בצמא אתה מוציא באר מים, ואמר להם איני דן את האדם אלא באשר הוא שם ועתה עדיין אין בידו עון (בראשית רבה פרשה נ"ג). וקשה, והרי בן סורר ומורה שעדיין לא חטא, אלא שירדה תורה לסוף דעתו שעתיד ללסטם בני אדם (סנהדרין ע"ב ע"א), וכתוב ורגמוהו. ותירצו שאני בן סורר ומורה שמלוה ישנה היתה עליו שבא מיפת תואר, דדרשינן סמוכין, וכתוב וראית בשביה אשת יפת תואר וסמיך ליה כי יהיה לאיש בן סורר ומורה (שם ק"ז ע"א). דון מינה שגם יוסף מלוה ישנה היתה עליו שבא משתי אחיות ולכך דנוהו על שם סופו שעתיד ירבעם לצאת ממנו, ואם כן אין לשבטים עונש במה שמכרו אותו.

והנה ידוע ששבטים באו בגלגול עשרה הרוגי מלכות להתם אשמתם שמכרו את יוסף (עיין בזהר חדש רות, והובא בילקוט ראובני פרשת וישב), ויש דעה אחרת (תקוני הזהר תיקון ס"ט, דף ק"י ע"א) שהשבטים לא באו בגלגול עשרה הרוגים ואין להם חטא על מכירת יוסף כאמור לעיל, אלא עשרה טיפין דאיזדריקו מיוסף בשעה שתפסתו אשת אדוניו, והטיפות הנזכרות הם נשמות שאין להם גוף, ולכך באים הניצוצות הנזכרות בגופי עשרה הרוגי מלכות. ומה שאמרו רז"ל שהם גלגולי השבטים, לומר לך שדמות צורות עשרת הרוגי מלכות כמו דמות צורות השבטים ממש, שתואר פניהם דומין להם (ועיין כל זה בארץ חמדה שם).

והנה נודע פלוגתא דבית שמאי ובית הלל בבריאת האדם (עירובין י"ג ע"ב). בית הלל סברי נוח לו לאדם שלא נברא ובית שמאי סברי נוח לו לאדם שנברא. נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא, ועכשו שנברא יפשפש במעשיו. והנה פלוגתייהו תלויה בזה, הנה צריך האדם לקיים תרי"ג מצוות אחת לא נעדרה, ואם יחסר אחת מהנה צריך להתגלגל להשלים למה שחסר. והנה הכתוב אמר (ישעיהו ה', י"ד) ופערה פיה לבלי חק (סנהדרין קי"א ע"א), חד אמר למי פערה פיה גיהנם, למי שלא קיים אפילו חק אחד, הא אם קיים אפילו מצוה אחת ינצל מדין גיהנם. וחד אמר למי ששייר חק אחד, דהיינו אף אם יחסר לו אפילו חק אחד יפול בגיהנם. ולזה תסמר שערות ראשו של אדם, כי אי אפשר לו לקיים כל תרי"ג מצוות. והנה אמרו רז"ל (יבמות ס"ב ע"ב) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, שיש אוצר למעלה ונקרא גוף ויש בו כל הנשמות העתידים לבוא לעולם הזה, ואין בן דוד בא עד שיבואו כולם לעולם הזה. ואם

כן קשה לסברת מאן דאמר ופערה פיה לבלי חק למי ששייר אפילו חק וצריך להתגלגל כדי לקיים המצוות שחסר, אם כן איך יבוא משיח, הרי דור הולך ודור בא והנשמות שכבר באו לעולם הזה חוזרים ובאים, ונמצא האוצר מלא נשמות, אם כן מתי יבוא משיח. אכן התיקון לזה היא מדת הענוה ויהיה עם ישראל כגוף אחד, ואהבת לרעך כמוך, ומה שלא קיים זה קיים זה, ובהצטרפו עם כללות ישראל נחשב כאילו קיים כל המצוות כולם. וזהו שאמר הכתוב (תהלים קי"ט, קנ"ה) רחוק מרשעים ישועה כי חקיך לא דרשו. ר"ל, הנה אם תשאל הרשע לומר מדוע אינך מקיים המצוות ישיב לך די לי במצוה אחת, כי הסברא כמאן דאמר למי שלא קיים חק אחד. ואם כן לסברא הנפסדת קשה, אם איתא באמת כסברתך שאין צריך לקיים אלא מצוה אחת למה לא בא בן דוד. וזהו שכתוב רחוק מרשעים ישועה, כי לסברא שאין צריך לקיים אלא מצוה אחת אין הנשמות באים בגלגול, ולמה לא כלו כל הנשמות שבגוף, ואין לו תשובה על קושיא זאת כי למה רחוקה הישועה. ונודע (עירובין י"ג ע"ב) כי בית הלל הם ענוים, ומי שהוא עניו יש לו חלק במצוות שעושים כללות ישראל ואינו חוזר בגלגול, ולכך אמרי נוח לו לאדם שלא נברא, פירוש, כיון שנברא בפעם ראשונה שוב לא יבוא בגלגול ויברא פעם שנית, וזהו נוח לו לאדם שלא נברא משנברא פעם אחת כי אינו צריך עוד לבוא בגלגול כיון שהוא עניו. ובית שמאי סברי טוב לו שנברא, פירוש שיבוא בגלגול פעם אחרת להשלים מה שחסר ממנו. זהו פלוגתייהו.

ועוד פליגי בענין אחר, והוא על פי מה שאמרו רז"ל (סוכה נ"ב ע"ב) בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אינו יכול לו. וצריך מלחמה בכל יום עם יצרו, וטוב לו שלא נברא, ויום המות טוב לו מיום הולדו כי שם ינוחו יגיעי כח. ולכך אמרו בית הלל טוב לו שלא נברא כי כל ימיו מכאובים וצרות ממלחמת יצר הרע, ובית שמאי סברי טוב לו שנברא, ותקנתו מיצר הרע היא שבפעם ראשונה שיבוא לפתותו לא יאבה לו ולא ישמע אליו וידחה לגמרי, כמו יוסף שנאמר בו וימאן, הרי מקודם אמרה לו אשת אדוניו לאמר שכבה עמי ודחה אותה לגמרי דכתיב וימאן, ואחר כך בקשה ממנו עוד לישב עמה בקירוב בשר דוקא בלא תשמיש ולא רצה, ואחר כך בקשה ממנו עוד לישב עמה בבית דוקא דכתיב להיות עמה ולא רצה משום יחוד. אם כן משיתגבר על יצרו בפעם ראשונה הולך ומתמעט. לכך אמרו טוב לו שנברא ולא חיישי ליצר הרע.

עוד אקדים ענין אחר בענין נר חנוכה, שבית הלל סברי שבלילה ראשון מדליק אחד והולך ומוסיף, בכל לילה מוסיף נר אחרת עד שמונה ימים, ובית שמאי סברי שבלילה ראשון מדליק שמונה והולך ומחסר נר אחד עד תשלום שמונה ימים (שבת כ"א ע"ב). עוד איתא בשולחן ערוך אורח חיים (סימן תרע"ו ס"ה ובט"ז שם) שתי סברות בענין התחלת הדלקת הנרות, יש אומרים שמתחיל מנר ראשון ובכל לילה שמדליק יהיה מתחיל מנר ראשון והולך ומדליק, ויש אומרים שכל לילה מתחיל ההדלקה מנר הנוסף וחוזר לאחוריו. והנה צריכין להבין במאי פליגי. ויובן על פי מה שהקשה הב"י ז"ל או"ח סימן תר"ע בענין נרות חנוכה וז"ל, מאחר שביום ראשון לא היה נס, שהרי היה בפך כדי להדליק נר אחד, מדוע מדליקין שמונה ימים, הרי לא היה נס אלא שבעה ימים. ועוד קשה למה לא תקנו להדליק תשעה ימים שהוא יום אחד מספיקא כמו שעושים בסוכה ופסח שמוסיפים יום אחד מספיקא דיומא. אמנם כד דייקת קושיא אחת מתרצת חברתה, והוא, כיון שלא היה הנס אלא שבעה ימים מדליקין שמונה משום ספיקא דיומא. אכן תירוץ זה לא אתי שפיר, דאם כן שביום ראשון לא היה נס אם כן למה מתחילים מיום כ"ה בכסלו, הרי יום כ"ה לא היה בו נס וצריך להתחיל מיום כ"ו שבו היה הנס, ויומשך שמונה ימים, ותהיה ההוספה בסוף ולא מקודם, כמו המועדים שההוספה לבסוף. ולפי זה נסתר התירוץ הזה. (מהר"א שטיין בפירושו הנודע על הסמ"ג) תירץ בענין אחר, והוא דמסתמא בלילה ראשון כל השמן הנמצא בפך נתנו אותו במנורה כדי שידליק כשיעורו כל הלילה, ולא דאגו ליום מחר כי מצוה הבאה לידיך תעשנה כתקנה, ואם כן בודאי טמנו הפך ההוא בירכתי הבית, ואם כן איך מצאו בפך ההוא למחרת שמן, מי עלה על לבו שיש בו שמן, הרי כבר הורק בליל ראשון ומי יחפש אחריו עוד. אלא על כרחך לומר שתיכף כששפכו הפך במנורה ועוד הפך ביד הכהן נעשה נס ונתמלא שמן. נמצא דגם ביום ראשון נעשה נס. והקשו על תירוץ זה דאם כן לא היה נס ביום שמיני, דהא כל יום מכין לחבירו, וביום השמיני לא היה בו נס. אכן בהצטרף השני תירוצים יחד יתורץ הקושיא של ב"י, דבאמת נתמלא ביום ראשון, וביום השמיני לא היה בו נס, ואנו דמוסיפים יום השמיני משום ספק. עכ"ד.

והנה יש שתי דעות, אחת אומרת שבלילה ראשון נתמלא הפך ויש בו שיעור להדליק שמונה ימים, ויש דעה אחרת שבכל לילה נתוסף בפך כדי שיעור הדלקת לילה הבאה אחריה וכן כולם. נמצא לסברת בית הלל שאומרים שבלילה

ראשון מדליק אחת והולך ומוסיף כסדרן, סברי שבכל לילה נתוסף בפך כשיעור שמדליק בלילה הבאה אחריה, ובית שמאי שסברי שמדליק לילה ראשונה שמונה והולך ופוחת, סברי שבליילה ראשון נתוסף בפך כל שיעור הדלקת שמנה ימים. וזה גם כן סברת יש אומרים שמתחילין מנר הראשון, מפני שעיקר הנס מיום ראשון שנתמלא כל הפך כשיעור שמונה ימים, לכך מתחילין ההדלקה מפתילה ראשונה בכל לילה, ולסברת יש אומרים שמתחילין מנר הנוסף סברי שבכל לילה מהשמונה נעשה בו נס ומכין שמן ללילה הבאה אחריו.

ועל פי זה אבאר מה דאיתא במסורה, ד' הלוך, הלוך וגדול, הלוך ושוב, הלוך וחסור, הלוך ונסוע, וכבר מלתי אמורה במסורה זו בשתי פנים, הרי כתובה בספרי הישר. וכעת תפורש על פי הקדמה זו, והוא, הלוך וגדול, דהיינו אם הנס היה שבכל לילה נתוסף בפך שיעור לילה הבאה, אם כן תתחיל ההדלקה מנר הנוסף, וזהו הלוך וגדול, תוספת בכל לילה, הלוך לקמן להדליק הנר הנוסף, ושוב לאחריו לפתילות הקודמין. לא כן אם הלוך וחסור, דהיינו נתמלא הפך בשמן מלילה ראשונה וניתן כשיעור הדלקת שמונה ימים, ובכל לילה שעברה חסר מהפך שיעור שהדליק בלילה שעברה, אז עיקר הנס היה בלילה ראשון והוא עיקר, לכך מתחילין ממנו. וזהו הלוך וחסור ממנו שיעור לילה אחת שעברה, הלוך ונסוע לקמן, תתחיל מראשונה וסע ממנה ולהבא.

ועל פי זה יבואר נוסח שתקנו לנו לומר בהדלקת נר חנוכה וז"ל, על הנסים ועל הפורקן וכו'. וקשה, למה כל הנוסחא בלשון הקודש ויש בה מלה אחת בלשון תרגום והיא על הפורקן. אכן על פי האמור יבואר הנוסח הנזכר, והוא כמו שתירץ הר"א האמור לעיל על קושית הב"י שהקשה והרי לא היה הנס בשמן אלא שבעה ימים, שהרי בלילה ראשון היה כדי להדליק לילה אחת. ותירץ, שהרי כשנתרוקן הפך מהשמן בליל ראשון והצניעו, למה יחפשו אחריו בליל שני, הרי כבר הוריקו מה שבתוכו במנורה, ומה רצו עוד בו לראות אם יש בו שמן. אלא בעוד הפך ביד כהן ומריק ממנו במנורה נתמלא הפך שמן. ולכך בכל לילה היו רואים בו שמן ונוטלים אותו להדליק ממנו. אם כן גם בלילה ראשון היה נס, לכך שמונה ולא שבעה. וזה שאומרים על הנסים שנעשה בשמן לכך עושים שמונה ימים, וקשה, הרי לא היה הנס אלא שבעה, שבליילה ראשון היה בו שמן. לזה בא לתרץ ועל הפורקן, ראשי תיבות ה'פך ר'וקן, ומשנתרוקן מיום ראשון למה יחפשו אחריו, הרי כבר נתרוקן. אלא ודאי להראות גבורותיו

יתברך שמו שבלילה ראשון נתמלא הפך, ולכך עושים שמונה ימים ולא שבעה. וזהו וכל שמונת ימי חנוכה (בפיוט הנרות הללו). וקשה, "וכל" מה בא לרבות. אלא לומר לך בל תאמר שבעה דווקא, לכך אמר וכל שמונת ימי חנוכה קודש הם, שנתקדשו מיום ראשון. וכן גם כן היה כמו זה בימי אלישע הנביא עם אשת עובדיה (מלכים ב', ד) שהם מגישים אליה והיא מוצקת, הרי מהאסוך שמן שהיה לה היתה מוצקת ובעודו בידה נתברך כלי השמן בידה ונתמלא שמן. וזהו הרמז הרומז גם כן על ענין אלישע, בימים ההם, בימי אלישע, ובזמן הזה, שאנו בו.

ועל פי פלוגתייהו דבית הלל ובית שמאי בבריאת האדם תבואר גם כן המסורה האמורה לעיל. הנה לסברת בית הלל דאמרי טוב לו לאדם שלא נברא מפני שמתגבר עליו יצר הרע וצריך כל יום בתשובה, נאמר הלוח וגדול, דהיינו יצר הרע בכל יום מתגבר עליו, וכל מי שגדול מחבירו יצרו גדול ממנו (סוכה נ"ב ע"א), וזהו הלוח וגדול. ולפי זה הלוח ושוב, צריך לשוב בתשובה ומצטער בכל יום, לכך נוח לו שלא נברא. ולסברת בית שמאי דאמרי דכשדוחהו בשתי ידים בפעם אחת כמו יוסף הצדיק כאמור שוב לא יתגרה בו, נאמר הלוח וחסור, הלוח יצר הרע וחסור, עד שהלוח ונסוע ממנו, והוא מובן.

והנה ידוע שבבריאת העולם אמת אמר אל יברא שכולו מלא שקרים וכן שלום אמר אל יברא, וצדק וחסד הסכימו בבריאה (בראשית רבה פרשה ח'). והנה עוז"א ועזא"ל מכת שלא הסכימו בבריאה ולכך הפיל אותם לארץ, ותשליך אמת ארצה, ואין צריך להאריך בהקדמה זאת כי נודעת היא. והנה השבטים הם מכת האומרים אל יברא, ולכך אמר להם יוסף מרגלים אתם, שהם עוז"א ועזא"ל שלא הסכימו בבריאת העולם, ואמרו לו לא היו עבדיך מרגלים, אפילו סבירא להם כמדת האמת שאמרה אל יברא, הם בעצמם אינם עוז"א ועזא"ל, וזהו לא היו, פירוש, לא הם המה עוז"א ועזא"ל (עיין בעמודיה שבעה עמוד הראשון ובארץ חמדה בראשית פרשת מקץ על הפסוק ויזכור יוסף).

והנה כל ההקדמות האמורות הם מיוסדים על אדני פז אין בהם נפתל ועקש ח"ו, מקצת שמעתי ומקצת ראיתי. ועל פי ההצעות הנזכרות קום קרא להני קראי ויבואו כמין חומר. כי הנה יוסף תפס בסברתו כשהביא דיבה שאוכלים אבר מן החי וסבר דדין בני נח יש להם, והשבטים סברי דדין ישראל יש להם ובשחיטה תליא מלתא. והנה כשנתפס בנימין על הגביע אמר יהודה ליוסף כתוב בנימוסינו ואם אין לו ונמכר בגניבתו וזה יש לו במה לשלם (בראשית

רבה פרשה צ"ג) ודין ישראל יש לנו. והשיבו יוסף האיש אשר נמצא אתו הגביע יהיה לי עבד, שדין בני נח יש לנו ובדיני בני נח חייב מיתה על הגניבה, ואני התנהגתי עמו לפנים משורת הדין וחייבתי אותו שיהיה עבד דוקא. ותרויחו בסברא זאת של בני נח שתעלו לשלום אל אביכם. פירוש, אם דין ישראל לכם אם כן בקידושין תליא מלתא. ואם כן רחל נתקדשה ולא נשאת באיסור, ואתם שבאתם מלאה יש לכם פסידא, ואם כן טוב לכם שתניחו בנימין משום דדין בני נח יש לכם ובביאה תליא מלתא, וכבר נקנית לאה בביאה, ואין עליכם שום פסול ותעלו לשלום אל אביכם. ועוד שקודם לזה חשד אתכם על מכירת אחיכם, ועכשו יתברר לו הדין שכדין נמכר שהביא עליכם דיבה, דהא כיון דדין בני נח יש לכם אם כן הוא הבא מאיסור שתי אחיות, דהא בני נח בביאה נקנית לאה ואם כן רחל נשאת באיסור, ולכך נמכר יוסף. ותהיו בשלום עם אביכם. ועוד כיון שבדין נמכר יוסף אין אתם נענשים על מכירתו ולא תצטרכו עוד לבוא בגלגול עשרת הרוגי מלכות, ואם כן תעלו בשלום אל אביכם שבשמים ושמה תתעדנו בגן עדן לשלום ינוחו על משכבותם ולא תתגלגלו עוד פעם על זה, וכל זה כדי להפסיד דעתם. ויען יהודה ויאמר כל זה אינו שוה לי, שהרי אדוני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אח. פירוש, אנו יש לנו סברת בית הלל שאמרו נוח לו לאדם שלא נברא, ומזה נפלו כל הטענות שטענת עלינו. דהנה שאילת היש לכם אב או אח פירושו היש לכם סברת בית הלל דאמרו דבליה ראשונה מתחילין להדליק נר אחד ובשני מדליק שנים וכן על זה הדרך. וזה א"ב, פירוש, ביום ראשון אחד וביום שני שנים כבית הלל, או א"ח, פירוש, ביום ראשון מדליקין שמונה כסברת בית שמאי. ונאמר אל אדוני יש לנו אב זקן, דהיינו כבית הלל, ואנן אזלי כסברת בית הלל בכל מידי, וגם בבריאת האדם אנן סברי כבית הלל ונוח לו שלא נברא מחמת יצר הרע, ומאי תקנתיה, תהיה בו מדת הענוה, ומה שלא קיים זה קיים זה, שתהיה בו מדת האחדות עם כל ישראל כגוף אחד, וכשתהיה בו מדת הענוה אינו מתגלגל, ואתה מפחיד אותו לומר עלו בשלום אל אביכם שבשמים ולא תבואו בגלגול, והרי כבר עדות נאמנה בתורה הראובני השמעוני, ששם י"ה שוכן עלינו, ולא ימצא שם י"ה אלא במקום ענוה כידוע ליודעי ח"ן, אם כן שדי טיבותיך. וזהו שאמר היש לכם אב או אח, כמאן אתם סוברים בבריאת האדם אם כבית הלל או כבית שמאי, ונאמר אל אדוני יש לנו אב זקן, כהלל הזקן, וטעמא מאי אמרו טוב לו שלא נברא מפני הזקן שהוא יצר הרע שבא לאדם מיום הולדו ונקרא זקן וכסיל, וילד

זקונים שהוא יצר הטוב קטן. ולפי זה אינן באים בגלגול. וגם מה שאמרת עלו בשלום אל אביכם, ופירושו שיש לנו לאחוז כסברת מאן דאמר דלא יצאו ישראל מכלל בני נח, אדרבה, נהפוך הוא, שהרי אחיו מת, והוא סבר דדין בני נח יש לו, ולמה ימות בלא עתו, והרי לא יאונה לצדיק כל און. אלא ודאי שאין הדין כמותו, אלא אדרבה דין ישראל יש לנו, ואין בדברך שום טעם מספיק. ולכך אני מבקש ממך ואומר בי אדוני. ולכך ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו, לכל הקושיות הנצבים עליו. וגם לפי סברתו שאמר לאחיו ואתם עלו לשלום אל אביכם ולא יבואו בגלגול, אם כן נשארו עשר ניצוצות שיצאו ממנו בלא תיקון וצריכים להתגלגל בעשרה הרוגי מלכות, ולכך ולא יכול יוסף להתאפק בלא תיקון עשר ניצוצות והם נצבים עליו כי צריכים תיקון.

והנה איתא במדרש פרשת ויגש, ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה. הדא הוא דכתיב ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. והוא תמוה באין מבין. אכן אשכיל ואורך, והוא, שאמרו רז"ל (ברכות ל"ד ע"ב) במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד. הרי מוכח אפילו יהיה רשע כל ימיו ויחזור בתשובה שלימה עד שיעיד עליו הבורא שהוא יודע מה שבלבו שחזר בו מלב ונפש, ויתודה לפני השם ויתחרט על מעשיו הרעים ויעזוב דרכו הראשון, מעלתו גדלה עד מאד. וזהו שובה ישראל עד ה' אלהיך (הושע י"ד), קרי ביה עד, בצירי, שיעיד עליו הבורא. קחו עמכם דברים, שהוא הוידוי, ושובו אל ה'. והנה האדם מתירא מדבר קשה, בראותו הבורא יתברך שמו בלתי בעל תכלית, גם העונש יהיה בלי תכלית, כי אינו דומה החוטא למלך שעונשו גדול מאוד לחוטא להדיאט שעונשו קל. ולכך אם יעניש ה' האדם עונש הראוי לו משום שחטא למלכו של עולם אינו יכול לסובלו, לכן עושה עמו חסד ואינו מענישו אלא לפי מה שהוא אדם בעל תכלית כן עונשו יהיה בתכלית, עונש שיוכל שאת.

וזהו שכתוב ויגש אליו יהודה, פירוש, מי הוא הניגש וקרוב אל השם, הוא יהודה, מי שמתודה על חטאיו, ויאמר בי אדוני, בבקשה ממך אל תענישני כפי מעלת גדולתך בלתי תכלית, שמי יוכל לעמוד באלה שהוא דבר קשה עלי, ומהו הדבר הקשה עלי, כי כמוך כפרעה, פירוש, כמו שאתה בלתי בעל תכלית כן פרעון שלך אם תפרע ממני בעונש הבלתי בעל תכלית זהו הדבר הקשה. ולכך בא המדרש ואמר, הדא הוא דכתיב ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש

כמעשהו, דהיינו אתה עושה חסד עם האדם ואין אתה משלם לו אלא כפי מעשהו של אדם.

אם כן האדם אין לו מנוחה בעולם הזה מפני פתיות יצר הרע, ומי יוכל להתגבר על ההר הגדול הזה שהוא מאש והאדם בשר ודם. אם כן האדם קרוב להפסד ורחוק משכר וטוב לו שלא נברא.

ועל פי זה יבואר מאמר רז"ל (ויקרא רבה פרשה ט"ז) וז"ל, מעשה בההוא שהיה מחזיר בעיירות והוה קרי ואמר מאן בעי סם חיי, אודיק עליה רבי ינאי ואמר ליה סק להכא וכו', והוציא לו ספר תהלים מכורך וכתוב בו מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה סור מרע ועשה טוב וכו'. הנה המאמר הזה כולו מוקשה, מה ראה אותו רוכל להכריז ולומר מאן בעי סם חיי ואין לו סם חיי אלא ספר תהלים דוקא, ומי לא ידע בכל אלה, זיל קרי בי רב הוא. ועוד למה כרך ספר תהלים ולא הניחו כמות שהוא. ועוד, וכי רבי ינאי רצה בחיי עולם הזה דאמר ליה סק להכא כדי שיעשה רפואה, וכי לא ידע שמצודה פרוסה על כל החיים ואין אדם יכול להציל נפשו ממות, והלא דבר הוא. אך הנה רבי ינאי הוא מפרש הכתוב מי האיש החפץ חיים על חיי עולם הבא, והוה קשה ליה וכי חיי עולם הבא תלויים אם ינצור לשונו מן לשון הרע דוקא שאמר נצור לשונך מרע, ואם כי הוא עון גדול, הרי הוא נכלל בשאר מצוות לא תעשה, וכתוב סור מרע ועשה טוב, והוא סבר כי הכתוב מורצף והוא ענין אחד, נצור לשונך מרע וסור מרע ועשה טוב. ובא אותו רוכל וחידש לו דבר חדש מה שלא היה יודע רבי ינאי, והוציא לו ספר תהלים מכורך, פירוש כל ענין מובדל מחבירו. והוא, כי הנה נודע (עיין עירובין יג ע"ב) כי פליגי בית הלל ובית שמאי בבריאת האדם, בית הלל אומרים נוח לו לאדם שלא נברא, כי ימיו מכאובים ועושה מלחמת מצוה עם יצר הרע ואינו מאמין בעצמו שלא יחטא עד יום מותו. ובית שמאי סברי נוח לו שנברא, שאפילו יהיה רשע יחזור בתשובה מאהבה וכל העבירות יהיו זכויות, והרי זה ריוח גדול. וזהו סברת ההוא רוכל שמכריז ואומר מאן בעי סם חיי, פירוש, מי הוא זה ואיזה הוא שירצה להבראות בעולם הזה שהוא קרוב להפסד מסיבת יצר הרע וטוב לו שלא נברא. וזהו דקמתמה ואמר מאן בעי סם חיי בעולם הזה, שאין מי שירצה ליברא בעולם הזה וטוב לו שלא נברא, והכתוב בלשון תמיהה. ובא דוד המלך עליו השלום ואמר לאדם, למה לך לומר דבר זה ואתה

נותן מום ח"ו בבריאה. ולכך אמר נצור לשונך מרע, בלום פִּיךְ מלהטיל חסרון בבריאה כי הכל יפה ברא הקדוש ברוך הוא. ומה שקשה עליך ותאמר טוב לו שלא נברא כי קרוב להפסד, אני מנחם אותך ותקנתך היא סור מרע ועשה טוב ויחזרו כל העבירות זכויות ואין לך ריוח גדול מזה. הרי פירש לו אותו רוכל שהכתוב מדבר על עולם הזה, והוא שלשה ענינים. רישא דקרא מי האיש בתמיהה, ונצור לשונך תוכחה, שמוכיחו שלא יאמר דבר זה, וסיפא תקנה. ולכך הוציא ספר תהלים מכורך, פירוש כל ענין מופרש מחבירו. וזה הפירוש ראיתי אותו בספר יושב אהלים (פרשת מצורע [טהרה]), ועיין בכסף נבחר תחילת פרשה זו, רק הוספתי בו ביאור ונופך משלי.^א

שיחה א' לחנוכה עפ"י ה"פרי צדיק" לרבי צדוק הכהן מלובלין זצוק"ל וזיע"א

א. גדולת אהרן הכהן – התמדת הנרות

אומר ר' צדוק זי"ע: "בגמרא, 'נר חנוכה משמאל מזוזה מימין'. הענין עפ"י מה שאמרנו בשם הרמב"ן, שפי' מ"ש במדב"ר שם שא"ל לאהרן 'לגדולה מזו אתה מתוקן וכו'. הקרבנות כל זמן שבהמ"ק קיים, אבל הנרות לעולם, שלא רמזו אלא לנרות חנוכה של חשמונאי שנוהגת אף לאחר חורבן וכו' שנהר חנוכה מעין נרות שבמקדש, וידוע דעיקר האור 'תורה אור'" (פרי צדיק ח"א, אות י').

בבואנו להאיר מעט מן האור הגנוז בחג החנוכה, נתבונן ונראה כי על דרך כלל נוטים אנו לדרך הימין, וכמו שאומר דוד המלך ע"ה (תהלים קי"ח, ט"ז): "ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל", והביא ע"ז רש"י מדרש אגדה: "עליונים ברא הקב"ה בימין לפיכך לא שלטה בהם מיתה, שנאמר 'אף ידי יסדה ארץ' (ישעיהו מ"ה) זה שמאל, 'וימיני טפחה שמים' זה ימין. וכן אמר המשורר (א"ה: דוד המלך ע"ה) 'ימין ה' רוממה' שבראת אותם שברומו של עולם, היא ימין ה' שתעשה חיילות של צדיקים לעתיד לבא, וגם בה יחיה אותם ויחיו לעולם ואז 'לא אמות כי אחיה' לעולם".

א. הובא לדפוס ע"י הרה"ג אברהם דבדה שליט"א בהשתדלותו הגדולה של מזכ"ה הרבנים הרה"ח רבי יעקב ישעיה כהן שליט"א, נו"נ להגה"ק המחבר זצוק"ל.

ב. מאת הרה"ג ר' יוסף חיים מסעוד אביחצירא שליט"א. כתב וערך: הרב אמייר סורקה שליט"א

א"כ, דרך החיים היא דרך הימין, וכמו שפירש רש"י, שימין ה' עושה חיל ואז לא אמות כי אחיה. ואנו הדבקים בה' אלוקינו ובדרכו הולכים בדרך הימין, ומקיימים "שכל פניותיך יהיו לימין". וכן הוא המנהג בפתיחת ההיכל, ובהולכת ס"ת מההיכל לבימה, וכן הוא בהלכות קשירת הנעליים, ועוד.

והנה, בחנוכה מדליקים אנו את הנרות משמאל לימין! והרי זה כביכול הפוך מהנהוג! וגם אם נפרש ע"פ הפשט, שאנו מדליקים בכל יום את הנר החדש, כי בו יש התחדשות הנס והוא הרבותא, עם כל זה ברור כי יש כאן גם טעם פנימי, וכמו שנכתב לעיל ע"פ מדרש אגדה שבימין ה' ברא העליונים, היינו המרומים, וע"ז נא' "ימין ה' רוממה", ובשמאל נברא ארץ. א"כ, אז מהי הסיבה הפנימית להדלקת הנרות משמאל לימין?

ומקדים ר' צדוק בזה את פירוש הרמב"ן לפרשת בהעלותך (במדבר ח', ב'): "למה נסמכה פרשת מנורה לחנוכה הנשיאים? לפי שכשראה אהרן חנוכה הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו. אמר לו הקב"ה: חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות בוקר וערב. לשון רש"י ממדרש אגדה. ולא נתברר לי למה נחמו בהדלקת הנרות, ולא נחמו בקטורת בוקר וערב ששבחו בו הכתוב (דברים לג י'): ישימו קטורה באפך? ובכל הקרבנות, ובמנחת חביתין, ובעבודת יום הכיפורים שאינה כשרה אלא בו, ונכנס לפני ולפנים, ושהוא קדוש ה' עומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו, ושבטו כולו משרתי אלהינו? ועוד מה טעם לחלישות הדעת הזו, והלא קרבנו גדול משל

ג. המשנה במידות פרק ב' משנה ב' אומרת: "כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל".

ד. לפי זה יש מי שהסביר שאדרבה דרך הדלקת הנרות בחנוכה היא "שכל פניותיך יהיו לימין" (משמאל פונה לימין) ועיין "מאמר מרדכי – מועדים" להרשל"צ הרב מרדכי אליהו זצוק"ל וז"ע, פרק נ"ח אות ל"ה. ולפי זה יש ענין עמוק ופנימי ביחס לכיוון כתיבת האותיות שהוא הפוך מכיוון כתיבת המילים. וענין זה אי"ה יבואר בהמשך.

ה. מו"ר הרב ריחמ"א, נותן השיחה, מבאר ענין מהותי: העולם נברא באותיות (בעשרה מאמרות נברא העולם), ושורש הפנימיות הוא בשמות הקודש כידוע. וכן שם הוי"ה ע"פ מה שידוע למבינים כל חילוקי הספירות בו, והפרצופים. ועל כן, מובן כי הכתיבה היא ענין מאוד שורשי ומהותי. והנה נמצאה הכתיבה שלנו מימין לשמאל בכתב הקודש, ואילו אצל הגויים הכתיבה משמאל לימין. וראה עוד בהרחבה בס' עוי"ח לרבינו יוסף חיים זצוק"ל פרשת תולדות. וראה עוד בספר "אותיות מחכימות" להרב ריחמ"א בענין מהות הקשר בין אותיות התורה הקדושה לעם ישראל, פרק "שישים ריבוא אותיות לתורה" על מדרש פליאה.

נשיאים, שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי המילואים. ואם תאמר שהיו חובה ונצטווה בהם, וחלשה דעתו על שלא הקריב נדבה כמוהם לחנוכת המזבח, גם הדלקת הנרות שנחמו בה חובה ונצטווה עליה? אבל עניין ההגדה הזו לדרוש רמז מן הפרשה על חנוכה של נרות שהייתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי כהן גדול ובניו, ובלשון הזה מצאתיה במגילת סתרים לרבנו נסים שהזכיר האגדה הזו ואמר: "ראיתי במדרש כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שמם, והיא חנוכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנוכת המזבח" עכ"ל. וראיתי עוד ב"למדנו" (תנחומא בהעלותך ה') וכן במדרש רבה (טו ו): "אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן אל תתיירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו - וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם". והנה דבר ידוע שכשאינן בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות. אבל לא רמזו אלא לנרות חנוכת חשמונאי, שהיא נוהגת אף לאחר החורבן בגלותנו. וכן ברכת כהנים הסמוכה לחנוכת הנשיאים נוהגת לעולם, דרשו סמוכין לחנוכת הנשיאים מלפניה ומלאחריה בכבודו של אהרן שלא נמנה עמהם. ור"א (אבן-עזרא) אמר: כי נסמכה זאת הפרשה, להודיע כי הדיבור יהיה גם בלילה, כי שם יהיה הנר דלוק ולא יכבה", ע"כ לשון הרמב"ן.

הרמב"ן מבאר את המדרש, כך שמשה רבינו מנחם את אהרן הכהן ששלו גדולה משל הנשיאים בהדלקת המנורה דווקא, מאחר שבזמן הגלות העבודה הפיזית היחידה שתשאר מעבודות המקדש היא הדלקת הנרות (ובנוסף גם ברכת כהנים תמשיך להתמיד. והסמיכות ביניהם תבאר בהמשך א"ה). ומובן א"כ ששלו גדולה משלהם, כיוון ששלו תמשך בזמן ששלהם תפסק.

ב. התמדת הנרות – הבטחת קשר מתמיד עם השכינה

צריך להתבונן, מלבד היתרון החיצוני במה ששלהם תיפסק (הכוונה לקרבנות הנשיאים, אך מתייחס באופן כללי לקרבנות המקדש ועבודת המקדש, מלבד העלאת הנרות) ושללו לא (היינו שהדלקת הנרות תמשיך לעולם), יש כאן בעצם עבודה פנימית גדולה. הרי כל "חלישות הדעת" (כלשון הרמב"ן) של אהרן הכהן נבעה מתוך רצונו

להיות עובד ה' יותר גדול, וכמו שפירש הרמב"ן שאהרן התקנא במה שהנשיאים הקריבו קרבן נדבה ואילו אהרן צווה על העבודה. והנה אהרן הכהן נתרצה בהדלקת הנרות - לא רק התמדתן לדורות, אלא עצם ההדלקה יש בה נחמה לאהרן הכהן, וכמו שנא' "הדלקה עושה מצווה". ויש להעמיק מעט את ההבנה במשמעות הדלקת המנורה במשכן ובמקדש, ומתוך כך משמעות "עבודת" הדלקת החנוכיה לדורות.

בכדי להבין את גדולת עבודתו של הכה"ג בהדלקת נרות המנורה דווקא, צריך להבין את מהות משמעות עבודת המקדש, כי כל עניין המקדש הוא בית לשכינה, אחדות בין עליונים לתחתונים ע"פ רצונו יתברך. והנה אור העולם זורח מלב ליבו של העולם, הלא הוא בית המקדש. וסדר העבודה במקדש מהוה גילוי שכינה, כי כשבית המקדש עומד והעבודות מתקיימות ברור לכל שיש שכינה בארץ, ומתוך כך היו ניסים גלויים, והיו מתנבאים מהשפע הזך והמרובה הנמשך מעבודת המקדש. וכעת, כשאין מקדש בעוה"ר, השכינה התרחקה. ואב הרחמן יבנהו במהרה. ובינתיים, ה' הטוב מרחם עלינו כרחם אב על בנים, ומרוב אהבתו לא הרחיק שכינתו הקדושה רק עד הכותל המערבי, הוא השריד הנשאר, שם שכינה מצויה תמיד, וכן מובא בשמות רבה (ב', ב'): "אמר רב אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי שנאמר 'הנה זה עומד אחר כתלנו' (ש"ה"ש), פרק ב', פסוק ט'". והוא שנא' בפתיחת אליהו הנביא זכור לטוב: "שראשי נמלא טל". מאי נמלא טל? אלא אמר קודשא בריך הוא: אנת חשיבת דמיומא דאתחרב בי מקדשא דעאלנא בביתא דילי, ועאלנא בישובא, לאו הכי, דלא אעלנא כל זמנא דאנת בגלותא. הרי לך סימנא שראשי נמלא טל, ה"א שכינתא בגלותא, שלימו דילה וחיים דילה איהו טל, ודא איהו: יו"ד ה"א וא"ו. וה"א איהי שכינתא דלא מחושבן טל, אלא יו"ד ק"א וא"ו, דסליקו אתוון לחושבן טל".

הנה נמצא ששכינה נשארת אתנו לעולם, ואפילו בגלות החשוכה ובחורבן הבית, ועדיין "קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא". והקב"ה "קושר" עצמו אלינו

ו. "ר"א שאיל לר"ש אבוהי, א"ל: הא תנינן אסור ללמוד תורה לעכו"ם ושפיר אתערו חברייא דבבל, דכתיב: לא עשה כן לכל גוי. אבל כיון דאמר מגיד דבריו ליעקב, אמאי חקיו ומשפטיו לישראל? (היינו מדוע הוצרך לכפול את העניין שהוא מבאר לישראל את חוקיו ומשפטיו). א"ל אלעזר, ת"ח זכאין אינון ישראל דחולקא עלאה קדישא דא נטע בהו קב"ה דכתיב כי לקח טוב נתתי לכם, לכם - ולא לעמין עכו"ם (אשריהם ישראל שהקב"ה נטע בתוכם את תורתו ולא אצל הגויים). ובגין דאיהי גניזא עלאה יקירא

באות ה"א אחרונה של שם הוי"ה (מילוי אלפ"ן), וסימנך "שראשי נמלא ט"ל קוצותי רסיסי לילה" (שיה"ש ה' ב').

ומהי הפעולה המקשרת בין השכינה לישראל? זוהי העלאת הנרות. שכן המדרש קושר את גדולת אהרן הכהן בהדלקת הנרות לברכת כהנים (עיין לעיל בפירוש הרמב"ן), וידוע שבברכת כהנים שכינה שורה על ידיהם (הנקודה העמוקה הזו מובאת כאן בקיצור נמרץ, ויבואר בהרחבה אי"ה בשיחה ב').

ג. עיקר האור – "תורה אור" (משלי ו' כ"ג)

אומר רבי צדוק: "נר חנוכה מעין נרות שבמקדש, וידוע דעיקר האור "תורה אור" ונא' לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, היינו מבחינת תושב"כ מופיע הארתו ית' על לב חכם לימינו וזהו ענין מזוזה בימין, היינו פ' שמע והיה אם שמוע שנכתב בה והם קבלת עול מ"ש ועול מצות ומזה מופיע הארה על לב חכם לימינו. ונר החנוכה שמרמז על הארת התושב"ע דזהו ענין המנורה".

ידוע כי המצוות הם הדלקת אור הנשמה. וכן מבאר החפץ חיים בהקדמה לספרו "שמירת הלשון": "כי ידוע הוא דכל אדם יש לו רמ"ח איברים ושס"ה גידים רוחניים, ועליהם מלבשים הרמ"ח איברים ושס"ה גידים גשמיים, כמו שנאמר {איוב י' י"א}: "עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תשכנני", הרי שהזכיר הכתוב עור ובשר וגידים ועצמות ולא קראו, רק בשם לבוש וסכך כמו

שמייה ממש אורייתא כלא סתים וגליא ברזא דשמייה (וכ"ז בגלל שהתורה היא שמותיו של הקב"ה שגנוז ונעלם בה ולכן רק עם ישראל ראויים לדרגה הזו). וע"ד ישראל בתרין דרגין אינון סתים וגליא (והיינו שגם אצל ישראל ישנם שני בחינות האלו של התורה, יש אלו שלומדים הפשט כנגד יעקב ויש אלו שלומדים את העומק, כנגד ישראל שהם כנגד שני הבחינות האלו המגולה והסתום). דתנינן: ג' דרגין אינון מתקשרן דא בדא קב"ה אורייתא וישראל, וכל חד דרגא על דרגא סתים וגליא (לכ"א יש בחינה שהיא גלויה ובחינה גנוזה ומוסתרת, י"א שזהו ענין המלכות שהוא הטבע של הבריאה לעומת ז"א שהוא מתלבש בשכינה ומתגלה דרכה אך הוא נעלם במלכות). קב"ה דרגא על דרגא סתים וגליא, אורייתא הכי נמי סתים וגליא (שיש בתורה ג"כ פשט וסוד, פשט: ענין החזיר והבהמות וכו' אך זה האופן המגולה, ויש האופן הנסתר עומק עניינה שהוא ההבדל בין לוחות ראשונות ושניות בסוד "אל מסתתר" שזהו התורה – לוחות ראשונות – שגילה רשב"י). ישראל הכי נמי דרגא על דרגא (יעקב שהוא בחי' הפשט, למד תורה לפני לבן שהוא בסוד העקב שצריך להילחם עם עשיו וכו', ויש אח"כ שהשיג שלמות שם ישראל ע"י זיווג של רחל ולאה ועם יוסף וכו' אחרי המלחמה של תורה ויעל השחר וגו'), הה"ד מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל. תרין דרגין אינון יעקב וישראל חד גליא וחד סתים. ע"כ דברי הזה"ק. (נלקח מתוך ביאור מאמר "קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא" להרב מרדכי שריקי שליט"א).

שנאמר: "תלבישני" "תשככני", ואת מי הלביש, אם לא לנפש אשר בקרבו, שהיא היא עצם האדם, ועל כל איבר ואיבר של הנפש מלבש מלמעלה איבר הגוף המכנה כנגד איבר ההוא, כמו הבגד על הגוף. וכנגד זה נתן לנו הקדוש ברוך הוא רמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה, והם מחלקים גם כן על האיברים, דיש מצוה שתלויה ביד ויש מצוה שתלויה ברגל וכן שאר כל איברים כמו שנאמר ב"ספר חרדים". וכשאדם מקים בעולם הזה איזה מצוה באיזה איבר, שורה לעתיד לבוא אור ה' על אותו איבר, ואותו אור הוא המחיה את האיבר ההוא, וכן כל מצוה ומצוה. נמצא דכשהאדם מקים הרמ"ח עשין, אז הוא האדם השלם המקדש לה' בכל איבריו, וזהו מה שנאמר בפרשת ציצית {במדבר ט"ו מ': "ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם", אבל אם, חס ושלום, תחסר לו מצוה אחת מרמ"ח עשין, שהשליכה אחר גוו, ולא עשה תשובה על זה, יחסר לו לעתיד לבוא בנפשו האיבר המכנה נגד המצוה ההיא. וזהו מה שאמרו בברכות {כ"ו.} {קהלת א' ט"ו}: "מעוות לא יוכל לתקן", זה שבטל קריאת שמע של ערבית או קריאת שמע של שחרית, או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית. וכשהאדם זהיר מלעבר על הלאוין שבתורה, הוא ממשיך אור הקדשה על גידי נפשו, וכשלא יזהר יהיו, חס ושלום, מקלקלין, כמו שמבאר בארץ בספר "שערי קדשה" פרק א', עין שם. ומזה יוכל להתבונן כל אדם, איך שצריך להיות זהיר בכל התרי"ג מצות בכל כחו בימי חייו, כי הם הם הממשיכין חיותו לנצח באיברי גידי נפשו. [וזהו שכתוב בפרשת אחרי {ויקרא י"ח ה': "ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" וגו', ולא כתיב וחי עבורם, להורות לנו שאור המצוה גופא היא חיותו לעתיד לבוא]. כמו שכל אחד רוצה להיות שלם בכל איבריו בעולם הזה, שלא יהיה בעל מום אף באיבר קטן שבקטנים. וכן מובא בזה"ק: "כי נר מצוה ותורה אור, אור דא אורייתא דבכתב, דאיהי נשמת אדם, דנהירת על נר..." (תיקו"ז, קכ"ז א') עכ"ל.

הנה נמצא כי התורה הקדושה היא חיות חיותו של האדם הן בעלמא הדין והן בעלמא דאתי. ועומק הענין הוא כי התורה היא גבוה מעל גבוה, היא היא עצמות אור אין סוף יתברך, אשר מסר לנו רצונו. והוא יתברך אחד עם רצונו. וביארנו עניין קדוש זה בהרחבה בקונטרס "שיחות על הפרי צדיק לימים נוראים", ונביא אותו כאן בקצרה: כתב הרב חיים הכהן שליט"א (החלבן) בספרו

"טללי חיים": "משוש ליבנו ואור חיינו הוא ה' יתברך בעצמו ממש. אין לנו דבר אחר זולתו. בו אנו חושקים ואל קרבתו אנו מייחלים. ואולם, הקב"ה בעצמו יתברך שמו, הוא נעלה ומרומם מכל השגה ותפיסה, "לית מחשבה תפיסה ביה כלל" (תיקוני זוהר קכ"א א), אין המציאות יכולה להכיל את אורו הגדול והעליון. לפיכך, כשברא הקב"ה את העולם, הוא התאים את אורו לפי יכולת העולמות. אור אין סוף ב"ה שהשתווה לדרגת המציאות היא היא התורה. התורה בעצמותה היא אור אין סוף בעצמו^ח, אך בפועל היא מתגלית בצורה המותאמת אל העולמות, באופן שתוכה רצוף וחדור אור אין סוף, ובפועל היא מתגלית בצורה המותאמת אל העולמות, במחשבות הנתפסות בשכל אנושי, בהנחיות מעשיות של קיום המצוות, ובשפה המתייחסת אל כל החיים שלנו. ממילא יכולים אנו לאחוז בה, להשיגה וללומדה, לדבר בה ולהתקדש על ידה בקדושת אור ה'".

אם כן, נמצא כי התורה "עץ חיים היא למחזיקים בה" (משלי ג' י"ח), חיים כפשוטו ממש. והתורה, היא רצון ה' הנמסר אלינו, ולא שייך בו שינוי. כי שינוי הוא רק מצד המושכלות הטבעיות, במקום ובזמן, וזה צד העולם הזה השפל. אך עולמות עליונים הם שלימות, מעל הזמן והמקום, וע"כ לא שייך בהם שינוי מתוקף שלימותם. וכן כתב המהר"ל: "אבל מי שחזק באמונה, בשביל החוזק שיש בו ואין מקבל שינוי באמונתו, הרי נבדל משינוי אשר הוא לחמרים. וזה כניסה לגן-עדן שהוא מתרחק מן השינוי והתמורה שהוא רע, ולכן פותחין לו שערי גן עדן שאין שם רע רק עדן ושמחה ורחוק מן התפעלות ועצב. וכל ענין זה בשביל החוזק שיש לו באמונה ואין לו השתנות" (גבורות השם, פרק ז').

וכן ספר תורה, אם ח"ו נפל בו שינוי, אפילו קל שבקלים, פסול ואסור בשימוש! כי אין שינוי ברצונו יתברך כהנ"ל.

ז. ספר "טללי חיים" להרב חיים הכהן שליט"א 'החלבן', פרשת יתרו, עמ' קנ"ד.

ח. הכוונה למהות הרוחנית של התורה כמוזן, ואין הכוונה לקלף גוויל אשר בידינו ועליו כתובים אותיות בדיו, והם אינם אלוקות כלל וכלל (ועיין עוד בספר הדע"ה חלק א' דרוש ה' סי' ז' אות ד', ודעת לנפשך תנעם).

ד. 'נר חנוכה משמאל מזוזה מימין'

במזוזה יש פרשיות "שמע" (דברים ו, ד), "והיה אם שמוע" (דברים י"א, ג). שניהם מפרשיות התורה שבכתב, שניהם רצונות השם ית"ש, ואין בהם שינוי. בהם אנו מצווים על קבלת עול מלכות שמים ועול המצוות, היינו להמליך את ה' עלינו ולקיים מצוותיו, שניהם כאחד.

ומטבע האדם, אם לא שכבר השתלם כאבותינו הקדושים, שימצא בזה שינוי. כי טוב ורע בעוה"ז השפל משמש בערבוביה (הפך עולם האמת, שם אין התלבטות כי הכל רק רצונו ית' שהוא אמת, וזהו שמו). ובבא האדם להמליך עליו את ה' ית' ולקיים מצוותיו, יתקל בעבודה קשה. ואמרו חז"ל: "לפום צערא אגרא" (משנה, מסכת אבות, פרק ה' משנה כ"ג). כי האדם בעוה"ז עולה במעלות הסולם אל הבורא יתברך, לידע דרכיו דרכי נעם, ומסילותיו ביושר שנא': "עשויים באמת וישר" (תהילים קי"א). וכל מעלת השלמות והשתכללותה תבוא מתוך הדבקות בו ית"ש, ובמידותיו. וכן כתב הראי"ה קוק זצ"ל: "מנין דכתיב 'סמוכין לעד לעולם עשויים באמת וישר'?, דכשנתבונן בכל צרכי הברואים נראה שהם כולם ערוכים בחכמה ואין בהם מקרה, אפילו הצרכים הקלים הגשמיים של בעלי חיים פחותים וכש"כ הגבוהים, וק"ו האדם שלא חיסרו הקב"ה דבר קטן המועיל לשכלולו והרחבת דעתו. ואין לך איש שיש לו שכל אנושי, שיוכל לתלות כל אלה במקרה, כ"א במהלך החכמה העליונה המשקפת על ההשלמה המינית והאישית. וזה ג"כ יכיר כל איש דעת כי חשיבות ההשלמה המוסרית היא עולה ברום מעלה באין ערוך בערכה לעומת ההשלמה הטבעית, א"כ איך יעלה על לב איש נבון לאמר שיש דבר שאנו יכולין לשאוב ממנו השלמה מוסרית, ולא תעשה בכונה מהחכמה העליונה להועיל לנו לחיותינו בהשלמתנו האנושית האמיתית" (עין אי"ה על ברכות א', קכ"ה).

והסולם, "מלאכי אלהים עולים ויורדים בו" (בראשית כ"ה, י"ב). ופירש הכלי יקר על המקום: "... והחכמה הקנויה לאדם ע"י מדריגות חלוקות כי מתחילה צריך החוקר אחר המושכלות להכיר במהות נמצאי מטה וזהו סולם מוצב ארצה. ומשם יעלה למדריגה גדולה מזו והוא להכיר במהות הנמצאים שבעולם התיכון במהלך הגלגלים ותנועתם וז"ש וראשו מגיע השמימה. ומשם יעלה להבין במהות השכלים הנבדלים שבעולם העליון. וז"ש והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, והזכיר עולים ויורדים כי הם ד' מחנות שכינה כדמסיק

ברקנט"י פרשת בלק אוריאל שר אור, מיכאל שר מים, רפאל שר עפר, גבריאל שר אש, וידוע שבטבע המים והעפר לירד, וטבע האור והאש לעלות, על כן הזכיר עולים שנים ויורדים שנים. ומשם יעלה להשיג במציאת האל יתברך ז"ש והנה ה' נצב עליו...". כי תכלית עבודת האדם לדעת את בוראו ולדבקה בו ית'. ועבודה זו יש בה עליות וירידות, כי האדם בנוי תחילתו בעוה"ז הגשמי, וראשו מגיע השמימה. והוא ענין השינוי כהנ"ל. וכן נא': "והחיות רצוא ושוב" (יחזקאל א', י"ד).

וכך כותב רבי צדוק: "שהקב"ה אמר (א"ה: לאהרן הכהן): 'בא והאר לי!' וזהו האור של תושב"ע, דהוא מה שהחכמים מחדשים ו'לא בשמים היא'. וכמ"ש דהקב"ה אמר: 'נצחוני בני!...'".

כי תושב"ע יש בה שינוי. שהרי מעינה הנובע הלא הוא אור התורה שבאדם, שכן נא' כי "עיקר האור – תורה אור", כי עיקר האור השורש ממנו ניזון הגזע ומתפשטים הענפים. וכן אמרו "עץ חיים היא". ומאחר ומופיעה התגלות התושב"ע דרך האדם, גם כן תהא תוצאתה כמותו. אך הוא ענין הנרצה לכתחילה, כי לא יתכן שיהיה ברצונו יתברך שינוי, אך כיון שהאיר דרך צינור האדם, בא הארת רצונו לכדי שינוי עד כדי שאמר "ניצחוני בני".

ואור התורה שבע"פ הופעתו הנצחית התגלתה בחנוכה. שאז התפרצה וירוס חכמת יוון, ורצו לעקור כל החכמות שבעולם ולהמיט על כולם רק את חכמתם. והיה כל זה כנגד ישראל. ובאו "וטימאו השמנים" כי השמן הוא כנגד החכמה, כי לא היה ענינם השמדת הגוף כידוע, רק השכחת התורה הקדושה. והיו "מייונים" יהודים, היינו שהיו מאבדים אותם מדתם, בכדי להרגיל אותם בתרבות יוון הקלוקלת, אשר הלכה והתפשטה ואיימה לכסות הכל בחושך תרבותה.

והמסירות נפש של בית חשמונאי, על התורה הקדושה, וכל מצוותיה פרטית ודקדוקיה, אשר לא הורשו לעסוק בהם, והיו היהודים מחרפים נפשם כידוע בסיפורים רבים (כסיפור חנה ושבעת בניה). ומתוך מסירות נפש זו כאמור, נקבעה נצחיות התורה שבע"פ.

וזהו מה שנא' לאהרן הכהן: "שלך גדולה משלהם", כי כל שאר פרטי העבודה ישתלמו רק בידי בעלי העבודה, שהם הכהנים ובעלי הקרבנות, והלוויים

בשירתם. והוא כענין התוה"ק שאין בה שום שינוי רק תתמיד בקיומה כמות שהיא. והנה בחנוכה נמצא כל אדם מדליק נר בביתו, והוא כענין התושב"ע אשר באה להשתלמותה דוקא דרך האדם, שתחילת מעלתו מתוך הטבעיות, עד כדי שאמר ה' "ניצחוני בני".

וע"כ נר משמאל ומזוזה מימין. כי ימין הוא דרך ה' הרוממה כשמים שנבראו בימין, ואשר אין בהם שינוי. והשמאל הוא דרך הטבע, השייך לעולם הזה השפל. ותנועת ההדלקה תהיה משמאל לימין כי מקור הקדושה הוא בימין, ותנועת ההשתכללות של התושב"ע תהיה לעבר מקורה, היא התושב"כ.

ומענין מסירות הנפש על התושב"ע כנגד חכמת יון המתפרצת, יורחב בשיחה הבאה א"ה.

שיחה ב' לחנוכה עפ"י ה"פרי צדיק" לרבי צדוק הכהן מלובלין זצוק"ל וזיע"א^ט

א. חנוכת המשכן במדבר וחנוכת המנורה לדורות.

פותח ה"פרי צדיק" לחנוכה, אות ז': "שם חנוכה הוא לשון חינוך, על שהיה אז חנוכת המזבח ששיקצום מלכי יון, ואיתא במגילת תענית שלא היה להם מנורה להדליק, ושיפודין של ברזל היה בידם וחיפום בעץ והדליקו בהם. ובפסיקתא (פ"ב) איתא רק טעם זה על נס חנוכה שמצאו שיפודין של ברזל, ומנס השמן אינו מזכיר כלום, וכפי הנראה היה אז עיקר החנוכה מנרות המנורה, כי טמאו כל כלי המקדש ולא היו יכולים להקריב קרבנות רק שהדליקו המנורה ע"י נס שמצאו שיפודין של ברזל ועושין חנוכה לזכר הנס מחנוכת המנורה".

במגילת תענית, הכוללת ל"ו מאורעות משמחים אשר אין מתענים בהם (להלכה נשארו רק חנוכה ופורים, ויש נוהגים כן בט"ו באב. ועי' ר"ה י"ח ע"ב), מתואר נס חנוכה בענין גוף המנורה ולא בענין פך השמן כמובא בגמרא (שבת כ"א ע"ב).

ט. מאת הרה"ג רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא שליט"א. כתב וערך: הרב אמיר סורקה שליט"א.

י. הגמרא במס' שבת דף כ"א ע"ב: "מאי חנוכה, דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות

משמעות הדבר, כי עיקר החג הוא חנוכת המנורה, משום שזהו היה הנס, ועל כן מדליקים חנוכיה, אשר שמה מעיד עליה כי היא לשון "חינוך" והיינו חנוכת המנורה.

בהסבירו ענין החינוך, מביא רבי צדוק את הפסוק: "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", ומסביר כי חינוך משמעותו "התחלה", וכותב: "מה שהאדם מתחיל לחנך עצמו ומזה נשאר קבוע לעולמי עד ע"י שמרגיל עצמו בתשוקה ורצון של ימי הנעורים...". ובספר "חובת התלמידים" להאדמו"ר מפיאסצנה הי"ד (בהקדמה לספר), מובא כי לא כל התחלה היא לשון "חינוך" וזו לשונו: "ופשוט שלא על כל התחלה יאמר לשון חינוך, כמו במתחיל בגנות ומסיים בשבח, שאומרת הגמרא (פסחים קט"ז, א') על סדר ההגדה בפסח: לא יאמרו מחנך בגנות.. וכן אצל הסנהדרין... לא יאמרו המחנכים מן הצד (סנהדרין ל"ב א').". ובהמשך קצת מביא האדמו"ר פירוש רש"י ללשון חינוך: "התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה (רש"י בראשית י"ד, י"ד)", ובהמשך מסביר האדמו"ר: "תיבה לעצמה היא תיבת 'חינוך', ונאמרה על הוצאת ההכשרה אשר באדם או בכלי מן הכח אל הפועל", ע"כ דבריו.

ובעצם, האדמו"ר מאיר לנו את שני התנאים לחינוך: ראשית, נדרש כי עצם הדבר יהיה קיים בפועל, היינו שהופעתו כבר תבוא. אך גם אז אין נופל עליו עדיין לשון חינוך כיון שלא בא לידי תכליתו, ואף אם יעשה בו שימוש אינו נקרא "חינוך" אם לא נעשה בו השימוש הראוי לו, שאז זה יהיה בחינת הוצאה אל הפועל, ויקרא בו שם חינוך.

למה הדבר דומה? לבית חדש הנבנה עתה, ובו חדרים מסוגים שונים, כגון חדר מקלחת, חדר שינה, סלון וכדומה. אם יכנסו דיירים לבית, ויתקלחו בחדר השינה, וישנו בחדר המקלחת אזי אע"פ שהשתמשו בבית עדיין לא נאמר כי הבית נחנך, משום שבנין הבית הוא קיום תנאי אחד, והתנאי השני עדיין חסר. אמנם אם ישנו בחדר השינה ויתקלחו במקלחת, אזי יתקיימו שני התנאים, וזו חנוכת הבית ודאי. ומנהג ישראל נפוץ לקיים סדר חנוכת הבית בלימוד תורה

בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאוּם ימים טובים בהלל והודאה".

וקביעת מזוזה, משום שתכלית ישראל בלימוד התורה וקיום המצוות, והבית טפל להם.

וכפי הנ"ל, נשאלת השאלה: מדוע ימי החנוכה נקבעו לדורות כיום האסור בתענית, ונוהגים בו מנהגי שמחה, ואילו יום חנוכת המשכן לא נקבע כיום האסור בתענית? וכלשון ר' צדוק: "יש להבין, למה עושין זכר לחנוכת המנורה שהיה בימי החשמונאים ואין עושין זכר לחנוכת המשכן וחנוכת המקדש שהיה קדושה קבועה לדורות?". ונעמיק השאלה, שהרי ימי החנוכה הם זכר לחנוכת המנורה כהנ"ל, ולעומתם ימי חנוכת המשכן והמקדש כוללים כל כלי הקודש – המזבחות, וכלי שימושיהם, ומזבח הקטורת, והארון והשולחן, ובכללם גם כן המנורה. ומה גם שהעבודה היתה כוללת יותר בשלימות כי אין דומה שימוש בחדר אחד בלבד לשימוש בבית כולו!

ועוד, שהמשכן הוא ההופעה הראשונית של דיורין לשכינה בחינת בית, וענין נשגב זה אז בא התחלתו. ואם תאמר שחנוכת המשכן הוא עניין יחודי דוקא לדור המדבר, שהרי המשכן היה זמני, ונקבע רק אח"כ כמקדש – והרי גם שאר החגים הם מאורעות שקרו לדור המדבר דוקא, כסוכות ויציאת מצרים, ובכל זאת נקבעו לדורות. וגם מה שהמשכן נבנה ופורק, כלומר שלא היה לו מקום קבוע, וגם שלא היה בארץ ישראל – הרי שבית המקדש נבנה במקומו הקבוע לדורות בארץ ישראל. ולפי כל זה, לכאורה היה ראוי שתהיה חנוכת המשכן או המקדש לדורות. והנה ימי החנוכה באים כנגד חנוכת המנורה בימי החשמונאים.

ב. "ויבדל אלהים בין האור ובין החשך" (בראשית א', ד') – תפיסת הפער הופעת אור השכינה הקדושה במשכן מתוארת בסוף חומש שמות: "ויכס הענן את אהל מועד, וכבוד ה' מלא את המשכן". והרמב"ן פירש: "אמר כי הענן יכסה את האהל מכל צד והוא מכוסה וטמון בו, וכבוד ה' מלא את המשכן כי תוכו מלא הכבוד, כי הכבוד שוכן בתוך הענן תוך המשכן כענין שנאמר בהר סיני "אל הערפל אשר שם האלהים". ע"כ דבריו. ומדבריו מובן כי השראת השכינה במשכן היא התמדת מעמד הר סיני. ובפרשת משפטים, בעלות משה אל ההר לקבל לוחות הברית ("ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם, ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם"), שם מתואר המראה אשר ראו: "ויראו

את אלהי ישראל, ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר" (שמות כ"ד, י'). הנה תיאור מראה מופלא זה של האור, גבוה הוא מאד מאד. ופסוק לאחר מכן: "ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו, ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו" (שמות כ"ד, י"א), ופירש רש"י בשם מדרש תנחומא: "היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה", היינו שלא היו יודעים להעריך את גדלותו הרבה ואת המתנה אשר ניתנה להם, מאחר ומעולם לא נראה כמותו לציבור, והם היו מורגלים בניסים ההולכים ומשתכללים, וגדלות הבורא נתגלתה להם עוד ועוד, ולא היו יודעים עד לאן ילך ויגדל, ולא הכירו מציאות של חסרון כי יבוא. (ולפי זה, אין בדברינו חלילה הוצאת לעז על ישראל קדושים, אלא אדרבה – שהיו נוהגים כבני מלכים כי לכך הורגלו ולא ידעו אחרת, ולא ידעו שיכול להיות מציאות של חסרון. וראה דברי אונקלוס להשלמת הענין, ואלו ואלו דברי אלקים חיים). ואחר שבאו להם מאורעות דוגמת מות שני בני אהרן הקדושים, נדב ואביהוא, אז הלכה וניתוספה בהם יראת אלהים, והיו למדים את הדרך הנכונה לנהוג בקודש, והוא שנא' "בקרובי אקדש" (ויקרא י', ג').

וצריך להבין, כי טבע האדם שאינו יודע טיב הדבר הניתן לו אם לא שיש לו כנגדו. וענין זה מצוי אצלנו ברוב חלקי החיים, לדוגמא הזקנים יגידו שלא ידעו להעריך את תקופת הנעורים, ואם היו יודעים ודאי היו נוהגים אחרת. דוגמא נוספת, אדם שיש לו פרנסה מסוימת, והוא תוהה אולי היה יכול להיות אחרת יותר טוב, ולאחר שמפסיד הפרנסה ההיא משכיל להבין את אשר היה לו ואבד.

ולפי זה נפרש הפס': "ויאמר אלהים יהי אור, ויהי-אור; וירא אלהים את-האור כי-טוב, ויבדל אלהים בין האור ובין החשך" (בראשית א' ג-ד), שהרי אמר אלהים "יהי אור" אם כן מאין בא החושך? ובכלל מדוע ברא ה' חושך? ולפי דברינו מובן, שמאחר והאור הוא מתנה נפלאה ומעולה מאד, רצה הבורא שנדע מה הכין לנו, ואם היה רק אור כל היום לא היינו יודעים להעריכו כי זו הייתה המציאות היחידה המוכרת ואין אחרת. ולכך ברא ה' את החושך שהוא חסרון האור (ויש חושך שהוא בחינת ריבוי אור, ואכמ"ל) ומתוך תפיסת הפער בין האור לחושך אנו מסוגלים להעריך את האור. כי האדם כמעט ואינו מסוגל לתפוש את הדבר בעצם, והוא תופס רק את הפער. ומתוך תפיסת הפער מוצא להבין על עצם הדבר. ודו"ק.

וכן מצינו, שלפני תקופת החורבן היו ישראל נופלים בע"ז, גילוי עריות ושפיכות דמים, ולא היו מתגברים לשוב מהחטא כי היו בטוחים שביהמ"ק יכפר הכל. ולא שמו ליבם אל זעקת הנביא, וקמו נביאי שקר. וכך מפרש המלבי"ם: "בא אלי הפליט - ... ובשגם כי עד עתה לא האמינו עדיין והיו ביניהם נביאי שקר שנבאו שהמקדש לא יחרב, ואחר ששמעו מן החורבן התחילו להאמין לדברי הנביאים ולהאמין בה', ומאז לא נאלם פי המוכיח בדבר ה'" (פירוש המלבי"ם ליחזקאל ל"ג, כ"א-כ"ב). כי רק לאחר החורבן ראו את דברי הנביא, ולפני כן לא האמינו שהקב"ה יחריב את ביתו, ולאחר החורבן נתנו ליבם לגודל החסרון, ולאבדה הגדולה. (ומאז ועד היום, קם דור. ובדורנו מציאות המקדש לא נתפסת אצלנו בהחלט, כיוון שאין אנו מכירים במציאותו, רק בחסרונו. ועל כן יש חילונות, כיון שאין ידיעה לגודל החסרון, וכך הוא טבע האדם. ומיד כשיבנה ודאי ישובו כולם בתשובה שלמה, ישמחו בבנינו, ויבכו את גודל הכסילות והאטימות אשר שרו בה עד עתה, ובגללה נתעכב. לעומת זאת, אותם הבוכים את החורבן, ומתגעגעים ומשתוקקים לבנינו, ודאי זוהי מעלה טובה מאוד לגדלות האמונה, אשר אע"פ שאין הם מכירים בחוש ברוב טוב השפע המושפע בהמצאות המקדש ושכינה בתחתונים, הנה אמונתם הרבה מאירה בליבם. והרי שזוהי זכות גדולה לדור הזה ולקיום העולם).

ובנס הדלקת המנורה אשר נעשה לנו אחר ניצחון החשמונאים, האיר האור הזה של התחדשות הבניין, וחזרת השכינה, המגלה לנו שלא יהיה ח"ו השי"ת נפרד מאתנו לחלוטין. וזהו אור נצח ישראל, בסוד "שראשי נמלא ט"ל, קוצותי רסיסי לילה" (שיה"ש ה', ב').

ג. נרות החנוכה – אש התמיד

בפרשת בהעלותך מתוארת מלאכת העלאת הנרות ע"י אהרן הכהן הגדול: "דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" (במדבר ח', ב'). הרמב"ן מביא את פירוש רש"י על המקום (ממדרש תנחומא), ומבארו ע"פ מגילת סתרים לרבינו ניסים: "בהעלותך" - למה נסמכה פרשת מנורה לחנוכת הנשיאים? לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים, חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה: חיך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות בוקר וערב", לשון רש"י ממדרש אגדה.

ולא נתברר לי למה ניחמו בהדלקת הנרות ולא ניחמו בקטורת בוקר וערב, ששיבחו בו הכתוב (דברים ל"ג, י'): "ישימו קטורה באפך", ובכל הקרבנות, ובמנחת חביתין, ובעבודת יום הכפורים שאינה כשרה אלא בו, ונכנס לפני ולפנים, ושהוא קדוש ה' עומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו, ושבתו כולו משרתי אלהינו? ועוד: מה טעם לחלישות הדעת הזו? והלא קרבנו גדול משל נשיאים, שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי המילואים!

ואם תאמר שהיו חובה ונצטוו בהם, וחלשה דעתו על שלא הקריב נדבה כמוהם לחנוכת המזבח - גם הדלקת הנרות שנחמו בה חובה ונצטוו עליה!

אבל ענין ההגדה הזו, לדרוש רמז מן הפרשה על חנוכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי כהן גדול ובניו. ובלשון הזה מצאתיה במגילת סתרים לרבינו נסים, שהזכיר האגדה הזו ואמר: "ראיתי במדרש, כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שמם, והיא חנוכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנוכת המזבח", עד כאן לשונו.

וראיתי עוד ב"למדנו" (תנחומא בהעלותך ה), וכן במדבר רבה (ט"ו, ו'): "אמר לו הקב"ה למשה: לך אמור לאהרן 'אל תתירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו - וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם". והנה, דבר ידוע שכשאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנוכת חשמונאי, שהיא נוהגת אף לאחר החורבן בגלותנו. וכן ברכת כהנים" הסמוכה לחנוכת הנשיאים נוהגת לעולם, דרשו סמוכין לחנוכת הנשיאים מלפניה ומלאחריה בכבודו של אהרן שלא נמנה עמהם". ע"כ הבאנו פירוש הרמב"ן.

הנה מפורש ברמב"ן מה שנתבאר לעיל, כי אור נרות החנוכה הם המשכת רצף השראת השכינה בישראל. ועניין זה מובן ע"פ סמיכות הענינים במדרש "למדנו" – ששתי הגדולות להן זכה אהרן הם הנרות וברכת כהנים. וידוע ששכינה שורה על ידי הכהנים בברכתם, וכן כותב רש"י (מגילה כד: ד"ה כהן): "המסתכל בכהנים בשעה שנושאים את כפיהן – עיניו כהות, לפי שהשכינה שורה על ידיהן". ובמקום נוסף כותב רש"י: "דרש רבי יהודה ברבי נחמני מתורגמניה דריש לקיש: כל המסתכל בשלשה דברים עיניו כהות: בקשת, ובנשיא ובכהנים... המסתכל בכהנים בזמן שבית המקדש קיים שהיו עומדין על דוכן ומברכין את ישראל בשם המפורש"י (חגיגה טז).

א"כ, הרבותא שבהדלקת הנרות הוא ההמשכיות, הרצף הנשמר לאורך הדורות המעיד על הקשר הבלתי נפסק בין קוב"ה לכנס". נצחיות החיבור מאפשר את התחדשות התגלות האור בעוצמה ובשפע רב משהיה לפני כן. וזהו סוד התשובה, המגלה בדיעבד את מה שנדמה כנפילות, להיות המכוון לעליה היותר גדולה. ובזה נשלמו שני התנאים הנדרשים לצורך קריאת שם "חינוך" כהנ"ל.

ד. שבעה נרות כנגד שבעת הרועים

המשכת רצף הארת הנרות מופיע דרך החנוכיה ובהדלקת כל אדם מישראל, לעומת המנורה במקדש, שמלאכתה נעשית רק בכה"ג. נקודה נוספת, המנורה דלקה בכל יום, ואילו את החנוכיה מדליקים בתקופה מיוחדת, בזמן מסוים בשנה.

ומסביר ר' צדוק, כי שבעת אורות המנורה הם כנגד המרכבה לשבע מידות חג"ת נהי"ם, שהיו שבעת הרועים: אברהם, יצחק, יעקב, משה ואהרן, יוסף, דוד, ומכוונים לפי הסדר הנ"ל.

וידוע שהמנורה היא בסוד החכמה: "אמר רבי יצחק, הרוצה שיחכים ידרים, ושיעשיר יצפין. וסימניך שולחן בצפון ומנורה בדרום" (בבא בתרא, כ"ה, ע"ב).

יב. ה"מגן אברהם" (קכ"ח לה) וה"משנה ברורה" (קכ"ח ס"ק פט) כותבים, שבזמן הזה יהיה מותר אקראית לראות את הכהנים עטופים בטליתותיהם בעת ברכתם, אך לא להסתכל עליהם לאורך זמן. למרות זאת כותבים שניהם כי נוהגים שלא להביט בהם כלל זכר למקדש. ובכל זאת, עצם הסמיכות מלמד מעניין השראת השכינה.

כי כלי המקדש מכוונים להשפעת העולם, והמנורה היתה בצד דרום במקדש, והיא מסמלת את חכמת התורה, שנא' "נר מצוה ותורה אור" (משלי ו' כ"ג).

ובשיבעת הרועים, נמצא בכולם התפשטות חכמת התורה, כל מידה בתוספת למה שמעליה (ע"פ סדר המידות בשם הוי"ה ב"ה), וכך נמצא סדר התפשטות החכמה בהם:

אברהם, היו כליותיו יועצות לו כשני רבנים האומרים "סור מרע ועשה טוב", ומגלות בקרבו חיי אלוקות כמו שיהיה לעתיד לבוא. אברהם אבינו היה בעצמו מקור כל הדעת, מקור כל התורה, מקור כל הקדושה, ומקור כל השראת השכינה וגילוי אלוקי שבעולם. וכמו שהחלק כמה לשלם והענף כמה אל שורשו, כך אנו כמהים לדמותו של אברהם אבינו. הנביא אומר: "הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נקרתם. הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם". אברהם אבינו הוא כצור שחוצבים ממנה חלקים קטנים יותר. הוא השלם, וכל דורות ישראל הם רק חלק בתוכו. אצל אברהם אבינו הכל מתרחש בשלמותו, וכל מה שעובר עלינו במהלך ההיסטוריה הוא רק פרט בתוך הגילוי האלוקי של דמותו. כל בן הוא פרט בתוך אביו, וכל דורות ישראל הם פרטים בתוך אברהם אבינו. כך בכל יום אנו משלשים ואומרים, שכל מה שעובר עלינו הוא סעיף וענף של אברהם אבינו: "וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה" (שיחות הר' יהושע שפירא לפרשת לך-לך). החיפוש הבלתי פוסק של אברהם אבינו אחר הבורא ית', ודבקו של אברהם בקונו בנשמה ובגוף, הולידו שתי כליות "יועצות" אשר התחילו את הווית התפשטות התורה בעם ישראל הנולד מזרע אברהם. אברהם אבינו הוא תחילת ב' אלפים תורה.

יצחק, מרכבה לגבורה. אצל יצחק אבינו אין טעויות, הוא עולה תמימה. וכן פירש"י: "בן ששים שנה - עשר שנים משנשאה עד שנעשית בת שלוש עשרה שנה וראויה להריון, ועשר שנים הללו ציפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה, כיון שלא נתעברה ידע שהיא עקרה והתפלל עליה. ושפחה לא רצה לישא, לפי שנתקדש בהר המוריה להיות עולה תמימה". הכל מדויק, ע"פ צווי התורה"ק לפי שורת הדין. דוגמא לכך הוא מה שיצחק חשב בתחילה למסור הברכות לעשו, אע"פ שידע שיעקב ראוי יותר. ועשה זאת משום "לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור" (דברים כ"א, ט"ז), ונתרצה כשעשו גילה

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— לג

לו כי הוא מכר הבכורה ליעקב, "גם ברוך יהיה" (בראשית כ"ז, ל"ג), ועי"ע בספר "עץ הדעת טוב" למהרש"ו.

יעקב, מרכבה למידת האמת. הופעת היציבות, והיא התפשטות חכמת התורה מתוך הארת שתי המידות שמעליה גם יחד. כי החסד נראה נוגד את הגבורה, ובלתי יתכן שיתקיימו שתיהן, וביעקב נתגלתה אמיתות התורה בעבודת היחוד של מידות חסד וגבורה, והיינו שבזה מראה כי הכל אמת.

יוסף, "כי בן זקונים הוא לו" (בראשית ל"ז, ג'), ואמרו (בר"ר פ"ד, ח'): "רבי נחמיה אמר שכל הלכות שמסרו שם ועבר ליעקב מסרן לו". וכן הרמב"ן מביא את פירוש רש"י על המקום ומבארו הכי: "שנולד לו בעת זקנתו (א"ה: פשט), ואונקלוס תרגם ארי בר חכים הוא ליה שכל מה שלמד משם ועבר מסר לו (א"ה: דרש), דבר אחר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו (א"ה: רמז). לשון רש"י, וכן אמר רבי אברהם כי בן זקונים שהולידו לזקוניו והוא בן תשעים ואחת שנה, וגם אחיו בנימין קראו ילד זקונים קטן. ואיינו נכון בעיני, כי הכתוב אמר שאהב את יוסף מכל בניו בעבור שהוא בן זקונים, וגם כל בניו נולדו לו בזקוניו, והנה ישכר וזבולון אינם גדולים מיוסף רק כשנה או שנתים. והנראה בעיני, כי מנהג הזקנים שיקחו אחד מבניהם הקטנים להיות עמו לשרתו, והוא נשען על ידו תמיד לא יפרד ממנו, והוא נקרא לו בן זקוניו בעבור שישרתו לזקוניו. והנה לקח יעקב את יוסף לדבר הזה והיה עמו תמיד, ועל כן לא ילך עם הצאן ברעותם במקום רחוק. ואונקלוס שאמר "בר חכים" ירצה לומר שהיה בן דעת וחכם בעיני אביו וטעמו כטעם זקנים, ותרגם בילד זקונים בר סבתין כי לא אמר הכתוב בכאן "כי בן זקונים היה" אבל אמר "הוא לו" שהיה כן בעיניו. וזאת כונתם באמרו (ב"ר פד ח) כל מה שלמד משם ועבר מסר לו, לומר שמסר לו חכמות וסתרי תורה ומצאו משכיל ובעל סוד בהם כאלו היה זקן ורב ימים". ע"כ פרושו.

ונמצא כי יש ביוסף שתי בחינות, אחת מה שנמצא בו החכמה באופן טבעי, שכך היה טבעו לקלוט החכמה ולהשכיל. והשני שאביו מסר לו את חכמת האמת, והיה הוא ממשיכו. וכ"כ מצינו שצריך אליו יעקב שני בני יוסף לשבטים, והיינו שיוסף הוא כממשיך האבות ואף נמנה עמהם. והוא הצדיק המשפיע לכל, שנא' "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה" (תהלים צ"ז, י"א), ומבאר ר' צדוק ע"פ מה שאמרו (תענית ט"ו.) "צדיקים לאורה... דכתיב אור זרוע

לצדיק", שע"י האור הזרוע בבחינת צדיק נשפע ונתפשט הארת התורה בשפע רב, כידוע.

משה ואהרן, המה השורש של התורה שבכתב והתורה שבע"פ. שהיה משה רבינו 'שושביניתא דמלכא' ואהרן הכהן 'שושביניתא דמטרוניתא', י" כי משה רבינו הוריד התורה שבכתב בחינת "מלכא" ואהרן הכהן כנגד התורה שבע"פ בחינת "מטרוניתא", הבא לידי ביטוי בעבודה עצמה (עבודת המקדש, והוא יותר קרוב לצד הבינה, אלא שהתושב"ע שלפני העבודה היא חכמה מצד בינה, שכבר יש בה התפרטות הדברים, אך עדיין חכמה היא) ובקיום המצוות שבין אדם לחבירו. שכידוע כהן גדול היה נושא כל עוונות ישראל, ובעבודתו במקדש היה מסיר כל מיני כיעור מישראל ומייפה אותם בכל מיני יופי. וזה ענין השושבין, שהוא מייפה את המטרוניתא – היא השכינה הקדושה, ומשה רבינו שושבין המלך – קוב"ה, שהיה מראה לבנ"י אור פני מלך חיים ומלך עולם – ובזה היה מתגלה אורו של המלך.

דוד המלך ע"ה, הוא מרכבה למידת מלכות, "מלכות פה תורה שבע"פ קרינן ליה" (פתיחת אליהו, מתוך תיקו"ז). וכן נמצא שדוד המלך תיקן שירים מעצמו ברוה"ק, וחיבר את ספר התהלים שהוא כולו שירה לה' ית', ושירה היא אחת מדרכי התפילות. ("שירה" = תקט"ו = "תפלה". והיינו המלאכים שכולם משבחים לפניו ואומרים שירה, והוא תקט"ו תפילות. כמו שנתפרש בפרשת ואתחנן). ותפילה היא עבודה שבלב, והלב הוא מצד בינה (בינה ליבא ובה הלב מבין), אך חיבור התפילות הוא בחכמה (חכמה מוחא איהי מחשבה מלגאו). והכלי המשמש לאמירת התפילה הוא הפה, והוא במידת המלכות כנ"ל. וכן חיבורי הנגינות הם מצד החכמה, והיפרטותן על הנבל הוא מצד הבינה.

יג. מרע"ה הוא תושב"כ, לכן נקרא שושבין המלך, כי התורה הוא כביכול זכר, שהוא המקור והשורש להכל, והוא הנותן. לעומתו אהרן הכהן, עניין תושב"ע, זו בחינת נקבה, כי היא ההבנה שיצאה מהשורש. וכמו שנקבה מולידה כך התושב"ע היא מולידה התחדשויות במהלך הדורות, והתולדות מתרחבות. וכ"כ מצינו בכללים שבין האיש לאשה, שכדי שיהיו תולדות כשרים צריך לכללי הטהרה, אזי גם בתושב"ע צריך לכללי טהרה כדי שיהיו התולדות כשרים, ויהיו חידושים ע"ד התורה ע"פ י"ג כללים שהתורה נדרשת בהם, ולא ח"ו מנותקים מהמקור. ותורה שבכתב אינו יולד כלל, ואין להוסיף (אחרת פסול).

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— לה

אם כן, נמצא מבואר מה שיש במנורה, שהיא חכמה, שבעה נרות דוקא, וזה כנגד שבעת הרועים שהם מרכבה למידות, והופעת התפשטות אור החכמה בעולם.

ה. חנוכיה - נר שמיני כנגד בינה

אומר ר' צדוק: "ובחנוכיה מדליקים ח' נרות, כי הנר שמיני מרמז על בינה ליבא שהוא המקור של ז' האורות הנזכרים, והיינו התשוקה והרצון שבלב להגיע למאור התורה שתתפשט בלב. ועיקר הגעגועים ותשוקה בלב נתגלה אז בימי גזירת יון שהיה לבטלם מתורה ומצות. והיה לבם נשבר מאד מזה שנראה שמן השמים מעכבין, שנראה שאין התורה ומצות שלהם מקובל בעיניו יתברך, והוא "כשופך קיטון על פניו" (בסוכה)".

כפי מה שנתבאר לעיל, האדם מטבעו מסוגל לתפוס רק את הפער בין שני מציאויות, (לעניינינו, בהיות הדבר "מצוי" או בהיות הדבר "חסר") כעין "יש" ו"אין", ושתייהן נדרשות. כי בהיות הדבר חסר (כלומר "אין", לא היה מעולם), לא היתה ידועה כלל תועלתו וחשיבותו, כי לא נודעה לאדם, ובד"כ מטבעו לא יש ביכולתו להשיג עצמותו, ולא להכירו. וע"כ לאחר שנברא, הוא טובה גדולה מאיתו ית', להודיע לנבראים כי קיימת מציאות כזו, היינו שאותו הנברא בא לבחינת ה"יש". ועדיין לא באו אליו געגועים כי עדיין לא נמצאה יתכנות חסרונו, ובלתי הרגש זה לא יבוא הגעגוע והתשוקה המופיעים בעת כיסופים. ולאחר שילקח, נמצא היש נחסר במציאות, אך לעולם לא יצא מבחינת יש לאין כי כבר היה בנמצא, ורק מתהפך להיות חסר. ושתי הרכבות אלו של יש וחסר מעוררות את הגעגוע והתשוקה. (ובזה יובן בעומק סיבת הגלות והחורבן, במה שנא' "השיבני אחור נתנני שוממה כל היום דוה" (איכה א', י"ג), ואכמ"ל).

נמצא שבימי החנוכה, הופיעה תחילת הארת תשובת השכינה מתוך הגעגועים והתשוקה. לפי שהיתה מסירות נפש גדולה על התורה שבע"פ, כי כל רצון יוון הרשעה היה להשכיח תורה וחכמה מישראל, שכידוע לא את הגוף חיפשו כי אם את הנשמה ביקשו לטמא, במה שהחדירו בכל כוחם את "חכמת יון" היא המטמאת את השכלים, ועד היום עוד נכרת השפעת טומאתה על לב העולם. והיה רצונם לחדור גם אל לב ישראל ולהניס את מעט האור שנשאר בעולם ולהטמיע את החושך. והמכבים באו חושך לגרש, ובידם אור ואש, אש

התשוקה והכיסופין לתורה הקדושה, עד כדי חירוף נפש ממש על כל פרטי המצוות (כעין סיפור חנה וילדיה הידוע, ועוד רבים), ובמעשיהם קבעו עובדא, כי אור התורה שבע"פ לעולם לא יכבה. ובזה היו ראויים לנס, המעיד אל המצאות השכינה והתקרבותה גם בזמן זה החושך. וכמו כן, המנהג להדליק הנרות תוך שבעה טפחים (עד עשרה ולא פחות משלושה), שכן "מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים" (סוכה ה', א'), מלבד מה שהוא בחנוכה.

וכן התיקון שלנו להוסיף בגעגועים ובתשוקה (ובפרט בזמנים המסוגלים כידוע), לעבודת ה' במקדש ולהארה הגלויה של הקב"ה בעולמנו, ובפרט במסירות נפש על התושב"ע כפי מה שמצוי בדור שלנו בריבוי כוללים וישיבות, ואורח חיים מצומצם במסירות נפש עילאית, והולך ומתרבה. וגם גזרות המלכות הנוראיות אולי באות לתיקון זה (והם – עיניים להם ולא יראו, אזנים להם ולא יאזינו...). וא"כ, בפרט בחנוכה, צריכה להיות שמחה גדולה מאד לבני הישיבות והאברכים (לא בכדי אין "בין הזמנים" בחנוכה), ובעלי הבתים המוסרים נפשם בערבים לקבוע עיתים בכלל זה.

ומסיים ר' צדוק את הפסקה: "וגמר התשוקה והגעגועים היה בימי החשמונאים מצד הצרות, ועל זה אנו עושין זכר לזה החינוך והתשוקה של תורה שבע"פ שהיה אז, שעל ידי זה נשאר בנו בקביעות הארת התורה שבע"פ לעולם, וכמו שנאמר: "חנוך לנער ע"פ דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", וכמכון המדרש "אבל הנרות לעולם".

סימן א

בטעם שנהגו העם להדר לעשות חנוכיה מכסף ולא מזהב ועוד

כתב מרן בשו"ע או"ח סימן תרע"ג סעיף ג' וז"ל - נר של חרס שהדליק בו לילה אחד נעשה ישן ואין מדליקין בו לילה אחרת אלא לוקח חדשים בכל לילה, ואם אין לו אלא ישן מסיקו בכל לילה באור. ונר של מתכת א"צ חדש. ושל זכוכית או של חרס מכוסה דינו כמתכת. עכ"ל.

ובאליה רבא סק"י וזוטא סקט"ו הביא משם ספר סדר היום (סדר חנוכה) שהאריך שיש לכל אחד לטרוח לעשות לו מנורה יפה, ומי שידו משגת יעשה לו מנורה של כסף ע"כ.

ואביא את דברי "סדר היום" (הוצאת מקור הספרים-תשנ"ו) לרבי משה בן מכיר זיע"א, כתב בסדר הדלקת נר חנוכה וז"ל - ובענין הנרות שידליקו בהן כל אחד יעשה אותן כפי כוחו, וכל המהדר אותם ביותר הרי זה משובח, ומי שידו משגת לעשות אותם מכסף יעשה אותם כי אין ההוצאה בהם כל כך, "וה' יודע כמה דאגתי על ענין זה ולא עלה בידי לקוצר השגה, אבל בטחתי בחסד אלהים שיגמור בידי לעשות כוונתי". לפחות מי שאין בידו לעשות כל השמונה נרות כסף יעשה אחד מהם כסף ויהיה אותה שמחדש בכל לילה זכר לנס, וכל זה אינו מעכב [אלא] מראה בה חביבות המצוה וחפצו והשמחה שיש לו בה שהוא עיקר העבודה כנ"ל. עכ"ל.

בחסד לאברהם של מהר"א אזולאי זצוק"ל וזיע"א (מעין שני עין הקורא נהר נח) כתב וז"ל - דע כי בנרות חנוכה יש תנאים, האחד באיזה כלי ראוי לנר חנוכה, דע ש-ט"ו מיני כלים ראויים לנר חנוכה להדלקה, וכל הקודם קודם מהם משובח משום זה אלי ואנוהו. הא' כלי זהב. הב' כלי כסף. ג' כלי נחושת קלל דומה לזהב. ד' נחושת אדום. ה' של ברזל. ו' של בדיל. ז' עופרת. ח' כלי זכוכית. ט' כלי אבנים. י' כלי עצם. י"א כלי חרס מצופה מאבר. י"ב כלי חרש בלתי מצופה וצריך שיהיה חדש. י"ג קליפות רימון. י"ד קליפות אגוז הנדי. ט"ו קליפות האלון. ואלו הקליפות צריך לעשותם כלי כמו כף מאזנים או שראוי למוד בהם פלפל וכיוצא, אבל קליפת בצלים וביצים וכיוצא אינם ראויים

לח — מריח ניחוח

להדלקה. וכל הט"ו כלים הנזכרים שאינן יכולים לעמוד מאליו בלא סמיכה אינם ראויין לנר חנוכה וכו' עכ"ל.

הרי לנו שלפי דברי החסד לאברהם חנוכיה מזהב גדולה במעלתה מחנוכיה מכסף.

ויש לשאול בזה ד' שאלות:

(א) מה טעם שאין מקפידין היום גם להדליק בחנוכיה מזהב, אלא דווקא מכסף.

(ב) אם ציפה חנוכיה מכסף או מנחושת וכדו' בזהב, האם יש לזה מעלה של חנוכיה מזהב.

(ג) אם ציפה חנוכיה מזהב בכסף או נחושת וכדו', האם ירדה ממעלתה להיות כהציפוי או לא.

(ד) לפי מה שהביא החסד לאברהם במעלה י' כלי עצם, נסתפקתי האם מותר להדליק בחנוכיה מכלי עצם של חיה טמאה, או שדווקא בכלי עצם של חיה טהורה.

ועתה אנסה בס"ד לדון בשאלות דלעיל.

(א) לשאלה הא' מה הטעם שנהגו עמך בית ישראל להדליק דווקא בחנוכיה מכסף ולא מזהב, י"ל שדברי "סדר היום" של רבי משה בן מכיר זיע"א התפשטו יותר בעם ישראל מדברי ה"חסד לאברהם", שהרי כתב מפורש שיש מעלה בעשיית מנורה מכסף.

ונראה לי שטעמו של ה"חסד לאברהם" שכתב שהראשון במעלה להדליק הוא הזהב, מטעם שהמנורה שהיתה בבית המקדש היתה מזהב, ולכן יש לעשות חנוכיה מעין מה שהיה בבית המקדש שהיתה מזהב.

ונראה לי עוד טעם שנוהגים עמך בית ישראל להדליק בחנוכיה מכסף ולא מזהב, דידוע שהזהב רומז לדין והכסף רומז לרחמים (וידוע דאותיות של כסף הם בסדר עולה כ' ס' פ', ושל זהב בסדר יורד ז' ה' ב'). והנה רוצים עמך בית ישראל לעשות דווקא חנוכיה מכסף שרומזת לרחמים ולא חנוכיה מזהב, שהזהב רומז לדין. ואם תשאל מדוע בבית המקדש היתה מזהב ולא מכסף כיון שהזהב רומז

לדין וכסף לרחמים, י"ל בזה שבמקום בית המקדש שהכל שם רחמים גמורים אפילו הדינים מתמתקים ונעשים רחמים, משא"כ בכל מקום אחר שאין בו את כח קדושת בית המקדש לכן מדליקים בכסף דווקא ולא בזהב. ע"כ.

ועוד יש לומר טעם במה שנהגו עמך בית ישראל להדליק בחנוכיה של כסף ולא בזהב הוא מטעם של חסרון כיס שאין להם ממון לעשות מזהב לגודל יוקרו, אבל חנוכיה מכסף יכולים לעמוד במחירו לכן נהגו לכל הפחות להדר לעשות חנוכיה מכסף.

ב) לשאלה ב' וג', הנה יש לומר שאדם שציפה חנוכיה מכסף או נחושת בזהב, וכן להיפך שציפה חנוכיה מזהב בכסף או בנחושת, יש לומר שהחנוכיה לא עלתה במעלתה ולא ירדה במעלתה, והראייה לזה מדברי ה"חסד לאברהם" גופא, דהנה כתב במיני הכלים הראויים להדליק לחנוכה במעלה ה-י"א כלי חרס מצופה מאבר, והנה אבר הוא בדיל והבדיל הוא ו' במעלתו במיני הכלים הראויים להדליק נר חנוכה. ולכאורה יש לשאול מה הטעם שהחסד לאברהם אינו מחשיב כלי זה החרס המצופה באבר למעלה ו', והרי הוא מצופה באבר שהוא הבדיל שהוא מעלה ה-ו', אלא מוכרח לומר שאזלינן בתר הכלי מה הוא, דאם הוא כסף או נחושת וציפה אותו זהב הוא נשאר במעלת הכסף או הנחושת ואינו עולה במעלה יותר מזה, וכן אם הוא של זהב וציפה אותו בכסף או בנחושת הרי הוא נשאר במעלתו להיות כזהב ואינו יורד במעלה כנלע"ד.

אלא דיש לומר שאולי החרס הוא כלי גרוע בפני עצמו ואין זה מוסיף במה שמצפה אותו באבר, שיהיה בזה משובח יותר, משא"כ כלי כסף או נחושת שציפה אותו בזהב, מכיון שכלים אלו מצד עצמם משובחים הם עולים הם במעלה במה שמצפה אותם בזהב להיות כמעלת כלי הזהב. אבל כלי זהב שהוא משובח מצד עצמו ואין הוא צריך שום ציפוי א"כ אין זה גורע אם מצפה אותו בכסף או בנחושת להשוות אותו כהציפוי, כי מעולה הוא מצד עצמו, וצ"ע עדיין בכל זה.

ג) ולשאלה הד', נראה שמותר לעשות חנוכיה מכלי עצם של חיה ובהמה טמאה, דהרי מדינא עצמות של חיה ובהמה טמאה מותרים באכילה אם אין בהם לחלוחית או שאריות בשר. וא"כ נראה שמותר לעשות חנוכיה מכלי עצם של חיה ובהמה טמאה, ועדיין צ"ע. וכעת מצאתי בס"ד בגיליון תורני קולמוס

(המוסף התורני של עיתון "משפחה") גיליון 84 מדור "שואל ומשיב" מאת הרה"ג צבי וינברג שליט"א (בעמ' 30), שהביא שאלה ותשובה וז"ל: מאיזה חומר נהגו לעשות את העמוד של מגילת אסתר? ב"מדרש תלפיות" (לרבי אליהו האיתמרי, ענף המן דף קע ע"א) כתב, שהגורל שהפיל המן היה על של חתיכת עצם מרובע, ועיי"ש שמאריך בצורות ובתבניות שהיו על הריבוע. בספר "יפה ללב" (לרבי יצחק פלאג'י, ח"ב קונטרס אחרון או"ח סימן תרצ"א אות א') כתב, שמפני זה יש נוהגים להדר ולעשות את העמוד של המגילה (לשיטת המחבר סימן תרצ"א סעיף ב') מעצם של בהמה טהורה, זכר לגורל שהפיל המן שהיה מעצם. וכך כתב ב"ילקוט מעם לועז" (אסתר פט"ו דף רע"ט), והוסיף שלא יעשנה משן פיל או מדבר טמא, עכ"ל.

ועפ"י זה חשבתי לומר שאמנם אין איסור לעשות את החנוכיה מעצם של בהמה טמאה אבל אין ראוי לעשות חנוכיה מדבר טמא, כמו שכתב ב"ילקוט מעם לועז" על העמוד של מגילת אסתר שלא יעשנה משן פיל או מדבר טמא, ע"כ.

**מכתב שקיבלתי מאת ידידי היקר הרח"ג מרדכי חיים שליט"א
(עורך ומחבר גליון "פנינים" ירושלים) בענין הנ"ל**

השם עבים רכובו, ישפיע חסדו וטובו,
לכבוד ידידי הגאון המופלג בתו"ש כש"ת
רבי רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א - "עפולה"
אחרי עתירת החיים והשלום וכל טוב סלה.

מכתב יקרתו הגיעני בזמנו ונפשו בשאלתו, דהנה כתב מרן בשו"ע או"ח (סימן
תרעג סע' ג) וז"ל: נר של חרס שהדליק בו לילה אחד נעשה ישן ואין
מדליקין בו לילה אחרת אלא לוקח חדשים בכל לילה, ואם אין לו אלא ישן
מסיקו בכל לילה באור. ונר של מתכת א"צ חדש. ושל זכוכית או של חרס
מכוסה דינו כמתכת. עכ"ל. ובאליה רבא (שם ס"ק טו) וזוטא (סק"י) הביא משם
ספר סדר היום (סדר חנוכה) שהאריך שנהגו לטרוח כל אחד לעשות לו מנורה
יפה, ומי שידו משגת יעשה לו מנורה של כסף ע"כ.

ובחסד לאברהם של מהר"א אזולאי צוק"ל וזיע"א (מעין שני עין הקורא נהר נח),
כתב וז"ל: דע כי בנרות חנוכה יש תנאים, האחד באיזה כלי ראוי לנר
חנוכה, דע שט"ו מיני כלים ראויים לנר חנוכה להדלקה וכל הקודם קודם מהם
משובח משום זה אלי ואנוהו. הא'. כלי זהב. הב'. כלי כסף. ג'. נחושת קלל דומה
לזהב. ד'. נחושת אדום. ה'. של ברזל. ו'. של בדיל. ז'. עופרת. ח'. כלי זכוכית.
ט'. כלי אבנים. י'. כלי עצם. י"א. כלי חרס מצופה מאבר. י"ב. כלי חרש בלתי
מצופה וצריך שיהיה חדש. י"ג. קליפות רימון. י"ד. קליפות אגוז הנדי. ט"ו.
קליפות האלון. ואלו הקליפות צריך לעשותם כלי כמו כף מאזנים או שראוי
למוד בהם פלפל וכיוצא, אבל קליפת בצלים וביצים וכיוצא אינם ראויים
להדלקה. וכל הט"ו כלים הנזכרים שאינן יכולים לעמוד מאליו בלא סמיכה אינם
ראויין לנר חנוכה וכו' עכ"ל.

הרי לנו שלפי דברי החסד לאברהם חנוכיה מזהב גדולה במעלתה
מחנוכיה מכסף.

ושאל בזה ג' שאלות:

- א. מה טעם שאין מקפידין היום גם להדליק המנורה מזהב, אלא דווקא מכסף.
- ב. אם ציפה המנורה מכסף בזהב וכדו' האם יש לזה מעלה של חנוכיה מזהב.
- ג. אם ציפה המנורה מזהב בכסף וכדו' האם ירדה ממעלתה להיות כהציפוי או לא.

תשובה: א. תחילה וראש אקדים ואכתוב לך ידידי היקר דבקובץ המועדים (חנוכה פורים עמ' ד) הובא מתוך כתב יד קונטרס בשם "סוד הדלקת נרות חנוכה" המיוחס לאחד מרבותינו הראשונים הוא הגאון הגדול רבנו יצחק סגי נהור זיע"א, בנו של הראב"ד, והוא למעשה מקורו של החסד לאברהם הנ"ל (וזה מה שכתב בסוף דבריו מסכ"י וזמש"ל [מספר כ'תב י"ד, ו'זה מ'ה ש'מצאתי ל'העתיק]), אולם שם יש שינוי לשונות בין דבריו לדברי החס"ל הנ"ל, ולכן חשבתי דראוי להעתיק לך את דברי קדשו, ואחרי כן נדון בשאלותיו בעז"ה יתברך.

וכה דבריו: התנאי הא' שהוא באיזה כלי ראוי להדליק. דע כי ט"ו כלים ראויים לנר חנוכה וכל הקודם קודם מהם משובח משום זה אלי ואנוהו. הא'. כלי זהב. הב'. כלי כסף. הג'. כלי מתכות בזהב ממין הנחושת ודומה לגוון הזהב. ד'. כלי נחושת ממש שהוא אדום. ה'. כלי מתכת המכונה נחושת. ו'. כלי בדיל. ז'. כלי עופרת. ח'. כלי אבנים. ט'. כלי זכוכית. י'. כלי עצם. י"א. כלי חרש המצופה באבר. י"ב. כלי חרש בלתי מצופה, המצופה ראוי לאלף שנים ושאינו מצופה צריך שיהיה חדש בכל שנה. י"ג. קליפת רימון. י"ד. קליפת האגוז הנדי. ט"ו. קליפת האלון. והג' קליפות הנז' צריך שיעשו לשם כלי, וששתמשו בהם לעשותם כף מאזנים או למוד בהם פלפלין וכיוצא בהם. ואם עשאו הגדול לשם כלי אע"פ שלא נשתמש בהם אלא שחשב להשתמש בהם מחשבת הגדול חשובה כמעשה, אבל הקטן מעשה הקטן קרוי מעשה ואין מחשבתו קרויה מעשה עד שישתמש בהם. אבל קליפת הבצלים והביצים וכיוצ"ב אינן ראויים להדלקה. זה הכלל, כל דבר שהוא (חשוב) חוץ מאלו הט"ו הנזכ' אינו ראוי להדלקת חנוכה. וכל כלי מאלו הנז' שאינו יכול לעמוד מאליו אלא שצריך לסומכו בדבר אחר, אינו ראוי לנר חנוכה, ולא לנר שבת שמברכין עליו, שכל נר שאנו מברכין עליו צריך שיהיה כלי, והכלי שאינו יכול לעמוד על שוליו אינו ראוי להדלקה, שאנו למדים נר חנוכה מנרות מנורת בית המקדש שהיו כלי

מכלי בית המקדש, ע"כ. וע"ש בארוכה עוד ט' תנאים והעתקתי את הקשור לענינינו. והעין תראה את השינויים בין החס"ל לקונ' הנ"ל ואכמ"ל.

ב. ונחזור לענינינו, בדבר שאלתו הראשונה מדוע מדליקים המהדרים היום דוקא בשל כסף ולא בזהב כדברי החס"ל, נראה לומר בעז"ה יתברך שהוא מפני שנתפשט המנהג במשך הדורות כפי שרואים בספרים הקדושים ואציין מעט מהם.

הנה החכם השלם הגאון החסיד רבי משה בן מכיר זצ"ל בספרו היקר סדר היום (סדר חנוכה ד"ה ובענין הנרות) כתב בזה"ל: כל אחד יעשה אותן לפי כוחו, וכל המהדר אותם ביותר ה"ז משובח, ומי שידו משגת לעשות אותם מכסף יעשה אותם כי אין ההוצאה בהם כ"כ, וה' יודע כמה דאגתי על ענין זה ולא עלה בידי לקוצר ההשגה, אבל בטחתי בחדס אלקים שיגמור בידי לעשות כוונתי. ולפחות מי שאין בידו לעשות כל הח' נרות כסף יעשה אחד מהם כסף, ויהיה אותה שמחדש בכל לילה זכר לנס וכו', ע"ש. וכן הביאו את דבריו בקיצור נמרץ בספר יוסף אומץ יוזפא (אות תתרע), והאליה רבא (סי' תרע"ג ס"ק טו), והבאר היטב (שם ס"ק י"ג).

וכן העיד על רבו המהרש"ל שהיה מדליק במנורת כסף, הגאון רבנו משה מפרעמיסלא זצ"ל בספרו היקר מטה משה (סימן תתקפט), ע"ש. וכן ראיתי דהביא בשם המהרש"ל כן הגאון הגדול רבי יאיר חיים בכרך זצ"ל בספרו הנפלא מקור חיים (ח"ב עמ' תקלג ד"ה באם), ע"ש.

עוד חזיתי למרן החיד"א זיע"א שהיה נכדו של הגאון בעל החדס לאברהם בספרו הקדוש ברכי יוסף (סי' תרעג אות ז), דכתב: ואם ידו משגת יעשה של כסף. וכ"כ בקשו"ע (סי' קל"ט סעי' ה). וע"ע היטב במה שהביא מרן החב"י בספרו הבהיר מועד לכל חי (סימן כז סעי' טו) ובספרו רוח חיים (שם) וצרף לכאן, ואכמ"ל ודי בזה.

עין רואה שנתפשט המנהג להדר ולהדליק נרות חנוכה דוקא במנורה של כסף במשך הדורות כפי שהעידו לנו בספרים הקדושים, וכך ראו ועשו ישראל קדושים, וא"כ מובן מדוע נוהגים היום להדליק במנורה של כסף דוקא ולא בשל זהב.

ג. עוד יש ליישב ע"פ דאיתא בר"ה (כז ע"א) אשופרות של תעניות דפיהן מצופה כסף דלא עבדינן זהב משום דהתורה חסה על ממון של ישראל. כמו"כ בנדון דידן, והבן. [וזה עלה ברעיוני בזכות מה שראיתי בספר חיי דוד מינצר עמ' קסח].

ד. עוד י"ל בפשטות דאולי יש לומר שפוסקים אלו לא חולקים על הנ"ל שזהב יותר משובח, אלא כיון דזהב יקר מאד לא הביאו דבר זה, ולכן לא נתפשט המנהג להדליק במנורה של זהב. וכן ראיתי שכתב כעין זה בספר אור ישראל דרדק (עמ' לו הערה 133) וכתב בסוף ועדיין צ"ב. שו"ר שכעין זה כתב נמי בספר עוזר ישראל (חנוכה עמ' צט בהערה), ע"ש.

ה. עוד י"ל בדרך הדרוש שכסף הוא חסד וכל נס חנוכה הוא חסד שעשה עמנו הקב"ה, לכן היום המנהג להדליק במנורת כסף ולא בזהב.

ו. בענין שאלתו השניה והשלישית, הנה יש לדייק בס"ד מדברי קונטרס "סוד הדלקת נרות חנוכה" הנז"ל דגם במנורה המצופה מכסף וזהב יכול להדליק, ואין זה מוריד ממעלתה כלל, והוא ע"פ מה שכתב במעלה י"א וי"ב: "כלי חרש המצופה באבר" (מעלה יא), "כלי חרש בלתי מצופה, וכו'" (מעלה יב). אתה הראת לדעת דמזה שחילק בחלק מהמעלות בין כלי מצופה ללא מצופה, אין צריך שתהיה המנורה כולה זהב או כולה כסף, דאם היה צריך להיות כן היה מציין זאת כמו שציין במעלה י"א וי"ב. ודו"ק והבן כי דבר הוא.

עוד ראיתי בספר הנפלא אור ישראל (עמ' לח הערה 137) לידידי הגאון ר' ישראל תנחום דרדק שליט"א שכתב בשם הגר"ש דבליצקי שליט"א בשו"ת שומע ומוסיף (כת"י שאלה כ), דלגבי ההידור העיקר המראה קובע. וע"פ דברי קודשו אתי שפיר לעשות מנורה מצופה מזהב וכסף ואינה יורדת ממעלתה.

בברכה ובאהבה רבה
ידידך עוז כל הימים
הצב"י מרדכי חיים נר"ו
עורך ומחבר הגליון "פנינים"

סימן ב

בעניין נר השמש האם יש בו קדושה

א) בספר "קב הישר" פרק צ"ו כתב בסופו וז"ל- והנה מספר הנרות של חנוכה הן ל"ו, ושמנה שמשים, ומנהגן של ישראל תורה היא, שהמנהג ליתן את השמש המדליק למעלה מהנרות של חנוכה ורמז לדבר "שרפים ממעל לו" (מצאתי כתוב בספר מהרי"ל (מנהגים, הלכות חנוכה)). וא"כ לפי זה יש קדושה גדולה ג"כ בנרות של השמשים, אשר הן קצת יותר גדולים מן נר החנוכה, שנה השמש הוא דוגמת הכהן שהיה מדליק נרות בבית המקדש, ודוגמת שרפי מעלה המדליקין בוצינן קדישין, שיאירו פני כסא כבודו יתברך.

ומכאן תראה הפגם הגדול מה שראיתי בעוונותינו הרבים, שרוב העם נוהגים שלוקחים נר השמש מן הנרות ועושין לאורו עסקי חול, ומכל שכן עתידין לתן את הדין מהעוון הפלילי שמשחקין באור השמש בקלפים שקורין "קארטין" או בקביאות שקורין "וערפיל", ואינם יודעים שהשמשים הם קדושה יתרה יותר מנר חנוכה, כמו שכתב הגאון המהרי"ל ז"ל הרמז "שרפים עומדים ממעל לו", רוצה לומר שהשמשים עומדים ממעל להל"ו נרות של חנוכה. על כן המזלזל במצוה זו-בודאי ענשו יהיה קשה מאוד וכו', עכ"ל.

ב) והנה בספר "חזון עובדיה" (חנוכה) למרן פאר הדור רבנו עובדיה יוסף שליט"א כתב (עמ' קב-קג) באות י"א וז"ל- נר השמש של נרות החנוכה, הוא נר של חול גמור ואין בו קדושה כלל, ורשאים להשתמש בו לכל דבר הרשות, עכ"ל.

ובהערות אות ט"ז כתב וז"ל- וכן כתב הפרי חדש, שדבר פשוט הוא שהשמש הוא נר של חול. והובא במשנה ברורה (סימן תרע"ד סק"ג), ובכף החיים (סק"ז). ולא הוצרכתי לזה, אלא מפני שראיתי בספר קב הישר (פרק צו), הובא בספר פסקי תשובות (סימן תרעג עמוד תפ"ד), שכתב בזה דברים תמוהים מאוד, שמכיון שכתבו המפרשים שהמנהג ליתן את נר השמש למעלה מנרות חנוכה, רמז לדבר שרפים עומדים ממעל לו, ל"ו נרות של כל ימי החנוכה. לפ"ז יש קדושה גדולה בנר השמש יותר מנרות החנוכה, דוגמת שרפי מעלה וכו', וצווח

ככרוכיא על המשתמשים באור השמש לדברי חול וכו'. ע"ש. ונוראות נפלאותי, שע"י רמז קל של שרפים עומדים ממעל לו, הוציא הלכה מוזהר זו, שיש לשמש קדושה יותר מכל נרות החנוכה, וזה אינו, כי לא נעשה השמש אלא כדי שאם ישתמשו לדבר הרשות לא יהנו מנרות החנוכה אלא מן השמש, וכמ"ש המרדכי, ולעולם אין בו קדושה כלל, ומותר להשתמש בו לכל דברי חולין. וזה פשוט וברור. ושור"ר בספר נתיבי עם (סוף עמוד רנ), שהביא דברי קב הישר, ותמה עליו כמו שכתבנו. ולא אכחד כי ראיתי בספר בן איש חי (פרשת וישב אות יד) שכתב, אסור להשתמש לאורה, אבל לאור נר הנוסף מותר, ובודאי הכוונה על נר השמש, אך הוסיף, ויש מחמירים גם בנר הנוסף וכו'. אולם מלבד הנ"ל אין מי שמחמיר להשתמש בנר הנוסף שהוא השמש, וכו' עכ"ל. ועיי"ש.

ג) א"ה ריחמ"א: מצאתי בס"ד בספר "מגיד מישרים" למרן רבי יוסף קארו זצוק"ל וזיע"א בפרשת מקץ וז"ל - ומש"ה עבדו רמזא דניסא במישחא (ולכן עשו רמז לנס בשמן) לארקא (להמשיך) ממשח רבות עילאה דרעוא דרעוין (מהשמן העליון דרעוא דרעוין) על מלכות קדישא. ומדלקינן ח' בוצינא (נרות) לייחדא ז' ספירות הבנין עם בינה. ונהוג לאדלקא אחד יתירה (נהוג להדליק נר נוסף) וקראו לה שמש, למרמז לכנסת ישראל דאיהי משמשא לכלהו (משמשת לכולם) ואיהי מנא דכלהו (הכלי לכולם). עכ"ל.

והנה לפי המובא כאן בדבריו של ה"מגיד מישרים" נראה שיש איזה מעלה וקדושה לשמש בכל זאת, אלא דיתכן שיש לומר שלמרות שיש לו לשמש איזה מעלה וקדושה מעט, מותר בכל זאת להשתמש בו לדברי חול. כנלע"ד לומר בזה בס"ד.

ד) ומצאתי בס"ד בספר "אוסרי לגפן" (חנוכה-פורים), להרה"ג יהודה שיינפלד שליט"א, במאמרי חנוכה דרוש בענין השמש (עמ' כד-כז), שכתב בשם ספר "מטה משה" (אות תתקפ"ד): וצריך להוסיף נר אחד והוא נקרא שמש... ויש נוהגין לתוחבו למעלה מכל הנרות, וסימן "שרפיים" עומדים ממעל ל"ו" (שהשמש עומד מעל ל"ו נרות חנוכה). והגהות מרדכי חדשות נתנו סימן להוספת השמש - נחש"ת נוטריקון נ"ר ח'נוכה ש'מש ת'דליק. ולי הכותב נראה דיפה כיון החכם שנתן סימן מלת נחשת דאיתא בתנחומא נחשת זה יון, עכ"ל. וצ"ב מה הטעם לכל זה.

ובספה"ק "מאיר עיני חכמים-אור חדש" (להרה"ק רבי מאיר תלמיד הרה"ק מזיטאמיר) שער ה' פ"ג כתב בזה"ל : ולזה צריכין נר אחד נוסף והוא הנקרא "שמש" וממנו מדליקין הנרות, לרמז על סוד זה, כשנזכה לשמש בתענוגים של חול שמרמז על השמש, לשם מצוה, בהתכללות קליפת נגה בקדושה, ממנו יתדלקו כל ה"שמונה" נרות בסוד המשכה מעולם המחשבה ומעלמא דחירות הנקרא "בינה" לכל ז' ימי הבנין, ומזה יבנה העולם בסוד עולם חסד יבנה, ויהא השלהבת עולה מאליה, וכל הברואים ישמשו אותנו בלתי שום סיבה ופעולה... וכ"ז בכח השמש שמרמז לדברים המותרים אשר ממנו כעת משמשים בחול, מאתו ידליקו הנרות, ושיהיו כולם בקדושה בלתי הנאת עצמו כלל רק לשמו יתברך, ר"ל שנזכה להעלות ולקשר דברים המותרים בקדושה, בכח הזה ידליקו "שמונה" נרות, כי זה תלוי בבחירתם, ואז יהיה מותר לשמש בכל הדברים שבעולם ובכל הנבראים, שישראל יקראו ג"כ קדש וכל שמושם בקדושה. רק כעת השמש בפירודא מהנרות של קדושה ולזה אנו משתמשים בהשמש לבד ולא בנרות שמרמזים בסוד החיות הקשור בכל הברואים והבן. ולעיתיד במהרה בימינו שיהיה כל שמושינו בקדושה, אז יהיה ניתר הקשר שאנו כעת אסורים תחתם בסיבות ופעולות, ויהא "מותר" לשמש בנרות חנוכה שמרמזים לכללות כל הנבראים כמו קודם החטא, שאדם הראשון אמר לכולם בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושינו, עכ"ל.

וביאר את דבריו בספר "אוסרי לגפן" הנ"ל וז"ל- הנה מבואר במקובלים דבהדלקת נרות חנוכה מורידים שפע של אור וחכמה עד למטה מי טפחים, ונתבאר דע"ז מסוגל הזמן לתיקון ענייני הרשות, דהיינו להכניס חיות של קדושה בתוך ענייני הגשמיות עצמם, וחידש לנו בספה"ק הנ"ל דלא סגי בנרות חנוכה לזה, דהא חזינן שבזה"ז אסור להשתמש לאורם, ורק לעתיד לבוא נזכה להתקדשות כזו שנוכל להשתמש לאורם, דכל שמושינו יהיה בדרגת קדושה לא פחות מהנרות, אבל בזה"ז שעדיין לא הגענו למדה זו, איך נוכל לקבל ההארה שיורדת ע"י נרות חנוכה. לכן תקנו להדליק שמש, שהוא הממוצע בין החול הגמור לנרות חנוכה הקדושים, דהא הוא המדליק אותם ועומד מעליהם לשמירה משימוש בהם או ממראית עין של שימוש בהם, לכן בינתיים נהנים רק מהשמש, וזו הכנה לעתיד שנוכל להנות גם מהנרות עצמם. ולפ"ז השמש קדושתו פחותה מהנרות. אבל הוסיף הנ"ל לחדש דאדרבה, ע"י רום מעלתו של השמש דווקא ע"ז יכול להדליק ולהמשיך האור לנרות, ומה

שמותר להשתמש לאורו מפני שבזה"ז עדיין לא מורגשת קדושתו. ונראה כוונתו למה שנתבאר בספרי גדולי החסידות, ובפרט בכתבי הגר"ז, דכל הגבוה מחבירו משתלשל בעולם הגשמי למקום שפל יותר, דיש בכוחו לשמור על הקשר לשרשו אפילו במקום נמוך יותר, וכאן בהדלקת נרות חנוכה בא הדבר לידי ביטוי, ודו"ה.

ומה שהביא ה"מטה משה" הנ"ל מהגהות מרדכי חדשות דהרמז לשמש במילה "נחשת", יובן מעט על פי מה שכתב ב"מאיר עיני חכמים" שם בהמשך דבריו (עפ"י הזוה"ק) דכאשר קליפת נגה אינה נכללת בקדושה אז נקרא "הרי נחשת", ובנרות חנוכה הכוונה שיתכלל קליפת נגה בקדושה ויהפך ה"ד" ל"ה", וזה רמז הפסוק "כי שבר דלתו"ת נחש"ת" שהדל"ת תשבר ותהפך לה"א. והוסיף שם ברמזים עמוקים כדרכו. ונראה להוסיף בזה ביאור, דהא כוונת יון היתה לבטל המחיצה שבין קודש לחול – "וטמאו כל השמנים" – לבטל האמונה בדברים שלמעלה מהטבע, דאף שהיו אוהבי חכמה, רק חכמה טבעית רצו, דהיינו רצו להוריד את החכמה לדרגת הטבע במקום להעלות את הטבע לדרגת החכמה. ואפשר שרמז זה במילת "נחשת" ששרשה "נחש", דזה היה פיתוי הנחש – להוריד העולמות מדרגת חכמה לדרג טבעית וד"ל. וע"י השמש (שבא לתקן את מה שפגם ה"שמש הגדול שהפסיד העולם" כמ"ש חז"ל על הנחש) מתקנים את ענין הנחשת, ומחזירים את הטבע המגושם לכוונו הנכון. עכ"ל הספר "אוסרי לגפן".

ה) העולה מכל דבריו שיש קדושה לשמש אלא שמותר להשתמש בשמש, ומה שמותר להשתמש כעת לאורו של השמש מכיון שאין קדושתו מורגשת, והשמש הוא ממוצע בין קודש לחול. ע"כ.

ו) ולסיום אביא כאן את מה ששאל ידידי היקר הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א (מח"ס "גם אני אודך", בני ברק), על נוסח הפייט "הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם", ולכאורה יש לעיין היאך יפייט ביום הראשון של חנוכה כשהחובה היא רק נר אחד ויאמר "הנרות הללו קודש הם", בלשון רבים, דלכאורה יש לומר הנר הזה קודש הוא וכו', אלא שעל פי כל האמור לעיל שהשמש יש בו קדושה רק שאין הקדושה מורגשת, יוכל לומר בלשון רבים "הנרות הללו קודש הם", בלשון רבים.

חוספה לענין האם יש קדושה בנר השמש
מאמר שקבלתי מאת הרב"ג ישראל אליעזר רובין שליט"א
אלבאני ניו יארק

'הנרות הללו קודש הם'

נוסח זה (מובא ברא"ש ממסכת סופרים פ"כ) שנר חנוכה קדוש, נראה כסותר סוגיית
הש"ס (שבת כב.): 'וכי נר קדושה יש בו?... ומסיק שזהו רק מצד ביזוי מצוה
ככיסוי הדם..כל מילי דמר... עבד כשמואל, מדליקין מנר לנר'.

והרי רק ספר תורה ותפילין הם בגדר 'תשמישי קדושה' (או"ח סמ"ב), אבל הרי
'תשמישי מצוה נזרקין' שאין בהם קדושה?

תירוץ השפת אמת והשדי חמד

והשפת אמת (ושדי חמד חנוכה ס"ט אות א) ת' שהנר קדוש לשיטת רב (ור"ב"ל שלמד
סוכה מחנוכה), ולבעל המאור שנותר השמן אסור בהנאה. ונותן טעם,
שתיקנו 'קדושה' לנר חנוכה כעין הנרות שבמקדש.

וקשה, הרי מפורש בגמרא: 'טעמא דרב משום בזוי מצוה? ואף אם מסכת
סופרים כשיטת רב, למה אומרים כל ישראל נוסח שלא כהלכה? ואפי'
בקודש 'מראה אין בו מעילה?' (תוס' שבת כב: אי השתמש אהרן באור המנורה).

'לראותן בלבד כדי להודות'

ואולי י"ל ש'קודש' זה אינו אוסר השתמשות, אלא להיפך, ה'קדושה' (כל' 'איה
הקדשה') מסובב מהייחוד 'לראותם בלבד', שאינו רק היתר שיכול
'לראותם', אלא עיקר הכוונה הוא להסתכל בנרות, וכדין 'הרואה נר חנוכה צריך
לברך', ושללו כל השתמשות אחרת לייחדם רק לראותם להודות ולהלל (רש"י כ'
היכר שזהו נר חנוכה, וראה אדרת אליהו ספרדי).

וי"ל שזהו שחידש רבא (בתראה, ר"ן י"ב באו"א) 'צריך נר אחרת', לא רק להצילו
באופן אם ירצה לרצות מעות, אלא השמש מזכירנו שנכוין (רק) לראותם.

יד. א"ה ריחמ"א: מאמר זה הוא סיעתא למה שכתבתי בשנה שעברה במי"ח ניחוח האם יש קדושה
בנר השמש, ופורסם מאמרי בקובץ המאור מונסי ניו יורק.

(וא"כ אין זה שייך לאסור הדלקה מנר בהכ"נ וכו', וגם לא ידליק נר מנר כרמ"א (אבל לא מטעמיה) כדיוק 'לראותם בלבד', גם מנר לנר שאין ביזוי), (וצ"ע שאלת האחרונים, שכשנתערב נר חנוכה אפילו באלף אסורים בהנאה?).
ויומתק לשון 'אין לנו רשות להשתמש', למה לא אמר 'אסור?' ושמואל דייק מלשון רב 'אסור להרצות', שלרב יש בו קדושה.

'קרא לשמש ויזרח אור'

ואכן נהוג היום, שהשמש נקבע בגוף המנורה (אף שבימינו אור החשמל מאיר כ'איכא מדורה') כנ"ל, שאין השמש רק ענין שלילי להצילנו מאיסור, אלא יש בו גם ענין חיובי, להדגיש מטרת 'לראותם בלבד כדי להודות' (והרה"ג ריח"מ אבוחצירא דן בזה בקונטרס המאור ומציין לחזון עובדיה ע' קב אות יא הערות אות טז).

ושמש' המזכה את הרבים שזכות הרבים תלוי בו' (אבות פ"ה) יש בו גם מעלת 'שרפים עומדים ממעל לו', וגדולה שימושה יותר מלימודה'. וז"ל הב"י מגיד מישרים פ' מקץ: 'ונהוג לאדלקא אחד יתירה וקראו לה שמש למרמז לכנסת ישראל דאיהי שמשא לכולהו ואיהי מנא דכולהו'.

ולהאיר, נוסח 'הנרות הללו' יש בו ל"ו תיבות כנגד מספר הנרות (רש"ל), אבל בסידור תורה אור הם מ"ד תיבות, הכולל גם את השמשים. ובשער הכולל סיים: 'ומי שדעתו יפה יחפש טעמים היותר נכונים'.

ויש מפרשים ששמונת אותיות 'הנרות הללו' הם כנגד ח' נרות, אבל הרי הם תשעה תיבות? (לבושי שרד תי' 'הנרות' חסר ו' אבל בסידורינו מלא 'ו')? וי"ל שכולל השמש, בחי' 'הדבק לשחזור וישתחוו לך' (שבועות מז:).

סימן ג

אור, חנוכה, מהגים, וכו' רמזים נפלאים לחנוכה

בירחון "אור תורה" (כסלו תשע"א, סימן לד עמ' רמ"א אות א'), כתב ידיד נפשי הרה"ג צבי כהן שליט"א (מח"ס "אייל וצבי", טבריה) וז"ל:

א) "חנוכה" – שמונה פעמים בלבד מוזכרת המלה "אור" בתורה. שש, בפרשת בראשית: "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, וירא אלהים את האור כי טוב, ויבדל אלהים בין האור וגו', ויקרא אלהים לאור וגו', ולהבדיל בין האור" וגו' (בראשית א, ג-ח). אחת בפרשת מקץ (שם מד"ג, ג): "הבקר אור והאנשים שלחו". ואחת בפרשת בא (שמות י כג): "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם". הרי שמונה פעמים – כנגד שמונת ימי החנוכה.

בפרשיות הללו, בהן נזכרת המלה "אור" מוזכרות המצוות שרצו היוונים לבטל מעם ישראל: בפרשת בראשית (ב, א-ד) מוזכרת השבת. בפרשת מקץ מוזכרת מצות מילה, כמו שנאמר "לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו" (בראשית מא, נה), ופירש רש"י "לפי שהיה אומר להם יוסף שימולו". ובפרשת בא (שמות י"ב ב') מוזכרת מצות החודש כנאמר: "החודש הזה לכם ראש חדשים". (ואנא עבדא אמרתי להוסיף: פרשיות הללו בראשית מקץ בא ר"ת גימטריא מ"ד, רמז לנרות חנוכה שהם בסך הכל מ"ד עם השמש). עוד רמז, בחנוכה שלשת המצוות הללו משולבות, חנוכה חייב לחול בשבת וגם בראש חודש, והוא בן שמונה ימים כימי ימי המילה ועל כן מברכים בחנוכה זה את זה בברכת "חנוכה שמח". שמח נוטריקון שבת מילה חדש. (אאמו"ר הגאון רבי אליהו הכהן נר"ו, טבריה). והוא פלא. ע"כ מאת ידידי היקר הרה"ג צבי כהן שליט"א.

טז. א"ה ריחמ"א: ראה פלאות מתמים דעים, דעפ"י רוב יוצא חנוכה בפרשת מקץ והמילה אור מוזכרת בפרשה זו בפרק מ"ד כמנין הנרות שמדליקין בחנוכה החיוב ההידור והשמשים.

א"ה ריחמ"א: ואביא כאן עוד כמה רמזים נפלאים בענין החנוכה עפ"י המובא בספר הנפלא "מטבע של אש" (נפלאות השרשים במנין התיבות שבתנ"ך) להרה"ג אברהם מייזעלס שליט"א (מח"ס "מטבע שטבעו חכמים" מאנטריאל קנדה, התשע"א) וז"ל:

ב) חנוכה (מופיע בתנ"ך) בכללות ח' פעמים רמז ח' ימי חנוכה. ועוד כתב במקום אחר בספרו (אות עט) וז"ל: חנוכה, ח' פעמים בתנ"ך, רמז לשמונת ימי חנוכה, פ"א, לעשות חנוכה ושמחה, וז"פ חנוכה"ת..., עכ"ל.

ג) הנה היוונים ביטלו מעם ישראל ג' אותות, חודש שבת מילה, והנה בספר הנ"ל "מטבע של אש" כתב באות ד' וז"ל: השורש או"ת נזכר בתנ"ך מ"ד פעמים, כמנין ד"ם, כולל תיבת או"ת שנזכר בלשון יחיד, עם כל השימושים, והרמז, "והיה הד"ם לכם לאות", עכ"ל.

ועפ"י דבריו הנ"ל יש לומר דהנה היוונים ביטלו מעם ישראל ג' אותות חודש שבת מילה, והנה לאחר שנצחו עם ישראל את היוונים קיבלו עם ישראל הדלקת נרות חנוכה שסך הכל יש מ"ד נרות חנוכה (כולל החיוב ההידור והשמשים).

ד) כהונה - בספר "מטבע של אש" הנ"ל כתב, וז"ל: אהרן הכהן (מופיע בתנ"ך) כ"ה פעמים (כמנין) כ"ה תברכו.

ועוד כתב וז"ל: (שורש) כהונה - כל עבודת הכהונה (מופיע בתנ"ך) כ"ה פעמים (כמנין) כ"ה תברכו, עכ"ל.

א"ה ריחמ"א: ונ"ל להוסיף בזה רמז נוסף, דהנה נס חנוכה נעשה ע"י הכהנים, וביום כ"ה בכסלו נצחו את היוונים וגם מצאו את פך השמן בכ"ה בכסלו, והתחילה לחזור עבודת הכהונה בכ"ה בכסלו.

סימן ד

בעניין מיני הכלים שראוי להדליק בהם נר חנוכה

בחסד לאברהם של מהר"א אזולאי זצוק"ל וזיע"א (מעין שני עין הקורא נהר נח), כתב וז"ל- דע כי בנרות חנוכה יש תנאים, האחד באיזה כלי ראוי לנר חנוכה, דע ש-ט"ו מיני כלים ראויים לנר חנוכה להדלקה וכל הקודם קודם מהם משובח משום זה אלי ואנוהו. הא' כלי זהב. הב' כלי כסף. ג' כלי נחושת קלל דומה לזהב. ד' נחושת אדום. ה' של ברזל. ו' של בדיל. ז' עופרת. ח' כלי זכוכית. ט' כלי אבנים. י' כלי עצם. י"א כלי חרס מצופה מאבר. י"ב כלי חרש בלתי מצופה וצריך שיהיה חדש. י"ג קליפות רימון. י"ד קליפות אגוז הנדי. ט"ו קליפות האלון. ואלו קליפות צריך לעשותם כלי כמו כף מאזנים או שראוי למוד בהם פלפל וכיוצא, אבל קליפות בצלים וביצים וכיוצא אינם ראויים להדלקה. וכל הט"ו כלים הנזכרים שאינם יכולים לעמוד מאליו בלא סמיכה אינם ראויין לנר חנוכה וכו' עכ"ל.

ב"סדר היום" (הוצאת מקור הספרים-תשנ"ו) לרבי משה בן מכיר זיע"א כתב בסדר הדלקת נר חנוכה וז"ל- ובענין הנרות שידליקו בהן כל אחד יעשה אותן כפי כוחו, וכל המהדר אותם ביותר הרי זה משובח, ומי שידו משגת לעשות אותם מכסף יעשה אותם כי אין ההוצאה בהם כל כך, "וה' יודע כמה דאגתי על ענין זה ולא עלה בידי לקוצר השגה אבל בטחתי בחסד אלהים שיגמור בידי לעשות כוונתי", לפחות מי שאין בידו לעשות כל השמונה נרות כסף יעשה אחד מהם כסף ויהיה אותה שמחדש בכל לילה זכר לנס, וכל זה אינו מעכב מראה בה חביבות המצוה וחפצו והשמחה שיש לו בה שהוא עיקר העבודה כנ"ל. עכ"ל.

בשו"ע או"ח סימן תרע"ג סעיף ג' כתב המחבר וז"ל- נר של חרס שהדליק בו לילה אחד נעשה ישן ואין מדליקין בו לילה אחרת אלא לוקח חדשים בכל לילה, ואם אין לו אלא ישן מסיקו בכל לילה באור. ונר של מתכת א"צ חדש, ושל זכוכית או של חרס מכוסה דינו כמתכת. עכ"ל.

ובכף החיים (סופר) בסימן הנ"ל כתב באות ס' את דברי החסד לאברהם שהובא לעיל עיי"ש, וציין לעיין בשדה הארץ ח"ג סימן מ"א, עיקרי הד"ט סימן ל"ה אות י"א, שדי חמד מערכת חנוכה אות ז' עיי"ש. והספר שדה הארץ ועיקרי הד"ט אינן תחת ידי לראות מה כתבו בזה.

כוסיות הזכוכית ששמים ע"ג החנוכיה מכסף האם מוריד אותו ממעלת כסף לזכוכית

בספר פסקי תשובות ח"ו להרה"ג שמחה ב"צ א' רבינוביץ שליט"א הביא בסימן תרע"ג (עמ' תפה) את דברי ה-ח"סד לאברהם, וכתב לדון במה שהיום נוהגים לשים על גבי חנוכיה מכסף כוסיות זכוכית בתוך הבית קיבול של המנורה, שלכאורה מורידו מדרגת כלי כסף לדרגת זכוכית (א"ה שהכסף הוא מעלה ב' והזכוכית הוא מעלה ח'), שהרי הנחת השמן וההדלקה היא בתוך כלי זכוכית. ובהערה 43 כתב שהוא משו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנ"ז, ועיי"ש שתולה זאת בפלוגתא אם כלי בנר חנוכה היא לעיכובא, ועפ"י סתימת הפוסקים שאינו לעיכובא והמנורה הוא רק הכשר ונוי למצוה קרוב לומר שהזכוכית בטל לעיקר המנורה ושפיר דמי. ועוד הביא משו"ת שבט הקהתי ח"ג סי' ר"א שיש המיישבים מנהג העולם לא להקפיד לשים את השמן בכוסית מזכוכית ולא בכוסית מכסף, כי הכוסיות בטלים לגוף המנורה, וכשם ששנינו במס' כלים (פ"ג מ"ו) עץ המשמש את המתכת מקבל טומאה אע"ג דפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה מ"מ כיון שמשמש את המתכת בטל אליו ונעשה כמוהו, א"כ הוא הדין בנידוד"ד שנחשב כמדליק בכלי כסף. עכ"ל.

והעולה מדבריהם שאם שם כוסיות זכוכית בחנוכיה מכסף אין יורד ממעלתו להיות כזכוכית אלא הוא ככסף.

אלא דמה שהביא הרב שו"ת שבט הקהתי ראייה ממשנה מס' כלים (פ"ג מ"ו) להוכיח שכל דבר שמשמש הרי הוא בטל (עיין לעיל), א'- יש לומר בזה שאין הזכוכית משמשת את המנורה אלא המנורה את הכוסיות זכוכית, ובפרט שאין הכוסיות יכולות לעמוד בפני עצמן אלא ע"י סמיכה (ועיין להלן מה שנכתוב בזה), ב'- ועוד יש להקשות על דבריו דהרי במשנה שם מבואר, "עץ המשמש את המתכת, טמא", וביכין אות מ"ט כתב וז"ל- ר"ל מקבל טומאה ככל כלי מתכת כל זמן שמחובר עמו (כדלעיל פ"ב מ"ב) אף שהוא פשוטי כלי עץ. עכ"ל.

וחזינן מזה שכל שמחובר עמו נחשב לכלי עצמו ומקבל טומאה, אבל שאינו מחובר עמו אלא רק מונח עליו, כמו כוסיות הזכוכית שמונחות על המנורה מכסף אין זה מקבל טומאה, וא"כ אין זה נחשב כבטל כלי העץ לכלי מתכת, ולא בטלו הכוסיות זכוכית לחנוכיה מכסף. וביכין ציין לעיין במסכת כלים (פרק י"ב משנה ב') וז"ל המשנה - קנה מאזנים של סרוקות, טמא, מפני אונקליות. ושל בעלי בתים, אם יש בו אונקוליות, טמא. אונקלין של כתפין, טהורה. של רוכלים טמא וכו', עכ"ל המשנה. וכתב רבי עובדיה מברטנורא בד"ה קנה של מאזנים של סרוקות - סורקי צמר ופשתים, ומוכרים אותו במנין ליטראות, כשרוצין לשקול יש להם מקל ארוך של עץ, ותלוי בראשו כמין טבעת מלמעלה, ואונקליות של ברזל תלויין מלמטה בשלשלת עשויין כמין ווין וראשיהם כפופים מלמעלה, ויש לאותה מקל טבעת אחרת שמהלכת על פני כל המקל ואינה יכולה לצאת ממנו, וכו' עכ"ל. ועיין ביכין אות כ"ב כ"ג שם. הרי לנו שדעת הרע"ב וכן היכין שמקבל טומאה האונקליות מטעם שמחובר עמו או שאינו יכול לצאת, אבל אם אינו מחובר או שיכול לצאת אז אינו מקבל טומאה. וכמו כן הכוסיות זכוכית שמונחות על החנוכיה ואינם מחוברות עמו אין הם בטלים לחנוכיה, וא"כ נחשב שמדליק בכלי זכוכית ולא בחנוכיה מכסף. וא"כ אין במה שהביא שבט הקהתי ישוב למנהג העולם שלא להקפיד להניח כוסיות זכוכית על חנוכיה מכסף, ויורד מדרגת כסף לדרגת זכוכית, ממעלה ב' למעלה ח'. וצ"ע על דבריו. ולפי זה קשה אם הכוסיות זכוכית אינם בטלים לחנוכיה מכסף אין זה נחשב כמדליק בחנוכיה מכסף אלא בכוסיות זכוכית.

אלא חייב לומר כמו שהביא משו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קנ"ז, שתולה זאת בפלוגתא אם כלי בנר חנוכה היא לעיכובא, ועפ"י סתימת הפוסקים שאינו לעיכובא והמנורה הוא רק הכשר ונוי למצוה קרוב לומר שהזכוכית בטל לעיקר המנורה ושפיר דמי. ולפי דבריו אם מניח את הכוסיות זכוכית על גבי החנוכיה נחשב כמדליק בחנוכיה מכסף.

ועיין בספר "חנוכה" להרה"ג צבי כהן שליט"א (בני ברק) שכתב בפרק י' סעיף מ"ג (עמ' סה) וז"ל - צלוחיות המשמשות לשמן ככלי קיבול ומוצבות במנורת כסף, אינן מורידות את דרגת המנורה מדרגת כסף לדרגת מנורת זכוכית וכן כל כיוצ"ב עכ"ל.

וכתב בספר הנ"ל מקורותיו וטעמו בהערה ס"ו וז"ל-שו"ת "שבט הלוי" ח"ח סימן קנ"ז. אם נחליט כהחסד לאברהם ואבני נזר (א"ה ריחמ"א: עיין להלן שהבאנו דבריהם) שצריך כלי דווקא, א"כ בכה"ג שהזכוכית על המנורה מתקיימת המצוה בכלי זכוכית ולא בכלי כסף או זהב של המנורה, אבל אם העיקר שאין דין כלי מעכב, והעיקר שיהיו נרות דולקים, והכלי אינו בכלל המצוה, והמנורה אינה אלא הכשר למצוה ושכן נראה מסתימת הפוסקים, קרוב לומר שצלוחיות אלו בטלות לעיקר המנורה שהיא מכסף או מזהב ושפיר הוי זה אלי ואנוהו, וכך שמעתי גם מהגר"ח קניבסקי שליט"א. ויש להוסיף שאף שצלוחיות אלו אינן עומדות מעצמן, מותר להשתמש בהן גם לדעת הסוברים שאין להדליק אלא בכלי. דלפי שמראש יוצר באופן כזה נחשבות לכלי, ורק אם יוצרו כדי שיעמדו מעצמן ועתה אינן עומדות מעצמן אלא ע"י תמיכה, לא הוי כלי. עכ"ל.

ומצאתי בס"ד בספר "אוסרי לגפן" ח"ט (להרה"צ יהודה שיינפלד שליט"א) בסוף הספר בשו"ת מילי דחסידותא (שאלות ששאל למורו ורבו רבי חיים הכהן שליט"א (החלבן)) בעמ' שיז אות ק"ט וז"ל- שאלה: חנוכיית כסף ששמים בה כוסיות זכוכית ובהם השמן והפתילה, האם מקלקל הידור החנוכיה דכסף? תשובה: לא. עכ"ל.

מה שכתב החסד לאברהם שכל הכלים שמנה לעיל שאינן יכולים לעמוד מאליהם בלא סמיכה אינם ראויין לנר חנוכה

והנה בספר "פסקי תשובות" הנ"ל הביא באות י"א (עמ' תפ"ו) את דברי החסד לאברהם הנ"ל בעניין כלים שאינן ראויין לעמוד מאליהם בלא סמיכה אינם ראויין לנר חנוכה, ודעתו הוא שכלי לנרות חנוכה הוא לעיכובא ולכן פסל קליפי ביצים ובצלים. ובשו"ת אבני נזר (סי' ת"ק) מוכיח מכמה ראשונים כשיטתו, ומסיק "על כן נראה לדינא דהכלי בכלל הנר, אותן המדבקים נרות של שעווה או חלב ואין משימים אותם בכלי לא יצאו ידי חובתם לפי דברי ספר חסד לאברהם הנ"ל, וכן המנקבים תפוא ומניחים בו שמן ומדליקים בו לא יצאו ידי חובתם. שהוא פרי ואינו עומד זמן מרובה".

אמנם בשאר כל הפוסקים לא הוזכר כלל אף לא ברמז שהכלי יהיה לעיכובא בנרות חנוכה, ואדרבא, בכמה מגדולי הפוסקים מוכח שאין צריך כלי, ועכ"פ אינו לעיכובא, (עיי"ש בהערה 46 שהביא את הפוסקים הסוברים כן). ברם, המחמיר

לחשוש לשיטת החדס לאברהם והאבני נזר שפיר עבד, כי לאחרונה נתגלה לנו אותו כתי"ק שממנו הועתקו דברי החדס לאברהם והוא קונטרס על הלכות חנוכה לרבי יצחק סגי נהור בנו של הראב"ד ז"ל, וצוין שם שהם דברים שמסר לו אליהו הנביא זכור לטוב (ובהערה 47 ציין שהוא מודפס בספר הזכרון להגר"י הוטנר זצ"ל). עכ"ל.

ועיין עוד בספר פסקי תשובות מה שכתב (עמ' תפה בהערה 43) עפ"י מה שהובא לעיל שנכון לחשוש שכלי בנר חנוכה הוא לעיכובא, ועפ"י הבאנו שם שצריך כלי שיכול לעמוד מאליו בלי סמיכה, ולכן יש עוד חסרון בכוסיות אלו, שעפ"י רוב עשויים באופן שאינם יכולים לעמוד מאליהם בלי סמיכה ע"ג המנורה. ע"כ. ועיין בשו"ת תשובות והנהגות ח"ג סימן רי"ח מה שכתב בזה.

והנה יש להשיב על מה שכתב בפסקי תשובות להחמיר מטעם שזכויות אלו אינם עומדים מאליהם בלי סמיכה ע"ג מנורה עפ"י מה שכתב בשדי חמד (אסיפת דינים מועדים ח"ט אות ז). דהנה אחר שהביא השדי חמד את דברי ה-חדס לאברהם, הביא את דברי היד נאמן (דף י"ד ע"א) שכתב וז"ל: דמשמע דטעמו מפני שאין לו תורת כלי ואין כאן נר, ויש לחוש לדבריו באלו העשיות שאנו מדליקין שאין להם בית מושב שאין להם תורת כלי כיון שאין ראיות לישיב מאליהן, ולכן יש ליזהר ליקח לנר חנוכה אותן עשיות שיש להם מושב למטה. ונראה שאין לחוש לזה כיון שאלו העשיות תחילת עשייתן כך דין כלי יש להם, כדתנן בפרק ד' דמסכת כלים משנה ג' שולי קרפיות ושולי קוסים הצדוניים אע"פ שאין יכולין לישיב שלא מסומכין טמאין שלכך נעשו מתחילתן, אלמא כל שמתחילתו נעשה על צורה זו כלי גמור מיקרי וכו' עכ"ל. ועוד הראני ידידי הרה"ג חגי כהן זדה שליט"א (עפולה) לדברי מרן בשו"ע או"ח סימן קנ"ט (הלכות נט"י-באיזה כלי נוטלין הידים וכיצד יבואו המים לידיו) סעיף ה' וז"ל - כלי שתחלת תיקונו כך שאינו יכול לעמוד בלא סמיכה ואין משתמשין בו אלא ע"י סמיכה חשוב שפיר כלי וכו' עכ"ל. הרי לנו שנחשב לכלי אע"פ שאין יכול לעמוד בלא סמיכה מכיון שתחילתו נעשה שיעמוד ע"י סמיכה. ע"כ. (ובס"ד מצאתי בספר "מצות נר איש וביתו" להרה"ג אליהו שלזינגר שליט"א רב שכונת גילה ומקור חיים ירושלים, שכתב ג"כ ראייה הנ"ל ממרן הלכות נט"י, בסימן ז' הלכה ו' הערה י"ד (עמ' קסג) עיי"ש).

העולה מדבריו: א'- שהחדס לאברהם כתב על אותם כלים שאין יכולים לעמוד בלי סמיכה הוא מטעם שאין להם תורת כלי, אבל עפ"י המבואר במסכת

כלים שכל דבר שכך נעשה מתחילתו אעפ"י שאין יכול לעמוד בלא סמיכה הרי הוא טמא היינו שיש עליו תורת כלי, וא"כ מה שמצוי היום כוסיות זכוכית שאין יכולים לעמוד בלי סמיכה, כלי הם לפי המובא לעיל ויוצא בהם ידי חובת הדלקת נרות חנוכה. ע"כ.

ולפי זה יש צד לומר שאין הם בטלים למנורה מכסף, כי הם כלי בפני עצמו, אבל לפי מה שהובא לעיל משו"ת שבט הלוי שהזכוכית בטלה לעיקר המנורה וא"כ נחשב שמדליק במנורה מכסף שהוא מעלה הב', ולא בכלי זכוכית שהוא מעלה הח'. ע"כ.

ומצאתי בס"ד בגיליון שבועי "ילקוט אברך" להרה"ג אברהם כהן שליט"א (רמלה) שנשאל בגיליון פר' וישב (גיליון 1349 שנה כ"ד כסלו תש"ע) וז"ל השואל- על מה סומכים העולם שמדליקין השמן בחנוכה בכוסיות שאינם עומדות בפני עצמן? (רבי חיים קשקש שליט"א מביהכ"נ "בית ישראל" ראשל"צ). והשיב הרב אברהם כהן שליט"א וז"ל- הרב תשובות והנהגות ח"ב (סימן ש"מ) עורר על כך שצריך להדליק בלי, ושכ"כ הרב אבני נזר ע"ש. וי"ל שזה בטל למנורה שמדליקים בה. סיכום: י"ל שזה בטל למנורה דהיינו מתחבר אליה, והנלע"ד כתבתי עכ"ל.

מה שכתב החסד לאברהם על קליפות רימון, אגוז הנדי, קליפות אלון, קליפות בצלים וביצים

ועוד שמה שכתב החסד לאברהם וז"ל- וכל הט"ו כלים הנזכרים שאינם יכולים לעמוד מאליו בלא סמיכה אינם ראויין לנר חנוכה. זה דווקא בכלים שאינם כלים מתחילתם כגון קליפות ביצים ובצלים שאינם כלי מתחילתם, ולכן אינם ראויין לנר חנוכה. אבל אם הם נעשו כך מתחילתם הרי הם כלי וכשרים לנר חנוכה. אלא דיש להקשות, א"כ מה שכתב החסד לאברהם וקליפות רימון וקליפות אגוז הנדי וקליפות האלון, כג' מעלות נוספות והרי אין הם יכולים לעמוד בלא סמיכה ואין הם כלי מתחילתם וגם אותם יש לפסול לכאורה לנר חנוכה. אלא שיש לומר שהרי כתב החסד לאברהם וז"ל - "ואלו קליפות צריך לעשותם כלי כמו כף מאזנים או שראוי למוד בהם פלפל וכיוצא", וא"כ יש הבדל בין ג' קליפות אלו של רימון ושל אגוז הנדי וקליפות אלון, שכתב שצריך לעשותם כלי כמו כף מאזנים או שראוי למוד בהם פלפל וכיוצא, וא"כ עושה כאן כלי מקליפות הללו, משא"כ קליפות בצל וביצים שאין יכול הוא

לעשות מהם כלי ככף מאזנים או שראוי למוד בהם פלפלים. ולא עוד אלא שאין הם יכולים לעמוד בלא סמיכה ואין הם כן מתחלתם ככלי שאינו עומד בלא סמיכה שסוף סוף שם כלי עליו מתחילתו, ולכן קליפות בצל וביצים אינם ראויין לנר חנוכה.

לסיכום:

(א) מצוה מן המובחר שיעשה לו אדם משום זה אלי ואנוהו חנוכיה מזהב (וכמו שהבאנו לעיל משם החסד לאברהם), ואם אינו יכול לעשות כל החנוכיה מזהב יכול לעשות רק את הכוסיות מזהב כמו שיש היום כוסיות מזהב.

(ב) אם אין באפשרותו לעשות מזהב או כוסיות מזהב יעשה חנוכיה מכסף, ויתכן שיש עדיפות לעשות דווקא מכסף (וכמו שהבאנו לעיל משם "סדר היום").

(ג) אם אין יכול לעשות חנוכיה מכסף יכול לעשות את הכוסיות היינו הנר מכסף, ואם אין לו אפשרות לעשות את כל הכוסיות מכסף יעשה לכל הפחות כוסית אחת מכסף וכל יום כוסית הכסף תהיה הנר החדש שהוא של החובה, וע"י זה יצא ידי חובת זה אלי ואנוהו לכל הפחות בנר החובה.

(ד) אדם השם כוסיות זכוכית על גבי חנוכיה מכסף נחשב לו שמדליק בחנוכיה מכסף ואין יורד מעלתו מחמת כוסית הזכוכית שעליו. וכן אדם השם כוסית זכוכית על גבי חנוכיה מנחושת או ברזל או בדיל או עופרת מרוויח את המעלה של הכלים הנ"ל שקודמים לזכוכית, דהנחושת הוא מעלה ג' וד', שיש ב' מיני נחושת, וברזל הוא מעלה ה', ובדיל הוא מעלה ו', ועופרת הוא מעלה ז', וזכוכית הוא מעלה ח'.

(ה) וגם אם אין הכוסיות זכוכית יכולות לעמוד בפני עצמן מחמת שהשוליים שלהן עגולות, נחשב זה לכלי מכיון שמתחילתו נעשה כך ושם כלי עליו.

(ו) קליפות רימון, אגוז הנדי או אלון צריך לעשותם כלי או שיהיו ראויים למוד בהם פלפל וכיוצא, ואז יועיל להיות כלי לנר חנוכה.

(ז) קליפות בצלים אין מועיל לעשותם כלי לנר חנוכה כמו שנתבאר לעיל, עיי"ש.

מכתב שכתבתי לבעל הפסקי תשובות

בענינים המוזכרים בסימן ד'

לכבוד הגאון האדיר והנפלא הרה"ג שמחה ב"צ א' רבינוביץ שליט"א
מחבר הספרים הנפלאים "פסקי תשובות" ואיתן מושבו בעיר הקודש ירושלים תובב"א
אחדשכתה"ט כנאה וכיאה,
תחילה וראש אפתח בברכה נאמנה לכת"ר שיזכה להוציא עוד חיבורים נפלאים כאלו כ-"פסקי
תשובות" מתוך בריאות איתנה ונהורא מעליא, וירחיב ה' יתברך גבולו של כת"ר בתורה
ובתלמידים, מתוך הרחבת הדעת אכ"ר.

וכעת נפשי בשאלתי וזה החלי:

כתב מרן בשו"ע או"ח סימן תרע"ג סעיף ג' וז"ל - נר של חרס שהדליק בו לילה
אחד נעשה ישן ואין מדליקין בו לילה אחרת אלא לוקח חדשים בכל לילה,
ואם אין לו אלא ישן מסיקו בכל לילה באור. ונר של מתכת א"צ חדש, ושל
זכוכית או של חרס מכוסה דינו כמתכת. עכ"ל.

ובאליה רבא סק"י וזוטא סקט"ו הביא משם ספר סדר היום (סדר חנוכה) שהאריך
שיש לכל אחד לטרוח לעשות לו מנורה יפה, ומי שידו משגת יעשה לו
מנורה של כסף ע"כ.

בחסד לאברהם של מהר"א אזולאי זצוק"ל וזיע"א (מעין שני עין הקורא נהר נח), כתב
וז"ל- דע כי בנרות חנוכה יש תנאים, האחד באיזה כלי ראוי לנר חנוכה,
דע ש-ט"ו מיני כלים ראויים לנר חנוכה להדלקה וכל הקודם קודם מהם משובח
משום זה אלי ואנוהו. הא' כלי זהב. הב' כלי כסף. ג' כלי נחושת קלל דומה
לזהב. ד' נחושת אדום. ה' של ברזל. ו' של בדיל. ז' עופרת. ח' כלי זכוכית. ט'
כלי אבנים. י' כלי עצם. י"א כלי חרס מצופה מאבר. י"ב כלי חרש בלתי מצופה
וצריך שיהיה חדש. י"ג קליפות רימון. י"ד קליפות אגוז הנדי. ט"ו קליפות
האלון. ואלו קליפות צריך לעשותם כלי כמו כף מאזנים או שראוי למוד בהם
פלפל וכיוצא, אבל קליפת בצלים וביצים וכיוצא אינם ראויים להדלקה. וכל
הט"ו כלים הנזכרים שאינם יכולים לעמוד מאליו בלא סמיכה אינם ראויין לנר
חנוכה. וכו' עכ"ל.

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— סא

הרי לנו שלפי דברי החסד לאברהם חנוכיה מזהב גדולה במעלתה מחנוכיה מכסף.

ויש לשאול בזה ד' שאלות:

(א) מה טעם שאין מקפידין היום גם להדליק בחנוכיה מזהב, אלא דווקא מכסף.

(ב) אם ציפה חנוכיה מכסף או מנחושת וכדו' בזהב האם יש לזה מעלה של חנוכיה מזהב.

(ג) אם ציפה חנוכיה מזהב בכסף או נחושת וכדו' האם ירדה ממעלתה להיות כהציפוי או לא.

(ד) לפי מה שהביא החסד לאברהם במעלה י' כלי עצם, נסתפקתי האם מותר להדליק בחנוכיה מכלי עצם של חיה טמאה, או שדווקא בכלי עצם של חיה טהורה.

ואשמח מאוד אם כת"ר יוכל להשיב לי על שאלותי אלו ושכמ"ה.

נ"ב מצורף עבור כת"ר מה שדנתי אני הקטן בדבריו ב"פסקי תשובות" סימן תרע"ג בדברי ה"חסד לאברהם", ומאוד אשמח אם כת"ר יוכל לשים עינו על דברי להאיר ולהעיר ואודה לכבודו במאוד מאוד ושכמ"ה.

בברכת התורה ולומדיה
רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא

וזו תשובתו אלי:

(א) יש מדליקין גם היום בזהב. ואין מצוי מפני היקרות והמחיר.

(ב) כן

(ג) כן.

(ד) לא שמענו שצריך בזה "מן המותר בפיק".

עברתי על מש"כ בענין כוסיות זכוכית, ותשואות חן חן. ולהעיר כי הטעם
דהחסד לאברהם ור"י בן הראב"ד הוא עפ"י קבלה. ולכן אפשר שא"א
לדמות בזה שהוא כלי לענין נטילת ידים, ודו"ק.

ש. רבינוביץ

סימן ה

מה עדיף לקנות קודם חנוכיה מכסף או מגילת אסתר מהודרת

בקובץ בית אהרן וישראל (כסלו-טבת תשס"ט) הסתפק הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס "גם אני אודך" (ב"ב), מה קודם מנורה מכסף או מגילה בכתב מיוחד. ע"כ.

ואני מבין שצדדי הספק הוא שיש לאותו אדם חנוכיה אלא שרוצה להדר יותר ולקנות מכסף, וכמו כן יש לאותו אדם מגילה על קלף ורוצה להדר לקנות מגילה בכתב מיוחד.

א) הנה בחסד לאברהם של מהר"א אזולאי זצוק"ל וזיע"א (מעין שני עין הקורא נהר נח), כתב וז"ל- דע כי בנרות חנוכה יש תנאים, האחד באיזה כלי ראוי לנר חנוכה, דע ש-ט"ו מיני כלים ראויים לנר חנוכה להדלקה וכל הקודם קודם מהם משובח משום זה אלי ואנוהו. הא' כלי זהב. הב' כלי כסף. ג' כלי נחושת קלל דומה לזהב. ד' נחושת אדום. ה' של ברזל. ו' של בדיל. ז' עופרת. ח' כלי זכוכית. ט' כלי אבנים. י' כלי עצם. י"א כלי חרס מצופה מאבר. י"ב כלי חרש בלתי מצופה וצריך שיהיה חדש. י"ג קליפות רימון. י"ד קליפות אגוז הנדי. ט"ו קליפות האלון. ואלו קליפות צריך לעשותם כלי כמו כף מאזנים או שראוי למוד בהם פלפל וכיוצא, אבל קליפת בצלים וביצים וכיוצא אינם ראויים להדלקה. וכל הט"ו כלים הנזכרים שאינן יכולים לעמוד מאליו בלא סמיכה אינם ראויין לנר חנוכה וכו' עכ"ל.

ב) הרי לנו מדברי החסד לאברהם שיש ענין לעשות חנוכיה מזהב כסף וכו' ויש בזה משום זה אלי ואנוהו, ע"כ.

ג) ב"סדר היום" (הוצאת מקור הספרים-תשנ"ז) לרבי משה בן מכיר זיע"א כתב בסדר הדלקת נר חנוכה וז"ל- ובענין הנרות שידליקו בהן כל אחד יעשה אותן כפי כוחו, וכל המהדר אותם ביותר הרי זה משובח, ומי שידו משגת לעשות אותם מכסף יעשה אותם כי אין ההוצאה בהם כל כך, "וה' יודע כמה דאגתי על ענין זה ולא עלה בידי לקוצר השגה אבל בטחתי בחסד אלהים שיגמור בידי לעשות

כוונתי", לפחות מי שאין בידו לעשות כל השמונה נרות כסף יעשה אחד מהם כסף ויהיה אותה שמחדש בכל לילה זכר לנס, וכל זה אינו מעכב, מראה בה חביבות המצוה וחפצו והשמחה שיש לו בה שהוא עיקר העבודה כנ"ל. עכ"ל.

הרי לנו מדברי ה"חסד לאברהם" וגם מדברי "סדר היום" שיש עניין להדר ולקנות חנוכיה מהודרת, ולא עוד אלא שהחסד לאברהם כתב שחנוכיה מזהב היא במעלה ראשונה, וודאי לקנות חנוכיה מזהב היא הוצאה גדולה. וכן בעל "סדר היום" רבי משה בן מכיר זיע"א כתב שכל המהדר ביותר הרי זה משובח, והעיד על עצמו בזה"ל- "וה' יודע כמה דאגתי על ענין זה ולא עלה בידי לקוצר השגה אבל בטחתי בחסד אלהים שיגמור בידי לעשות כוונתי", לפחות מי שאין בידו לעשות כל השמונה נרות כסף יעשה אחד מהם כסף ויהיה אותה שמחדש בכל לילה זכר לנס וכו' עכ"ל.

הרי לנו שיש עניין גדול לעשות חנוכיה מכסף ולטרוח בזה העניין, וכמו שהעיד על עצמו בעל "סדר היום".

ד) באשל אברהם על שו"ע או"ח סימן תרצ"ב סעיף א' כתב (בד"ה מ"ש האחרונים ז"ל) וז"ל – מ"ש האחרונים ז"ל שיכרוך תחילה המגילה ואח"כ יברך הברכות שלאחריה, נראה דלא שייך בזה הקפידא גם לכתחילה, רק לגבי השליח ציבור שקורא להוציא רבים י"ח ויש חשש שיאמרו ברכות כתובות במגילה, וגם שיוצאים ידי חובה במגילה שכתוב בה ברכות, מ"מ כיון דלכתחילה אין נכון לכתוב בהמגילה, כורכים תחילה כדי שלא יהיה טעות לגבי לכתחילה. מה שאין כן יחידים שלפניהם מגילות שלהם ואומרים בלחש מילה במילה עם הקורא מצד שחוששין אולי יחסר שמיעת אות אחת, להם יותר נכון לברך קודם שיגללו הם המגילה כדי להסמיך הברכה לקריאה בכל האפשר. וגם אם יטעה מי לסבור שהברכות כתובות בהמגילה, הרי אין הכרח שלפני היחידים יהיה דווקא מגילה כשרה לכתחילה. ואם חסר שמיעתן איזה תיבה אז הוא כדיעבד, מי יודע שהיחיד קורא בלחש עם הקורא בציבור. ובפרט כשמניח סידור לפניו ואומר הברכות מתוך הסידור, החששא רחוקה בהרבה בזה לסבור שאומר הברכות מתוך המגילה, ויודע שאומר מתוך סידור כי הרבה רואים שיש סידור לפניו וחברא חברא אית ליה, וגם בגולל תחילה יש שאין רואים הגלילה. עכ"ל.

ה) העולה מדברי האשל אברהם שאין הכרח שיהיה לפני היחידים מגילה, לפי שיוצאים ידי חובה ע"י ששומעים מהבעל קורא, וגם אם חיסר שמיעת תיבה אחת מהבעל קורא הוא כדיעבד ויצא ידי חובה. אלא שיש יחידים שנוהגים שיהיה להם מגילה כשרה שיוכלו לקרוא יחד עם הבעל קורא מצד חשש אם לא ישמעו תיבה אחת מהבעל קורא. ונראה שיש כאן ענין שיהיה לכל אחד מגילה כשרה אבל אין זה הכרח, דגם אם לא יהיה לו מגילה כשרה על קלף יצא בזה ידי חובה לכתחילה אם ישמע כל המגילה ללא חסרון תיבה, וגם אם לא ישמע תיבה אחת הרי הוא כדיעבד ויצא ידי חובה.

ו) והנה אם מדובר שאין לו כלל לא חנוכיה מכסף ולא מגילה על קלף, נראה שאם עומד לפני חנוכה עדיף שיקנה חנוכיה מכסף ולא ידחה את ההזדמנות, בפרט שיש בזה משום זה אלי ואנוהו, וגם האריכו בספרים במעלת החנוכיה מכסף דווקא וכמו שהעיד בעל "סדר היום" שרצה כל כך לקנות חנוכיה מכסף. וכשיגיעו ימי הפורים ישתדל לקנות מגילה מהודרת על קלף על מנת שיוכל לקרוא עם הבעל קורא מילה במילה כדי שאם יפסיד מילה אחת שלא שמע מן הבעל קורא יהיה הוא קורא בעצמו ויצא לכתחילה ולא בדיעבד.

ז) ואם עומד כעת לפני ימי הפורים טוב שיקנה מגילה. וכל זאת מדובר באופן שאין לו ורוצה להוציא ע"י קריאתו בה את אשתו ובנותיו שאינם יכולים להגיע לבית הכנסת, וגם ע"י שקונה מגילה מהודרת בקלף טוב יוכל לזכות את הרבים בקריאת המגילה, וכמו כן יוכל להשאל את המגילה לאחרים לצאת בה ידי חובה וזכות הרבים תלויה בו. ולמרות שחנוכה הוא שמונה ימים ויוכל לקיים הדלקה מהודרת ע"י חנוכיה מכסף, נראה שיותר טוב שיקנה מגילה באופן שהוא מוציא בה אחרים ידי חובתן.

ח) ואם לא עומד לפני ימי חנוכה ופורים, אלא במשך השנה הוא מסתפק האם לקנות חנוכיה מכסף או מגילת אסתר, נראה לי עפ"י מה שכתב בעל "סדר היום" בענין סדר פורים וקריאת המגילה וז"ל - ענין עשית המגילה ותיקונה כבר מפורשת בדברי הפוסקים, וצריך האדם להדר עצמו בה כמו שמהדר עצמו בכל מצוה ויותר ויותר ממה שכתבנו בענין חנוכה, שזה הענין יש לו תוספת ויתרון עליו שפדאנו אלהינו יתברך ויתעלה מן המות, כי נגזר למות נפשנו וגזר אותו בליעל שלא יזכר שם ישראל עוד מה שלא היה כן בימי יון אף על פי שהיו רשעים ושונאים, ומפני כך צריך להרחיב דעתו ונפשו בימים האלו, ולחשוב

עצמו שהיום נצול ממות ומדחי, ויעשה משפט וצדקה עם העניים והאביונים וישלח מנות ומתנות לאין נכון לו כדי שיהיו הכל שמחים ביום זה ולא זה דואג וזה שמח עכ"ל.

ט) ומבין אני מתוך דבריו שצריך להדר במצוה זו, ובכלל דבריו כוונתו על מצות המגילה שיזכה שתהיה לו מגילה כתובה על קלף מהודרת, שבזה מראה אות תודה לה' יתברך שהציל את עם ישראל מהמן הרשע הבליעל הזה, וכתב שצריך להדר בזה יותר ויותר ממה שכתב בענין החנוכה וכמו שהובא לעיל.

י) ומצאתי בקיצור השל"ה הלכות חנוכה שכתב וז"ל- ענין חנוכה, מצוה מן המובחר להדר דווקא אחר שמן זית להדליק הנרות אף לקנותו ביוקר, ולא ידליק בנרות של שעווה או בשאר שמנים, מאחר שהנס בבית המקדש נעשה בשמן זית. עכ"ל.

יא) הרי שכתב שההידור בחנוכה הוא בהדלקת החנוכיה בשמן זית דווקא ולא הזכיר שצריך לעשות חנוכיה מכסף או שאר מינים. ואני מבין מתוך דבריו שעיקר ההידור בחנוכה צריך להיות בגוף ההדלקה דהיינו במה שמדליקין שיהיה מהודר, והיינו השמן.

יב) עוד כתב בקיצור השל"ה במסכת מגילה וז"ל- מצות קריאת המגילה חמורה ודוחה מצוות מהתורה, והיא מצוה הבאה פעם אחת בשנה, והעולם אין נזהרין בו לקרות ממגילה כשרה הכתובה בספר ובדיו ובכל הלכותיה, או לשמוע אותה כולה מפי הש"ץ הקורא אותה ממגילה כשרה. רע עלי המעשה אשר נעשה כי צעקת העם מרובה בבית הכנסת, שאי אפשר לשמוע כולה מהש"ץ, ויש אשר מסודר לפנייהם חומש וקורין מתוך החומש, נמצא אלו האנשים אינם מקיימים מצות קריאת המגילה אשר היא מצוה עוברת ואין לה תמורה בכל השנה, נמצא זה עוקר המצוה הזאת מעיקרה. על כן יתעורר האדם ויתן אל לבו דבר זה ויעשה אחת משתים, או ילך ויעמוד אצל החזן כשקורא המגילה או יהיה לו מגילה כשרה כתובה פתוחה לפניו ויקרא ממנה. עכ"ל.

יג) העולה מדבריו שמצות מגילה חמורה ודוחה היא מצוות מן התורה, מה שאין כן חנוכה אינה דוחה מצוה ממצוות התורה, למרות ששניהם מדרבנן. וכן יש מעלה ולפעמים גם הכרח שתהיה לפניו מגילה כתובה בספר ובדיו פתוחה כדי שיוכל לצאת ידי חובת הקריאה, וגם לא כל אחד יכול להיות

קרוב למקום קריאת הבעל קורא את המגילה כדי לשמוע היטב את קריאת המגילה. ע"כ.

יד אשר על כן נראה מכל הנ"ל שיש עדיפות לקניית מגילה כתובה על קלף מהודרת יותר מחנוכיה מכסף (ויתכן שיש עדיפות מכל הנ"ל שיקנה מגילה מהודרת על קלף גם אם עומד בחנוכה יותר משיקנה חנוכיה מכסף), ע"כ.

טו אם יש מגילה רק שאינה מוהדרת כל כך בכתב ובדיו יפים ורוצה להדר יותר בזה, ואין לו חנוכיה מכסף. נראה שיש יותר להדר לקנות מגילה מהודרת, ובפרט לפי מה שכתב בעל "סדר היום" שיש להדר בעשיית המגילה יותר ויותר ממה שכתב על חנוכה, שבפורים הצילנו ה' יתברך ממות, וכאשר מהדר יותר ויותר את המצוה מראה את הכרת הטוב בזה לה' יתברך, שחנוכיה יכול לצאת בה ידי חובת זה אלי ואנוהו גם על ידי חנוכיה מנחושת או מברזל וכדו'. ובפרט על פי מה שהראה לי ידידי הרה"ג מרדכי חיים שליט"א (עורך ומחבר גיליון "פנינים" - ירושלים) את מה שכתב בספר הנפלא "אור ישראל" (עמ' ל"ה הערה 137) להרב ישראל תנחום דרדק שליט"א שכתב בשם הגר"ש דבליצקי שליט"א בשו"ת שומע ומוסיף (כת"י שאלה כ'), דלגבי ההידור העיקר המראה קובע. עכ"ל. וא"כ לפי זה שיש היום חנוכיות יפות מראה גם שאינם מכסף יש בזה מעלה של זה אלי ואנוהו. ע"כ.

לסיכום:

א אם עומד לפני ימי החנוכה יקנה חנוכיה מכסף על מנת לקיים את זה אלי ואנוהו, ויתאמץ לאחר ימי החנוכה לקנות גם כן מגילה על קלף מהודרת.

ב אם עומד לפני ימי הפורים יקנה מגילה מהודרת בקלף ובדיו ובכתב יפה, ובפרט כשיש לו צורך על מנת להוציא את הרבים ידי חובה בזה וזכות הרבים תלויה בו.

ג אם הוא עומד באחד מימות השנה ונזדמן לו כסף לקנות או חנוכיה או מגילה על קלף מהודרת, נראה שיש להעדיף לקנות דווקא מגילה, מטעם שמגילה יש בה הודאה לה' יתברך על שפדאנו ממות, ועוד שמצות מגילה היא חמורה שדוחה כמה מצוות של תורה, וכן ע"י שתהיה לו מגילה משלו יוכל לצאת ידי חובה לכתחילה כשיקרא מתוכה, ועוד יש בה שיוכל להוציא בה את

בני ביתו אשתו ובנותיו שלא יכולים להגיע לבית הכנסת לשמוע קריאתה מכל סיבה, וכן יכול להוציא את הרבים ידי חובתם, ולהשאיל את המגילה לאחרים לאחר שקרא בה.

ד) אם יש לו כבר מגילה ואין לו חנוכיה מכסף, אלא שהמגילה אינה מהודרת כל כך, נראה שגם אם ידליק בחנוכיה מנחושת או של ברזל וכדו' עדיין יש בזה משום זה אלי ואנוהו ועל כן יש להעדיף לקנות מגילה מהודרת.

סימן ו

טעם להדלקת נרות ברשות הרבים

בקובץ הברכה (קובץ ג' מחודש מר חשוון ה'תש"ע) הובא מאמרו הנפלא של הרה"ג אליהו שטרן שליט"א בעניין מקום הנחת הנרות עפ"י פנימיות, וכתב שם שהנחת הנרות סמוך לפתח הפונה לרשות הרבים מבחוץ נובע ממה שגזרו היונים שלא ישאיר אדם דלת ביתו סגורה כדי שלא יוכל להתעסק בשום מצוה, והביא ממדרש "מעשה חנוכה" וז"ל המדרש – עמדו וגזרו כל בן ישראל שעושה לו בריח או מסגור לפתחו ידקר בחרב עכ"ל.

וג"ל בס"ד להוסיף עוד טעם מדוע מניחין את נרות חנוכה בפתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ דווקא, וגם יבואר מה שרמזו חז"ל על אדם שציצית בבגדו וממזוזה בפתחו בצד ימין ונרות חנוכה משמאל החוט המשולש לא במהרה ינתק. והוא עפ"י מה שראיתי בגיליון הנפלא "פנינים" י"ח (הי"ל ע"י ידידי הרה"ג מרדכי חיים שליט"א ירושלים) במדור מכתבים מאת הרה"ג אברהם ישעיהו דיין שליט"א (צפת) וז"ל – עיין ברמב"ם באגרת תימן שגזרו שאחר החקיקה על קרן השור יחרוש בו, ושם הזכיר גם גזירה שיכתבו על בגדיהם שאין להם חלק באלהי ישראל, וכן מופיע במדרש דוד, לרבי דוד הנגיד נכדו (פ' וישב) "שיכתוב כל אחד על חזית בגדיו שאין לו חלק באלהי ישראל. ע"כ. וע"ע בספר ערוגת הבושם לרבי אברהם ב"ר עזריאל תלמיד הרוקח שכתב בזה"ל: "ת"ר בימי יון גזרו על ישראל שכל מי שיש לו בריח הבית יחקוק עליו שאין לו חלק באלהי ישראל, מה עשו עקרו בריחי בתיהם וכו' ע"כ. וכדבריו כתב רבי מנחם ברבי מכיר אחיינו של רבנו גרשום מאור הגולה בפיוטו "וזה החילם לעשות במשול בעלי מדני, ויצו חקוק בקרן השור ובבריחי אפנדי, אין לכם חלק בה", עכ"ל.

ועפ"י זה י"ל טעם נוסף למה ששמים את נרות חנוכה בפתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ, והוא להראות שמה שרצו אויבינו לעשות לנו שנכפור ח"ו באלהי ישראל ע"י שנחקוק על בריחי הבתים שאין לנו חלק באלהי ישראל, והופרה עצתם ומחשבתם הרעה, וכאות לזה נדליק את החנוכיה דווקא במקום שרצו שנעשה פעולת כפירה בה' יתברך.

וכן עוד י"ל שרמזו חז"ל שאדם שיש לו ציצית בבגדו ומזוזה בפתחו בימין ונרות חנוכה משמאל על זה נאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק, והוא מטעם שרצו אויבינו הרשעים שנכתוב על חזית הבגדים שאין לנו חלק באלהי ישראל, ואנו כאות לזה שמאמינים בני מאמינים אנחנו שמים על הבגדים את הציצית, להראות שאנו חייליו של ממ"ה הקב"ה. ואולי מטעם זה נובע מה שיש רבים המוציאים את הציצית מחוץ לבגד או ששמים את הציצית על הבגד להראות שאנו מלגיונו של ממ"ה הקב"ה (כמובן חוץ ממה שדובר בהלכה). ע"כ.

בגיליון "פנינים" (כ"ז) לידידי היקר הרה"ג מרדכי חיים שליט"א (ירושלים) הביא כ"א ביאורים ורמזים נפלאים בענין מדוע נפסקה ההלכה להדליק נר חנוכה בצד שמאל, עיי"ש, ודפח"ח.

וכעת עלה בדעתי עוד ביאור מדוע מדליקין נר חנוכה בצד שמאל, דהנה מובא במדרש שהיונים גזרו על עם ישראל שיחקקו על בריח הדלת "אין לנו חלק באלהי ישראל", מה עשו עם ישראל עקרו את דלתות בתיים כדי שלא יצטרכו לחקוק על בריח הדלת "אין לנו חלק באלהי ישראל". ועוד מובא במדרש אחר גזרה זו בסגנון אחר, שגזרות היוונים על עם ישראל שיעקרו דלתות בתיים כדי שלא יוכלו לקיים מצוות בתוך ביתם, ואם יעקרו את דלתות הבית לא יוכלו לקיים מצוות בתוך ביתם. ע"כ. והנה כשאדם נכנס לביתו בדרך כלל בריח הדלת הוא מצד ימין והצירים של הדלת מצד שמאל. והנה על מה שגזרו עליהם היוונים שיחקקו על בריח הדלת "אין לנו חלק באלהי ישראל", אמרו חז"ל והדגישו דוקא בימי החנוכה את העניין של "מזוזה מימין", ועל מה שגזרו עליהם היוונים שיעקרו דלתות בתיים שהעקירה מצירי הדלת שנמצאים בצד שמאל שלא יוכלו לקיים מצוות, על זה תיקנו חז"ל לשים את החנוכיה בצד שמאל דווקא, להורות שבמקום שגרם לעקירת הדלת על מנת שלא נוכל לקיים מצוות אנו נשים את החנוכיה להורות שאנו עדיין מפיצים את אור התורה והמצוות. ולא עוד אלא שאנו מפרסמים אותם בפרהסיא, נגד מה שאתם רציתם למנוע אותנו מלקיים מצוות בסתר ע"י עקירת הדלת. ועיין עוד בגיליון "פנינים" י"ח במדור מכתבים מה שכתב הרה"ג אברהם ישעיהו דיין שליט"א (צפת) וז"ל - עיין ברמב"ם באגרת תימן שגזרו שאחר החקיקה על קרן השור יחרוש בו, ושם הזכיר גם גזירה שיכתבו על בגדיהם שאין להם חלק באלהי ישראל, וכן מופיע

❖ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— עא

במדרש דוד לרבי דוד הנגיד נכדו (פ' וישב) "שיכתוב כל אחד על חזית בגדיו שאין לו חלק באלהי ישראל". ע"כ.

ועפ"י זה יובן מה שאמרו חז"ל כשאדם יש לו מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל וציצית בבגדו החוט המשולש לא במהרה ינתק, שהוא כנגד מה שגזרו היונים על שיחקקו על בריח הדלת ועל הבגדים ש-"אין לנו חלק באלהי ישראל", ועל עקירת הדלת על מנת שלא נקיים מצוות בבית. בזה אתי שפיר מה שאמרו חז"ל על מזוזה מימין ועל נר חנוכה משמאל ועל ציצית בבגדו, ע"כ.

סימן ז

ליקוטים מספר "מגיד מישרים" למרן ח"בית יוסף על עניני חנוכה
והוספות מספרים

סוד חנוכה ופורים

(א) ב"מגיד מישרים" פר' מקץ (מהדורא קמא) כתב וז"ל- "...והא רזא דחנוכה ופורים לאכללא (להכליל) לכנסת ישראל בין ימינא ושמאלא, דהא חנוכה רמיז לשמן דנגיד ואתי (רומז לשמן שנמשך ובא) מלעילא, ופורים ליינ המשומר בענביו".

(ב) ועיין בשער הכוונות בענין חנוכה (דרוש א') שכתב וז"ל- נבאר תחילה ענין קדושת הימים האלו וכו'.. והנה כמו שנתבאר, שבשבתות ויו"ט ור"ח יש בהם תוספת קדושה על ימי החול, גם בחנוכה ופורים יש בהם תוספת קדושה יותר מימי החול, אמנם אין מדרגתם שווה למדרגת השבתות ויו"ט ור"ח. והנה הם נתבארו כל אחד במקומו. אבל ענין חנוכה ופורים הוא באופן אחר, כי תרווייהו אינן בהוד, ואעפ"י שבתפילת שחרית בחול ביארנו דיעקב בנצח ומלכות בהוד, וכפ"ז החול הוא יותר קדוש מחנוכה ופורים, אשר תרווייהו אינן בהוד. אבל הענין הוא על דרך שביארנו בדרוש ר"ח בענין הי"ט, כי הנוקבא יש לה אז תוספת קדושה, לפי שאז מקבלת הארותיה ע"י עצמה, שלא ע"י בעלה, וכן הוא כאן. כי הנה בחול יעקב יונק הארתו וחלק הארה שלה מן הנצח ומן ההוד, ואח"כ נותן לה הארתה, ונמשך מן ההוד על ידו. אבל עתה בחנוכה ופורים, היא יונקת חלק הארותיה מן ההוד ע"י עצמה שלא ע"י בעלה, ואינה טפילה אליו כימי החול. והנה ענין זה הוא תוספת קדושה אליה בזמנים אלו יותר מבחול. עכ"ל.

(ג) ב"פרי עץ חיים" בסוד החנוכה פרק ד' כתב וז"ל- סוד שמונת ימי חנוכה, אייה מקבלת אור ההוד בעצמו שלא ע"י ז"א, כי בחול יעקב בנצח ורחל בהוד, וביען אשר לא תיקן ההוד בענין והודי נהפך עלי למשחית, והנצח נתקן בענין וגם נצח ישראל לא ישקר, לכן מקבלת אייה אור מן ההוד על ידו דרך הנצח. אבל מתתיהו בן יוחנן כהן גדול תיקן ההוד באלו הח' ימים לבד, לכן

מקבלת איהי אור מן ההוד עצמו על ידה, ושלא על ידו, לכן אנו אומרים על הנסים בברכת מודים, שהוא כנגד ההוד. עכ"ל.

עוד הובא (שם) מהחברים, חנוכה שהיא בנצח, שהוא ענף החכמה, סוד שמן משחת קודש, ולכן היה הנס בשמן וע"י כהן. עכ"ל. (א"ה ריחמ"א: ונ"ל בס"ד לבאר דבריו שהנס נעשה ע"י כהן דווקא, שהכהן הוא בחסד, וכן ימי החנוכה הם בנצח, והשמן הוא בחכמה, וכולם ענף אחד בצד הימין חח"ן (ח'כמה ח'סד נ'צח) ועל כן נעשה הנס ע"י כהנים דווקא, כנלענ"ד).

עוד הובא (שם) וז"ל- בענין חנוכה: בברכות, תחילה תכוין, כי הלא יש תוספת קדושה יותר מבחול, כמו שיש בשבת וי"ט ור"ח, ורק שאינו דומה להם. אמנם נלע"ד ששמעתי ממורי זלה"ה, לידע איך בחול איהו בנצח ואיהי בהוד, ובחנוכה ובפורים הוי תרויהו בהוד, ואדרבא נראה כי הוא גרוע מבחול, אך הענין כי בחול יעקב לקח הארת שניהם ידיה ודידה, מן הנצח ומן הוד, ואח"כ נותן חלק ההוד בה אל הנוקבא, נמצא כי היא טפילה אליו. אך בחנוכה ובפורים, היא יונקת מן ההוד ע"י עצמה, שלא על ידו, וזה תוספת קדושה אליה. עכ"ל.

ד) ועיין עוד בסידור "חמדת ישראל" למהרש"ו זיע"א מה שכתב על חנוכה. עיי"ש.

ה) ובקיצור הכוונות לרמח"ל (הוצאת הרב יוסף ספינר- ירושלים-תשס"ו) בענין החנוכה (עמ' קס"ז) כתב וז"ל- הנה חנוכה הוא בסוד הנצח, וספירה זו היא השולטת, והוא ענף החכמה, ולכן נעשה הנס בשמן. והתיקון הוא בהוד"ט. ור"ל לפי שבימי היונים גזרו על המילה, והיו רוצים בזה לעכב התפשטות הה' חסדים היוצאים מן היסוד, בכח הערלה הסותמת. "וכשיש הערלה שמכסה על היסוד, אז הס"א לוקחת כח, כי אין כחה אלא מן הסיתומים, ומתאחזת בספירות לינק מהם, וכל אחיזתה אינה אלא בספירת הוד, בסוד: כל היום דוה. ונמצא שהיו רוצים לפגום בהוד. וכשגברו בית חשמונאי אז נתבטל הקטרוג ונתקן הפגם, ולכן התיקון הוא בהוד, כי הוא הנתקן על ידי מתתיה ובניו, כי היו ה', בסוד ה' חסדים היוצאים

מז. בהערה 3 (שם) כתב, בענין הנצח הוד, מחלק בין שליטה לתיקון. ואולי כוונתו בזה ליישב החילוקי שמועות בענין זה. עיין שמן ששון (בשעה"כ) דרוש א' אות ב', ד"ה אך.

יז. ושם ציין בהערה 4 לעיין הספר אדיר במרום עמ' י' (הוצאת הרב יוסף ספינר-ירושלים- התשנ"ה) עיי"ש.

מן היסוד, שכשהם מתגברים הס"א נחלשת ואינה יונקת, ועל כן אומרים על הניסים במודים, שהוא בהוד כידוע. עכ"ל.

(ו) ע"כ הובא מעט מסוד ימי החנוכה ועיין עוד ב"שמן ששון" על שער הכוונות הנ"ל, שהובא שם לתרץ מה שמובא שפעם חנוכה בהוד ופעם בנצח ע"כ, ואכמ"ל.

(ז) ובספר הקדוש "דגל מחנה אפרים" לחסידא קדישא ופרישא הגה"ק רבי משה חיים אפרים מסדילקאב זצוק"ל וזיע"א (נכד הבעש"ט הקדוש) כתב לחנוכה וז"ל- עוד מה שחנני ה' בענינא דחנוכה, כי איתא בכתבי האר"י ז"ל שמתתיהו תיקון ההוד עיי"ש (פרי עץ חיים שער ר"ח פ"ד). ויש להבין זה כי ידוע ענין תיקון הוא שמפריד החיצוניות והקליפות מאותו בחינה ומכשיר אותו לקבל טהרה וקדושה ומעלה הדבר לשרשו, וכן הוא באדם כשהשם יתברך ברוך הוא מסיר ממנו הקליפות אזי נשמתו מתנוצצת ומתנהרת ומוכשרת לקבל קדושה וטהרה ועולה לשרשו, וכן הוא במדות הקדוש ברוך הוא וברוך שמו. והנה ידוע (עיין בזה"ק ח"ג רפ ע"ב) ענין הנבואה נמשך מנצח והוד, ויון הוא מספר בנבוא"ה והיא החיצוניות וקליפות של נצח והוד והיא השולטת בימים ההם, כשנופל קליפות יון שהוא החלק הרע מן הנבואה שהוא נצח והוד בזה תיקון ההוד. וזהו שמרמז מספר יון שהוא מספר בנבוא"ה היינו ב' נבואה, רצה לומר החלק השני מנבואה שהוא הוד לעומת זה היה קליפות יון, וכשגבר והפיל והשפיל קליפות יון ממילא נתקן ההוד. והבן כי קצרתי במקום שהיה לי להאריך והמשכיל יבין וכו' עכ"ל (ועיי"ש מה שרמז בתיבת חנוכה).

בענין החשמונאים ומלכות יון ונס החנוכה

(א) ב"מגיד מישרים" פר' מקץ (מהדורא בתרא) כתב וז"ל- "אמאי בבית שני מלכו כהניא (כהנים) מאי דלא הוה עד השתא (דבר שלא היה עד עכשיו?), ותו, היכא דאפשר דאתיהיב תוקפא (איך יתכן שניתן כח) לההוא מלכא דיון הרשעה בימים ההם לאתגברא על ישראל לבטלא אורייתא (לאותו מלך יון הרשע לגבור על ישראל ולבטל התורה), דהא כיון דבי מקדשא הוה קיים (הרי כיון שבית המקדש היה קיים) מיחזי (היה נראה) דהוה שפע טובה וברכה בעלמא, ובההוא עובדא דמלכא דיונאי מחזי (ובמעשה מלך יון היה נראה) דלא הוה שפע ברכה בעלמא (שלא היה שפע בעולם), אלא

אדרבא הוה תקיפו דמסאבותא (חזק הס"א?), ותו, אמאי אתעביד רמזא דניסא במשחא (למה נעשה הנס בשמן?). וכעת עונה על אלו השאלות.

ענין בית חשמונאי וההנהגה בזמן הבית השני

ובזמנא דבית שני לא הוה שלימו כולי האי (בזמן הבית השני לא היו בשלימות כל כך), דהא חסרו ביה ה' דברים, ומשום הכי איתיהב תוקפא למלכות דיון (ולכן ניתן כח למלכות יוון), עד דסייעו קב"ה ונצחו יתהון בית חשמונאי, וכיון דנצחו וחזו דלא הוה שלימו בההוא זימנא (וראו שלא היו שלמים בזמן ההוא) ומסאבו אתתקיף (והס"א התגברה), אסכימו דימלכון כהני קדישי (הסכימו שימלכו כהנים קדושים) בגין לאמשכא (כדי למשוך) חוט של חסד, דהא כהן איהו איש החסד וכיון דהוה מלך, אשתכח דמייחד למלכות קדישא בחסד (יחד מלכות וחסד). עכ"ל.

ב) א"ה ריחמ"א: ונ"ל בס"ד שמטעם זה נענשו בית חשמונאי על שלקחו את המלוכה מבית יהודה (עיין רמב"ן בראשית פרק מט פסוק י'), שלא נשאר מבית חשמונאי אף אחד (בבא בתרא דף ג' ע"ב), דהן אמת דהמלוכה היתה צריכה להיות בידי החשמונאים שהיו כהנים כדי למשוך חוט של חסד, אבל לאחר שנצחו ונמשך חוט של חסד, היה עליהם להחזיר את המלוכה לבית יהודה ומשום הכי נענשו בית חשמונאי (עיין אבודרהם על חנוכה).

ג) בספר מדרשי חנוכה ופורים (להרב מתתיהו זרגרי שליט"א) הביא את הגמ' במסכת בבא בתרא (ג' ע"ב) (א"ה ריחמ"א: וכן הוא בגמ' קידושין ע' ע"ב עיי"ש), וז"ל הגמ' – הורדוס עבדא דבית חשמונאי הוה, נתן עיניו באותה תינוקת. יומא חד שמע ההוא גברא בת קלא דאמר: כל עבדא דמריד השתא מצלח. קם קטלינהו לכולהו מרותיה, ושיירה לההיא ינקתא. כי חזת ההיא ינקתא דקא בעי למינסבה, סליקא לאיגרא ורמא קלא, אמרה: כל מאן דאתי ואמר מבית חשמונאי קאתינא – עבדא הוא, דלא אשתירא מיניהו אלא ההיא ינקתא, וההיא ינקתא נפלה מאיגרא לארעא עכ"ל הגמ'.

ד) א"ה ריחמ"א: וק"ל היאך אנו סומכים על מה שאמרה אותה ינוקתא שכל מי שיאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא, והרי היא תינוקת ואין היא נאמנת להעיד. ואף אם היתה גדולה הרי היא אשה ואין לה נאמנות להעיד ולפגום את מי שיאמר שהוא מבית חשמונאי לומר שהוא עבד. וי"ל שכל מה שאמרה הוא רק גילוי מילתא בעלמא ואין אנו סומכים על עדותה, אלא מבררים

אחרי אותו אדם האם הוא מבית חשמונאי או לא (ועיין כתובות כב ע"א רש"י ד"ה גילוי מילתא בעלמא הוא). ע"כ.

ה) עוד הביא בספר הנ"ל את דברי הרמב"ן (בראשית מ"ט י') על עונשם של החשמונאים שמלכו בבית שני וז"ל הרמב"ן- וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מישראל. ואף על פי כן נענשו עונש גדול, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה, עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב. והגיע העונש בסוף למה שאמרו רז"ל (ב"ב ג ע"ב) כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא. שנכרתו כולם בעון הזה.

ואף על פי שהיה בזרע שמעון עונש מן הצדוקים, אבל כל זרע מתתיה חשמונאי הצדיק לא עברו אלא בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם מדה כנגד מדה, שהמשיל הקב"ה עליהם את עבדיהם והם הכריתום.

ואפשר ג"כ שהיה עליהם חטא במלכותם מפני שהיו כהנים ונצטוו (במדבר יח ז) "תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרכתם ועבודתם עבודת מתנה אתן את כהנתכם", ולא היה להם למלוך רק לעבוד את עבודת ה'. עכ"ל. (והביא שם ג"כ את דברי האבודרהם (חנוכה) בענין שלקחו את המלכות שלא כהוגן ועונשם. עיי"ש).

ו) בספר "רסיסי לילה" לרבי צדוק הכהן מלובלין זצוק"ל וזיע"א אות נ"ז (הובא בספר הנ"ל) כתב וז"ל- ותחילת התעוררות החשמונאים כפי מה שאומרים ביוצר לחנוכה, היה על זה שלא תבעל אחותם להגמון. וגם רש"י בשבת (כג ע"א) על שאף הן היו באותו נס, פירש: בגזרה דתבעל להגמון. שזה היה עיקר נס דחנוכה, לבטל עירוב וחבור זה. על כן כשבא הורדוס לידבק בזרעם לא עלתה בידו, כמ"ש בריש בבא בתרא (דף ג' ע"ב), כי זה כל שורש קדושת החשמונאים המתפשט בכל זרעם אחריהם, מאחר שפעלו הקדושה לישאר קבוע לדורות עולם שלא יניחו להתערב עמהם זרע נכר.

ולפי שהשם יתברך רצה להניח ערבוביא זה עדיין בעולם עד עת קץ, על כן נתעלם זרע החשמונאים, כמ"ש (בב"ב ג' ע"ב) דמאן דאמר מבית חשמונאי אתינא עבדא הוא. וברור בעיני דמה שאמרו דלא אשתייר מניה כו' אין ר"ל דלא

נשאר לגמרי מהם. וחלילה! מי שעשה התשועה הגדולה הזאת בישראל יכלה זרעו מן העולם?! ואף דהרמב"ן פרשת ויחי נתן טעם לזה מפני שנטלו מלוכה, אין זה מספיק להסיר השאלה למה יגיע עונש זה לחשמונאי הצדיק שלא נטל המלוכה שלא ישאר כלום מזרעו?! אבל ברור בעיני דהכוונה שלא נשתייר מזרעו בפרסום, ומי שיתיחס אחריו.

וקטלינהו לכולהי מרותיה, היינו כל אותם שמצא, והם נענשו בעונם, והשאר נחבאו והעלימו עצמם ולא פרסמו יחוסם. ולפי שמשכה מלכות הורדוס וזרעו ק' שנה, שכל אותם הימים היה ירא לפרסם עצמו מי שהיה מבית חשמונאי, על כן נשתקע ונשתכח זכר יחוסם מן העולם, ולא נשאר מי שמתיחס אחריהם אלא אותם העבדים בני הורדוס, שאחד שנשא מבנותם כדי ליחס זרעו אחריהם, ועל כל פנים גם זה היה מן השמים שישתקע וישתכח יחוסו מן העולם, כי שורש יחוסו הוא בתכלית הריחוק מעירוב בני נכר. ואע"פ שזה אמת בכל זרע יעקב גם כן, מכל מקום בעולם הזה הוא בתכלית ההעלם בפרט אחר החורבן. ומהתחלת התעוררות החורבן שהיה מתחילת מלכות הורדוס שהיה עבד ומבני נכר, ומשל על ידי כח מלכות רומי ונטלה המלכות מישראל, ועל כן על ידו היה התעלמות יחס החשמונאים, שהם המשתדלים לכלות רגלא דתרמודאי, וערבוב בני נכר מישראל. עכ"ל.

(ז) מצאתי בליקוטי חנוכה (כד כסלו ה'תשס"ח) אות א' טעם נוסף למה שנענשו החשמונאים שכלה כל זרעם. וז"ל: בספר "ואברהם זקן" לרבי אברהם פלאגי זצוק"ל וזיע"א (בנו של רבנו חיים פלאגי זצוק"ל וזיע"א) במערכת ח"ת אות ל"ד חנוכה, כתב על משפחת מכב"י והטעם שכך נקראו ומה אירע להם וז"ל- חשמונאי ובניו קרו ליה למשפחה מכב"י ואמרו חז"ל דעל דגל שלהם עשו רשימה זאת מ"י כ'מוכה ב'אלים ה' ר"ת מכב"י, וכיונו נמי דהוא ר"ת מ'תתיא כ'הן ב'ן י'וחנן כיע"ש בדבריהם וכו', ושייך לומר ב'רוך כ'בוד ה' מ'מקומו ר"ת מכב"י.

וברוך היודע דמה שאמרו דהיה כליון במשפחה זו על שנטלו ב' שררות כהונה ומלכות הא והא גרמא להו דהלבישו בדגל שלהם מ"י כ'מוכה ב'אלים ה' בר"ת מ'תתיא כ'הן ב'ן י'וחנן וכו' דעונשן כך, הנה יתר שאת דעשו הרכבה על מי כמוכה באלים לכך כפי מידתם נתקיים בהם היפך נרו לא ידעך היה מכב"י דגרם כיבוי המשפחה ההיא וכו' עכ"ל.

א"ה ריחמ"א: אגב אכתוב כאן מה שהתחדש לי השתא תש"ע דמכב"י הוא גימטריא ע"ב וע"ב הוא גימטריא של חס"ד, וידוע דהכהנים הם בחס"ד לכן קראו שמם בית חשמונאי מכב"י לרמז שהם בחס"ד. ועוד ידוע שע"ב הוא בגימטריא שם הוי"ה בריבועו כזה: י, י-ה, י-ה-ו, י-ה-ו-ה עולה ע"ב. והנה עפ"י טעמו של הרב הנ"ל יש לומר שמטעם שהרכיבו בשם מכב"י ר"ת של מ'תתיה כ'הן ב'ן י'וחנן, ששם מכב"י עולה הוי"ה בריבועו וכן עולה הוי"ה במילוי יוד"ן כזה: יו"ד ה"י וי"ו ה"י והוא באצילות, עלה להם כזאת דהיה כליון במשפחה. וכתבתי כל זאת עפ"י מה שכתב הרב הנ"ל צוק"ל, ואם טעיתי תלין משוגתי עימי והוא רחום יכפר עון. ע"כ.

ענין מה שמדליקין בשמן וענין ח' נרות דחנוכה וענין השמש

(א) עוד כתב ב"מגיד מישרים" פר' מקץ (מהדורא בתרא) וז"ל- ומשום הכי עבדו רמזא דניסא במישחא (ולכן עשו רמז לנס בשמן) לארקא (להמשיך) ממשח רבות עילאה דרעוא דרעוין (מהשמן העליון דרעוא דרעוין) על מלכות קדישא. ומדלקינן ח' בוצינא (נרות) לייחדא ז' ספירות הבנין עם בינה. ונהוג לאדלקא א' יתירה (נהוג להדליק נר נוסף) וקראו לה שמש, למרמז לכנסת ישראל דאיהי משמשא לכלהו (משמשת לכולם) ואיהי מנא דכלהו (הכלי לכולם). עכ"ל.

(ב) ובספר הקדוש "דגל מחנה אפרים" לחסידא קדישא ופרישא הגה"ק רבי משה חיים אפרים מסדילקאב צוק"ל וזיע"א (נכד הבעש"ט הקדוש) על חנוכה כתב מדוע היה הנס בשמן וז"ל- איתא ביוסיפון בסיפור ענין הנס של תגבורת חשמונאים על מלכות יון הרשעה שהנס היה ג"כ על ידי יהודה מכב"י. ואיתא שם שלכך היו קורין אותו מכב"י על שם שתמיד כשהיה לוחם מלחמות היה אומר "מ"י כ'מוכה ב'אלים ה'" (שמות טו יא) שהוא ר"ת מכב"י וכו' עיי"ש. והנה זה הוא פסוק בתורה מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה נאדר בקודש וכו'. ויש לומר לפי עניות דעתי שלכך היה ענין הנס גם כן בשמן שדלק שמונה ימים, כי שמן הוא בחינת חכמה כמו שכתוב (שמות ל כה) "שמן משחת קודש" וקודש הוא חכמה כידוע, והיה הנס מעין תגבורת מלחמה שהיה צועק תמיד הפסוק הזה מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה נאדר בקודש, והיה הנס גם כן בדבר שהוא בחינת קודש כנ"ל והבן. עכ"ל.

ענין שבתחיית המתים המצוות יתבטלו חוץ מחנוכה ופורים

(א) ב"מגיד מישרים" פר' ויקהל בסופו כתב וז"ל- ה' עמך וכו' הגם כי נטשתני עזבתני וכו', והא מגלינא לך רזא טמירא במאי דאמור רבנן דהמצוות בטילות לתחיית המתים וכו', היינו ברזא דשית אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב, דהיינו למימר דבזמן תחיית המתים דהוא בתר ימות המשיח, יהא חרב עלמא מתאוות וכיסופין דהאי עלמא, והא בההוא זימנא יתבטל יצה"ר מעלמא ונמצאו מצוות לא תעשה בטילות. וכן המצוות עשה, דוגמת מאי דאמר משה רבנו ע"ה למלאכי השרת, מאי כתיב "לא תרצח" ו"לא תנאף", כלום שפיכת דמים יש ביניכם? יצר הרע יש ביניכם? וכן המועדות לא יצטרכו אז לעשות ככל הנעשה היום, דהא איסור חמץ ואכילת מצה היא לאכפאה (לכפות) סטרא מסאבה (ס"א), וכן בשאר המועדים. ובההוא זימנא לא איצטריך לאכפאה לה (לא יהיה צורך לבטל לס"א) דהא בטל הוא, ולא יעבדון במועדייא אלא דיימרון בהו הלל וזמרון ושירין ותושבחן לקב"ה ותו לא מידי. והיינו דאמור רבנן חנוכה ופורים אינם בטילים לעולם. כלומר, דהא חנוכה ופורים לית בהו אלא סיפור נסים דקב"ה בלחוד. וכן מאי דיעבדון במועדייא הוי דוגמת חנוכה ופורים דהיינו סיפור נסים דקב"ה, ומשום הכי לא יבטלו. ואתה שלום. עכ"ל.

(ב) ועיין בספר "מדרשי חנוכה ופורים" (לרב מתתיהו זרגרי שליט"א), אחר שהביא את דברי המגיד מישרים כתב, עיין בשו"ת ציץ אליעזר חלק י"ג סימן ע' שכתב שדרשת חז"ל שכל המועדות יהיו בטלים חוץ מחנוכה ופורים לא נמצאות בידינו, דבמדרש משלי פרק ט' וכן ירושלמי מגילה ו ע"ב איתא רק על פורים. ע"כ.

(ג) ועיין עוד בדברי הבא"ח בספרו "עטרת תפארת" בכתר מלכות אות ר"ו שכתב וז"ל: בר"ח וחנוכה ופורים יש יתרון ומעלה בבחינת הנשים, לכן צריכין הם להחליף בגדיהם ולא ישארו בבגדי חול. גם אשה שיש לה תכשיטין של זהב תלבשם באלו הימים, להורות על יתרון שיש באלו הימים בבחינה שלהם למעלה. ובפרט ביום הפורים יזהרו ללבוש תכשיטין כמו בשבת, ואדרבה יש טעם להתקטש האשה בפורים יותר משבת ויו"ט, כי כבר ידעת מ"ש רבנו האר"י זיע"א בסוד ימי הפורים הנעשים בכל שנה ושנה, שהארה גדולה אשר דרכה להתעלם בחזרת זו"ן פב"פ, הנה בימים ההם לא תתעלם ולא תתבטל, אלא תשאר קיימת ונרשמת במלכות ונזכר בספר הכוונות (שער הכוונות דף ק"ט ע"ב)

וכתוב שם וז"ל- לכן לעתיד לבוא כל הספרים יתבטלו חוץ ממגילת אסתר, והטעם הוא כי לעולם לא היה נס גדול כזה לא בשבתות ולא ביו"ט, להתקיים הארה זו אף אחר הסתלקות המוחין מן הנקבה אלא בימי הפורים בלבד, ובבחינה זו יש יתרון גדול אל הפורים על כל שאר הימים אפילו בשבתות ויו"ט עכ"ל. ומזה תבין טעם נכון אל הצורך התכשיטין לאשה בפורים להורות על הדבר הזה ואשרי כל העושה כל מעשיו לשם שמים. עכ"ל.

(ד) ולפי כל הנ"ל יוצא שרק ימי הפורים לא יתבטלו, אבל כבר הובא לעיל בשם המגיד מישרים שהמובן מדבריו שיש מדרש חז"ל שגם חנוכה לא יתבטל וצ"ע.

(ה) בגיליון קול צופיך מס' 522 (שיעורי הרה"ג מרדכי אליהו (שליט"א) זצ"ל) פרשת מקץ תש"ע (שיעור שנמסר ע"י הרב מרדכי אליהו (שליט"א) זצ"ל בשנת תשנ"ח) כתב וז"ל- האם יחול חנוכה לימות המשיח- יש אומרים, כשיבוא המשיח, לא יהיה חג החנוכה, ויש אומרים שלא יתבטל חג החנוכה, ולזה אומרים "ונודה לשמך הגדול סלה", ובכל מקום שהוזכר "סלה" הכוונה שיהיה לעתיד לבוא תמיד. וכמו שיש מחלוקת בין הפוסקים כשיבוא המשיח מה יברכו, האם "הטוב והמטיב" או "שהחיינו", ואמר אחד, למה תתווכח, כשיבוא המשיח תשאל אותו מה לברך עליו. ושמא תאמר שיהיה רחוק ולא יוכלו להתקרב אליו, הנה יבואו משה ואהרן עמו ונוכל לשאול אותם. כמו כן, גם נשאל אותם האם יש לנהוג חג חנוכה או לא, ויהי רצון שיהיה בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן.

(ו) ואמרתי לסיים כאן במה שמובא בספר הקדוש "ליקוטי מוהר"ן" (תנינא) תורה ב' אות א', שמבאר את עניין ימי החנוכה שהם ימי הודאה, ועפ"י דבריו יבואר הטעם שחנוכה לא יתבטל לעתיד וז"ל: ימי חנוכה הם ימי הודאה, כמו שכתוב: וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל וכו'. וימי הודאה זה בחינת שעשוע עולם הבא, כי זה עיקר שעשוע עולם הבא להודות ולהלל לשמו הגדול יתברך ולהכיר אותו יתברך, שעל ידי זה סמוכים וקרובים אליו יתברך, כי כל מה שיודעין ומכירין אותו יתברך ביותר, סמוכין אליו ביותר, כי שאר כל הדברים יתבטלו לעתיד כולם, בבחינת: כל הקרבנות בטלין, חוץ מקרבן תודה (מ"ר צו פ"ט, אמור פ' כ"ז ע"ש), שלא ישאר לעתיד רק בחינת תודה והודאה, להודות ולהלל ולדעת אותו יתברך, כמו שכתוב (ישעיה יא) "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", שזה כל שעשוע עולם הבא, עכל"ק.

פא ————— **קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך** ◇

ועפ"י דבריו יובן הטעם שלא יתבטל חנוכה לעתיד לבוא מכיון שחנוכה הם ימי הודאה, וקרבת תודה לא יתבטל לעתיד לבוא, ע"כ.

סימן ח

משחק הסביבון בימי החנוכה, הלכותיו רמזיו וסודותיו!
מנהג עמך בית ישראל בימי החנוכה לשחק בסביבונים, וצריך בס"ד לתת טעמים למנהג זה, וזה החלי:

ענף א'

בעניין קדושת ימי החנוכה ללימוד התורה, והזהירות בהם מבטלה!
(א) בשו"ע או"ח סימן תר"ע (דברים האסורים והמותרים בחנוכה) סעיף ב' בהגה כתב וז"ל-ונוהגים לומר זמירות ושבחות בסעודות שמרבים בהם ואז הוי סעודת מצוה (מנהגים) עכ"ל.

ובביאור הלכה (ד"ה ונוהגין לומר זמירות ושבחות וכו') כתב וז"ל- עיין תשובת מהרש"ל סימן פ"ה שכתב שראוי שהשמחה תהא מעורבת ובלולה בשמחה של תורה ואל תבטל מקביעותך עכ"ל. ובעו"ה יש אנשים שתחת זמירות ותשבחות שראוי להלל להש"י על הניסים שעשה לנו הם מרבים בשחוק הקרטין (קלפים) והרבה הרעישו הספרים הקדושים על זה והשומר נפשו ירחק מזה. עכ"ל.

(ב) והנה מה שכתב בביאור הלכה שהרעישו על זה בספרים הקדושים, מצאתי בספר "קב הישר" פרק צ"ו שכתב בסופו וז"ל- והנה מספר הנרות של חנוכה הן ל"ו, ושמנה שמשים, ומנהגן של ישראל תורה היא שהמנהג ליתן את השמש המדליק למעלה מהנרות של חנוכה ורמז לדבר "שרפים עומדים ממעל לו" (מצאתי כתוב בספר מהרי"ל (מנהגים, הלכות חנוכה). וא"כ לפי זה יש קדושה גדולה ג"כ בנרות של השמשים, אשר הן יותר קצת גדולים מן נר החנוכה, שנה השמש הוא דוגמת הכהן שהיה מדליק נרות בבית המקדש, ודוגמת שרפי מעלה המדליקין בוצינן קדישין, שיאירו פני כסא כבודו יתברך.

ומכאן תראה הפגם הגדול מה שראיתי בעוונותינו הרבים, שרוב העם נוהגים שלוקחים נר השמש מן הנרות ועושין לאורו עסקי חול, ומכל שכן עתידין לתן את הדין מהעוון הפלילי שמשחקין באור השמש בקלפים שקורין

"קארטין" או בקביאות שקורין "וערפיל", ואינם יודעים שהשמשים הם קדושה יתרה יותר מנר חנוכה, כמו שכתב הגאון המהרי"ל ז"ל הרמז "שרפים עומדים ממעל לו", רוצה לומר שהשמשים עומדים ממעל להל"ו נרות של חנוכה. על כן המזלזל במצוה זו-בודאי ענשו יהיה קשה מאוד וכו', עכ"ל.

ג) בקב נקי על "קב הישר", אות ל"ו (בד"ה בקלפים שקורים קארטין) הביא את דברי ה"קדושת לוי" (דרושים לחנוכה, ד"ה ידוע) וז"ל - א"כ שיעקר הנס היה שרצו להעבירנו מתורתנו הק' והקב"ה ברחמיו הצילנו מהגזירה הזאת, מהראוי לכל אחד לשום בשכלו להתמיד בתורתו יתברך כי הם ימים ראויים לכך, דהיינו שבכל חנוכה החל להאיר עלינו הארתו יתברך מתורתו, ולא לילך בקול משחקים כלל ח"ו, ובפרט שראיתי היום בעו"ה נפרצה פרצה באחינו בית ישראל לשחוק בקארטין וקל בעיניהם דבר זה. אבל הו' יודעים שבכל קארט י'ש בודאי קליפה גדולה אשר לא ראוי להזכירם וכו' כמה מכשולות יש בשחוק הזה האחד וכו' ע"כ.

ד) בשל"ה מסכת תמיד פרק דרך חיים תוכחות מוסר באות א' כתב וז"ל - מוסר לחנוכה, חשוב שיעקרו נתקן להלל ולהודות להשם יתברך, על כי היונים חשבו לבטל תורה ומצות, אם כן הימים הקדושים האלה ראויים ביותר להתמדת תורה מבשאר הימים, כי תלמוד תורה כנגד כולם. ובעוונותינו הרבים רוב העולם נוהגים בהם ביטול תורה והולכים אחר ההבל. ומה שרבותינו הקדמונים פסקו ישיבה בימים ההם, עשו בשביל הנערים שיחזרו על תלמודם מה שלמדו שיהיה שגור בפיהם, על כן השומע ישמע ויתעורר בימים ההם ביתר שאת בתורה ובמצות. עכ"ל.

ה) עיין עוד במנהגי החת"ס פ"א א'.

ו) וידידי היקר הרב מרדכי חיים שליט"א (עורך ומחבר גיליון "פנינים" ירושלים) שלח מספר "פרדס אליעזר" (היו"ל ע"י מכון דמשק אליעזר ברוקלין ניו יורק - מהדורא שניה תשס"ז) בחלק חנוכה ב' פרק י"ב (עמו' תרפ"ה-תשט) ושם האריכו מאוד בכל עניני משחקי הקלפים בימי חנוכה עיי"ש באריכות גדולה כל הדברים. עכ"כ.

ז) ורק אביא ממנו גרגיר קטן מעמ' תש"ט וז"ל - משמרת למשמרת בענין זה עשה הרה"ק רבי אליעזר צבי מקאמאנא זצ"ל שגדר בעדו ובעד בני משפחתו להרחיק גם את שחוק "הדריידיל", אם כי מנהג ישראל הוא, כדי שלא

להמשיך עי"ז אחר שאר המשחקים הרעים, כלשונו הקדוש בספרו בן ביתי "ואני בעניי לא נהגתי כלל לשחוק בדריידיל, כי עתה מתפשט היצר הרע הזה בשאר ענינים שכיוצא בזה, לזה קבלתי עלי וכל בניי יחיו שלא לשחוק כלל, כי בדור הזה הוא כולו יצר הרע, ובעל נפש דקדושה ירחיק גם מזה, ומכש"כ בשאר שחוקות רעים וד"ל. עכ"ל.

ענף ב'

הטעמים שמשחקים בסביבון וטעם ההיתר לזה!

(א) לפי כל המובא לעיל צ"ע מה הטעם שמשחקים בסביבון בחנוכה, והרי ראוי להקדיש את הימים האלו ללימוד התורה ולא לענייני משחק.

(ב) בספר "פסקי תשובות" ח"ו אות ד' (עמ' תסג) אחר שהביא את דברי הביאור הלכה שהובא לעיל (ענף א' אות א') כתב על דבריו וז"ל-אמנם לשחק במשחק הסביבון בחנוכה הוא מנהג ישראל קדום ויש בו רמזים נשגבים, וכמ"ש בספה"ק בני יששכר (מאמר ב' אות כ"ה) "מנהג אבותינו תורה בימי החנוכה משחקין הנערים בחתיכת עץ מרובעת ובד' קצותיו חקוקים אותיות ג' ש' נ' ה', דהנה גשנ"ה מרמז לד' כוחות שבאדם וכו' ג'ופני נ'פשי ש'כלי וכח העליון הכולל ה'כל, וד' מלכיות רומי בבל יון מדי מנוגדים לכוחות אלו, ויתבטלו ע"י משי"ח שהוא בגימטריא גשנ"ה וכו' עיי"ש. ע"כ.

(ג) עוד הביא בספר הנ"ל בהערה 25 שבספר המנהגים להחת"ס פ"ה כתב שמרן החת"ס זי"ע קיים מנהגן של ישראל ושיחק באחד מלילות חנוכה בסביבון של כסף שהיה לו. ע"כ.

(ד) עוד בספר "פסקי תשובות" הביא בהערה 26 מספר אוצר מנהגי ישורון טעם למנהג המשחק בסביבון, דבימי היונים אסרו ללמוד וכשבאו האויבים היו מראים עצמם כמשחקים בשחוק כגון זה.

(ה) עוד הביא (שם) משם ספר שיח שרפי קודש בשם בעל אבני נזר מסוכוטשוב זצ"ל שכיון שאנו מדליקין בפנים וחייבים בני הבית להיות נעורים כדי שיהיה פרסומי ניסא ויוכלו להדליק בברכה (כמובא בשו"ע או"ח סוס"י תער"ב), על כן נוהגין לשחק כדי שלא ישנו התינוקות.

(ו) בספר "שבח המועדים" של הרה"ג שמואל הלוי הורוויץ (ברוקלין ניו יורק ה'תשנ"ג) כתב בעמ' 110 אות ו' וז"ל: נפוץ בין ילדי ישראל לשחק בחנוכה בסביבון וחורטים על הסביבון את האותיות נ.ה.ג.ש. (בני יששכר מאמרי חודש כסלו טבת) כלומר נ'ס ג'דול ה'יה ש'ם (לקוטי שיחות ח"ב ע' 33), וזאת כדי שאף בשעת המשחק לא ישכחו על הניסים והנפלאות שעשה השי"ת עמנו (עפ"י ספר התודעה). עכ"ל. (ועיין עוד מה שכתב בספר תורת מנחם (התוועדויות) תשמ"ז ח"ב עמ' 185 עיי"ש).

(ז) בספר "נטעי גבריא" להרה"ג גבריא ציננער שליט"א על הלכות חנוכה כתב בפרק נא (עמ' שו') אות א' וז"ל מנהג ישראל שילדים משחקים בחנוכה בדריידיל (סביבון) ושרשום עליו ר"ת נגה"ש או גשנ"ה כלומר נ'ס ג'דול ה'יה ש'ם, כדי שאף בשעת המשחק לא ישכחו את הנסים והנפלאות שעשה השי"ת עמנו. וכמה מגדולי ישראל נהגו לשחק בעצמם בדריידיל. עכ"ל. ועיין בהערות א' ב' מה שכתב שם. י"ח

(ח) וידידי היקר הרב צבי כהן שליט"א (טבריה) כתב לי במכתבו אלי טעם נוסף על המשחק בסביבון וז"ל- בענין הסביבון, יש ליתן טעם על המנהג לשחק בסביבון. דהנה כתיב (תהילים פט ט) "ואמונתך סביבותיך", כלומר שהאדם מסובב מד' רוחות העולם באמונת השי"ת, וצריך הוא למצוא את ההשגחה העליונה בד' רוחות השמים. לכן משחקים בסביבון שהוא עם ד' דפנות ובכל דופן אות אחת, ויחדיו נ'ס ג'דול ה'יה ש'ם, לומר שכמו הנסים שהיו שם, אנו מאמינים שבכל דרכי החיים שלנו קיימים נסים איפה שרק תסתכל - ימה וקדמה צפונה ונגבה- ד' רוחות העולם, ומהאי טעמא משחקים בסביבון - ואמונתך "סביבותיך" ... עכ"ל. ודפח"ח.

י"ח. וכתב שם בהערות א' וב' שכתב בשם ספר זכרון טוב ח"א (דף י"ח) שהרה"ק רבי יצחק מנעסכ"ז זי"ע היה משחק בו (בסביבון) עם ילד שנתגדל בביתו. וכ"כ בספרן של צדיקים אות כ"ח שהרה"ק רבי ירחמיאל משה מקאזניץ בליל ה' היה משחק עם בני ביתו בדריידיל. עוד הביא שם בהערה ב' משם ספר אלף כתב אות שצ"ג שהחתם סופר קיים מנהגו של ישראל ששיחק באחד מלילות חנוכה בטרנדל של כסף שהיה לו, וכ"כ בספר בן ביתי לחנוכה, וכן ראיתי כמה פעמים אצל אאמו"ר זלה"ה בימי נעוריו שיום אחד מימי החנוכה היה משחק בדריידיל עם התלמידים שלו, (אבל אח"כ לא התנהג בזה כלל, ולא שמעתי מעולם כוונתו בזה), וכן שמעתי מאיש כשר שהרב הצדיק רבי מאיר מפרימישלאן היה ג"כ שוחק עם בניו ועם תלמידיו בימי החנוכה בדריידיל עכ"ד. וכן נוהג נכדו הרה"ק רבי אליעזר זאב מקרעטשניף, הגה"ק משינאווא, נכדו הרה"ק מקאלשיץ, בעל עטרת ישועה מדזיקוב, וכן הגה"ק מקאסאן וקאליב נהגו במשך ימי החנוכה לשחק איזה פעמים עם הדריידיל לקיים המנהג.

א"ה ריחמ"א: ונ"ל בס"ד להוסיף טעם נוסף למשחק הסביבון בימי חנוכה עפ"י מה שכתוב בתהלים (לב י) "רבים מכאובים לרשע והבוטח בהו"ה חסד יסובבנו", והכוונה בזה שעל מה שבטחו עם ישראל בה' יתברך שיעשה עמם נס, עשה להם הקב"ה נס ונצחו את היוונים, ועל זה אנו משחקים בסביבון בימי חנוכה לרמוז להנ"ל ש- "והבוטח בה' חסד יסובבנו". ע"כ.

ט) ועיין בקונטרס "גם אני אודך" (ענייני חנוכה) תשובות הגר"ח קניבסקי שליט"א שאלות שנשאלו ע"י הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס "גם אני אודך" (בני ברק), מה שכתב על משחק הסביבון (עמ' י"ט) שאלה סט וז"ל: שאלה: האם יש עניין לשחק בסביבון? תשובה: רק קטנים ישחקו בזה עכ"ל. (קונטרס "תורת המועדים" על הלכות חנוכה עמ' 1, סימן תר"ע אות ב').

ולכאורה קשה והרי החת"ס עצמו שיחק עם סביבון באחד מימי החנוכה ולא עוד אלא היה לו סביבון מכסף כמובא לעיל אות ג'. וא"כ מה הטעם שכתב כאן הגר"ח קניבסקי שליט"א שרק קטנים ישחקו בזה. ואמר לי הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס "גם אני אודך", שנראה לו טעמו של הגר"ח קניבסקי שליט"א שרק קטנים ישחקו בזה ולא גדולים שאם גדול ישחק בזה יש חשש שימשיך אחר המשחק וזה באמת אסור, ומה שהחת"ס היה נוהג במשחק זה א' היה טעמו כדי לחזק את מנהג ישראל שלא לזלזל בשום מנהג, ועוד שעל החת"ס אין חשש שימשיך אחר המשחק, משא"כ אחרים יש חשש עליהם שימשכו אחר המשחק ואז יש כאן חשש של ביטול תורה, ע"כ.

י) ועיין בספר "נטעי גבריא" להרה"ג גבריאלי ציננער שליט"א על חנוכה בפרק נ"א (עמ' ש"ח) אות ד' כתב וז"ל – אף שהתירו לשחק בדריידיל (סביבון), מ"מ לא ימשכו בזה הרבה זמן. עכ"ל.

ובהערה ו' כתב וז"ל – כ"כ "בן בית" לחנוכה, וראיתי מאמו"ר זלה"ה שהקפיד שלא לשחוק בדריידיל רק פעם אחת בכל ימי החנוכה בזמן שישב בסעודת צהרים וקנה בעד המעות משקה לסעודה זו, אבל יותר מפעם אחת שייך ליצר הרע, ר"ל וכן אפילו בפעם אחת הזה אינו ראוי ונכון לשחוק יותר מחצי שעה והשאר שייך ליצר הרע כנודע למשכיל דקדושה, ואני בעניי לא נהגתי כלל לשחוק בדריידיל כי עתה מתפשט היצה"ר הזה בשאר עניינים שכיוצא בזה, לזה קבלתי עלי ועל בניי שלא לשחוק כלל, כי בדור הזה הוא

כולו יצר הרע ובעל נפש דקדושה ירחיק גם מזה, ומכש"כ בשאר שחיקות רעים, וד"ל.

(א) הרי לנו מכל הנ"ל שהמנהג לשחק בסביבון הוא מנהג קדמון ויש טעמים לזה, הלכך מותר לשחק בסביבון בימי החנוכה רק שלא ירבה במשחק הסביבון אלא ישחק פעם אחת בימי החנוכה לקיים מנהג ישראל קדושים, וגם כשמשחק בסביבון לא יאריך יותר מדי לשחק בו. ואם יודע בעצמו שאם ישחק בסביבון ימשך יותר מדי אחרי המשחק לא ישחק בו כלל.

(ב) מצאתי בליקוטי מכ"ד כסלו תשס"ח ענייני חנוכה אות ג' את מה שאמר לי ידידי הרה"ג שאול פרץ שליט"א (עפולה, וכעת פריס צרפת), טעם שמסובבים סביבונים בימי חנוכה, שנדע שאת נצחון המלחמה על היונים לא עשה לנו כוחנו ועוצם ידינו ח"ו, אלא הכל הוא ממסובב כל הסיבות. שהוא הקב"ה סיבב כך שננצח במלחמה על היונים אבל לא כוחנו ועוצם ידינו עשה לנו החיל הזה. ולכן מסובבים סביבון בחנוכה לרמז להנ"ל שיש יד המסובבת כל הסיבות ושום דבר לא בכוחנו. ע"כ.

(ג) וידידי היקר הרה"ג מרדכי חיים שליט"א (עורך ומחבר גיליון "פנינים" ירושלים) שלח מספר "פרדס אליעזר" (הי"ל ע"י מכון דמשק אליעזר ברוקלין ניו יורק – מהדורא שניה תשס"ז) בחלק חנוכה ב' פרק י"ב (עמו' תרמט-תרפד), עיין שם בכל מה שכתב בעניין משחק הסביבון טעמיו ורמזיו וכו' דברים נפלאים, ולא הבאתי את דבריו מפני האריכות הגדולה ועיי"ש.

ענף ג'

האם מותר לשחק בסביבון על כסף

(א) בספר "חנוכה" של הרה"ג צבי כהן שליט"א ב"ב, כתב בפרק ב' (עמ' יג) אות ה', אסור לשחק בסביבון או בקלפים במטרה להרויח כסף או כל דבר אחר, ויש בזה חשש גזל, אלא אם כן מחזירים כולם זה לזה בגמר המשחק את כל מה שקבלו". עכ"ל.

(ב) ובספר "פסקי תשובות" הנ"ל כתב בהערה 25 שראה בשם הגה"ק מקלויזנבורג זצ"ל, ראיתי דאין חששא משום משחק בקוביא, דהלכה פסוקה שאב ובנו הסמוכים על שולחנו ליכא איסור, ובחנוכה מתעלים באהבת ישראל עד שכולם כאיש אחד ומשפחה אחת ולא איכפת מי ירויח ומי יפסיד. ע"כ.

(ג) בספר "נטעי גביראל" בפרק נ"א (עמ' שז) אות ג' כתב וז"ל – אסור לשחק בדריידיל וכדומה בשביל להרוויח כסף או דבר אחר, ואפילו עם קרובים שמוחלים המעות אסור משום אבק גזל, אלא א"כ מחזירים כולם בגמר המשחק את מה שקיבלו, והמנהג להקל ולשחק במטבעות ומעט מעותי"א. עכ"ל.

(ד) ונראה מכל הנ"ל שאסור לשחק בסביבון על מנת להרוויח כסף או דברים אחרים, אלא אם כן מחזירים אחר כך אחד לשני את הכסף שנתנו, אבל על מעט מעות שבדרך כלל דרך אדם למחול עליהם מותר לשחק עליהם. ע"כ.

ענף ד'

האם מותר לשחק בסביבון בשבת לקיים את מנהג ישראל

(א) יש לשאול האם מותר לגדולים לשחק בסביבון בשבת כדי לקיים מנהגם של ישראל. והנה השו"ע או"ח סימן ש"ח סעיף מ"ה כתב וז"ל – אסור לשחוק בשבת ויום טוב בכדור. הגה ויש מתירין, ונהגו להקל.

ובמשנ"ב (שם) בס"ק קנ"ז (ד"ה בכדור) ביאר טעמו של השו"ע וז"ל – בין אם היא של נייר או של עץ, שאין שם כלי עליו מחמת שראוי לשחוק בו, והוי

לוי דרושים לחנוכה (פרשת מקץ) וכו' ע"כ.

ב. וציין מקורו שו"ע חו"מ סימן ש"ע ומשנ"ב או"ח סימן שכ"ב סקכ"ב, וכ"כ נוהג כצאן יוסף (עמ' קפ"ח) אות י"ב.

כא. וציין מקורו וז"ל: כ"כ בשפע חיים לחנוכה שבאמת יש חשש של משחק בקוביא, שמא אין הלה נותן מעותיו בלב שלם, אולם כאשר כל ישראל כאיש אחד ובלב אחד, וכל אחד שמח כשיש לחבירו כאילו היה לו, ועוד שמח יותר כשחבירו זוכה מאשר כשהוא זוכה, א"כ שוב לא שייך חשש גזל, ואינו בגדר משחק בקוביא, ואת זאת רצו להראות במנהג זה, שנתקשרו אז כל כך באהבת ישראל בימי החנוכה שלא היה משנה להם אם יש להם או לחבריהם עד כדי כך שכולם כאיש אחד ומשפחה אחת עיי"ש, ועפ"ז הכרעתי במעט מעות.

כאבן שהוא מוקצה מגופו, ואפילו בטלטול בעלמא אסור לדעה זו. עכ"ל. ועפ"י זה נראה שאסור לשחוק בסביבון ביום שבת מחמת שאין שם כלי עליו, ואף הוא מוקצה בשבת ואסור בטלטול.

ב) אבל לדעת הרמ"א שכתב ויש מתירין ונהגו להקל. וביאר טעמו במשנ"ב (שם) סקקנ"ח (ד"ה ויש מתירין) וז"ל- אפשר שטעמם, שכיון שעשוי לכך ומיוחד לזה בתמידות לא שייך בו שם מוקצה וכו' עכ"ל. ועפ"י זה נראה שמותר לשחוק בסביבון בשבת מחמת שהוא מיוחד לכך ולא שייך בו שם מוקצה.

ג) בגיליון "קול אמונים" (גיליון כ"ב וישב תש"ע) במדור "קול ההלכה" כתב ידיד נפשי הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס "גם אני אודך" ב"ב, כמה עניינים על סביבון בשבת ואביאם כאן בס"ד.

א. באות ו' כתב וז"ל- סביבון רגיל אינו מוקצה, אע"פ שאסור לשחוק בזה באופן שעל ידי שיפול הסביבון בצד מסוים, יזכו המשחקים בחפץ כלשהו. ע"כ. (א"ה ריחמ"א: ונראה שכתב כן לפי דעת הרמ"א שמתיר ועיין לעיל אות ב', אבל לדעת מרן נראה שאסור ועיין לעיל אות א').

ב. סביבון שנדלק בתוכו אור, יש להחמיר שלא לטלטלו כלל, ובשעת הדחק מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו. ע"כ.

ג. סביבון שמנגן אסור לטלטלו. ע"כ.

ד) ועיין עוד בספר "אור לציון" (תשובות ח"ב) לרבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל וזיע"א מה שכתב בעניין משחקים בשבת בפרק כו שאלה ח' (עמ' רטז-ריז) וז"ל- אסור לטלטל כדור בשבת, וטוב להזהר שלא לטלטל שום צעצוע או משחק בשבת. ולילד עד שלוש עשרה שנה אפשר להתיר בכל מיני צעצועים, ואף בצעצועים המשמיעים רעש, אבל לא באלו המוציאים ניצוצות אש. עכ"ל. (ועיין שם מה שהאריך בעיונים לבאר). ולפ"ז אין לגדול לטלטל סביבון בשבת אם הוא מבני ספרד.

כב. מקורו מגיליון הלכות מים חיים עמוד 36.

כג. מקורו משנת אהרן סימן יט.

כד. מקורו ספר לוח המוקצה עמוד רל"ח.

ה) ועיין בספר ילקוט יוסף שבת כרך ב' (מהדורת תשס"ד) מה שכתב בעניין משחקים בשבת בעמ' שצ"א אות כ"ז ובעמ' תק"ב אות א' ובעמ' תרל"ו אות א' ומה שהאריך בזה בעיונים בכל מה שציננו, עיי"ש.

ענף ה'

האם הסביבון צריך להיות מעץ או מכסף

א) בספר "נטעי גביראל" פרק נ"א (עמ' ש"ז) אות ב' כתב וז"ל- יש שנהגו לשחק בדריידיל מעץ דייקא. עכ"ל. ובהערות כתב מקורותיו וז"ל- בני יששכר לחנוכה כסליו מאמר ב' אות כ"ה שמשחקין הנערים בחתיכת עץ מרובעת, וכ"כ באמרי נועם חנוכה (דף ס"א ע"א), וכן היה מנהג הרה"ק מהר"א מבעלזא, כ"ק האדמו"ר בעל אמרי חיים מוויזניץ וכ"ק אדמו"ר מצאז קלויזנבורג זצ"ל ששיחקו בדריידיל מעץ דייקא. ע"כ.

ב) ועיין בספר "מנהג ישראל תורה" או"ח ח"ג (עמ' שע"א) אות ה' שכתב בשם ספר "ספרא רבא דישראל" בקונטרס המנהגים פ"ה וז"ל- החתם סופר קיים מנהגן של ישראל ושיחק באחד מלילות חנוכה בטרענדל של כסף שהיה לו. עכ"ל.

ג) הרי לנו שיש מנהג גם לשחק בסביבון מעץ וגם בסביבון מכסף. ונראה לי בס"ד לתת טעם לב' המנהגים, גם למה שהיו משחקים בסביבון מעץ שהוא כנגד הכתוב "עץ חיים היא למחזיקים בה", והיינו שהתורה היא עץ חיים למי שמחזיק בה, לרמוז לזה משחקים בסביבון מעץ דייקא. ונראה לי שאותם שמשחקים בסביבון מכסף הטעם דהכסף רומז לחסד ורוצים לעשות רמז לחסדיו יתברך שהיו איתנו באותם ימים, כנלע"ד. ע"כ. ובספר "מנהג ישראל תורה" כתב שבספר בני יששכר נתן טעם לפי דרכו מה הטעם להשתמש בסביבון דווקא מעץ, ואין תח"י את הספר בני יששכר לעיין בו, ואתה תחזה.

ד) בספר "נטעי גביראל" פרק נא (עמ' ש"ו) הערה א' כתב וז"ל- בספר בן ביתי לחנוכה כתב, נ"ל על מנהג ישראל קדושים שמשחקים בימי חנוכה בדריידיל של מתכת או של עץ ונרשם בד' רוחותיו ד' אותיות אלו השנ"ג ואומרים שד' אותיות הם ר"ת ה'יה ש"ם נ"ס ג'דול, ואאמו"ר הרב הקדוש אמר שד' אותיות אלו

הם ר"ת נ'ר ש'מן ה'לל ג'דול, וכו' עכ"ל. הרי לנו שכתב שיש הנוהגים או במתכת או עץ, ולא כתב של כסף.

ה) ועיין להלן בענף יג אות ב' שמנהגו של האדמו"ר משומר אמונים שליט"א ב"ב (בנו של ציס"ע רבי אהרן ראטה זצוק"ל וזיע"א) לשחק בסביבון גם של זהב וגם של עץ וכתוב עליו נ.ג.ה.ש. ע"כ. ועיי"ש. הרי לנו שיש גם מנהג לשחק עם סביבון מזהב. ואלי הוא כמו החנוכה שדעת החסד לאברהם שצריך לעשותה ראשונה במעלה מזהב ואחר כך מכסף וע"כ מנהג האדמו"ר מ"שומרי אמונים" לשחק גם בסביבון מזהב, וצ"ע.

ענף ו'

הטעם שמסובבים סביבון מלמעלה ואת הרעשן מלמטה!

א) מובא בספר "טעמי המנהגים ומקורי הדינים" על עניני חנוכה (עמו' שסח-שסט) באות תתנט, וז"ל- טעם שמשחקין בדרידעל (סביבון) בחנוכה, ובפורים בגרעאגער (רעשן), דבחנוכה לא היתה התעוררות מלמטה, רק מלעילא, כי לא עשו תשובה כהוגן, רק השי"ת ברחמיו, לכן משחקין בדרידעל ואוחזין אותו מלמעלה. ובפורים שגזרו צום ושק ואפר יוצע לרבים והיתה התעוררות מלמטה, על כן אוחזין מלמטה (קרבן עני בשם הריצ"א זצוק"ל), ע"כ.

ב) ועיין בספר הנ"ל שהביא משם ספר אזור אליהו דבזה מוסבר דבחנוכה אומרים רבת את ריבם דנת את דינם וכו', משא"כ בפורים הנוסח הרב את ריבנו הדן את דיננו וכו'.

ג) עוד יש לומר טעם למה שמסובבים את הסביבון מלמעלה ואת הרעשן מלמטה, דהנה בחנוכה הגזירות היו על ענייני רוחניות שהם מלמעלה לכן אנו מסובבים מלמעלה משא"כ בפורים שהגזירות היו על הגוף שהוא מלמטה לכן מסובבים מלמטה. ע"כ.

ענף ז'

האותיות הרשומות על גבי הסביבון מה הם ולמה ירמוזו!

(א) הנה בסביבונים שמצויים היום רשום על גבם אותיות נגה"פ ואמרים שהוא ר"ת של נ"ס ג'דול ה'יה פ'ה, והנה לעת עתה לא מצאתי מקור למה שרשמים אותיות אלו נגה"פ על גבי הסביבון.

(ב) ומצאתי בספר "מנהג ישראל תורה" ח"ג או"ח סימן תר"ע אות ה' שהביא משם ספר "בני יששכר" מאמר ב' אות כ"ה בהג"ה וז"ל - מנהג אבותינו תורה הוא אשר המנהג בימי חנוכה משחקין הנערים בחתיכת עץ מרובעת ועליו בד' קצותיו חקוקין אותיות גשנ"ה וכו' עכ"ל. (ועיין לעיל ענף ב' אות ב' משכ"ב בס"ד).

(ג) בספר "שבח המועדים" של הרה"ג שמואל הלוי הורוויץ (ברוקלין ניו יורק ה'תשנ"ג) כתב בעמ' 110 אות ו' וז"ל: נפוץ בין ילדי ישראל לשחק בחנוכה בסביבון וחורטים על הסביבון את האותיות נ.ה.ג.ש. (בני יששכר מאמרי חודש כסלו טבת) כלומר נ"ס ג'דול ה'יה ש"ם (לקוטי שיחות ח"ב ע' 33) וכו' ע"כ.

(ד) בספר "נטעי גבריאל" להרה"ג גבריאל ציננער שליט"א על הלכות חנוכה כתב בפרק נא (עמ' שו') אות א' וז"ל: מנהג ישראל שילדים משחקים בחנוכה בדריידיל (סביבון) ושרשום עליו ר"ת נגה"ש או גשנ"ה כלומר נ"ס ג'דול ה'יה ש"ם, עכ"ל.

(ה) בספר "נטעי גבריאל" פרק נא (עמ' ש"ו) הערה א' כתב וז"ל - בספר בן ביתי לחנוכה כתב, נ"ל על מנהג ישראל קדושים שמשחקים בימי חנוכה בדריידיל של מתכת או של עץ ונרשם בד' רוחותיו ד' אותיות אלו השנ"ג ואמרים שד' אותיות הם ר"ת ה'יה ש"ם נ"ס ג'דול, ואאמו"ר הרב הקדוש אמר שד' אותיות אלו הם ר"ת נ"ר ש"מן ה'לל ג'דול, וכו' עכ"ל.

(ו) בספר מנהג ישראל תורה ח"ג או"ח סימן תר"ע אות ה' כתב וז"ל - בספר אמרי פנחס אות רכ"ב כתב בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ שהתיבות נגה"ש שנוהגין לכתוב על הדריידיל בגימטריא משי"ח דבחנוכה יורד אורו של משיח, ועוד כתב דהתיבות נ"ש הם ר"ת נ'רות ש'מנה, והתיבות ה"ג הם ר"ת ה'לל ג'מור. ע"כ.

(ז) הבני יששכר כתב שהאותיות הנמצאים על הסביבון שהם גשנ"ה הם ר"ת של ג'ופני ש'כלי נ'פשי ה'כל (ועיין להלן ענף ט' ביאור הר"ת באריכות).

(ח) בשיחות הר"ן אות מ' כתב וז"ל- וזה בחינת האותיות החקוקים על הדריידיל, שהם ה' נ' ג' ש', ר"ת ה'יולי נ'בדל ג'לגל ש'פל שהם כלל כל הבריאה, שכולם חוזרים חלילה ומתגלגלים ומתהפכים מזה לזה ומזה לזה, שזה מרומז בחנוכה שהוא בחינת חנוכת הבית המקדש ששם היה בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה, שזה בחינת הדריידיל, בחינת גלגל החוזר שנתהפך מבחינה זו לבחינה זו ומזו לזו. עכ"ל. (ועיין להלן מה שביאר בסוד ענין הסביבון, וכאן הבאנו בקיצור).

ענף ח'

איך מתנהל משחק הסביבון ורמזי האותיות שעל גביו!

(א) בספר "מנהג ישראל תורה" ח"ג או"ח סימן תר"ע אות ה' כתב איך מתנהל משחק הסביבון, דאם נופל הסביבון על אות ג' זוכה בהכל, ואם נופל על אות ה' זוכה בחצי, ואם נופל על אות ש' מקבל נסיון לסובב את הסביבון שוב, ואם נופל על אות נ' אינו זוכה בכלום. (ועיין לעיל ענף ג' האם מותר לשחק על כסף או על דבר אחר).

(ב) בספר הנ"ל הביא הסבר מוסרי על אופן המשחק בסביבון מספר "לחם שלמה" לחנוכה שנת תש"ד וז"ל- תכלית השחוק הזה הוא להראות ולהבחין שהעיקר להיות עובד ה' בכל לב, ומזכיר אותנו להרהר בתשובה על חטאותינו, וד' אותיות נ'ג'ה'ש' רומזים על ה' כתות בני אדם שיש בינינו, צדיק גמור שאין בו שום פסולת, צדיק שאינו גמור מחצה זכאי ומחצה חייב, רשע שאינו גמור שיש לו תקנה, רשע גמור שנכרת משורש הקדושה ר"ל, דהנה מבואר בספה"ק דהחילוק בין רשע גמור לרשע שאינו גמור, דהרשע הגמור נקרא "רע" ואין בו ש', והרשע שאינו גמור נקרא "רשע" שיש בו עדיין אות השי"ן שמורה על ניצוץ קדושה שבו, ומעתה האות ג' מורה על צדיק הגמור וע"כ אות ג' מורה לצדיק שקורין "גאנץ" שהוא שלם בקדושה ומשתכר הכל, ואות ה' מורה על צדיק שאינו גמור כי כל דבר שבקדושה הוא עשרה ואות ה' הוא החצי והיינו מחצה זכאי ומחצה חייב, ואות ש' מורה על החוטא שאינו רע גמור שיש בו אות ש', ע"כ יש לו עוד תקנה שיכול לזכות ע"י שיתגלגל עוד הפעם, וע"כ מגלגל

בהדריידעל עוד הפעם אולי יכול להרויח, והאחרון הוא הגרוע, הרשע הגמור שאין לו עוד תקנה, והוא אות נ' שקורין "נישט". עכ"ל.

ענף ט'

ביאור "בני יששכר" על משחק הסביבון על פי פנימיות!

(א) בספר "בני יששכר" מאמר ב' אות כ"ה בהגה, כתב וז"ל- מנהג אבותינו תורה הוא אשר המנהג בימי חנוכה משחקין הנערים בחתיכת עץ מרובעת ועליו בד' קצותיו חקוקין אותיות גשנ"ה, והענין דהנה גשנ"ה מרמז להד' כוחות שיש באדם, והן כח גופניי, כח נפשי, כח שכליי, וכח עליון הכולל כולם, והם ר"ת גשנ"ה (ג'ופני ש'כליי נ'פשי ה'כל), והנה הד' מלכויות רומי בבל יון ומדי מנגדים לארבעה כוחות אלו, וביטול אלו יהיה ע"י משיח בגימטריא גשנ"ה, וגם ה' מלך ה' מלך ה' ימלך בגימטריא גשנ"ה, וזה בא להורות גלגול אותו עץ שחקוקין עליה אותיות גשנ"ה בפירוד אות אחד לכל רוח והעץ הזה מתגלגל על נקודת קוטב מרכז האמצעי, להורות שהמלכויות הללו המרומזין בתיבת גשנ"ה המנגדים בפירודם בקצוות הנה כולם סובבים על המרכז נקודה האמצעית ישראל המאחדים הקצוות, ע"כ הקצוות סובבים על המרכז וכולם יתבטלו אל המרכז ואז יהפוך אל העמים שפה ברורה, עכ"ל.

ענף י'

ביאור עניין הסביבון עפ"י דברי רבי נחמן מברסלב זצוק"ל וזיע"א!

(א) בספר שיחות הר"ן משיחותיו של רבנו נחמן מברסלב זצוק"ל וזיע"א כתב באות מ' וז"ל- בעניין ספרי המחקרים מבואר כבר אצלנו כמה פעמים שאסור לעסוק בהם וצריך להרחיק מאד לבלי ללמוד אותם ולבלי להביט בהם כלל. אפילו בספרי חקירות של גדולי ישראל. כי הוא איסור גדול מאד ללמוד אותם. (וכבר מבואר בכמה ספרים גודל האיסור ללמוד בהם) כי לא באלה חלק ביעקב"ה כי אין לנו שייכות בהם, כי אנו מאמינים בו יתברך באמונה לבד בלי שום חקירה כי הוא יתברך ברא את העולם כולו ומקיים את עולמו ועתיד לחדש את עולמו

כה. ועיין שיחות הר"ן סעיף ה', ל"ב, ק"ב, רט"ז, רי"ז, רכ"ד, ובחיי מוהר"ן כתב להתרחק מחקירות.

וכו' (ועיין איכה (א יח) תהלים (צב טז)). ודרך אלו הספרים להקשות קושיות שנראין כקושיות גדולות והתירוץ חלוש מאוד ומי שרוצה לחקור יותר ולהקשות על התירוץ יכול להקשות ולא יועיל לו התירוץ על כן אסור לעיין בהם כלל. ובאמת כל הקושיות שלהם אינם כלום והם כולם הבל ורעיון רוח. ומה שאנו רואים שיש בני אדם שאין דעתן נמשכת אחר ספרים קדושים ונוראים מאוד כגון ספרי הזוהר וספרי האר"י זכר צדיק לברכה וכיוצא, אף על פי שיש בהם חידושים נוראים מאוד מאוד המאירים עינים ומתוקים מדבש, והם נמשכים דיקא אחר עניינים אחרים כגון חקירות, דע כי זהו מחמת מזגם כי מזגם בטבעם הוא מזג רע מן התולדה שנולדו במזג רע שאינם יכולים לסבול את הדבר הקדוש באמת. ובאמת בודאי יש לו בחירה ויש לו כח לשבר את מזגו הרע, אבל מחמת שנולד במזג רע כזה, הוא צריך לסבול מרירות גדול לשבר את מזגו וטבעו הרע. ואשרי לאדם שנולד בקדושה.

ונמצא בספריהם קושיות על סדר הבריאה מה זכה הכוכב להיות כוכב או המזל להיות מזל. ומה חטאו הדברים השפלים שיהיו שפלים, כגון בהמות וחיות וכיוצא ומדוע לא היה בהיפך, וכן מפני מה הראש ראש והרגל רגל ומדוע לא יהיה בהיפך וכיוצא בזה. כמבואר אלו הקושיות באריכות בספריהם. ובאמת הכל הבל ורעות רוח. ואין צריכים לחקור אחרי יתברך כי צדיק וישר הוא.

ובאמת דע כי כל העולם כולו הוא בחינת גלגל החוזר (בבא בתרא טז ע"ב, שבת קנא ע"ב) שקורין "דריידיל"-סביבון, והכל חוזר חלילה ונתהפך מאדם מלאך וממלאך אדם וראש רגל ומרגל ראש, וכן שאר כל הדברים שבעולם כולם חוזרין חלילה ומתגלגלים ומתהפכים מזה לזה מעליון לתחתון ומתחתון לעליון, כי באמת בהשורש הכל אחד, כי יש נבדלים דהיינו מלאכים שהם נבדלים לגמרי מן החומר ויש גלגלים שהם בחינת חומר אבל חמרם זך מאוד, ויש עולם השפל דהיינו זה העולם השפל שהוא חומר גמור ואף על פי שבודאי כל אחד ואחד מאלו השלשה הנ"ל הוא נלקח ממקום מיוחד, אף על פי כן בשורש הכל כולו חד. ועל כן כל העולם הוא בחינת גלגל החוזר והכל חוזר ונתהפך, שעתה זה הדבר הוא בבחינה עליונה בבחינת ראש ודבר אחר בבחינה שפלה בבחינת רגל, ואחר כך נתהפך וחוזר ונעשה מבחינת רגל בחינת ראש ומראש רגל וכן נתהפך

מאדם מלאך וממלאך אדם, כמו שמצינו שאמרו רז"ל שהשליכו מלאכים מן השמים אל עולם השפל ונכנסו בחומר גמור עד שהיו בעלי תאוות וכו'. וכן כמה פעמים שבאו המלאכים בעולם הזה ונתלבשו בחומר כמבואר בכמה מקומות^{כז}, וכן להיפך שמצינו שנעשה מאדם למלאך^{כח}. כי העולם הוא בחינת גלגל החוזר שקורין "דריידיל" והכל חוזר חלילה. כי באמת בהשורש כולו אחד כנזכר לעיל. (גם מצינו שרגלו של זה הוא גבוה יותר במעלה מראשו של אחר, וכן בעולמות כי המדרגה התחתונה של העליון הוא במעלה יותר ממדרגה העליונה של עולם התחתון ממנו, אבל באמת הכל חוזר חלילה כנ"ל). וזה בחינת מה שמשחקין בחנוכה ב"דריידיל" כי חנוכה הוא בחינת הבית המקדש^{כט} ועיקר בנין בית המקדש היא בחינה הנ"ל, בחינת גלגל החוזר. כי בבית המקדש היה בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה^ל, כי השם יתברך השרה שכינתו במשכן ובבית המקדש שזה בחינת עליונים למטה, וכן להיפך כל ציורא דמשכנא הכל היה רשום למעלה וזה בחינת תחתונים למעלה שזה בחינת "דריידיל" בחינת גלגל החוזר שהכל חוזר ונתהפך כנ"ל. כי על פי חקירה הוא דבר רחוק מאוד שה' יתברך, שהוא מרומם ומנושא למעלה מכל הרוחניות, יהיה מצמצם שכינתו בכלי המשכן, הן השמים ושמי השמים לא יכלכלוך וכו' (מלכים א ח כז), ואף עפ"י כן הראה השם יתברך שהוא דווקא להיפך מדעתם כי באמת השם יתברך השרה שכינתו במשכן. וכן להיפך הוא דבר רחוק על פי חקירה שהאדם שהוא בריה שפלה יהיה לו כח לעשות רושם למעלה. או בהמה שפלה יהיו מקריבין אותה לקרבן שתעלה לריח ניחוח לנחת רוח לפניו יתברך שאמר ונעשה רצונ^{לא} ואיך שיך רצון אצלו יתברך להיפך מדעתם כי באמת השם יתברך השרה שכינתו למטה במשכן ובבית המקדש ובהמה עלתה לריח ניחוח וכו'. וזה בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה בחינת גלגל החוזר בחינת דריידיל. והנה כח היולי המובא בספריהם הוא בחינת הממוצע בין הכח והפועל כי כל דבר הוא בתחילה בכח ואחר כך

כז. בב"ר כו-ז. ועיין עוד בזוהר ויקרא ר"ח ע"ב.

כח. יומא לו ע"א ירושלמי ברכות א' ה' ט' ועוד הרבה.

כח. כמו חנוך בראשית ה' כד', ואלהיו במלכים ב' ב' י"א.

כט. עיין ליקוטי מוהר"ן ח"ב סי' ז', יא.

ל. פסחים נ ע"א זוהר ויקרא קמג ע"א.

לא. רש"י זבחים מז ע"ב

יוצא מכח אל הפועל, וכשיוצא מן הכח קודם שבא אל הפועל יש בחינת היולי שהוא ממוצע בין הכח והפועל שהוא שורש כל הנבראים, כי כולם יוצאים מן כח היולי, כי כולם היו תחילה בתוך בחינת כח ההיולי וכל הנבראים היוצאים משם שהם שלש בחינות הנ"ל שהם נבדלים גלגלים שפלים כולם חוזרים חלילה וחוזר ונתהפך מנבדל לשפל ומשפל לנבדל וכן כולם, כי בשורש כולו אחד כנ"ל. וזה בחינת האותיות החקוקים על הדריידיל, שהם ה' נ' ג' ש', ר"ת היולי נ'בדל גלגל ש'פל שהם כלל כל הבראה כנ"ל, שכולם חוזרים חלילה ומתגלגלים ומתהפכים מזה לזה ומזה לזה כנ"ל, שזה מרומז בחנוכה שהוא בחינת חנוכה הבית המקדש ששם היה בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה, שזה בחינת הדריידיל, בחינת גלגל החוזר שנתהפך מבחינה זו לבחינה זו ומזו לזו כנ"ל.

וזה בחינת הגאולה, כי זהו עיקר הגאולה שיהיה בחינה הנ"ל, דהיינו בחינה חוזרת חלילה הנ"ל בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה שהיה בבית המקדש. ועל כן כשיצאו ממצרים תיכף בשירת הים אמרו "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך" וכו' (שמות ט"ו י"ז), שבשרו על בנין בית המקדש כי זה עיקר הגאולה שיהיה בנין בית המקדש ששם הוא בחינת גלגל החוזר הנ"ל בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה (שזהו עיקר התכלית) כי באמת כולו חד, כי בהשורש הכל אחד כנ"ל. וזהו גם כן בחינת האותיות הנ"ל, שהם ה' נ' ג' ש' ראשי תיבות "ג'אלת ש'בט נ'חלתך ה'ר ציון" (תהלים ע"ד י"ב), בחינת "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך", בחינת בית המקדש ששם היה בחינת גלגל החוזר שזהו עיקר הגאולה כנ"ל. ועיין במאמר הנאמר בחנוכה זה, המתחיל ויהי מקץ ב' מרחמם ינהגם וכו', שם מבואר ג"כ מעניין עליונים למטה ותחתונים למעלה ומעניין החנוכה שהוא חנוכה בית המקדש, עיין שם. וזה בחינת מקיפים הנאמר במאמר הנ"ל, היינו בחינת גלגל החוזר, דהיינו דריידיל הנ"ל, היא בחינת מקיפים שמקיף וסובב. ועיי"ש והבן (חכמה הוא בחינת היולי). ונחזור לענין הראשון כי אין אנו צריכים ליכנס כלל בחקירות, כי הוא איסור גדול מאוד רק אנו מאמינים בו יתברך באמונה לבד, שהוא יתברך ברא את כל העולמות כולם ומקיים כולם ועתיד לחדש את עולמו, עכ"ל.

ענף יא

ביאורו של מוהרנ"ת מברסלב על ענין הסביבון שהיו נוהגים הצדיקים לשחק בו בימי החנוכה

(א) בליקוטי הלכות לרבי נתן מברסלב הלכות חנוכה הלכה א' אות ב' כתב טעם למה שהיו הצדיקים משחקין במיני שחוק, ואם כי אינו על הסביבון באופן ישיר אבל מזה נלמד גם על משחק הסביבון, וז"ל- וזה בחינת השחוק שהיו נוהגים גם הקדמונים הצדיקים לשחוק בחנוכה במיני שחוק של היתר (אך שבעו"ה עכשיו באין לידי עבירה כי משחקין בשחוק של איסור), זה בחינת מה שמורידין עצמן לבחינת קטנות כדי לעלות אל המדריגה השניה, בבחינת ירידה תכלית העליה כמובא כי בחנוכה עולין מדרגא לדרגא בבחינת מוסיף והולך, עכ"ל.

(ב) ויש לפרש מה שכתב רבי נתן על מנהג הצדיקים לשחק בימי החנוכה כדי לרדת לבחינת קטנות כדי לעלות לבחינת גדלות השנית עפ"י מה שמובא בספר "חיי מוהר"ן" (אות קלט-קמ) בענין נסיעת רבי נחמן מברסלב לארץ ישראל וז"ל- קודם שבא לארץ ישראל היו לו יסורים גדולים ומניעות גדולות מאוד אשר אי אפשר לבאר ולספר. ובסטנבול השליך עצמו לתוך קטנות מופלג מאוד אשר אין לשער, והלביש עצמו במלבוש קרוע והלך יחף ובלא כובע העליון, והלך בחוץ והלך כאחד מן הפחותים שבפחותים, וכיוצא בזה ענינים רבים כאלה מעניני קטנות ופחיתות שעשה שם איזה זמן. ועשה מלחמה עם שאר אנשים בדרך צחוק, כדרך הנערים שמצחקים זה עם זה וכו' וכיוצא שאר עניני צחוק וקטנות אשר אי אפשר לבאר ולספר.

גם נזדמן שהיה שם בסטנבול מסביבותינו שני אנשים שהיו תחילה בארץ ישראל וחזרו אז בעת שהיה רבנו ז"ל שם בסטנבול בדרך הלוכו לארץ ישראל, ופגעו עמו ולא הכירו אותו ועשה בחכמתו ונדמה להם כאילו הוא איש מרמה ח"ו, והיו מבזים אותו בכל מיני בזיונות ואדרבא עשה תחבולות לזה שהם יבזו אותו. ואמר רבנו ז"ל שאילו לא היה עליו זאת היינו הקטנות שהשליך עצמו לקטנות גדול הנ"ל והבזיונות הנ"ל לא היה באפשרי לבוא לארץ ישראל מחמת המניעות שהיו לו, כי בכל מקום שבא לשם היה שם עיפוש רחמנא ליצלן ומלחמות גדולות היו אז בעולם ואנשי צרפת היו אז בסביבות ארץ ישראל, ורוב המניעות שהיו לו אי אפשר לספר. ואמר שהבעל שם טוב ז"ל והגאון רבי נפתלי

ז"ל לא יכלו לבוא לארץ ישראל מחמת המניעות שהיו להם והוא ז"ל היה עליו כל המניעות שהיו להם ועבר על כולם והקטנות הנ"ל הועיל לו מאוד, ובלא זה לא היה יכול לבוא לשם. עכ"ל.

ובאות ק"מ (יב) כתב וז"ל- ושמעתי בשם רבנו ז"ל שאמר כי קודם שבאים לגדלות צריכין ליפול בתחילה לקטנות, וארץ ישראל היא גדלות דגדלות על כן צריכין ליפול בתחילה לקטנות דקטנות ועל כן לא היה יכול הבעל שם טוב ז"ל לבוא לארץ ישראל כי לא היה יכול לירד לתוך קטנות כזה. והוא ז"ל זכה לבוא לארץ ישראל על ידי גודל הקטנות שירד לשם בחכמתו העצומה לקטנות מופלג, קטנות דקטנות, עד שזכה לבוא לארץ ישראל שהוא גדלות דגדלות וכו' עכ"ל.

ג) הרי לנו מכל הנ"ל שאי אפשר לבוא לבחינת גדלות אלא רק ע"י שיוור בתחילה לבחינת קטנות, רק אז יכול לזכות לעליה למדריגה השנית. וזה הכוונה במה שכתב רבי נתן שהיה מנהג הצדיקים לשחק במיני שחוק בחנוכה שכוונתם בזה היה לרדת לקטנות על מנת לעלות לגדלות.

ד) וצריך ביאור מדוע דווקא נהגו כן בחנוכה לשחק במיני שחוק על מנת לרדת לקטנות בשביל לעלות לגדלות. ועיין ב"ליקוטי הלכות" הנ"ל אות א' ועל פי זה יבואר עיי"ש.

ענף יב

מנהגו של חסידא קדישא ופרישא רבי אהרן ראטה זצוק"ל וזיע"א בעל ה"שומר אמונים" ומנהג בנו האדמו"ר מ"שומר אמונים" שליט"א בני ברק וטעם למשחק הסביבון עם הילדים

א) ידידי היקר הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס "גם אני אודך" (בני ברק) שלח לי מוסף תורני "המבשר" (עש"ק פר' וישב כ"ד כסלו ה'תש"ע) (עמו' כ-כא) ושם מובא הרבה ממנהגי הצדיקים במשחק הסביבון בחנוכה עיי"ש. ומובא שם שמנהגו של רבי אהרן ראטה בעל השומר אמונים זי"ע היה לשחק בכל לילה מלילות החנוכה בדריידיל (סביבון). ע"כ.

ב) עוד שלח לי הרב הנ"ל מכתב נפלא בעניין מנהג מורו ורבו האדמו"ר מ"שומר אמונים" שליט"א בני ברק, בנו של רבי אהרן ראטה זצ"ל וז"ל המכתב- יום ה' דחנוכה תש"ע. לכבוד הרב ריח"מ אבוחצירא שליט"א, זכיתי היום להיות במעמד חלוקת דמי חנוכה שחילק כ"ק אדמו"ר משומרי אמונים שליט"א לילדי התלמוד תורה, ולפני שמחלק המעות חנוכה שמונח במגש, משחק בסביבון באמצע המגש, ויש לו ב' סביבונים, אחד מזהב ואחד מעץ, וקודם משחק בשל זהב, היינו שמסובב הסביבון, ונופל הסביבון לאחד מאותיות נ.ג.ש.ה. ואח"כ מסובב עוד כמה פעמים עד שיוצא לו כל האותיות אלו, נ.ג.ש.ה. וככה על דרך זה משחק גם בסביבון של עץ. ואח"כ הטעים טעם ורמז שמשחקים בסביבון עם ילדים כי הנה יש בסביבון אותיות נ.ג.ש.ה. וזה ר"ת ג' ש'ותפים, נ'ער, ה'ורים, פירוש שיש כאן רמז שיש ג' שותפים באדם, הקב"ה, אביו ואמו (קידושין ל ע"ב), וזה ג' ש'ותפים נ'ער, היינו שבנער יש ג' שותפים. הורים, היינו שההורים = אביו ואמו, הם מהשלשה שותפים, ולכן הם צריכים לשחק עם הילדים, שלא ילכו הילדים לשחק במקומות שזרים לתורתנו הקדושה והבן, עכד"ק שזכיתי לשמוע. ודפח"ח. עכ"ל.

ג) עוד שלח לי הרב הנ"ל מה ששמע ממורו ורבו האדמו"ר מ"שומר אמונים" שליט"א בני ברק לפרש רמזים על האותיות המופיעות על הסביבון נ.ג.ש.ה. וז"ל- הנה על הסביבון כתוב האותיות נ.ג.ה.ש. ואלו האותיות מרמזים על כל זמני חיי האדם, האות נ' מרמז על נ'ער, האות ג' מרמז על ג'דול, האות ה' מרמז על ה'עמידה, רומז על שנות העמידה האמצעיות, האות ש' מרמז על ש'יבה, רמז כשהוא זקן, ובכל אלו הזמנים האדם צריך לסובב מלמעלה, כפי שמסובבים הסביבון מלמעלה, רמז שהאדם צריך לגבור על היצר הרע, ולא שהיצר הרע יגבור על האדם. דהרי נ.ג.ה.ש. בגימטריא "נחש", מרמז על היצר הרע, והוא צריך לגבור עליו ולסובב את היצר הרע ממנו, ולא שהיצר הרע יסובב אותו, עכד"ק ששמעתי. ודפח"ח. ע"כ.

ענף יג

לקחים ולימוד מוסר מהסביבון!

א) בספר "מעין המועד" (חנוכה) לרב שלום מאיר ולך שליט"א (ב"ב תשס"ה), כתב (בעמ' פ') לימוד מוסר השכל מהסביבון וז"ל- הרבי מויז'ניץ בעל "דמשק אליעזר" זצ"ל היה מהפעילים הגדולים בשדה החינוך, וחולל בו נפלאות. כאשר נשאל לסוד הצלחתו, אמר: מנהגם של ישראל, לשחק בימי החנוכה בסביבון. חרוטות עליו האותיות נגה"פ, לאמר "נס גדול היה פה". נראה, שתיקנו מנהג זה לפרסם את הנס. ונשאלת השאלה: כלום זהו פרסום הנס, בסביבון כה קטן, ובראשי תיבות? הלא היה מן הראוי שיתקינו לתלות שלטי ענק ועליהם מתנוססות המילים במילואן, באותיות מאירות עיניים!

אלא באו להורות, שעדיף סביבון קטנטן וראשי תיבות עליו ובלבד שיסתובב, על פני שלט ענק- וקפוא...

משום שהסיעתא דשמיא- מלווה את הפעילים, הקמים לעשות מעשים.

כמה נוקב הוא הלקח לדורנו: לפעול, להדליק את האור – והוא יאיר בכפל כפליים. ע"כ.

ב) עוד הביא בספר הנ"ל (עמ' צ') וז"ל – הסביבון, אחד מסממני חנוכה. הרעשן מופעל בימי הפורים. ו"מנהג ישראל תורה", הם כל כך מאפיינים! מה בין הסביבון לרעשן? הרעשן, אתה מסובבו והוא מסתובב ומגרגר. אתה חדל, והוא עוצר. הסביבון, אתה מפעיל ושומט ידך, והוא מסתובב ומסתובב ומסתובב...

בפורים, כל מעשה הביא תוצאה, ממוקדת, בודדת, יחידה. מרדכי דיבר טוב על המלך, והורכב על הסוס ברחוב העיר. אסתר מסרה נפשה לסעוד עם המלך, ועוררה את חמתו על המן שנהרג. נפלה לרגליו ובכתה והתחננה, והורשתה לכתוב ספרים להשיב מחשבת המן האגגי. כל מאורע, מסובב תוצאה. הגיונית, כשלעצמה. כסיבוב הרעשן.

בחנוכה, התוצאות מעל ומעבר, כסיבוב הסביבון! קומץ לוחמים, גובר על כל חיל סירון? מפיץ את כל חיל ארם? גובר על גורגיאש תלמי וניקנור וצבאם? מניס עשרות אלפי חיילים? מה כוחם?!

ובעצם, גם זה אחד ההבדלים בין רעשן לסביבון. את הרעשן מניעים מלמטה, ואת הסביבון מסובבים מלמעלה. וכשמסובבים מלמעלה - אין שאלות... ע"כ.

ג) עוד הביא בספר הנ"ל לקח מוסרי מן הסביבון (עמ' קט) וז"ל - תראה, אמר מישהו, הסביבון הוא משחק כל כך אופייני: כולם מתקבצים סביבו, מחכים לנפילתו בעיניים חומדות, ומחכים לראות מי ירוויח מהנפילה...

אותו אדם לא עמד על סודו של הסביבון. על הסימליות שבו, על שייכותו לימי החנוכה ועל הלקח שלו עבורינו.

רגלים אנו לפעול ולתכנן מהלכים זהירים ומחושבים, שיש להם סיכוי סביר להניב תשואה נאותה. אוהבים אנו להיות "עם שתי רגליים על הקרקע" ולא ליטול סיכונים מעוטי סיכויים.

איזה סיכוי היה למרד החשמונאים להצליח? מעטים כנגד רבים כל כך, קומץ איכרים כנגד צבא האימפריה החמוש?

אפסי!

איזה סיכוי היה לנר החנוכה לדלוק שמונה ימים?

לא היה!

איזה סיכוי יש לסביבון, בעל רגל אחת, להחזיק מעמד בעמידה? אין סיכוי. ובכל זאת, ראו, לא זו בלבד שהוא עומד, הוא אפילו מפזז ומכרכר! מה סוד הרז? אהה, סובבו אותו מלמעלה! אכן כן, זהו גם סוד הניצחון במלחמה - לא היה סיכוי, אבל סובבו כך מלמעלה! זהו גם סוד הנרות שדלקו ודלקו: "מי שאמר לשמן וידלק הוא יאמר לחומץ וידלק" (תענית כה ע"א), ויאמר גם לנר שלא יכבה!

סימן ט

הטעם שאין מסכת חנוכה

בגיליון אסופות (גליון ה') כתב הרה"ג נתן רחלזון שליט"א (עמ' 20-25) בענין להיכן נעלמה מסכת חנוכה, ובתוך הדברים הובא תירוץ למה שאין מסכת חנוכה, והובא מספר "יד נאמן" (לגאון רבי חיים אברהם מיראנדה), בזה"ל: אך מאי דתמיא לי בהך מילתא טובא הוא, כיון דתקנת נר חנוכה מקמי רבינו הקדוש טובא נתקן, למה לא הזכירו במשנה ביחוד ובפירוש, זמנה ודיניה וחיובה, כמגילה וידים ועירוב, אלא נזכר ענינה כלאחר יד, בההיא מתניתין דגמל טעון פשתן בב"ק ויוצא, וצ"ע. ויישב זאת עפי"ד הרמב"ם בפירוש המשניות למנחות (פ"ד מ"א), שכתב שהמשנה לא דיברה על דיני הציצית והתפילין והמזוזה והברכות שחייבים לברך עליהם וכל העניינים התלויים בדינים אלו – "וסיבת זה בעיני: לפי שהיו הדברים האלו מפורסמים בזמן חיבור המשנה, והיו עניינים ידועים ונהוגים ביד כל העם כלל ופרט, ואין ענין מהם נפלא משום אדם, ועל כן לא ראה לדבר בהן, כמו שלא הסדיר התפילה, רצה לומר נוסחה ואיך יתנהג השליח ציבור, לפי שהיה מפורסם, ולא חיברו בזה סידור, אבל חיברו ספר גמרא וביאורו". וכך גם לענין חנוכה, שלא הוזכר במשנה, משום שהיה מפורסם וידוע לכל, ובסיומו כתב – "ואנן מה נענה אבתריה ודי בזה ותו לא מיד".

וכעין זאת מביא בשו"ת "בית נפתלי" סימן כ"ח בהג"ה, וכן הוא בשו"ת "יד יצחק" ח"ג סימן רצ"ד סק"ד, וכן כתב ה"חתם סופר" בחידושו למסכת גיטין (ע"ח ע"א) כשדן בלשון האמירה בעת נתינת הגט, וזה לשונו: ואל תתמה, שהרי בשום מקום במשנה לא נזכר אדם שיניח תפילין, ושבגד של ד' כנפות חייב בציצית, אלא תפילה של ראש אינו מעכב של יד ותכלת אינו מעכב לבן, ולא תנן "חייב אדם להדליק נר חנוכה", אלא "גץ שיצא וכו' רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור", ונר חנוכה גופא היכא הוזכר במשנה, אלא רגילים היו בכך". ויש בנותן טעם להוסיף דהלא כל התירו וטעמו של רבי לכתוב את התורה שבע"פ היה מחמת "עת לעשות לה" שראה שנשכחת והולכת התורה, לפיכך דברים שהיו ידועים

לכלל לא הוצרכו להיכתב ולפיכך נשארו בגדר תושבע"פ (וכעין זאת חזיתי בספר "ויחי יוסף" על חנוכה). ע"כ הובא בגיליון "אסופות" הנ"ל.

א"ה ריחמ"א: ויש להביא ממסכת ברכות (ב' ע"א) חיזוק ליסוד הנ"ל שדברים המפורסמים וידועים לכל לא כתבם רבי במשנה, ממה שנכתב במשנה הראשונה "מאימתי קורין את שמע בערבין וכו'. והקשו בגמ' תנא היכא קאי דקתני מאימתי וכו', ופירש"י (ד"ה היכא קאי) וז"ל- מהיכא קסליק דתנא ביה חובת קריאת שמע שהתחיל לשאול כאן זמן הקריאה עכ"ל. וכתבה הגמ' דהתנא אקרא קאי דכתיב "בשכבך ובקומך". ופרש"י (ד"ה אקרא קאי) וז"ל- ושם למד חובת הקריאה עכ"ל. הרי לנו שהמשנה דנה בזמן קריאת שמע ולא כותבת מהיכן אנו יודעים שיש חיוב לקרוא את ק"ש. וא"כ יש להביא ראייה מכאן שהמשנה אינה כותבת דברים מפורסמים וידועים לכל וכדלעיל.

ולכאורה יש לדחות ולומר שאין ראייה שהמשנה אינה כותבת דברים מפורסמים, שא"כ מה הטעם שהגמ' טרחה להביא פסוק "בשכבך ובקומך" שהתנא למד ממנו את חובת הקריאה, היה לה לגמרא לכתוב שאין דרך המשנה לכתוב דברים מפורסמים, שהרי מי אינו יודע שצריך לקרוא ק"ש. אלא מוכח שגם דברים מפורסמים המשנה כותבת, ומה שלא כתבה המשנה את חובת הקריאה י"ל שנסמכה כבר על מה שכתוב בתורה "בשכבך ובקומך" שמשם יודעים כולם שיש חובה לקרוא את קריאת שמע. ויתכן שיוצא לנו הסבר חדש בזה שהמשנה אינה כותבת דברים שכבר מפורש בתורה חובתם אלא ישר מתחילה לדון בדיניהם. ואין מה שאנו כותבים חולק ח"ו על מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות, אלא בא לתת הסבר לדבריו דהרי הוא כתב במפורש ג' דוגמאות והם ציצית תפילין ומזוזה והברכות שחייבים לברך עליהם, ומכיון שכבר כתוב בתורה חיובם של מצוות הללו, לא כתבה המשנה את חיובם שוב, משא"כ שאר הדברים שאין חיובם כתוב בתורה כתבה המשנה את חיובם וכדוגמות שהובא לעיל כמגילה וידים ועירוב, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מה הטעם שלא נכתב במשנה מסכת חנוכה כדי לדעת את חיובה ודיניה ופרטיה, וצ"ע. אלא נראה שצריך לתרץ כמו כל התירוצים האחרים שהובאו בגוף המאמר לטעם מדוע אין מסכת חנוכה.

ונראה לי בס"ד לחזק את דברי דבגמ' תענית (ב' ע"א) במשנה הראשונה מאמיתי מזכירין גבורות גשמים וכו', והקשתה הגמ' תנא היכא קאי דקתני מאימתי. ופירש"י (ד"ה תנא היכא קאי) וז"ל- כלומר מדקתני מאימתי מכלל

דפשיטא ליה להאי תנא דחייבים להזכיר והיכא חזינן דמחייב הזכיר עכ"ל. ותירצה הגמ' תנא התם קאי דקתני (ברכות לג ע"א) מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים וכו'. ופירש"י (ד"ה התם קאי) וז"ל - מזכירין גבורות גשמים כו' במסכת ברכות עכ"ל. הרי לנו שלמרות שמפורסם (כנלע"ד שמפורסם הוא) שיש להזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים ובכל זאת נזכר זאת במשנה בברכות ענין הזכרת גשמים, א"כ יש לומר שלמרות שמפורסם הוא התנא מזכיר עניין חובת הזכרת גשמים בתחיית המתים. והטעם מכיון שאינו מוזכר בתורה חיוב הזכרת גשמים לכן הזכיר את חיובו במשנה, כנלענ"ד. ע"כ.

והנה אף אם נלך לפי היסוד הנ"ל שהובא לעיל שדברים מפורסמים אין המשנה מזכירה וכן לא נשנה במשנה מסכת חנוכה, הנה מצאתי בס"ד בספר "מנוחת שלום" ח"א להגאון האדיר רבי יעקב חיים סופר שליט"א שכתב בסימן י"ב (דף מד) וז"ל - וראיתי בספר דברי ישראל וועלץ ח"ב (ליקוטי תשובות סימן קי"ב וסימן קי"ג) שגם הוא עמד בשאלה המפורסמת מדוע אין במשנה מסכת בענין חנוכה, והאריך, ובתוך דבריו הביא שם (דער"ה ע"ב) משו"ת בית נפתלי (סימן כ"ח בהגהה מבין המחבר) שכתב לתרץ עפ"י דברי הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות (מנוחת פ"ג) דהמשנה לא דיברה לענין ציצית ותפילין ומזוזה, לפי שהיו דברים האלו מפורסמים בזמן חיבור המשנה, והיו העניינים ידועים ואין ענין מהם נפלא משום אדם, וכך יש לומר בחנוכה ע"ש. ואין הספר לפני, אבל יש להבין דחנוכה היה הכל ידוע ולא היה נפלא וכו', ואילו פורים לא היה ידוע שהוצרכו לכתוב מסכת שלמה בענייניה היא מסכת מגילה, והוא תימה לענ"ד. עכ"ל הספר "מנוחת שלום".

הרי לנו שגם הוא נשאר בתימה היאך אפשר לומר שחנוכה מפורסם לכל ואין פורים מפורסם לכל עד כדי כך שהוצרך לכתוב מסכת שלמה בעניין פורים כדי שידעו את דיניו. וצ"ע.

והנה מצאתי בס"ד בגיליון הנפלא "פנינים" ח"ג היו"ל ע"י ידידי היקר הרה"ג מרדכי חיים שליט"א (ירושלים) שדן באורך וברוחב בעניין זה מדוע אין מסכת חנוכה, והביא באחד מהתירוצים כל מה שהובא לעיל ש"רבי לא הזכיר במשנה דינים הידועים". ועפ"י מה שהביא שם יש לתרץ את קושיית הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א שהוא תימה שחנוכה מפורסם לכל ופורים אינו מפורסם לכל, וז"ל - עוד ראיתי בספר הנפלא מנהג ישראל ישורון (עמ' 48 בהערה

ב' שכתב וז"ל- לפי קט שכלי משום דנס חנוכה היה בזמן שכל ישראל ישבו על אדמתם וארצם ויכירו כל ישראל בלי ספק דיני חנוכה בכל פרטם ומסרו הדינים הללו אבות לבנים לכן לא היה נחוץ להזכירם במשנה ביחד, אבל נס פורים היה בפרס בארץ נכריה תחת מלכות עכו"ם ויהודים היושבים בערים רחוקות או רחוקה לא ידעו דיני פורים כלל, וגם בארץ פרס גופא יכול להיות שלא ידעו כולם דיני פורים ומה גם שנפזרו משם והלכו באשר הלכו לכן הוכרחו חז"ל לכתוב כל פרטי דיני מגילה ופורים עכ"ל.

ועדיין יש להשיב גם על זה היאך יתכן שלא היו יודעים עניין הפורים והרי פורים קדם לחנוכה, וא"כ לא יתכן שבמשך תקופה כזו לא היו יודעים מעניין הפורים עד כדי כך שהוצרך לכתוב מסכת מגילה. וצ"ע. וכעת בס"ד עלה לי עוד ביאור נוסף בזה מה הטעם שאין מסכת חנוכה, והוא עפ"י מה שמובא בספר "טעמי המנהגים ומקורי הדינים" על עניני חנוכה (עמו' שסח-שסט) באות תתנט, וז"ל- טעם שמשחקין בדרעידל (סביבון) בחנוכה, ובפורים בגרעאגער (רעשן), דבחנוכה לא היתה התעוררות מלמטה, רק מלעילא, כי לא עשו תשובה כהוגן, רק השי"ת ברחמיו, לכן משחקין בדרידעל ואוחזין אותו מלמעלה. ובפורים שגזרו צום ושק ואפר יוצע לרבים והיתה התעוררות מלמטה, על כן אוחזין מלמטה (קרבן עני בשם הריצ"א זצוק"ל), ע"כ.

ועפ"י זה יש לומר בס"ד שכל ענין החנוכה הוא התעוררות מלמעלה ולא מלמטה מצד בני אדם, ע"כ מן שמיא יצא כן שלא תהיה מסכת חנוכה שרק מה שנעשה מתוך התעוררות מלמטה ורצון להשתנות הוא הגורם להוספה, כעמלות התורה שבלא עמל התורה אין לאדם חלק בזה ואין זה שלו, שרק מה שעמל עליו הוא שלו ומה שלא עמל עליו אין הוא שלו. וע"כ בפורים שעשו תשובה גדולה שק ואפר יוצע לרבים לאחר הצלתם היתה שמחה גדולה וישבו לרומם ולפאר את הנס ודנו במה צריך לעשות על הנס, ועל כן מתוך כך התחברה מסכת מגילה, מה שא"כ חנוכה שהיתה התעוררות מלמעלה ולא מלמטה ע"כ לא ישבו לדון בזה, ולא עמלו בענייני הנס לדעת מה לעשות עבור הנס, ולא הרגישו שייכות לזה לכן לא נתחברה מסכת חנוכה. ע"כ (עפ"י רעיון ששמעתי מאחד ממשתתפי השיעור הקבוע בעפולה דניאל פרץ הי"ו).

סימן י

ליקוט על חנוכה מהספר הקדוש "קדושת לוי" לרבי לוי יצחק מברדיטשוב זצוק"ל וזיע"א

(א) בקדושת לוי על ענין חנוכה (קדושה שלישית) כתב שבזכות מצות המנורה נעשה נס ההצלה, וכוונתו בנס המנורה, שע"י שביטלו היונים מצות המנורה שהייתה בבית המקדש, ועם ישראל היו עדיין אדוקים במצות הדלקת נרות שבת והדלקת נר בבית הכנסת, נעשה להם נס ההצלה. ועפ"י זה הסביר את המדרש פר' בהעלותך מובא ברמב"ן פר' בהעלותך וז"ל (המדרש): "לך אמור לאהרן לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הם נוהגין אבל הנרות לעולם" עכ"ל המדרש.

(ב) והקשה הרמב"ן, הלא הנרות בטילין מזמן שחרב בית המקדש בעוונותינו הרבים (א"ה ריחמ"א: א"כ מאי נחמה יש לאהרן בזה), והרמב"ן תירץ דקאי על נרות חנוכה שהם אינם בטלים לעולם, ובזה יש נחמה לאהרן במה ששלו גדול שאינו בטל כהקרבנות שבטלים.

(ג) ובקדושת לוי תירץ באופן שונה מהרמב"ן שמה שאמר ה' לאהרן אבל הנרות לעולם קאי על נרות שבת ונרות של בית הכנסת. עכתד"ק.

(ד) וקשה היאך יהיה נחמה לאהרן בזה שנרות של שבת ושל בית הכנסת קיימים לעולם והרי אין זה קשור לקרבנות הנשיאים, אבל בזכות נרות שבת ובית הכנסת שהיו מדליקין עם ישראל נעשה נס ההצלה שניצלו עם ישראל בחנוכה. ונס זה נעשה ע"י בני אהרן, ובזה יש נחמה לאהרן שנרות אלו קיימים לעולם נר שבת ונר בית הכנסת, ונעשה הנס ע"י בניו הכהנים בזכות נרות הללו. ע"כ.
(כתבתי הדברים כפי הבנתי הקלושה).

ענין מצוות מהדרין מן המהדרין בנר חנוכה

(א) בקדושת לוי עניני חנוכה קדושה חמישית (ד"ה יש ליתן טעם לשבח וכו') כתב (שם) וז"ל- שהיו פטורים ממצות הדלקת נרות בבית המקדש במנורה מכיון שהספיק רק ליום אחד ובשאר הימים פטורים שהרי אין להם ואונס רחמנא

פטריה, ואם רצה לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה ע"ש כל דבריו.

(ב) ולפי זה מובן הטעם מדוע דווקא בנס חנוכה יש ענין של מהדרין ומהדרין מן המהדרין, מטעם שרק דבר שפטורים עליו מלעשותו ובכל זאת עושים אותו שייך לעשות אותו בתוספת של מהדרין ומהדרין מן המהדרין, שהרי מעיקרא לא היה חייב בו ואם כבר רוצה לעשותו יעשה במהודר ביותר מכיון שהוא מנדבת לבו ולא מצד החובה וכל מה שהוא מנדבת לבו ולא מצד החובה יעשה זאת בצורה היפה והמהודרת ביותר, שאם לא כן נראה עליו ענין זה לטרוח ולא מנדבת לב. ע"כ.

סימן יא

ביאור נפלא בפיוט "מעוז צור ישועתי"

תחילה וראש נביא את הפיוט ואת נוסחאותיו

מ'עוז צור ישועתי לך נאה לשבח, תכון בית תפלתי ושם תודה נזבח, לעת תכין מטבח מצר המנבח, אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח.

ר'עות שבעה נפשי ביגון כוחי כלה, חיי מררו בקושי בשעבוד מלכות עגלה, ובידו הגדולה הוציא את הסגולה, חיל פרעה וכל זרעו ירדו כאבן במצולה.

ד'ביר קדשו הביאני וגם שם לא שקטתי, ובא נוגש והגלני, כי זרים עבדתי, ויין רעל מסכתי כמעט שעברתי, קץ בבל, זרובבל, לקץ שבעים נושעתי.

כ'רות קומת ברוש ביקש אגגי בן המדתא, ונהיתה לו לפח ולמוקש וגאותו נשבתה, ראש ימיני נשאת, ואויב שמו מחית, רוב בניו וקניניו על העץ תלית.

י'ונים נקבצו עליו אזי בימי חשמנים, ופרצו חומות מגדלי וטמאו כל השמנים, ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים, בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים.

ח'שוף ז'רוע ק'דשך וקרב קץ הישועה, נקם נקמת עבדיך מאומה הרשעה, כי ארכה לנו השעה, ואין קץ לימי הרעה, דחה אדמון בצל צלמון הקם לנו רועים שבעה.

הנה המחבר כאן עשה סימן לשמו בר"ת הבתים מרדכ", ובבית האחרון בג' מילים ראשונות עשה סימן חז"ק. אלא דלפי קיצור השל"ה נראה דחרוזה האחרונה שיש בה סימן חז"ק איננה מהמחבר מרדכ"י אלא בדורות מאוחרים יותר תיקנו חרוזה זו, ועיין להלן.

בספר קיצור השל"ה (לכמהר"ר יחיאל מיכל עפשטיין אשכנזי זצ"ל) כתב בהלכות חנוכה וז"ל - מצאתי כתוב, ומאחר שהשיר של מעוז צור אינו קאי רק על שלש מלכיות בבל מדי יון, אבל מלכות רביעי בגלות אדום וישמעאל לא נזכר בו כלום, על כן התקינו חרוזות המדברים על גאולה מגלות הזה, שיאמר אחר השיר מעוז בניגון מעוז צור.

חרוזה זו סימן חז"ק:

ח'שוף ז'רוע ק'דשי וקרב קץ הישועה, ונקם נקמת נפשי מיד מלכות הרשעה, כי ארכה לנו השעה ואין קץ לזאת הרעה, דחה אדמון בצל צלמון והקם לנו רועים שבעה.

בספר ברכת אברהם להרה"ג אברהם מרדכי אלברט שליט"א (אשדוד תש"ע) כתב וז"ל (בשינוי מעט): מעוז צור ישועתי חיברו מרדכי"י (וזמנו באם הוא ב"ר יצחק ז"ל, בסוף האלף החמישי), ויתכן שגם הוא חיבר את הבית האחרון חז"ק - והושמט מפחד מלכות אדום, עכ"ל.

והנה יש שינוי בין חרוזה המובאת בקיצור השל"ה לבין החרוזה הידועה בסידורים, דבסידורים כתוב ח'שוף ז'רוע ק'דשך, ובקיצור השל"ה כתוב ח'שוף ז'רוע ק'דשי. בסידורים כתוב נקם נקמת עבדך מאומה הרשעה, ובקיצור השל"ה כתוב ונקם נקמת נפשי מיד מלכות הרשעה. בסידורים כתוב ואין קץ לימי הרעה, ובקיצור השל"ה כתוב ואין קץ לזאת הרעה. בסידורים כתוב הקם לנו רועים שבעה, ובקיצור השל"ה כתוב והקם לנו רועים שבעה. וצ"ע מה היא החרוזה המקורית האם מה שמופיע בסידורים או בקיצור השל"ה ואם החרוזה המקורית היא כמובא בקיצור השל"ה צ"ע מה הטעם שנשתנתה ואכמ"ל.

עוד הביא בקיצור השל"ה הנ"ל ג' חרוזות נוספות שמוזכר בהם מפלת אדום וישמעאל וז"ל:

מהגאון מהר"ר משה איסרלש זצ"ל

מ'עולם היית ישעי כבודי ומרים ראשי, ישמע נא קול ש'ועי מלכי אלהי קדושי, ה'עביר חטאתי ופשעי גם בגלות השלישי, חזק ישראל הכניע ישמעאל ומאדום תפדה נפשי.

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קיא

הנה עשה כאן הגאון הרמ"א זצ"ל רמז לשמו במילים מ'עולם ש'ועי ה'עביר, ר"ת מש"ה.

חרוזה מהרב מוה"ר ירמיה אב"ד דמדינת ווירצבורג

י'הי ר'צון מ'לפניך י'חיד ה'וד ו'הדר, גאל שארית צאנך מאדום ישמעאל וקדר, רחום בקודש נאדר, רוח תשים לעדר, נחלתך הושיע אל נקמות הופיע, בעמלק מדור דור.

הנה כאן עשה מחבר החרוזה סימן לשמו בשם מילים הראשונות ירמיה"ו, י'הי ר'צון מ'לפניך י'חיד ה'וד ו'הדר.

חרוזה מן הרב מהר"ר שמואל [הלוי] ז"ל בעל נחלת שבעה

ש'מך יברך לעולם, מ'תוך קהל אמונים, ו'כסאך יהי שלם, א'ם תנקם בזדונים, ל'נפשות נענים. ה'סכת ממעונים, ל'הושיע עמך, ו'להציל שרידך, י'דידך, כאז בימי חשמנים: ח'י ז'קוף ק'רן ישועה, וקרב קץ הגאולה, ומלכות זדון הרשעה יהי מעיר מפלה בנפול בני עולה, ולעמך תעשה הצלה, בצדקת איתנים גאל בנים, ותבנה העיר על תלה.

הנה המחבר הנ"ל עשה סימן לשמו שמואל הלוי"ז חז"ק ב- ש'מך מ'תוך ו'כסאך א'ם ל'נפשות, ה'סכת ל'הושיע ו'להציל י'דידך. ח'י ז'קוף ק'רן.

הקדמה כללית על מחבר הפיוט "מעוז צור"

בספר "הדר יעקב" ח"ב להרה"ג יעקב חיים סופר שליט"א (סימן א' עמ' יח) כתב וז"ל- הפייט הקדמון רבינו מרדכי ז"ל זכה שאת פיוטו הקדוש לחג חנוכה "מעוז צור" שרים ומזמרים בהתלהבות קודש, בערגה וכיסופין, רבבות אלפי בית ישראל זה מאות בשנים, וראיתי עדות נאמנה על חד מתקיפי קמאי רבינו ישראל בעל תרומת הדשן ז"ל שהיה מנהגו לשורר פיוט "מעוז צור" בימי החנוכה, וככתוב בספר לקט יושר (דף ל"ו ודף קנ"ב) עיין שם, ושמעתי מחכם אחד ז"ל משם הגאון בעל ישמח משה ז"ל שפיוט שנתפשט בכל בית ישראל- הרי זו עדות נאמנה שנתחבר ברוח הקודש, ואתה דע לך.

ובהקדמת ספר "ביאור שיר בר יוחאי" הביא שפיוט שמחברו היתה לו "נשמה כללית" נתקבלו ונתפשטו פיוטיו בכל בית ישראל, וציין לספר מקדש מלך על זהר הקדוש ח"ג (די"ח ע"א ד"ה דאנא) (א"ה ריחמ"א: לא מצאתי שם כתוב כלום ועיין), ושכן שמע מחסידי קמאי משם אדמו"ר הרב שר שלום מבעלז ז"ל עיי"ש.

א"ה ריחמ"א: ומצאתי בס"ד בספר מגילת בית חשמונאי (יו"ל בשנת התשס"ט, ע"י רב החפץ בעילום שמו), ומובא שם (עמ' 281) וז"ל: פיוט עתיק זה (מעוז צור ישועתי) נכתב לפני כשמונה מאות שנה בעקבות הפרעות שהיו באותה תקופה בגרמניה. ענינו המלכויות השונות ששיעבדו את ישראל והצרו להן, וכיצד בסופו של דבר באו על עונשן. הבית הראשון הוא בקשה על בנין בית המקדש; השני על גלות מצרים; השלישי על גלות בבל; הרביעי על צרת המן האגגי; החמישי על גלות צרת מלכות יון וסיפור נס חנוכה; והבית השישי הוא בקשה להנצל ממלכות אדום הרשעה ולהיגאל גאולה שלמה. שם המחבר "מרדכי" חתום בראשי החרוזים, עכ"ל. (ושם) ובהערות הערה 2 כתב וז"ל: יש מזהים אותו עם מחבר הפיוט "מבית צבי ארמונה", אך י"א שהמחבר הוא ר' מרדכי בן יצחק מחבר הפיוט "מה יפית" המופיע בזמירות ליל שבת, שכנראה חי בתקופת הרשב"א והרא"ש (ישראל דוידזון, אוצר השירה והפיוט פרק ג'). ע"כ.

בספר ברכת אברהם להרה"ג אברהם מרדכי אלברט שליט"א (אשדוד תש"ע) הובא שכתוב בספר לקט יושר שה"תרומת הדשן" אמר "מעוז צור ישועתי" בליל שבת על השולחן, ואם כן הוא מקור ראשון בזמן להזכרת זמר זה, עכ"ל.

ביאור הפיוט מעוז צור ישועתי

בספר "הדר יעקב" ח"ב סימן א' להרה"ג יעקב חיים סופר שליט"א ירושלים - (סימן א' הוא חידושים וביאורים בענייני חנוכה) כתב ביאור נפלא על חלק מהפיוט הנ"ל, וכמו כן בספר "אוסרי לגפן" להרה"צ יהודה שיינפלד שליט"א (על חנוכה ופורים) כתב פירוש ונידון מעט על פיוט זה, וכן בספר ברכת אברהם להרה"ג אברהם מרדכי אלברט שליט"א (אשדוד תש"ע), ואביא בס"ד מדבריהם, (עם מעט תוספות ממני, ועוד ספרים).

ביאור לשון הפייט "יונים נקבצו עלי"

א. יונים נקבצו עלי - א"ה ריחמ"א: מה שיש לשאול כאן מהו לשון "יונים נקבצו עלי", ועפ"י פשוטו מובן שהוא לשון קיבוץ היונים על עם ישראל להצטרף להם, אבל מה שיש לשאול עדיין היאך יש לגוים כח זה של קיבוץ דהרי קיבוץ ענינו אחדות והגויים הם מעלמא דפירודא וא"כ היאך היה להם כח להקבץ על עם ישראל.

וג"ל בס"ד פירוש בזה, דע"י שלא היתה אחדות בעם ישראל דהרי היו מתיוונים בעם וא"כ אין כאן אחדות ותמימות דעים א"כ ניתן אותו כוח של אחדות וקיבוץ ליונים.

ביאור לשון הפייט "אזי בימי חשמנים"

ב. אזי בימי חשמנים - א"ה ריחמ"א: אזי בימי חשמנים, החשמנים אלו החשמונאים, ומה שנקבצו היונים על עם ישראל היה בימי חשמנים היינו החשמונאים. והנה לפי מה שכתבנו לעיל שהיה יכולת לגויים של קיבוץ ואחדות עלינו היה מטעם שלא היה אחדות ותמימות דעים בעם ישראל, יש לפרש כאן שיש מעין תביעה על החשמונאים, שלקחו את המלוכה מבית יהודה, וזה מורה שלא היה אחדות בתחילה ועל כן יכלו היונים להקבץ עלינו.

ביאור לשון הפייט "ופרצו חומות מגדלי"

ג. ופרצו חומות מגדלי - א"ה ריחמ"א: נ"ל בס"ד לפרש מהו "ופרצו חומות מגדלי", (ההסבר בפשוטו כמו שכתב הרמב"ם עיין להלן שנכנסו להיכל ופרצו בו פרצות), עפ"י מה שכתב הרמב"ם בהלכות חנוכה (פ"ג ה"א) וז"ל - "בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות וכו' עכ"ל. ועפ"י זה יש לומר שמה שאמר הפייט "ופרצו חומות מגדלי", קאי על הנשים שהם נקראות חומה כמו שכתוב בגמ' ביבמות (ס"ב ע"ב) וז"ל הגמ' - אמר רבי תנחום א"ר חנילאי, כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה וכו', במערבא אמרי בלא תורה בלא חומה וכו', בלא חומה דכתיב "נקבה תסובב גבר" (ירמיה לא). והיינו שפשטו ידיהם בממונם ובבנותיהם, וכמו שמובא במדרש מעשה חנוכה (נדפס באוצר טוב ח"א, ובית מדרש ח"ה) וז"ל - כיון שראו יונים שאין

ישראל מרגישין בגזירותיהם עמדו וגזרו עליהם גזירה מרה ועכורה, שלא תכנס כלה בלילה הראשון מחופתה אלא אצל ההגמון שבמקום ההוא. כיון ששמעו ישראל כך רפו ידיהם ותשש כוחם ונמנעו מלארס, והיו בנות ישראל בוגרות ומזקינות כשהן בתולות, ונתקיים עליהם: "בתולותיה נוגות והיא מר לה" (איכה א), והיו היוונים מתעללים בבתולות ישראל, ונהגו בדבר הזה שלוש שנים ושמונה חודשים, עד שבא מעשה של בת מתתיהו כהן גדול שנשאת לבן חשמונאי ואליעזר שמו וכו', עכ"ל המדרש.

ועפ"י זה יבואר לשון הפייט "ופרצו חומות מגדלי", שהאשה נקראת חומה של בעלה, והיוונים פרצו את הקדושה ורצו לטמא את בנות ישראל ונמנעו מלארס כדי שלא תהיה גזירה זו על בנות ישראל, ועל כן לא היה לבחורים שאינם נשואים עם מי להתחתן, ולכן לא היה להם חומה, וזה הכוונה שנפרצו החומות. ע"כ.

ועוד מובא במדרש מעשה חנוכה (נדפס באוצר טוב ח"א ובית המדרש ח"ה) וז"ל - וכיון שראו היוונים שעמדו בגזירה זו (שלא לחקוק על קרן השור או השה שאין לנו חלק באלהי ישראל), עמדו וגזרו כל מי שאשתו הולכת לטבילה ידקר בחרב, וכל הרואה אותה הרי היא לו לאשה ובניה לעבדים. כיון שראו ישראל כך מנעו עצמם מלשמש, וכיון ששמעו היוונים כך, אמרו: הואיל ואין ישראל משמשין מטותיהם אנו נזקקין להן. כיון שראו ישראל כך, חזרו על נשיהן בלא טבילה בעל כורחן. אמרו: רבש"ע בעל כורחינו שלא בטובתינו, שאין האשה רוצה לישב תחת בעלה בלא עונתה. אמר להם הקב"ה: הואיל ועשיתם בלא כוונה אני אטהר אתכם, ופתח לכל אחד ואחד מהן מעיין בתוך ביתו, והיו נשיהם טובלות בתוך בתיהם ונתקיים עליהם מקרא זה: "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה", ונתקיים עליהם עוד מקרא זה: "אם רחץ ה' את צואת בנות ציון". ע"כ.

ועפ"י זה מבואר גם כן מהו "ופרצו חומות מגדלי", שלא היו נותנים היוונים לבנות ישראל לטבול לטהרתם, וע"י כך לא היה לבעליהם חומה שיגן בעדם, שנשותיהם הם חומות להם להגן עליהם. ע"כ.

עוד יש לפרש מהו שכתב הפייט "ופרצו חומות מגדלי", עפ"י המובא בגמ' מסכת פסחים (פז ע"א) וז"ל הגמ' - "אני חומה ושדי כמגדלות" (שיר השירים ח) אמר רבי יוחנן אני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים, ורבא

אמר אני חומה זו כנסת ישראל ושדי כמגדלות אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. עכ"ל הגמ'. וכן הוא בגמ' בבא בתרא (ז' ע"ב וז' ע"א), וברש"י (בב"ב ח' ע"א) כתב (בד"ה אלו תלמידי חכמים) וז"ל - אלמא אין צריכין חומה. ע"כ. ועוד כתב רש"י (בד"ה כנסת ישראל) וז"ל - כולם שוין לענין חומה וגודרים עצמן מלהטמע בעובדי כוכבים. ע"כ.

ועפ"י זה נראה לבאר בס"ד שמה שאמר הפייט "ופרצו חומות מגדלי", חומה זו תורה, שגזרו היוונים עליהם שלא ילמדו תורה, שהתורה היא החומה של עם ישראל להגן עליהם מפני התגברות היצר, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות חנוכה (פ"ג ה"א) וז"ל - "בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות וכו', עכ"ל. ו"מגדלי", הם התלמידי חכמים כמו שמובא לעיל "ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים", שלא נתנו היוונים לת"ח ללמד תורה ודעת את העם. ועוד שהרגו את תלמידי החכמים כמובא בספר יוסיפון (פרק יח) וז"ל - ואנטיוכוס עודנו בירושלים, וימנע את העם מלשמר את מצוות התורה ואת משמרת אלוהינו, ויחיה את רשעי עמינו ואת הפריצים, ויהרוג רבים מעדת החסידים.

ועוד יש לפרש "ופרצו חומות מגדלי", כפי שאמר רבא שחומה זו כנסת ישראל, שפרצו את הקדושה בעם ישראל שלא להיות נטמעים בין הגויים והיוונים גרמו להם להיות נטמעים בניהם (ועיין רש"י בב"ב ח' ע"א המובא לעיל). ו"מגדלי" הוא שהיוונים לא נתנו להם להתפלל וללמוד בבתי כנסיות ובבתי מדרשות (א"ה ריחמ"א: ואם כי לא מצאתי שגזרה זו מפורשת בגמ' או מדרשים שראיתי סמכתי על מה שכתב הרמב"ם בהלכות חנוכה (פ"ג ה"א) וז"ל - "בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות וכו', עכ"ל. והכוונה ברורה שמנעו אותם היוונים מלימוד תורה ומצות גם במקום המיוחד לזה, ועל כן כתבתי שגם על זה היתה גזירה שלא יתפללו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות).

ביאור הסמיכות בזמר "ופרצו חומות מגדלי" - וטמאו כל השמנים"

בספר "ברכת אברהם" עניני חנוכה להרב אברהם מרדכי אלברט שליט"א (אשדוד תש"ע) כתב בביאורו על מעוז צור ישועתי, באות ו', וז"ל: בספר קהלות יעקב (חלק ה' סימן י"ט) הביא מהרי"י קנייבסקי ז"ל תירוץ על קושיית האחרונים ז"ל, למאן דאמר דסובר בפסחים (דף טז ע"א, וז' ע"א) דמשקה בי מדבחיא דכן-

טהור, (פירשו ר"ח ורש"י כל המשקין של קודש נקראים על שם המזבח, כגון דם לזריקה וכו' ושמן למנחות), למה לא הדליקו בשמן, הרי לא קיבל טומאה כלל. והביא בשם ספר "שערי דעה", דכיון שנכנסו היוונים למקדש, אזי מדין "באו פריצים ויחללוה" בטלה קדושת המקדש (ראה ע"ז נב ע"ב), ומאז הרי זה כמו משקין שיצאו לחוץ למקדש, ולכן יכלו היוונים לטמא השמנים, עכ"ל הקהלות יעקב.

ובספר בשבילי המנהג (ח"ב עמ' קכ"ה), הביא מפי השמועה שהוסיף מהרי"י הקהלות יעקב ז"ל, דעם זה יובן ביאור הפיוט "ופרצו חומות מגדלי" - כלומר שבאו הפריצים ויחללוה, ועל ידי זה "וטמאו כל השמנים", כי כבר פקע קדושת המקדש, עכ"ד בשם הקהלות יעקב ז"ל. ע"כ מספר "ברכת אברהם".

היאך טמאו הגויים את השמנים - "וטמאו כל השמנים"

ד. "וטמאו כל השמנים", כתב הפייט "וטמאו כל השמנים". ומצאתי בס"ד בקובץ נזר התורה (כסלו טבת ה'תשס"ה) (בעמ' רל"ג) בשם הגאון רבי משה יוסף האפפמאן זצ"ל (תלמיד ה"כתב סופר" זי"ע, דיין דק"ק פאפא) שכתב וז"ל (על הגמ' שבת כ"א ע"ב) - שמעתי קושיה בשם הגאון רבי יוסף שאול נטנזון זצ"ל (בשו"ת שואל ומשיב מהדורא א' ח"ג סימן מ"ב) שהקשה על הגמ' דאמר כשנכנסו עו"ג להיכל טמאו כל השמנים, וקשה מסוגיא דר"ח סגן הכהנים דאמרינן (שם דף יז) לוי תנא משקין בי מדבחיא דהיינו דם ומים שמן ויין כולן הראויין למזבח אינו מקבל טומאה וכו', וקשה היאך אמרינן הכא דעו"ג טמאו כל השמנים. וספר שו"מ אין לפני ולא ראיתי ולא שמעתי תירוצו.

ולענ"ד נראה פשוט דאיתא בגמ' הכא תניא כוותיה דלוי וכו' והאמר ריב"ל משקין בי מדבחיא לא אמרו דכן אלא במקומן דהיינו בעזרה כמו שפי' רש"י לקמן (ואיתא בגמ' יומא), ולפ"ז אי אמרינן דדוקא אם הביא שמן למנחות לעזרה או יין לניסוך בעזרה אינו מקבל טומאה אך כל השמנים שחוץ לעזרה מקבלין מקבלין טומאה ושפיר אמרינן הכא דעו"ג טמאו כל השמנים ופשוט לענ"ד. ע"כ.

ובהערה 2 בקובץ "נזר התורה" הנ"ל כתבו וז"ל - המור וקציעה בסימן תר"ע, הבית יצחק או"ח סימן קי והשואל ומשיב שם תירצו באופן שונה מתירוצו של רבינו, דחיללו את קדושת העזרה וממילא נטמא השמן הנמצא

שם, וז"ל השו"מ: "מה ששאלת בהך ענינא דחנוכה דטמאו כל השמנים והקשית למ"ד משקי בית טבחיא דכן (טהורים) א"כ היאך נטמאו השמנים הא הוה בעזרה והוה משקה בית מדבחיא, לפע"ד ל"ק דהרי אמרו בע"ז (דף מב) דבאו בה פריצים וחללוהו "דמכיון שבאו פריצים נתחלל מקדושתו", ובמהדורא רביעאה סי' ר' הביא כן משו"ת תשובה מאהבה והאריך לדון בזה עיי"ש.

וביאור דברי רבנו נראה שלמד שלא נתחללה קדושת העזרה אלא הוציאו את כל השמנים מחוץ לעזרה ולכן נטמאו, והנס היה שמצאו פך שמן בעזרה בחותמו של כהן גדול שאף אם הוצא לחוץ לא קיבל טומאה כיון שהיה חתום, ועיין בהמשך דברי השואל ומשיב שכתב עוד טעמים מדוע היה צורך בחותמו של כהן גדול.

ובשו"ת דברי יציב (חלק או"ח סימן רפ"א) תירץ באופן נוסף, דכיון דלא היה מזבח אין שייך משקי בי מדבחיא דכן, דהוא רק בראויין למזבח, וכנראה דגם בי מטבחיא ג"כ לא שייך. ואף שנבנה אח"כ, הוי כנטמאו בחוץ והכניסו בפנים דאמרינן שם בפסחים דטמאין. ומבואר במגילת תענית פ"ט, דבנו המזבח מחדש, דנפגם ונהרס מקודם. ע"כ.

הרי לנו ג' תירוצים היאך טמאו היונים את השמן: א' - רק שמנים שחוץ לעזרה מקבלין טומאה, והוציאו העו"ג את השמנים מחוץ לעזרה ולכן קיבלו טומאה. ב' - דבאו פריצים וחללו את העזרה מקדושתה ולכן נטמאו השמנים אף בתוך העזרה. ג' - המזבח נפגם ונהרס, וע"כ כל עוד יש מזבח אז השמנים ראויים למזבח ואינם מקבלים טומאה אבל אם אין מזבח אז השמנים מקבלים טומאה, ואף לפי תירוץ זה השמנים מקבלים טומאה בתוך העזרה, דכשנהרס המזבח נחשבים השמנים כיצאו לחוץ. ע"כ.

ביאור לשון הפייט "ומנותר קנקנים"

בספר הנ"ל "הדר יעקב" (ח"ב) כתב וז"ל - והוא ז"ל כה פייט: "ומנותר הקנקנים (א"ה גרס כאן הקנקנים עם ה' ולא קנקנים) נעשה נס לשושנים, בני בינה ימי שמונה, קבעו שיר ורננים", ובס"ד אבאר קצת עומק דברות קדשו לענ"ד.

ו. ומנותר הקנקנים וכו' - תחילה וראש אביא מה שמצאתי בזה דבר נחמד מהגאון המובהק רבי יהודה אסאד ז"ל בספרו שו"ת יהודה יעלה או"ח (סימן

ר') ואלו דבריו ז"ל: "על דברי הט"ז (סימן תר"ע) תירץ קושיית הבית יוסף ז"ל למה תקנו שמונה ימים, דגם ביום הראשון נעשה נס שנשתייר קצת ועל ידי זה היה הנס אח"כ ע"ש, ולענ"ד נראה לי על כוונה זו יסדו בשיר "מעוז צור ישועתי" "ומנותר קנקנים" דייקא נעשה נס כו' לכן "בני בינה" שהבינו למפרע שנעשה בלילה הראשון גם כן נס, "ימי שמונה" דייקא "קבעו שיר ורננים".

גם יש לומר לפי מה שכתב הט"ז שם לתרץ מאי טעמא דבפורים תקנו נמי משתה ושמחה, ותירץ דעיקר פרסום הנס בנרות היה וזה מורה הודיה לא על שמחה בעולם הזה, לכן תקנו רק להלל ולהודות כו' ע"ש.

וזה שאמרו אף ד"יונים נקבצו עלי אזי כו' ופרצו" כו', מכל מקום בפרסום היה רק כי "מנותר קנקנים נעשה נס" כו' בפרסום, לכן "בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים" דייקא להודות ולהלל ולא למשתה ושמחה.

וגם לתירוץ הרב הלבוש ז"ל שהיוונים לא בקשו נפשות כלל רק להכניעם ולהעביר דת, וזהו שאמר "יוונים נקבצו עלי" כו' אבל לא בקשו נפשות רק "פרצו חומות מגדלי" ביקשו הכנעה, ו"טימאו כל השמנים" להעביר הדת, ועיקר הנס היה רק "ומנותר" כו' לכן "קבעו שיר ורננים" דייקא, עד כאן מדברי הגאון יהודה יעלה ז"ל ודפח"ח זיע"א. [גם עיין לו בספרו דברי מהרי"א על התורה פרשת וישב].

א"ה ריחמ"א: ופירוש מה שאמר הפייט "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים", כיון באומרו "ומנותר קנקנים" היינו מאותם קנקנים שטימאו היוונים נותר קנקן אחד שהיה חתום בחותמו של כהן גדול, וע"ז "קבעו שיר ורננים". ע"כ.

ועוד עלה ברעיוני פירוש מה שאמר הפייט "ומנותר קנקנים", עפ"י מה שתירצו מדוע חנוכה שמונה ימים ולא שבעה ימים והרי הנס היה רק שבעה ולא שמונה, ותירצו שכאשר מילאו מן הפך של השמן למנורה ראו שנשאר הפך שמצאו חתום בחותמו של כהן גדול מלא כשהיה וע"כ כבר ביום הראשון היה נס, ועל זה קבעו ימי חנוכה שמונה ימים דכבר ראו דביום הראשון היה נס, ועל זה אמר הפייט "ומנותר קנקנים" והיינו מה שנותר בקנקן היינו בפך של השמן שמצאו וע"ז ראוי שיהיה "קביעת שיר ורננים". ע"כ.

"מנותר קנקנים נעשה נס לשושנים"
מהו "קנקנים" בלשון רבים והרי היה רק פך אחד

בספר ברכת אברהם (להרה"ג אברהם מרדכי אלברט שליט"א אשדוד תש"ע) כתב וז"ל: הנה מרן השפת אמת ז"ל בליקוטיו כתב וז"ל: ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים, משמע כפירוש הבית יוסף דבכל לילה היה נותר מעט (בקני המנורה) ונעשה בכל לילה נס, דאם לא כן היה נס רק בפך ולא שייך לשון רבים. ואפשר שהפירוש הוא שזה הפך נותר מהרבה קנקנים שהיו, ודוחק עכ"ל. וגם גיסו בספר שפתי צדיק, לחנוכה כתב לפרש בזה"ל, דהנה קשה קושיית הבית יוסף (הרי ביום הראשון לא היה נס, כי היה שמן ללילה אחד), ותירץ הט"ז שאם היה נכלה השמן בלילה הראשונה לא היה אפשרות הנס. ועם זה מובן מאמר "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים", שעל ידי שהוצרכו שישאר נותר, על כן היה צורך נס גם בלילה הראשון עיי"ש עוד.

אולם האמת יורה דרכו שלשון "ומנותר קנקנים" פירושו שהיה הפך אחד מהרבה קנקנים שכן נטמאו בהיכל. והגם שהשפת אמת ז"ל הרגיש שאפשר לפרש כן וכתב שזה דוחק, מסתברא שאם היה רואה את הנכתב בספרים שהיה כך אופן הזמנת השמן להדלקת המנורה, היה כן מפרש כך.

שבקונטרס האחרון לספר מחזיק ברכה להחיד"א ז"ל (באור"ח סימן תר"ע) כתב וז"ל: בענין פך הנמצא בחותמו של כהן גדול, ראיתי לאחד חכ"ם בספר "כף ונקי" כתב יד (ובשם הגדולים פירש החיד"א את שמו, החכם וכו' כליפה מלכה ז"ל מק"ק אגאדיר) שיש לתמוה מה ראה לזה הכהן הגדול, ועוד אמאי לא הצניע כלי יותר גדול. ותירץ שהיה מנהגם להניח השמן בצלוחיות קטנות, בכל צלוחית שיעור הדלקת לילה אחת, וכולן חתומות בחותם הכהן הגדול, ולוקחים צלוחית בכל לילה להדלקה. וכשבאו היוונים טימאו כולם, ונעלם פך זה מהם בהשגחה אלקית. והוסיף הכף ונקי ששוב מצא בספר "תבנית היכל" (ס"ג פ"ג) כדבריו שכך היו נוהגים, ושיבחו החיד"א.

וראה בדברינו (בסימן י"ח אות ו-ה), שפירשנו בדרך רמז, שקנקנים רבים – ירמוז ל"יותר יעקב לבדו" לפכים, לנסך מהם שמן ויין או מים על המזבח, ובזכות זה הובטח לו שייעשה נס לבניו בפך שמן, כדאיתא במדרש שהביאו מהרש"ל ובני דורו ז"ל, ע"כ מספר ברכת אברהם.

וידידי היקר הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א (מח"ס "גם אני אודך", בני ברק) שאל על לשון הפייט "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים", וז"ל: ויש לשאול מה הוא קנקנים לשון רבים והרי מצאו פך אחד של שמן.

וי"ל לפי פירוש אחד של הב"י שבעצם חילקו את הפך לשמונה חלקים וכל חלק דלק יום שלם, לפי זה יובן מהו לשון "קנקנים" דהיינו שחילקו את הפך לשמונה קנקנים וכל אחד דלק יום שלם, עכ"ל.

"ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים",

היאך הדליקו בשמן שאינו שמן זית, והוא שמן נס

בקובץ "תנובות שדה" (גליון 93, כסלו-טבת תשע"א) הובא בדבר העורך (הרב יוסף מאיר שטרן שליט"א) וז"ל: בתאריך כ"ה כסלו מתחילים שמונת ימי "חנוכה" – שמונה ימים אלו נקבעו לימי חג, לזכר "נס פך השמן". הרקע לנס זה, היינו בימי בית שני, כשמלכות יון שלטה בארץ ישראל, וגזרה גזירות על ישראל, לבטל את המצוות הדת. בין יתר מעלליהם, נכנסו להיכל בית המקדש וחיללוהו וטימאוהו, ובכלל זה נטמא גם שמן הזית שהיה מיועד להדלקת המנורה (ואסור להדליק בשמן טמא^{לה}). את המנורה לא היה ניתן להדליק בכל סוג שמן, אלא רק בשמן זית זך כתית למאור. החשמונאים, נלחמו כנגד היוונים, ובדרך נס גברו עליהם, למרות היותם מעטים מול רבים וחלשים מול חזקים. לאחר מכן נכנסו הכהנים להיכל, ולא מצאו שמן זית טהור אלא פך אחד שהיה סגור וחתום בחותמו של כהן גדול (וע"י כך היה לאות שלא טימאוהו היוונים), אלא שבאותו פך לא היתה כמות מספקת להדלקת המנורה, אלא כדי יום אחד בלבד, בה בשעה שבשביל לכתוש את הזיתים ולהפיק מהם שמן חדש, נדרשו שמונה ימים (שבעה ימים לטהרתם ויום נוסף לכתישת הזיתים ולהפקת השמן. ויש אומרים, שהיה שמן זית מהלך ארבעה ימים, ונדרשו אפוא שמונה ימים כדי ללכת לשם ולהביאו לבית המקדש). ונעשה נס, והדליקו הנרות מאותו פך קטן, שהספיק בדרך הטבע ליום אחד, ובפועל דלק

לה. א"ה ריחמ"א: תודה רבה לידידי היקר הרב חנינא כהן שליט"א (מהמכון למצוות התלויות בארץ, בית עוזיאל), שביקש את רשות המכון להכניס את מאמרו לגליון זה, ונתנו רשות בעין יפה להדפיסו, יישר כח.

לה. א"ה ריחמ"א: לא דק העורך, דטומאה הותרה בציבור, וכאן מטעם אחר הקפידו להדליק בשמן טהור וכמו שהאריכו רבותינו בספרים. אבל כוונתו בפשטות שאסור להדליק את המנורה בשמן טמא.

באורח נס למשך שמונה ימים. עד שכתשו זיתים חדשים והפיקו שמן חדש. ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו הימים האלו ימי שמחה והלל ומדליקים בהן נרות בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס.

נמצא, ששמן הזית נתרבה באופן לא טבעי והספיק להדלקת שמונה ימים.

אלא שנשאלת השאלה: מאחר שכאמור, הדין הוא שאת המנורה ניתן להדליק רק בשמן זית, כלומר שמן שהופק מזיתים, איך הדליקו בשמן שנתרבה בדרך נס, והלא נמצא שזהו שמן שנוצר מן "האור" ולא מזיתים – ואם כן, אין זה שמן זית, ואת המנורה צריכים להדליק משמן זית בלבד?

וידוע ליישב על שאלה זו שהנהגה ניסית של ריבוי לא טבעי, לא מתחילה יש מאין, אלא צריכה להתחיל ממשוה קיים, שמתרבה בדרך נס – וכפי שנראה מיד את המקור לדבר זה. ונמצא, שריבוי השמן בדרך נס לא היה נולד מכלום, אלא רק מכח השמן הקיים. ולכן, מאחר שהבסיס הקיים היה שמן זית, ורק מכוחו נוצר ריבוי השמן הניסי, נחשב הכל לשמן זית.

ויש לפרש לפי זה, שאחרי שמזגו את השמן למנורה, נשאר מעט שמן בקנקן, שמכוחו התרבה השמן והספיק להדלקת היום שלמחרת וכו'. ולפי זה מדויק מה שנוהגים לומר בפזמון "מעוז צור": "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים", והיינו שמהשמן שנותר בקנקנים, מכוחו, נעשה נס לשושנים – שהיה יכול להתרבות בדרך נס הלאה והלאה.

יסוד זה, שריבוי בדרך נס, צריך שיהא לו "בסיס" טבעי, שיחול עליו הנס שיתרבה, אבל אין הנהגה ניסית של יצירת יש מאין, מבואר בדברי הרמב"ן (שמות פרק כ"ה פסוק כ"ד), והטעם, משום שבריאת יש מאין היתה בבריאת העולם בלבד, ומני אז אין יותר הנהגה של בריאת יש מאין, אבל עדיין יש הנהגה ניסית שחלה על דבר קיים, שמתרבה בדרך נס.

וראה שם שמביא מקור לעניין זה ממעשה אלישע ואשת הנביא עובדיה (המובא במלכים ב' פרק ד'), שלאחר שנתאלמנה, נותרה עם הרבה חובות והנושים איימו לקחת את שני ילדיה לעבדים. לרגל מצבה הקשה היא באה ומבקשת עזרה מאלישע הנביא. והוא אומר לה: "ויאמר אליה אלישע מה אעשה לך הגידי לי מה יש לך בבית ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך (כד) שמן". הוא

מצווה עליה לשאול הרבה כלים ריקים משכנותיה, ושלאחר מיכן תיצוק שמן מהכד שלה ותמלא את הכלים הריקים, ונעשה נס ולא נגמר השמן בכד שלה עד שמילאה את כל הכלים הריקים. וקשה, מדוע שאלה אלישע אם יש לה משהו בבית, ולא בירך אותה שיתרבה לה השמן יש מאין. ומבואר מזה, שכדי שיחול הנס של ריבוי השמן, צריך היה שיהא בסיס של שמן קיים, שעליו תחול הברכה ויתרבה בדרך נס.

כיוצא בזה, מביא הרמב"ן ממעשה באליהו הנביא (מלכים א פרק יז) שהגיע לביתה של אשה אלמנה מקוששת עצים, ובקש ממנה מים ולחם. והשיבה לו שבקושי יש לה כדי לקיים את עצמה ואת בנה, ואם תתן לו, יגוועו הם ברעב. כשמוע כן אליהו, הוא אומר לה שתקח כד קמח וכד שמן ותוכל להוציא מהם עוד ועוד כדי לאפות לחם, "כי כה אמר ה' אלהי ישראל כד בקמח לא תכלה וצפחת השמן לא תחסר עד יום תת ה' גשם על פני האדמה", "ותלך ותעשה כדבר אליהו ותאכל היא והוא וביתה ימים, כד הקמח לא כלתה וצפחת השמן לא חסר כדבר ה' אשר דבר ביד אליהו". ע"כ מקובץ "תנובות השדה".

"ומנותר קנקנים" - סגולת השמן למחלת השושנה

בספר "גם אני אודך" ח"א להרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א כתב וז"ל: ידוע הסגולה בשם מרן הבעש"ט זי"ע ובשם הגה"ק מקאצק זצ"ל דמנותר השמן שנשאר מנרות חנוכה הוי סגולה לרפואה למחלת השושנה [למשוח על השושנה בזה השמן] וסימנך ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים ע"כ.

וכפי שלומדים בזה רוב העולם דהכוונה על מה שנשאר בהכוסיות שהדליקו בהן את המנורה. ולפ"ז צריך להתנות קודם הדלקת נר חנוכה דאין מקצה השמן אלא לשיעור הדלקה [עיין משנה ברורה סי' תרע"ב ס"ק ז'] ועפ"י זה יהא מותר לו להשתמש בזה השמן למשוח למי שיש לו שושנה.

אך יש להוסיף דלפי מה שכתב בספר שיח שרפי קודש (ח"א אות שס"ט) הכוונה למה שנשאר "בהקנקן" דייקא [וזהו ומנותר "קנקנים" ודו"ק] ולא מה שנשאר בהכוסיות. ע"כ.

אז לפי"ז א"צ להתנות כלום, לפי שמה שנשאר בהקנקן שהכינו בו השמן לנרות חנוכה אינו נאסר [וכדכתב בביאור הלכה (סי' תרע"ז סעיף ד') בשם ספר בארת המים, ובכף החיים שם (ס"ק כ"ח) הביא זאת מעוד פוסקים, ע"ש ואין חולק בזה]. ע"כ מספר "גם אני אודך".

והראני ידידי היקר הרה"ג שרון שמעון סרוסי שליט"א בגליון "קול צופיך" השיעור השבועי מיסודו של הרה"צ המקובל הרב מרדכי אליהו זצוק"ל (מס' 563 פרשת וישב תשע"א), וז"ל: מעשה פלא עם מותר השמן של נרות החנוכה של הרב ז"ל, פעם הגיעו אל בית הרב זצ"ל הורים לילדה משותקת לגמרי. היא נפלה מגובה רב ונפגעה בעמוד השדרה. כל ניסיונות הרופאים להחזיר אותה לתנועה כשלו, והיא הייתה משותקת ברוב גופה. מי שקיבל אותם הייתה הרבנית תחי', שהזדעזעה מהסיפור. הרבנית הלכה אל הרב וביקשה ממנו שיעשה כל מה שאפשר על מנת להציל את הילדה משיתוק למשך כל חייה. אמר לה הרב: נשאר לנו מעט משמן נרות של חנוכה. תני להם מהשמן שנותר מהדלקת נרות חנוכה, שימרחו אותו במקום שבו נפגעה. ההורים עשו כדברי הרב והילדה נרפאה לגמרי.

במקרה אחר בא הרב יחזקאל דאום ז"ל אל הרב משום שהייתה לו "שושנת ריחו", פצע גדול ברגל שקשה מאוד לרפא אותו. הרב הציע לו לשים ברגלו מעט משיירי השמן של נרות חנוכה. הרב דאום, שהיה ת"ח גדול, שאל האם מותר להשתמש בשמן זה, הלא הוא הוקצה למצוותו? אמר לו הרב ז"ל: "שאלת חכם חצי תשובה. אנחנו במפורש לא מקצים את שיירי השמן למצווה, רק מה שנדלק בנרות". הוא נתן לו את השמן למרוח ואמר לו שזה רמוז בשיר "מעוז צור": "ומנותר קנקנים – נעשה נס לשושנים", עכ"ל.

היאך לא טימאו היוונים את הפך שימצאו

הגמ' בשבת (כא ע"ב) כתבה וז"ל: מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון, שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה, עכ"ל הגמ'.

ופירש"י וז"ל: בד"ה מאי חנוכה. על איזה נס קבעוה: ובד"ה בחותמו. בהצנע וחתום בטבעתו והכיר שלא נגעו בו: ובד"ה ה"ג ועשאו ימים טובים בהלל והודאה לא שאסורין במלאכה שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הנסים בהודאה, עכ"ל רש"י.

הרי לנו מפירש"י שמה שלא טמאו היונים את הפך של השמן מטעם שהיה בהצנע וחתום בטבעתו והכיר שלא נגעו בו. והתוס' (שם) כתבו וז"ל בד"ה שהיה מונח בחותמו של כ"ג: אם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים (נדה דף לד.). צ"ל שהיה מונח בחותם בקרקע שלא הסיטו הכלי, עכ"ל.

וכוונתם היא להקשות היאך לא טמאו את השמן והרי גזרו על הגויים להיות כזבים שמטמאים בהיסט ותירץ שהיה מונח בחותם בקרקע שלא הסיטו את הכלי, ע"כ.

ביאור לשון הפייט "נעשה נס לשושנים"

ז. "נעשה נס לשושנים" – בס"ד נראה לי לפרש דהנה התואר "שושנים" נופל במיוחד ובמסויים על העושים תשובה, וכדרשתם ז"ל במדרש תהילים הובא בילקוט שמעוני תהלים (רמז תרע"א, ורמז תשמ"ז): "למנצח על שושנים לבני קרח משכיל שיר", כל העושה תשובה מעבירה שבידו, הקב"ה מוסיף וקורא לו שם חביב, בוא וראה בבני קרח עד שלא עשו תשובה לא נקראו שושנים וידידים, משעשו תשובה נקראו שושנים וידידים, שנאמר שושנים לבני קרח" ע"ש.

ובספר שאלתות דרב אחאי גאון הנדפס מכתב יד (ח"ב שאילתא לחנוכה דף קפ"ח) כתוב: "והיו ישראל [בזמן החשמונאים] באימה ופחד גדול, וחזרו כולם בתשובה שלימה לפני הקב"ה, והיו רודפים אחר גמילות חסדים, והיו עוסקין בתורה יומם ולילה" ע"ש. [וקיימא לן שהעוסק בתורה וגמילות חסד מוחלים לו על כל עוונותיו כאומרם בברכות (ה ע"ב) עיי"ש].

ומבואר שעם ישראל בזמן החשמונאים חזרו כולם בתשובה שלימה, ולכן בדין הוא שיקרא שמם שושנים, וכמו שלמדנו רבותינו ז"ל דהשב בתשובה נקרא שושנים וכן"ל ודוק היטב.

עבודה זרה (יח ע"א): "אמר רבי מאיר אי לא איתעביד בה איסורא- מיתעביד ניסא, אי עבדה איסורא לא איתעביד לה ניסא", הרי לנו יסוד גדול דלמאן דעביד איסורא לא איתרחיש ניסא, ובספר אור החיים הקדוש דברים (כ' ח') כתוב "צריך להעשות לו נס להנצל מחרב אויב, וכל שבידו מבחינת הרע- אינו ראוי לנס", והגאון מהרצ"א מדינוב ז"ל בספרו אגרא דכלה (פרשת תצוה דכ"ד ע"ד) כתב: "אבל אמרנו, וכן ראיתי בדברי הקדמונים, שאין נס נעשה בדבר טמא, כי הטומאה היא מצד הסט"א" ע"ש, ועיין בזה בשו"ת הרשב"א ח"ד (סימן רצ"ו), ושו"ת ריב"ש (סימן קע"א), ובספר על הגאולה ועל התמורה (סימן יא ואילך) וכו'. הרי לנו יסוד גדול נס אינו נעשה לבעלי עבירה, והיינו דאמר הפייט נעשה "נס לשושנים", אחר שאז כל ישראל חזרו בתשובה שלימה ונקראים "שושנים", אכן בדין הוא שיעשה להם "נס", שהרי אין בידם עון, ולמאן דלא עביד איסורא איתעביד ניסא, והיינו "נעשה נס לשושנים" ודוק.

עוד יש לומר ד"שושנים" היינו בני חשמונאי הכהנים, והוא על פי מה שמצאתי לרבינו אברהם סבע ז"ל ממגורשי ספרד ופורטוגל בספרו המופלא עה"ת "צור המור" ויקרא (י' ה' דף כח) שכתב: "בני אהרן הכהנים הצדיקים הדומים לשושנים" ע"ש, ומבואר דהכהנים בני אהרן נקראים בשם "שושנים", ומינה לנידון דידן ודוק.

א"ה ריחמ"א: עוד נראה לי בס"ד לפרש את מילת "שושנים" עפ"י הגמ' פסחים (ק"ז ע"א) והאמר רב גידל אמר רב כל ת"ח היושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מור תכוונה שנאמר "שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר" (שיר השירים ה) אל תקרי שושנים אלא שושנים אל תקרי מור עובר אלא מר עבר ע"כ.

והרי לנו שמילת שושנים רומזת לאלו השונים תורה. ועפ"י זה י"ל מה שאמר הפייט "נעשה נס לשושנים", היינו שנעשה נס בזכות אותם שושנים, ע"כ.

עוד י"ל פירוש למה שאמר הפייט "נעשה נס לשושנים" עפ"י מה שכתב בהקדמת הזוה"ק בראשית וז"ל- רבי חזקיה פתח כתיב "כשושנה בין החוחים" (שיר השירים ב) מאן שושנה דא כנסת ישראל מה שושנה דאיהו בין החוחים אית בה סומק וחור, אוף כנסת ישראל אית בה דין ורחמי. מה שושנה אית בה תליסר עלין אוף כנסת ישראל אית בה תליסר מכילן דרחמי דסחרין לה מכל סטרהא וכו' עכ"ל הזוה"ק עיי"ש.

הרי לנו מדברי הזוה"ק שכנסת ישראל נמשלה לשושנה. וזאת כוונת הפייט באומרו "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים", והיינו שנעשה נס לעם ישראל בכללות שנצחו את המלחמה על היונים, ועוד ובעיקר שמצאו פך של שמן וע"י כך יכלו להדליק הכהנים את המנורה בבית המקדש, ע"כ.

וראיתי בס"ד שהמילים "ומנותר הקנקנים נעשה נס לשושנים", עולה בגימטריא "למנצח על ששנים לבני קרח משכיל שיר", צרף לכך שבני חשמונאי כשהיו מתפללים היו מזכירים זכות שמואל הנביא הלוי שהיה מבני קרח, עיין בספר מגלה עמוקות (פרשת ואתחנן אופן ס"ו), ובספר בני יששכר (מאמרי חודש כסלו) ע"ש, ובחיבורי חוקי רצונך ח"א (סימן ה' דף מ"ז) הוספתי את אשר מצאתי בס"ד במגילת אנטיוכוס שפך השמן שמצאו היה חתום בחותם כהן גדול מזמן שמואל הנביא מבני לוי ע"ש.

והכהנים נקראים "חסידים" כמפורסם, וככתוב תומיך ואוריך לאיש חסידך, וכתוב ו"חסידך" יברוכה דא "כהניא" וכדרשתם בספר הזוה"ק ח"ג (דקמ"ה ע"ב ואילך) עש"ב, והנה ראיתי בס"ד כי קרא "שומר נפשות חסידיו מיד רשעים יצילים" (תהילים צז י) עולה בגימטריא בדקדוק נמרץ "ומנותר הקנקנים נעשה נס לשושנים", וכן קרא "לא תתן חסידך לראות שחת" (תהילים טז י), עולה כנ"ל ממש, והוא פלא.

כמו כן תראה כי הפסוק הנ"ל "שומר נפשות חסידיו" הנ"ל, עולה בגימטריא "זו מלכות בית חשמונאי הכהנים" ודו"ק.

ביאור לשון הפייט "בני בינה ימי שמונה"

ה. בני בינה ימי שמונה- ברור בעיני דכאן הפייט רומז לבחינה דמידת בינה, וכאומרם בספר תיקוני זוהר (דף ס"א ע"ב) "בינה דאיהי תמינאה", ועיין מה שגילה בזה המלאך הדובר במרן ז"ל בספר מגיד מישרים (פר' ויצא, ופר' וישב, ופר' צו), ולתלמידו בספר הפרדס (שכ"ז פי"א), ע"ש וכו' ע"כ.

וראה זה פלא שמצאתי בס"ד במדרש רבותינו ז"ל אותיות דרבי עקיבא הנדפס בספר אוצר המדרשים: "אל"ף, מלמד שחמשת אלפים שערי חכמה נפתחו לו למשה בסיני, כנגד חמשה חומשי תורה, ושמונת אלפים שערי בינה

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קכז

כנגד שמונה נביאים, ואחד עשר אלפים שערי דעה כנגד אחד עשר כתובים" ודוק היטב.

ונודע ד"מי שמונה" יש רמז לשמונה ימי ה"מילה", דהחשמונאים תיקנו עניין קדושת הברית שנפרץ אז למאוד בימי היונים והמתיוונים וכו', ולכן בני חשמונאי גזרו על הבא על הגויה חייב משום נשג"ז כאומרים במסכת עבודה זרה (לו ע"ב) וכו' ע"כ.

וראיתי בס"ד כי דברי הפייט ז"ך "מנותר קנקנים נעשה נס לשושנים", עולה בגימטריא מה שאמר אליהו הנביא הכהן מלאך הברית "ויאמר קנא קנאתי לה' אלהי צבאות כי עזבו בריתך" (מלכים א' ט' י"ד), ובריתך היינו קדושת הברית עיין רד"ק ז"ל שם, ובספר הזוה"ק ח"א (דף ס"ו ע"ב ודף צ"ג ע"ב), ודוק והרחב. (א"ה ריחמ"א: ויש להוסיף ומוכן ממילא דאליהו הנביא היה כהן, והיוצא מזה דכהנים קנאים על קדושת הברית, ועל כן החשמונאים קנאו על הברית דווקא).

א"ה ריחמ"א: נ"ל עוד בס"ד לפרש את מה שאמר הפייט "בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים", ועפ"י זה יבואר מי הם בני בינה, עפ"י הגמרא במסכת יומא (כו ע"א) וז"ל (הגמ'): אמר רבא לא משכחת צורבא מרבנן דמורי (פירש"י ד"ה דמורי- שמורה הוראות בישראל, ע"כ), אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר לוי דכתיב "וירו משפטיך ליעקב" (דברים לג), יששכר דכתיב "ומבני יששכר יודעי בינה לעיתים לדעת מה יעשה ישראל" (דברי הימים א' יב) עכ"ל הגמ'.

הרי לנו שבני יששכר היו מורי הוראות בישראל ונקראו יודעי בינה, ולפי זה יש לומר שכיון הפייט ש"בני בינה" הם יששכר ש"קבעו" לעשות את ימי החנוכה "ימי שמונה", ב"שיר ורננים". ע"כ.

ביאור לשון הפייט "בני בינה" - מהגר"ח קניבסקי שליט"א

הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א כתב בספרו "גם אני אודך" על חנוכה (שאלות ששאל את הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א) באותיות עד - עה ביאור על לשון הפייט "בני בינה ימי שמונה", וז"ל: שאלה: אומרים בפזמון: "בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים", מהו "בני בינה"?

תשובה: כך נקראין הסנהדרין, ככתוב בדברי הימים (א' י"ב, ל"ג) "ומבני ישכר יודעי בינה לעתים לדעת וגו' ראשיהם מאתים" וגו', וקאי על סנהדראות, עיין רש"י (בראשית מ"ט, ט"ו).

שאלה: אולי י"ל לפי מה שתירץ הסבא מקעלם זצ"ל את הקושיא הידועה של הב"י למה תיקנו נר חנוכה שמונה ימים, על פי דברי הרמב"ן הידועים (סוף פ' בא) ש"מן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים, ולכן כל שעברו ז' ימים הושרש גבן שגם טבע הוא נס, ומדליקין ביום ח' לזכר נס של שמן דכל השנה. ולפי"ז "בינה" היינו מבין דבר מתוך דבר - דבר נס נסתר מהנס הגלוי, לכן קבעו שמונה ימים ולא שבעה. ומובן גם מה שאומרים "וכל שמונת ימי חנוכה הנרות הללו קודש הם", וכי הוה אמינא לחלק בין הימים? אלא כיון שנר אחד לזכר נס דטבע וז' ימים לזכר נס דמנורה, לכן מודגש שכל שמונת הימים קודש הם.

תשובה: על דרך זה יכולת לתרץ גם על פי מה שיש אומרים שנר אחד לזכר הנצחון, א"כ יש הבדל בין הימים. ע"כ מספר "גם אני אודך".

ביאור נוסף בלשון הפייט "בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים", מה הבינה בקביעת שמונה ימים, ימי חנוכה

הרה"ג מרדכי פלדבריום שליט"א ("מכון מרדכי", בני ברק), אמר לי, דאינו מובן מהו הלשון "בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים", מה הבינה בלקבוע שמונה ימים ימי חנוכה, והלא הנס של חנוכה לא היה אלא רק שבעה ימים וכקושיית הבית יוסף (או"ח סימן תרע), וא"כ מה הבינה שקבעו שמונה ימים והלא היה צריך להיות רק שבעה ימים כי יום הראשון אינו נס. ותירץ על פי דברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"ז הלכה י', וז"ל הרמב"ם: ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל, אכסדרא תבנית אולם, חצר כנגד העזרה, שולחן בצורת שולחן, ומנורה בצורת מנורה. אבל עושה הוא מנורה של חמשה קנים או של שמונה קנים או מנורה שאינה של מתכת אע"פ שיש לה שבעה קנים, עכ"ל.

עוד כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"א הלכה י"ח וז"ל: המנורה וכליה והשולחן וכליו ומזבח הקטורת וכל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד. ואם עשאוהו של עץ או עצם או אבן או של זכוכית פסולין, עכ"ל.

והנה לפי דברי הרמב"ם מובן מה הוא "בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים", דלפי דברי הרמב"ם אם עשה את המנורה מכל כלי מתכת היא כשרה, ואם היו קובעים חכמים את ימי החנוכה לשבעה ימים והיה אדם עושה מנורה בעלת שבעה קנים, היה עובר לאו "לא יעשה כמתכונתו", על כן קבעו חכמים את ימי החנוכה לשמונה ימים, כדי שלא יעבור אדם על איסור של "לא תעשה כמתכונתו", ועפ"י זה מובן מה הוא הלשון "בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים", דהבינה כאן היא כדי שלא יעברו על לאו ד"לא תעשה כמתכונתו", וע"כ קבעו ימי חנוכה לשמונה ימים, עכ"ל. ודפח"ח.

ביאור לשון הפייט "קבעו שיר ורננים"

י. קבעו שיר ורננים- נראה לי בס"ד "דשיר ורננים" דפייט הפייט ז"ל, הם דברות חז"ל דלעיל "לשנה אחרת קבעום בהלל והודאה", דהיינו לומר על הניסים בהודאה כדפירש רש"י ז"ל וכנ"ל.

שיר היינו "הלל" כאומרם בערכין (י ע"ב): "כתיב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, לילה המקודש לחג טעון שירה, ושאין מקודש לחג אין טעון שירה", ופירש רש"י ז"ל: "שיר – הלל" ודוק.

ורננים היינו "הודאה" – כנוסח שקבעו חז"ל בברכה אחרונה דהלל: כולם "ברינה יודו" וכו', הרי ש"רינה" דהיא רננה יחד עם "הודאה" אזלא, ובני חדא ביקתא אינון, וככתוב במזמור התודה על הנסים והנפלאות בספר תהילים (ק"ז כ"ב): "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם, ויזבחו זבחי תודה, ויספרו מעשיו ברינה", וכמו שנתבאר ד"רננים" היינו הודאה על הנס ודוק.

וכעת בא לידי ספר "טעמא דקרא" (מהדורא ט'), וראיתי שם בביאורים לחנוכה (ד"ל ע"ב) שכתב: "בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים", נראה דשיר היינו הלל כמו שכתוב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג דנדרש על הלל (פסחים צ"ה ע"ב), ורננים היינו תפילת על הנסים כמו שכתוב רננו צדיקים בה', וכאן אומרים "מסרת רשעים ביד צדיקים" עכ"ל. ודפח"ח. ע"כ מספר "הדר יעקב".

ובספר ברכת אברהם (להרה"ג אברהם מרדכי אלברט שליט"א אשדוד תש"ע) כתב באות ח', וז"ל: בס' טעמא דקרא (עמ' ל) פירש כפל הלשון "קבעו שיר ורננים", מהו שיר ומהו רננים (ואני מוסיף לשאול למה רננים לשון רבים, ובהררי קודש על ספר מקראי

קודש במילואים לחנוכה הקשה הרי קבעו הלל והודאה ולא שיר ורננים). ופירש מהר"ח שליט"א ששיר הוא הלל, כמו שנאמר (ישעיה ל כט) השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, שדרשוהו חז"ל במס' פסחים (צה ע"ב) על קריאת הלל. ו"רננים" הוא על תפלת "על הניסים", כמו שנאמר (תהלים לג א) "רננו צדיקים בה", וכאן ב"על הניסים" אומרים "מסרת רשעים ביד צדיקים" עכ"ד.

ומעתה ש"שיר" הכוונה לקריאת הלל, אפשר לבאר לשון "אז אגמור בשיר מזמור", כי הרי חנוכה הם ימים שבהם גומרים את ההלל, שאומרים הלל שלם. ולשון רבים שב"רננים", אפשר לפרש על "על הניסים", ועל הרינה של אמירת "הנרות הללו" (שמקורו במסכת סופרים) בשעת הדלקת הנרות, וגם שאר הרננות שאומרים אחר הדלקת הנרות, ואכן יש נוהגים לומר גם כל המזמור "רננו צדיקים בה". ובמזמור זה כתוב "נפשנו חכתה לה' עזרנו ומגיננו הוא", ובספר כוונות להאר"י ז"ל ומובא בספרים הקדושים כתוב שנוסח הברכה הוא להדליק נר חנוכה, והוא שם נח"ל היוצא מר"ת "נפשנו חכתה לה'". (ובאמת יש שלש תיבות אלו אותיות חנוכה). וביוצר לשבת חנוכה (המתחיל אודך כי אנפת), כתוב סמוך לסופו "תממו הלל לגמור שמונה, תוכן נרות להעלות ברננה, תמיד בכל שנה ושנה".

הוספה למאמר על הפיוט "מעוז צור ישועתי"

מאת הרח"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א

האם הפיוט מעוז צור נכתב בימי ממלכת החשמונאים

ראה ראיתי בקובץ שנות חיים (התשס"ח) במאמרו של הרב דניאל ליפסון, שהביא סברת אחד החוקרים, שהפיוט מעוז צור הינו פיוט קדמון, או אולי מבוסס על פיוט קדמון, שנתחבר בימי ממלכת החשמונאים כשיר נצחון של עם ישראל על אויביו במהלך ההסטוריה וכהודאה להקב"ה. לפי תאוריה זו מובן מדוע אין בפיוט התייחסות למלכות אדום (רומי או הנצרות), בסוף ימי הביניים כאשר הכנסיה התחילה לאבד מכוחה ונדמה היה שניתן לראות את ניצני הגאולה, הושלם הפיוט ונוסף הבית השישי, המדבר על הצלת ישראל גם מהגלות הרביעית. עכ"ל.

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קלא

ואחר המחילה הרבה, אין מקום לסברא זו כלל וכלל. א', חמשת הבתים הראשונים של מעוז צור מיוסדים ע"פ האקרוסטיכון מרדכי, ושלוש המילים הראשונות של הבית השישי מרכיבות את המילה "חזק". ידוע לנו ששימוש בראשי תיבות כאלו בפיוטי שירה התחיל להתקבל בימי הביניים אך לא לפני כן, וא"כ לא יתכן שפיוט זה התחבר בימי החשמונאים. ב', הפייטן עצמו מתפלל ומבקש על בנין בית המקדש "תיכון בית תפילתי ושם תודה נזבח", ואילו נכתב בזמן החשמונאים מה מקום לתפילה זו אם עדיין המקדש קיים. ג', ע"פ מה ששמעתי מד"ר אבשלום קור נ"י, לשון הפיוט נכתבה בלשון התואמת לימי הביניים, כדוגמת המילה מטבח, במקרא נכתב "טבח", כמ"ש "טבח גדול בארץ אדום" (ישעיה ל"ד), ולשון מטבח לא נאמרה בזמן החשמונאים, וכן המילה מנבח, במקרא נכתב נובח, והמילה מנבח תואמת ללשון ימי הביניים. ד', הפייטן עצמו אומר "יונים נקבצו עלי אזי בימי חשמנים", ממה שאמר אזי, מוכח להדיא שלא נכתב באותה העת אלא בעת אחרת.

ועל כן ע"פ כל האמור לעיל, פיוט זה אינו מימי החשמונאים אלא מימי הביניים. וצור ישראל יושב תהילות, יעזרנו לקץ התלאות, ויראנו מתורתו ניסים ונפלאות, ויקבץ גלויותינו מארבע פאות. אכ"ר.

סימן יב

הדלקת נרות חנוכה בשמן כתית האם יש בזה הידור

נסתפקתי האם יש ענין והידור להדליק נרות חנוכה בשמן זית העשוי משמן כתית, דומיא דמנורה שהיו מדליקים את המנורה בבית המקדש בשמן כתית, היינו שהיו לוקחים את הטיפה הראשונה היוצאת מן הזית האם יש הידור מסויים לעשות כן. דהנה הפוסקים כתבו שיש לעשות בהדלקת החנוכיה כמה דברים דומיא דמנורה היינו שהחמירו שיהיה בשמן ואם יכול בשמן זית שככל האפשר יהיה דומיא דמנורה, וכן כתבו הפוסקים שיש מצוה מן המובחר שיהיה בשמן זית לאכילה דווקא ולא שמן למאור (אף ששמן למאור ג"כ כשר להדלקה), וא"כ לכאורה יש לומר בזה שגם יש ענין והידור להדליק את החנוכיה בשמן זית כתית (היינו הטיפה הראשונה שיוצאת מן הזית). ומצאתי בספר "כי בא מועד" (על חנוכה) להרה"ג הנפלא בנימין חותה שליט"א (ביתר) שכתב בזה (עמ' מז, אות לא) וז"ל: הדרגה הכי גבוהה בשמן הראוי לאכילה הוא כתית, ואחריו שמן זית זך, ואחריו הנעשה מגפת זית וזה כבר אינו ראוי לאכילה, עכ"ל. וציין בהערות הערה מ"ו מקורו מאת הגאון האדיר מרן רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א (הובא באשרי האיש עמ' רלט) עיי"ש. ואשמח אם מי מן הקוראים ראה משהו בזה.

סימן יג

הדלקת החנוכיה בשמן מזיתי ארץ ישראל האם יש בזה הידור

נסתמקתי האם יש ענין והידור להדליק נרות חנוכה בשמן זית שמופק מזיתי ארץ ישראל ולא מזיתי חוץ לארץ.

ומצאתי בס"ד בספר "מישרים מגיד" פרשת מקץ (עמ' מב) שגילה לו המלאך הדובר בו בכ"ב כסלו תש"ד ראשון לסדר מקץ, וז"ל: השמן שהכנת לנרות אל תשתמש בו כי אינו שמן זית מזיתי ארץ ישראל אלא מחוץ לארץ, עכ"ל.

הרי לנו מדבריו שאין להדליק את החנוכיה בשמן זית המופק מזיתי חו"ל אלא דווקא מזיתי ארץ ישראל. ויתכן שאין זה הוראה לרבים אלא רק אל הרב עצמו שהיה המלאך דובר בו דווקא, וא"כ יש הידור להדליק חנוכיה בשמן זית אפילו שאינו מופק מזיתי ארץ ישראל ולא נגרע מרמת ההידור.

וצריך ביאור בכל זה האם טעמו הוא דומיא דמנורה שהיתה בבית המקדש, וצ"ע האם במנורה שבבית המקדש, היה מותר להדליק את המנורה בשמן שהופק מזיתי חוץ לארץ, או שהדליקו בזיתים שהופקו בארץ ישראל.

ועיין בספר "מנחת חינוך" ח"א (הוצאת מכון ירושלים) מצוה צ"ח אות ח' שכתב וז"ל: והנה מצות ההדלקה בנרות כך היא, עיין ר"מ (רמב"ם) פ"ג מתמידין ומוספין הלכה י-יז. אין כשר למנורה אלא שמן זית זך, עיין מנחות פו ע"א, ור"מ פ"ז מאסורי מזבח ה"ח, דתשעה מינים בשמן מפני שינוי מעשיו, והראשון והרביעי והשביעי דהם הראשונים לכל מין הם כשרים למנורה, והשאר הם פסולים, עכ"ל. (ועי"ש בכל המקורות שהביא ותבין).

בכל אופן לא מוזכר בדבריו שצריך השמן של המנורה של בית המקדש להיות מופק דווקא מזיתי ארץ ישראל, וצ"ע בכל זה. ואולי מטעם אחר אמר לו המלאך המגיד לא להדליק את הנרות משמן זית של זיתי חוץ לארץ, ועיין.

ושלחתי לגאון האדיר הגר"ח קניבסקי שליט"א, וז"ל השאלה: א. נסתפקתי האם יש ענין והידור להדליק נרות חנוכה בשמן זית שהופק מזיתי ארץ ישראל, ולא מזיתי חוצה לארץ. ב. האם השאלה לעיל יש בזה דומיא דמנורה של מקדש, והכוונה האם במנורה דמקדש היה ענין להדליק מזיתי ארץ ישראל, דווקא ולא משל חוצה לארץ, עכ"ל השאלה.

ועל זה ענה הגאון האדיר הגר"ח קניבסקי שליט"א, וז"ל: אם נסחט בארץ ישראל דינו כשמן א"י וחייב במעשר, עכ"ל.

ומשמע מדבריו שאין ענין אם הזיתים הם מארץ ישראל או מחוצה לארץ דכל שנסחטו בארץ ישראל הרי דינו כשמן ארץ ישראל וחייבים במעשרות.

והרה"ג בנימין חותה שליט"א מח"ס "כי בא מועד" (על חנוכה) אמר לי לעיין בספר נטעי גבריא (על חנוכה) ושם כתב וז"ל: ויש מהדרין ליקח שמן זית מארץ ישראל. ובהערה יד כתב וז"ל: אמרי נועם ח"ג סימן ב' שכן מנהג גדולי הדור, וכן נהג מהרי"א מזידיטשוב, וכ"כ בספר ספרן של צדיקים אות כ"ח שכן נהג הרה"ק רבי ירחמיאל משה מקאזניץ ז"ל, עכ"ל.

ומשמע מדבריו שיש ענין ליקח שמן זית מא"י אבל אין זה משנה מהיכן הזיתים אם מארץ ישראל או מחוץ לארץ, אלא כל שנסחטו בארץ ישראל יש בהם מעלה, וכמו שכתב הגאון הגר"ח קניבסקי שליט"א. (ואותם ספרים שציין הנטעי גבריא אין הם איתי לעיין במקורם).

וכעת מצאתי בשו"ת מילי דחסידותא המובא בספר באוסרי לגפן ח"ח (עמ' שדמ) אות קנט לרבי יהודה שיינפלד שליט"א שכתב, וז"ל: שאלה: כתב בספר מישרים מגיד להדליק בחנוכה דוקא משמן העשוי מזיתי א"י, האם ה"ה לשבת וכיו"ב. תשובה: גם בע"ש הידור מצוה להדליק בשמן זית, ובודאי עדיף שיהיה מא"י, אפילו גדל אצל נכרי, עכ"ל. ועוד יש להוסיף כאן מה שהביא בספר הנ"ל באות קלח (עמ' שמא), וז"ל: האם שבח ומעלת דפירות א"י גם כשגדלו אצל גוי. תשובה: כן. ולפעמים יש ניצוצות שבאים דוקא אצל גוי, עכ"ל. הרי לנו מהנ"ל שיש ענין להדליק נר חנוכה משמן המופק מזיתי ארץ ישראל, ואפי' שגדלו אצל גוי.

סימן יד

ליקוט על חנוכה מהספר הקדוש "מישרים מגיד" להרה"ק יצחק צבי בערנפלד זצוק"ל וזיע"א

אור ליהודים נר שביעי דחנוכתא תשל"א, בעיר אויהעל"י, סמוך ונראה להאזהל אשר בו הוטמנו שארית קה"ק בעל ישמח משה זי"ע, אחרי שהדלקתי באוהל הסמוך לציון, לפני חצות, ועמדי המלוה, ואחרי שישב המלוה לסעוד, נדמה לי כאיכר המכוסה בשלג, מכף רגל ועד ראש, וכה דיבר, אשריך וטוב לך מה שעשית בעוה"ז, בשביל הני צדיקא דבעוה"ב, שהשתטחת על קבריהם, ודע אם גם ימי חנוכתא שמונה אינון (א"ה ריחמ"א, כוונתו שאינן ימים שמשתטחים בהם על הקברים), טוב עשית שלא מנעת מלהשתטח, בלי סדר כמו שהורתיך, רק פרקי תהלות, כי קדש המקום, ולימוד כדי ששפתותיהם ידובבו, כי לולי היית עובר מקום אשר התפללו אבותיך מבלי להוריד דמעות, היה קטרוג בעולמות העליונים, בפרט במקום ששוכב אותו צדיק אשר בקע שערי שמים בתפלותיו, כדי שאבי אב אמך משה, יזכה לברא, ואבי אמך אשר שמו בקרבך, נולד מאותה תפלה. גם זו לטוב שבקרת על ציון הרועה נאמן בקאלי"ף, וגם זו לטוב שהתפללת באותו חדר בקליינווארדיי"ן איפה שגר אותו צדיק רבי משה חיים (א"ה ריחמ"א, מכאן משמע שיש ענין להתפלל במקום שהתפלל בו צדיק, ונ"ל הטעם בזה בס"ד מכיון שטרח אותו צדיק כל כך בתפילה נהיה אותו מקום מסוגל לקבלת התפילות יותר ממקום אחר, כנלע"ד), אשר שערי שמים היו פתוחים בעת תפלותיו, לכן זכה לרזין בתפלה, וזה כחצי יובל שלא התפלל כמותך באותו מקום, אשריך וזכות צדקת נכדו ששלחך לכאן, יעמוד גם לזרעו. ועתה באתי להודות ולהלל שהדלקת בשמן כאן, במקום אשר גדל כוחו של עשו וישמעאל עשרות בשנים, שגרם להרג ולאבדן, מטובי הצאן קדשים (הי"ד), גרמת בהדלקת שמן לרחמים עצומים, כי דע שמ"ן בא"ת ב"ש, הוא השם ב"י"ט, וידוע שהש"ם אהו"ה בנקוד חולם, מתפשט שם אחד הממונה על החן, וממנו על בטול הקליפות, והוא הנקרא ב"י"ט ועל מצחם של כמה מלאכים רשום שם ב"י"ט הנז', והוא בסוד ש"ר ב"י"ט הזהב, והשם הזה בגמטריא כ"א כשם הנזכר, ומקורו בפסוק כי בי חשק ואפלטוהו, ב"י מתיבת ב"י, וטי"ת מאפלטוהו, ור"ת של כ"י ב"י חש"ק, המה ר"ת של כ"תר ב"ינה ח'כמה, והשם הנזכר ב"י"ת יו"ד טי"ת במלואו הוא א"ך תת"ל

כשנות ב' בתי המקדש אשר בינתיים היה זמן גאולת ישראל ונגאלו תמיד בשם אהי"ה אשר אהי"ה, וגם חרבנן מעין הגאולה, ששפך חמתו על עצים ואבנים והנפשות נגאלו, כמו כן ר"ת ג' ערים ב"תר ירושלים ט"ור מלכא, כי הערים האלו מצד הקדושה, וכאשר פגמו היה חרבנן חרבן עצום, ולכן הקדים להשם הזה בפסוק שח"ל ופתן, כי דע ששרו של עשו הוא סמא"ל ושרו של ישמעאל הוא רה"ב כידוע, ושניהם יחד הוא שח"ל בחושבנא, והמה מקור הקליפות של כל הגלויות ורק בהשמות, כי בי חשק ואפלטו הנזכר בשם ב"ט באה הגאולה, ע"י אהי"ה אשר אהי"ה בכל הגלויות והגאולות. והוא שמ"ן בא"ת ב"ש ולזה מרומז צעקת הנביא, זכר ה' מה היה לנו, והיינו בזמן ששמרנו על הר"ת שהוא מיל"ה (ה' מה היה לנו), הביט"ה והיינו שזכינו שהשם ב"ט הוא מזה ומזה עם האות ה"א, שבו נברא העולם ולא בא לחרבן אלא לשבת יצרה, וכעת שלא שמרנו בא עשו עם הארבע מאות איש עמו, ללחום, אבל כבר למדתיך, כי נגדם יש לכוון כל בוקר בפרשת המן, עמ"ר לגלגלת שתוסיף עמ"ר גלגל"ת והיינו עש"ו ת' איש, וכמ"כ צנצנ"ת המ"ן ע"ה הו"י עש"ו ת' איש, והמה למשמרת עד ישיקף ה' השקפה לטוב, בביאת הגואל וקרני רשעים יגדיע בשם אהי"ה והש"ם ב"ט היוצא משמ"ן של ההדלקה אור ליהודים, ותרוממנה קרנות צדיקים. האיש המלוה אותך אל תלמד אותו רק עניני תפלה, כי נפל פעמיים ממדרגותיו, טוב עשית שהזכרת את הצדיקים וצרכי עמך בית ישראל המרובים על המקום, בפרט נכדו הצדיק האמיתי, ע"כ.

סימן טז

יוחנן כהן גדול

בגליון "מעדני אשר", (גליון שמ"ו, פרשת מקץ חנוכה תשע"א) כתב וז"ל: יש להקשות מה ראה הכהן גדול לחתום על הפך וכי היה הדרך לחתום על פך השמן בית המקדש? (כך הקשה החיד"א במחזיק ברכה או"ח בקונטרס אחרון לסימן תר"ע אות ב', וכן בשו"ת דברי יציב או"ח סימן רפ"ב).

והביא שם לתרץ באות ב' וז"ל: יתכן שזה היה יוחנן כה"ג שנעשה צדוקי, ואצלו היו כל השמנים שעשו פרושים בחזקת טמאים מפני שהזו עליהם מפרה שלא נעשית במעורבי שמש, ולכן הטמין במיוחד שמן שהוא טהור גם לשיטת הצדוקים, ואח"כ בנצחון החשמונאים מצאו הפך הזה ונעשה בו נס, ובזה היה תיקונו שבאותו פך שלו שנתפס למינות בו נעשה הנס ע"י מתתיהו בנו. (כך תירץ בשו"ת דברי יציב או"ח סימן רפ"ב), עכ"ל.

א"ה ריחמ"א: ויש להביא כאן גם מה שכתב בספר הקדוש בוצינא דנהורא של הרה"ק רבי ברוך ממזיבוז צדוק"ל וזיע"א וז"ל: בימי מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי. והקשה, למה תקנו להזכיר בחנוכה את יוחנן כהן גדול, הא בני חשמונאי היו כולם צדיקים ויוחנן שימש בכהונה גדולה פ' שנים ולבסוף נעשה צדוקי. ותירץ, כשאדם עובר עבירה ורוצה לשוב בתשובה, אין לו תשובה כי אם באותה מעשה. ובמה נעשה יוחנן צדוקי, שדרש כי בענן אראה על הכפורת כמדרש הצדוקים, להביא אש מבחוץ, והתיקון של יוחנן היה בימי חשמונאי, שעל ידם נעשה נס חנוכה. וזהו פירוש מאמר הגמרא, הניח חנוני את נרו מבחוץ, חייב, חנוני הוא אותיות יוחנן, ומרמז הגמרא, שיוחנן חטא במה שהניח נרו מבחוץ, היינו שנתן אש על הקטורת מבחוץ. וזהו חנוני חייב, ר"י פוטר, בנר חנוכה, פירוש ר"י אומר שהתיקון של יוחנן היה בנר חנוכה על ידי נר חנוכה פטר את עצמו מהדין, עכ"ל.

סימן טז

שו"תבענין הדלקת חנוכיה כדעת בית שמאי

שאלה: בשבת (כא ע"ב) אמרו שלדעת בית שמאי מדליקין בדרך פוחת והולך כנגד פרי החג, וכתב הריטב"א: אף שהלכה בכל מקום כבית הלל, כיון שלא נחלקו בעיקר המצוה אלא בהידורה, הרוצה לנהוג כבית שמאי רשאי. וכיון לדבריו הביאור הלכה (תרעא ס"ב ד"ה ו"א), וביאר על פי זה מדוע הביא הרי"ף המעשה בשני זקנים, והוא כדי ללמד שאף שהלכה כבית הלל, מכל מקום מותר לנהוג כבית שמאי. אך סיים שאין לסמוך על כן להלכה, כיון שלא נמצא כן בשום פוסק. [מלבד הריטב"א]. עכ"ל. ועלה על דעתי לשאול האם יש ענין לנהוג גם כן כדעת בית שמאי, והיינו שאדליק חנוכיה אחת בברכה כדעת בית הלל, וחנוכיה נוספת במקום אחר בבית לפי דעת בית שמאי כדי שארוויח את ב' הדעות.

ואשמח מאוד אם כבודו ישיב לי על שאלתי זו.

בברכת התורה ולומדיה
רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא

תשובות הרבנים שליט"א:

א. תשובת הרה"ג אלעזר זאב רז שליט"א: נראה בס"ד דיוכל להדליק ב' חנוכיות כדרך שכתב כת"ר. אכן מצד אחר יתכן ואין לנהוג כן, יען דכתב מרן "ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר", וע"ש במשנ"ב הטעם. ומעתה להדליק ב' חנוכיות לא יוכל וכדרך שכתב מרן.

ב. והרה"ג מרדכי אלמקייס שליט"א מח"ס שו"ת "ויכתוב מרדכי", נתיבות, השיב לי על זאת, וז"ל: שאלה יפה מאוד. אבל לכאורה אין ענין להחמיר בזה, כי לא מצינו אף אחד מגדולי ישראל שנהג כך. ראיתי אצל הרב יעקב עדס שליט"א כל מיני חומרות בחנוכה, הוא הדליק כמה חנוכיות, אבל לא עשה כמו ב"ש. ואם היה ענין בוודאי היינו מוצאים לאי מי מגדולי ישראל שנהג כך.

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קלט

וּכְתַבְתִּי לו על זאת, א"ה ריחמ"א, וז"ל: מורי ורבי הרב אברהם הלוי ליפשיץ שליט"א אמר לי באמת כמוכם שאם אמצא אחד מהגדולים שעושה כן אני יכול ג"כ לעשות כן אבל לנהוג לבד להדליק כבית שמאי אמר לי שלא אעשה אלא רק אם אחד גדול עושה כן, אני יאמר שאני עושה כמוהו ולא כדעת בית שמאי. מה הסיבה שהדליק הרב יעקב עדס שליט"א כמה חנוכיות? מה הם החומרות שהיו לו?

והשיב לי הרה"ג מרדכי אלמקייס שליט"א, וז"ל: ברוך שכיוונתי. (הכוונה לתשובת הרה"ג אברהם הלוי ליפשיץ שליט"א). הוא (הרב יעקב עדס שליט"א) הדליק בפתח של הישיבה. וגם הדליק בקיר שעומד על הרחוב הראשי למרות שזה לא פתח. והקפיד לא להפסיק בין ב' ההדלקות. גם זכור לי שהיו לו דרישות מיוחדות לגבי השמן והפתילות. כנראה הכשרים מסויימים וכיו"ב, אבל בעניינים האלה לא הייתי מעורב, בזה היה מעורב בחור בשם יצחק (לא זוכר את שם משפחתו) והוא טיפל בדברים האלה, אבל אני זוכר שזה היה עם המון פרטים וכמה פעמים הלך וחזר וכיו"ב.

ואני ריחמ"א שאלתיו שוב, וז"ל: אני מבין שהוא ברוך עם כוונות של חנוכה את החנוכה לכל הפחות הראשונה.

והשיב לי הרה"ג מרדכי אלמקייס שליט"א וז"ל: כן את הכוונות הוא כיוון על החנוכה הראשונה. וגם זה היה בע"פ. בכלל את כל הכוונות הוא היה אומר בע"פ. אמנם לפעמים בסליחות היה מכוין מתוך סידור צילום כת"י ולא מתוך הסידור המודפס.

ג. והרה"ג משה פרץ שליט"א, ממקסיקו, השיב לי על זאת, וז"ל: קראת'י בכל' ל'ב את שאלתו בענין להחמיר להדליק במקום אחר כבית שמאי, והא מילתא תליא בדינא דציצין שאינן מעכבין את המילה אי חוזר עליהן בחול, שדעת הרמב"ם היא שאינו חוזר, ודעת מור"ם בהגה (י"ד סימן רסד) שחוזר משום הידור. וביאר בחידושי הגרי"ז בהל' חנוכה שנחלקו אם אפשר לעשות הידור הנפרד ממעשה המצוה. ודעת מור"ם ז"ל שאפשר, ואילו דעת הרמב"ם שאין מקום בזה להידור. וכתב בפתחי תשובה י"ד (סימן רסד אות טו) שדעת מר"ן ז"ל כהרמב"ם. וכ' אאמור"ר זה בס' אהלי שם על שבת (מהדורת תשנ"ה, חלק השיעורים פ"ב סימן א) שלכן לדעת מר"ן לא יתן לאחר להדליק את נרות ההידור. ועי' בס' חזון עובדיה

על סוכות מש"כ בענין אתרוג ספק מורכב המהודר יותר אם יטלנו בראשונה, והביא בזה דברי הגר"ח מבריסק ז"ל ושאר האחרונים שדנו בדבריו. וע"ע למהר"ד יוסף נר"ו בס' תורת המועדים על חנוכה (סימן ב אות כ). סוף דבר שלדעת מר"ן מכיון שכבר יצא י"ח בהדלקת נ"ח, הרי כשהדליק במקום אחר כדעת בית שמאי לא עשה ולא כלום. ולדעת מור"ם יש מקום להידור זה.

ד. והרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א, השיב לי על שאלה זאת, וז"ל: אין הכוונה שיש צד שההלכה כבית שמאי בזה, אלא אע"פ שאמרו בגמרא בברכות י' ב' ד"כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הלל, וכו' וכו', כאן רשאי לנהוג שלא כפי ההלכה הפסוקה. ותו לא. ולכן אין כנראה ענין לעשות גם כדעת בית שמאי.

ה. והרה"ג יוסף חי סימן טוב שליט"א, מח"ס "כרם יוסף" וראש מוסדות "אור התורה", ירושלים, השיב לי על שאלה זאת, וז"ל: ראיתי שאלתו הנפלאה של כת"ר שליט"א ומה שכתבו הרבנים החשובים שליט"א. ולענ"ד נראה לפום ריהטא שעדיף שלא לעשות כן, להדליק שני חנוכיות אחת כדעת בית הלל ואחת כבית שמאי שאז נראה כתרתי דסתרי, וכעין מה שמצינו כן בהלכה בכמה מקומות שלא לעשות דבר שאפילו נראה כסותר עצמו, ועיין תוס' ברכות ב' ע"א ד"ה מאימתי. והנה אע"פ שאין בזה מניעה מצד ההלכה, וכמו שכתב הריטב"א עצמו שבזה אפשר לנהוג אפילו כבית שמאי משום דהפלוגתא רק בהידור, ולא בדבר הנוגע להלכה ממש, מ"מ לדעתי נראה שעדיף לא לנהוג כן, אלא כדברי בית הלל, דעכ"פ הוי כעין תרתי דסתרי ולפיכך אין טעם להחמיר בזה, וכדרך שאמרו רבותינו באבות (פ"א ט"ז) עשה לך רב והסתלק מן הספק. ואם בכל זאת חשקה נפשו לעשות גם כדברי בית שמאי, נראה שאם גם בני ביתו מדליקים יכול לצוותם שינהגו כב"ש.

ו. והרה"ג אליהו ממן שליט"א ראש מוסדות "תורת אברהם" נצרת עילית כתב להשיב לי על זה וז"ל: שאלה יפה. ולמרות שהיה לכאורה ניתן לנהוג כך, אך חס ושלום. שהרי קיבלנו שאסור לשנות מנהג ישראל, וידועים דברי המשנה (ברכות) כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הלל שמידתם חסד והדברים ידועים. צריך מאד להיזהר בדברים אלו שלא להיות "אויבער חכם".

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קמא

ובכל אופן בנוסף למה ששלחתם לנו עי' ב: - יעב"ץ (ד"ה אחד) - שו"ת מנחת שלמה (מהדו"ת סי' נ"ח) - חידושי מהרצ"א (בנדפס תשי"ד דף כא:).

וקיבלנו שהרמב"ם פ"ד מחנוכה מזכיר מנהג ספרד! למה? בשום מקום לא מביא?

לעשות כמהדרין (מנהג ספרד) ולא מהדרין מן המהדרין (שבגמרא וכפי הבנת הרמב"ם) ומי שיעשה כמהדרין מן המהדרין יהיה בזה משום יוהרא.

ואם יעשו כהצעתכם לכאורה יש בזה משום יוהרא עי' ב"ק נט, ירושלמי ספ"ק ברכות, ובים של שלמה על ב"ק כתב שמי שמחמיר במה שגדולי הדור לא נהגו ראוי לנדותו ח"ו.

ז. והרה"ג אליהו כהן שליט"א מח"ס מעדני המלך ג"ח (אשדוד) כתב לי על זאת מאמר ארוך, וז"ל: אודות שאלתו אם אפשר להדליק בחנוכה נוספת כשיטת ב"ש ביום הראשון שמונה נרות ופוחת והולך, הנה באתי במגילת ספר לברר כמה וכמה נידונים בכל הסוגיא דמצות נר חנוכה, ומתוכם יתברר אי שיטת ב"ש נדחית קרו לה לגמרי בהלכה זו, או שיש לה פנים לדינא, ותחילה אציעה נא את דברי הגמ', כי כולם נצרכים לענייננו.

א. בגמ' (שבת כא:), תנו רבנן, מצות חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין, נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך. ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך. אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא, רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא, חד אמר טעמא דבית שמאי כנגד ימים הנכנסין וטעמא דבית הלל כנגד ימים היוצאין, וחד אמר טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל דמעלין בקודש ואין מורידין. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, שני זקנים היו בצידן, אחד עשה כבית שמאי ואחד עשה כדברי בית הלל, זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקודש ואין מורידין. תנו רבנן, נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, אם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרבים. ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו. אמר רבא צריך נר אחרת להשתמש לאורה, ואי איכא מדורה לא צריך, ואי אדם חשוב הוא אף על גב דאיכא מדורה צריך נר אחרת.

וכידוע נחלקו הראשונים בהא דהמהדרין מן המהדרין, האם הידור נוסף על המהדרין הראשונים שמדליקים נר לכל אחד ואחד [וגם בזה נחלקו אם כל אחד מדליק או שבעה"ב מדליק עבור כל אחד], דלדידהו כל אחד ואחד מוסיף והולך או פוחת והולך, או דילמא המהדרין מן המהדרין אינם מדליקים נר לכל אחד ואחד כי אם מהדרין להוסיף ולילך בלבד, שזהו תוספת הידור על מוסיפים והולכים^ל. וכמו שכתבו התוס' (ד"ה והמהדרין), "נראה לר"י דבית שמאי ובית הלל לא קיימי אלא אנר איש וביתו, שכן יש יותר הידור, דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר שהוא כנגד ימים הנכנסים או היוצאים, אבל אם

לו. ובאמת בלח"מ (פ"ג מהל' חנוכה ה"ג) תמה על מנהג הספרדים מאין יצא להם לפי הבנת הרמב"ם שהמהדרין מן המהדרין מוסיפים על המהדרין שמדליקים לכל אחד בכל לילה נר שמוסיף והולך, ולמנהג הספרדים שרק בעה"ב מדליק לא הוי כעיקר המצוה נר איש וביתו, ולא כהמהדרין נר לכל אחד, ולא כהמהדרין מן המהדרין. ובא לכלל ישוב שמנהגינו הוא דרך פשרה בין עיקר המצוה לבין ההידור להוסיף וללכת. ובמעשה רוקח תמה על הלח"מ שהרי מקור מנהג זה הוא כפי הבנת התוס', וכמו שכתבו הב"י והב"ח. ובאמת אחר אלף המחילות מהרב מעש"ר, הרב לח"מ הבחין וגם ראה את דברי התוס' וביאורם בסוגיא, וכתב להדיא "בשלמא לפירוש המפרשים דמפרשין דמהדרין מן המהדרין אין מדליקין אלא נר אחד בלילה הראשונה ומוסיפין והולכין ניחא", וכונתו ברורה על שיטת התוס' דסברי במהות המהדרין מן המהדרין כמו שכתבתי למעלה. ובזה תשובה מוצאת גם על מה שסיים המעש"ר בסוף דבריו וכתב לתמוה על תוס' מריהטת הברייתא דכי קתני והמהדרין מן המהדרין הוא מוכרח דמאי דקתני תו בית שמאי אומרים וכו' ארישא קאי, ואם כן כלפי לייא הוא. דנראה שהבין דמח' ב"ש וב"ה היא על המהדרין שמדליקין רק נר אחד לכל אחד, ולפי מה שכתבתי בהבנת התוס' ההידור של המהדרין מן המהדרין הוא בכך "שאינם" מדליקים נר לכל אחד מבני הבית ורק מוסיפים והולכים או פוחתים והולכים בנר היחיד שהם מדליקים. כנלע"ד.

ובעיקר דברי הלח"מ משנה כבר כתב הריטב"א (שבת כא:) בתחילת דבריו, שאנו עושים כעיקר הדין דהוא נר איש וביתו, ופי' ה"ר יוסף דלהכי אין לנו כהמהדרין ולא כמהדרין מה"מ פן יחשדו בכשפים אם היה לכל אחד נרות. ושוב הביא את דברי התוס' דלדידהו אנו כן מהדרין מהמ"ד.

ובשו"ת גליא מסכת דף פא ע"א יצא לבאר את מח' התוס' והרמב"ם בדרך חדשה, דתרווייהו סברי שחיוב ההדלקה בכל גונא הוא רק על בעה"ב, גם באופן שהוא מן המהדרין עליו להדליק נר אחד לכל אחד מבני ביתו שבכך הוי פירסום לנס מצד ריבוי הנרות, ולהרמב"ם אם הוא רוצה להדר יותר עליו להדליק נרות לכל אחד מבני הבית וגם להיות מוסיף והולך בעבורם, ודייק כן מלשון הרמב"ם שנקט בהכל בלשון יחיד ולא רבים, אך התוס' סברי שאם כשירצה להדר ביותר ידליק לכל אחד ויוסיף וילך בכל לילה, לא יהיה היכרא מפני מה הוא מרבה בנרות, אם משום ההיכרא או מחמת שבני ביתו רבים, ועל כן העדיפו שבכה"ג ידליק רק לעצמו ובנר זה יוסיף וילך דשפיר הוי היכרא, ומכאן זה תמה על הרמ"א שכתב שכל אחד מבני הבית ידליק מלבד הנשים הנשואות, דזה דלא כמאן לא כהרמב"ם ולא כתוס', ולא נחה דעתו עד שהחליט אומר שיש במנהג זה חשש ברכה לבטלה. כיעו"ש באורך. אך עיין בשו"ת מנחת שלמה תניינא (סי' נח אות ב), ולהרב תורת המועדים נר"ו (חנוכה עמ' יח) שהארץ בזה ליישב שיטת מור"ם. וע"ע בשו"ת מקדש ישראל הערפנס (חנוכה, סימן לה).

עושה נר לכל אחד אפילו יוסיף מכאן ואילך ליכא היכרא, שיסברו שכך יש בני אדם בבית".

ומדברי התוס' חשבתי לפשוט את הספק דידן, דאחר דנהגין כב"ה, איכא היכרא רק אם ידליק כשיטת ב"ה בלבד, משא"כ אם ידליק נר נוסף כשיטת ב"ש לא יכירו הרואים מה מהות הדלקה זו, האם היא של בני הבית או לצרכו וכיו"ב. וממילא לשיטת התוס' גם אי נימא דלא גרע במה שעשה כב"ש [וכדלהלן אי"ה], בכ"ז הפסיד שאינו נחשב מהדרין מן המהדרין.

ועוד זה עומד לנגדנו דבמסכת סופרים (פרק כ) איפסקא הלכה כב"ה לגמרי, בזה"ל: ומנין נרות כבית הלל, משום מעלין בקודש ולא מורידין, וכעין ימים היוצאים. וגם מוכח קצת דלא כהגר"א דלהלן, דהא מייתי גם לטעמא דכעין ימים היוצאים, וכן העיר בזה הערוה"ש (ועי' שפע חיים ח"ה עמ' עה מ"ש בביאור התוספתא).

אך שוב ראיתי להרמ"א בדרכי משה (סימן תרעא אות א) שכתב משם מהר"א מפראג דלדידן שמדליקים בפנים ויודעים בבית כמה בני אדם בבית וליכא למיחש שמא יאמרו כך בני אדם הם בבית, אף לדעת התוס' מנהגינו נכון, ועוד דמאחר שמדליקים בפנים כל אחד יכול להדליק במקום מיוחד ולא בעי להדליק כולן בטפח הסמוך לפתח, וניכר הנרות שמדליק כל אחד ואחד ואיכא היכרא כשמוסיף והולך בשאר הלילות, ולכן מנהגינו אתי שפיר לכולי עלמא. ע"כ. [ואגב, יעוי' בשפע חיים (ח"ד עמ' מט"ד) שנתן טעם ע"ד החסידות אמאי לא ניחא לתוס' לכתוב כדברי מור"ם]. ולפ"ז היכא דאיכא היכרא בין הנרות ליכא למיחש לטעות.

וכן ראיתי להגר"א מוילנא בהגהותיו על השו"ע (שם ס"ב) שכתב, דנראה שכן היא דעת הרי"ף כהרמב"ם, מדהביא מימרא דרבב"ח אר"י ב' זקנים כו' כנגד פרי החג כו' דמעלין בקדש ואין כו', דלהאי טעמא לא חיישינן להיכרא דימים הנכנסין או היוצאים שכתב התוס' שם. וכן משמע בגמ' שם חד אמר כו', וחד אמר טעמא כו' דנ"מ בכה"ג כנ"ל, ומסקנא דב' זקנים כמ"ד דמעלין בקודש כו'. עכ"ל. ולאחר מכן הביא את דברי הדרכי משה הנ"ל משם מהר"א מפראג. וכוונת דברי הגר"א מוילנא, דממה שהרי"ף הזכיר גם להך דב' זקנים הנ"ל משמע דס"ל כהרמב"ם דהמהדרין מן המהדרין מוסיפים לכל אחד והולכים בכל

יום אליבא דב"ה או פוחתים כב"ש, ולדידהו לא קשיא קו' התוס' דליכא היכרא, כיון דמהגמ' יוצא שא"צ לחוש להאי טעמא, דמה שמוסיף והולך או פוחת והולך זהו כנגד פרי החג או דמעלין בקודש בלבד ולא להיכרא כלל. והכריח כן הגר"א מוילנא מדאמר עולא דפליגי בה תרי אמוראי במערבא, רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא, חד אמר טעמא דבית שמאי כנגד ימים הנכנסין וטעמא דבית הלל כנגד ימים היוצאין, וחד אמר טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל דמעלין בקודש ואין מורידין. והנפק"מ בין ב' האמוראים הללו היא בנידון התוס' שכל בני הבית רוצים להוסיף או לפחות, דלמ"ד טעם המחלוקת כנגד ימים הנכנסים והיוצאים א"א שכולם יוסיפו או יפחתו ביחד, דעדיין לא ידעין כמה ימים נכנסים או יוצאים. אך לאמורא השני שפירש המחלוקת כנגד פרי החג ומעלין בקודש לא אכפת לן אם כל בני הבית יחדיו יוסיפו או יפחתו, והוכיח הגר"א שההלכה כאמורא זה מהא ששני הזקנים שבצידן נקטו דוקא את הטעמים של אמורא זה, וממילא לא אכפת לן כלל אם תהיה היכרא או לא. [וגם בה"ג בסימן ט לא הזכיר כלל הטעם דכנגד הנכנסים והיוצאים אלא רק פרי החג ומעלין בקודש, ומוכח כדברי הגר"א].

ובאמת שביסוד דברי הגר"א, קדמו הגאון מהראנ"ח בספר דרשותיו הנותן אמרי שפר (סו"פ וישב, דף כא ע"ג) דלמאן דתלי פלוגתייהו בפרי החג ומעלין בקודש לא בעינן היכרא, ומה"ט לא חשש הרמב"ם לסברת תוס'. והביאו ג"ע החיד"א בברכ"י (רס"י תרעא), ושכ"כ הפר"ח, וכתב עלה: "ומן הדין שמהדרין מהמהדרין יעשו נר לכל א' ויוסיפו כמ"ש הרמב"ם, וכזקני צידן, ואולם למה שאין יכולת לצבור לנהוג כן נהוג כאידך אמורא דסבר דמהדרין מן המהדרין היינו להוסיף לבד".

ועי' להרב גביע הכסף כא: שתלה את מח' ב"ש וב"ה בב' תירוצי הב"י אמאי עושים החג שמונה ימים [ויסוד הדבר מבואר במהרש"א בחי' אגדות. וע"ע להאדמו"ר מלובביץ' זצ"ל בספר שערי המועדים חנוכה סימן לו ואילך שהאריך בזה וביאר יסודי פלוגת ב"ש וב"ה בדברים נפלאים, ובאו בדבריו עוד נידונים רבים שכתבנו בהם].

והשתא לדברי הגר"א, אף בנ"ד לו יימצא מי שירצה לעשות גם כב"ש, ואפילו באופן שידליק את ב' החנוכיות צמודות זו לזו ללא ההיכרא שהצריך מור"ם, אין בכך שום חיסרון כיון דלשיטתיה נפסקה ההלכה דלא בעינן כלל

היכרא. וכעין זה כתב להדיא בהגהות וחי' רא"מ הורביץ (שבת כא:), דלמאן דאמר טעמא כנגד הנכנסים והיוצאים א"א ששני בני אדם ידליקו בסמיכות זה לזה האחד כב"ש והאחד כב"ה דהא ליכא היכרא, אך למאן דיהיב טעמא משום פרי החג ומעלין בקודש יכול כל אחד לנהוג כמנהגו גם בסמוך לחבירו, כיון שכל אחד עושה מטעמא דנפשיה.

ובשו"ת כנסת יחזקאל (סימן יז) נמי כתב כדברי הגר"א, אך הוסיף שבאמת גם התוס' כתבו את דבריהם רק למ"ד דטעמא משום הנכנסים והיוצאים, דלהאי טעמא בעינן היכרא וליכא, אך למ"ד טעמא משום פרי החג ומעלין בקודש אף הם יודו וישבחו את מנהג האשכנזים ויסברו שא"צ היכרא. וכתב לפשר בין הטעמים וליתן טעם למנהג הספרדים כהתוס' משום שידם היתה תקיפה על הגויים והדליקו ברה"ר, ואם היו כל בני הבית מדליקים לא היתה היכרא והוכרחו לצאת רק בהדלקת בעה"ב, והמשיכו במנהגם גם אחרי שגלו והורקו מכלי אל כלי, משא"כ האשכנזים שמתחילת בואם לארצותם במושבותיהם היו גולים ומטולטלים הדליקו בפנים דלא בעינן היכרא ושפיר מצו להדליק כולם בפנים^ל.

אך בערוך השלחן (סימן תרעא אות ו) כתב להעיר ע"ד הגר"א, דאיכא למימר דב' הטעמים לא פליגי אהדדי ואיתנהו לתרווייהו, והרחיב דבריו בביאור פלוגתת התוס' והרמב"ם. עי"ש. וע"ע בספר חידושי מהרצ"א על סוגיא דחנוכה (מאמר ב עמ' קלג בנד"מ) שביאר דברי התוס' גם אליבא דמ"ד כנגד פרי החג ומעלין בקודש.

ובקה"י עמ"ס שבת (נדפס בסוה"ס) הרבה לתמוה על מאי דסברי התוס' שבכל יום צריך שתהיה היכרא איזה יום הוא, ונפקא להו מדאמרי ב"ש וב"ה כנגד הנכנסים והיוצאים, ובעינן שיהיה ניכר בכל יום איזה יום הוא. ותמה דבדואי מאי דקאמר כנגד כו' אין הכונה שמשום כך צריך שיהיה ניכר איזה יום הוא אלא הוי נתינת טעם לתקנה זו להוסיף או לפחות דוקא. והוכיח כן מששה

לז. ובספרים רבים יצאו לדון היאך ינהגו כיום שאין חשש סכנה היכן ידליקו הנרות, הלא היא בספרת'ם לך נא ראה. ורק אציין מה שראיתי בשם הגאון דבר יהושע (ח"א סימן מ וח"ב סימן קא), שיצא חוצץ נגד המדליקים בחוץ, אף שבטלה הסכנה, וכתב שאינם יוצאים ידי חובתם. ולא עיינתי בדבריו. שו"ר בחזון עובדיה חנוכה (עמ' לז) שהעמיד עליו סוללה.

מקומות בש"ס דקאמר כנגד והוא רק נתינת טעם בלי שיהיה לזה היכר בגוף עשיית המצוה.

ותי' דהתוס' סברי שבכל יום צריך להיות היכר איזה יום הוא אינו נלמד מדקאמרי כנגד הנכנסים והיוצאים, אלא מהא דהמהדרין מהמ"ד מוסיפים בכל יום שזהו הידור מיוחד שכל יום מצויין בפני עצמו כדי להורות שבכל יום היה נס חדש שהשמן של הפך לא נפסק בו ולכן איכא הידור להבליט כל יום במיוחד בשביל הנס שהיה באותו לילה. אלא שסיים שמהגר"א הנ"ל לא נראה כן. (וע"ע בשפע חיים ח"ה עמ' עד שפי' דברי הגמ' באופן שיסכימו עם ד' התוס').

אם בדין זה אין הלכה כב"ש לגמרי?

איברא דיש מקום לטעון מהיכי תיתי לנהוג גם כב"ש אחר דנפסקה ההלכה לדורות כב"ה, וכדאיתא בגמ' עירובין יג: וכבר הזכיר כת"ר את דברי הריטב"א (שבת כא:) שכתב בזה"ל: ואפי' למ"ד שהעושה כדברי בית שמאי לא עשה כלום, או חייב מיתה כדאיתא בפ"ק דברכות (יא:), שאני הכא שאין מחלוקתם אלא להידור מצוה בעלמא. עכ"ל. וכן בבה"ל (סי' תרעא) כתב, דלהרי"ף אין זה בכלל מאי דאיפסקא הלכתא כב"ה, דנח' רק בהידור מצוה בעלמא, ומשמע ליה דאותו זקן שעשה כב"ש היה לאחר שנפסקה ההלכה כב"ה. אך היעב"ץ כתב בהגהותיו שזקנים אלו היו קודם שיצאה הבת קול הנ"ל בעירובין.

ועי' בקה"י הנ"ל (אות ב) שכתב לסייע סברת הבה"ל דליכא הכא איסורא לעשות כב"ש מהא דביומא נט. מצינו שכל אחד עשה אחרת ונתן טעם לדבריו וה"נ י"ל דב' הזקנים בצידן לא פליגי אהדדי רק שכל אחד אתי לאשמעינן שיש טעם הגון לעשות כמו שהוא עשה וממילא דעביד כמר עביד כהוגן ודעביד כמר נמי. ורבב"ח קמ"ל "שכן הלכה שאפשר לעשות כמר וכמר ואין בזה כלל דהלכה כב"ה כמו שצייד הבה"ל". וכן דעת הגרש"ז אורבך בשו"ת מנחת שלמה תניינא (סימן נח אות ב).

ועוד איכא דברים רבים שאינם בהלכה דנקטי' כבית שמאי, כמו שפסק רש"י (פר' יתרו) כשמאי שאם נזדמן לו חפץ יפה יזמינהו לשבת, והעיר הרמב"ן דהוא כב"ש ואנן נקטי' כב"ה, והובא במאור ישראל (שבת כא:). עי"ש. [ויסוד הדבר שכ' בשם הגרא"ח נאה, נתבאר באורך וברוחב בקונ' אילת השחר (דף י

(ואילך) מהדרשן המצוין ר' בנימין דוד רבינוביץ]. ועוד כהנה, וה"נ דלהאמור אינה מחלוקת בעיקר ההלכה.

גם בשו"ת כנסת יחזקאל הנ"ל כתב להדיא [אליבא מאן דאמר טעמא משום ימים הנכנסים והיוצאים] שגם בית הלל מודו שבמקום שא"א לעשות היכרא לימים היוצאים מחמת שכל בני הבית רוצים להדליק יחדיו, "הטוב שכל אחד ידליק ויפחת וילך כפרי החג, וס"ל דב"ה נמי מודו דיפחת כפרי החג מאחר שא"א לעשות היכר כנגד ימים היוצאים", והוסיף דאולי אותו זקן בצידן שעשה כב"ש לא רצו בני ביתו לצאת בנרות שלו ועל כן הוכרח לעשות כב"ש. [ואמנם לא זכיתי להבין מה יועיל שבכה"ג כל אחד יעשה כב"ש שעל ידי כן תהיה היכרא יותר מאילו יעשו כב"ה, דאכתי הרוואה כ"כ נרות אינו יודע כנגד מה הדליקום, עכ"פ חזינן שלא נפלאות ולא רחוקה היא לעשות כב"ש בלי פקפוק, ומה גם שכתב דבכה"ג גם ב"ה יודו].

וכ"כ בחי' מהרצ"א מדינוב (חנוכה עמ' קלד), דריו"ח אתא לאשמעינן דמאן דעביד כב"ש לא מיקרי עבריין, הגם שאמרו לר' טרפון כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה, דשאני הכא דהנך ב' זקנים פליגי בהא פלוגתא באנפי נפשייהו כו', ומשו"ה הביא הרי"ף הך מעשה בהלכותיו, להורות דמאן דעביד בהא כב"ש לא מיקרי עבריין, כל זה אני כותב בדרך אפשר, לא להלכה ולא למעשה.

ועיין להגאון בעל שו"ת בית היוצר מחוסט בספרו יוצר אור (דף קלט ע"א) דנמי כתב שבדין זה השאירו את הפתח לכל אחד לנהוג כרצונו ולא נפסקה ההלכה לגמרי כב"ה, דמה"ט לא שנאה רבי במשנה, וע"כ הנך ב' זקנים עשה כ"א כרצונו.

וכ"כ הגה"ק מצאנז קלויזנבורג בשפע חיים (ח"ד עמ' תה, ובח"ה עמ' רכה-ו), דבהך הלכתא נקבע לדינא נמי כב"ש להורות דמאן דעביד כב"ש עביד כי בחנוכה בטלה המחלוקת, ואם אחד עושה כדעת ב"ש גם ברוך יהיה. ומאידך בח"ה (עמ' קיד) כתב דהרי"ף הזכיר להך עובדא דב' הזקנים להורות שלא כל הרוצה ליטול את השם יטול, אלא רק ב' זקנים אלה שהיו מפורסמים בחסידות היו רשאים לעשות כן, אך אין כונתו על כך שהם עשו גם כב"ש, אלא על עצם

המציאות שהם עשו כמהדרין מן המהדרין, וכמו שסיים שאילו לא היתה ההלכה נפסקת כן בשו"ע לא היה שום אדם רשאי לנהוג כן, והיינו בין כב"ש ובין כב"ה.

מעלין בקודש ואין מורידין

ועדיין מקום יש לטעון דאחר דעבדינן כב"ה שמוסיף והולך משום דמעלין בקודש, היאך יכול לנהוג כב"ש ולפחות בקודש? ואפש"ל עפ"י מה שראיתי בס' נס לשושנים (דף ו ע"ב) שהביא משו"ת בנין שלמה למהר"ש הכהן מוילנא (בתיקונים והוספות בסוה"ס) דהאי מילתא אי אמרי' בנר חנוכה מעלין בקודש ואין מורידין, הוי מח' רב אסי ושמואל בהמשך הגמ' אי יש קדושה בנר ואסור להשתמש בה אף לדבר מצוה, דרב אסי סבר דאית ביה קדושה, ולשמואל דאמר וכי נר קדושה יש בה לא ס"ל כטעמא דמעלין בקודש אלא כטעמא דימים היוצאים. ולפ"ז לאו כו"ע מודו דשייך בנר חנוכה דינא דמעלין בקודש והוא שנוי במחלוקת אמוראים, והגם שמרן בשו"ע (רס"י תרעג) פסק בסתם כרב אסי [ועי' בחזו"ע עמ' ק], מ"מ נלע"ד להוכיח שאין זה ככל דין דמעלין בקודש ולא מורידין. דהנה בגמ' (שבת כג רע"א) פריך למ"ד הנחה עושה מצוה מבריייתא דעשית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו, למוצ"ש מכבה ומדליקה, אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה שפיר, אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה, האי מכבה ומדליקה?! מכבה ומגביהה ומניחה ומדליקה מיבעי ליה! והק' בתוס' דאי ההנחה עיקר למה יצטרך לכבותה, אטו גרע מהדליקה חש"ו דש"ד להאי מ"ד? ות' דהיתה דולקת לשם נר שבת וגרע מהדליקה חש"ו. אך רש"י פי' שהדליק עשית זו בע"ש לשם נר חנוכה, ומדויק מהמשך לשונו שצריך לחזור ולהדליקה למצות הלילה.

ולכא' אפש"ל דלרש"י כל לילה הוי מצוה להדליק בפ"ע, ונר שהודלק לשם אתמול הוי כנר שהודלק לשם מצוה אחרת כשבת, ועל כן לא יועיל להגביהו ולהניחו, אך לתוס' כל לילה קשור לקודמו, ונר שהודלק לשם מצות אתמול א"צ לכבותו אלא סגי ליה בהגבהה למ"ד הנחה עושה מצוה, ועל כן פירשו דאיירי שהודלק לשם שבת דשפיר צריך לכבותו. [אך לכא' בשפ"א וחת"ס כתבו איפכא, שאם היתה דולקת שלא לשם חנוכה א"צ לכבותה, ולפי מש"כ כ"ש שיצטרך לכבותה, אלא די"ל דדוקא בדלוקה לשם נ"ח יכבנה דעדיין שם הלילה הקודם עליו]. והריטב"א כתב כרש"י שהודלקה לשם מצוה מאתמול, ובכ"ז צריך לכבותה "דכל לילה ולילה בעיא הדלקה באנפי נפשה". ולפ"ז הא

דקאמרי הכא ב"ה דמעלין בקודש אליבא דרש"י אינו כדין מעלין בקודש לגמרי דהא כל לילה הוא מצוה בפ"ע ואינו קשור לקודם, וב"ה נקטי ליה כעין אסמכתא בעלמא (וע"ע בס' נר מצוה גינצבורג דף לג ע"א, שבאותה שנה של נס חנוכה ביטלו את שמונת ימי חג הסוכות מחמת שברחו מהאויב, ועל כן סמכו ב"ש ההדלקה דוקא לפרי החג, שיעלה זכרון הנס לכאן ולכאן, ולא חששו למעלין בקודש).

ושמא אפש"ל בדעת רש"י כן גם מהמשך הגמ' דפריך מאי ממעט? ממעט זמן. ונימעות נס? נס כל יומי איתיה, ופירש"י: מאי ממעט. המדליק בשאר ימים איזו מן השלש ממעט. כל יומי איתיה, שהרי כל שמנה הדליקו מן הפך, אבל זמן משהגיענו להתחלת זמן הגיענו. ע"כ. דלכא' חזינן שבכל יום נחשב שהתחדש הנס של פך השמן, וברכת הזמן נתקנה על עצם החג וכיון שברכנוה בתחילה די לה. וכ"כ הריטב"א שם (כג. ד"ה נס), שכל הלילות הוו מצוה אחת, וז"ל: אבל זמן כולהון כחד יומא נינהו, פי' שכולם כמו מצוה אחת.

הן אמת שהרב שפת אמת (שבת כא:) יצא לחלק בין הנידונים בהא דכתיבנן דלדעת רש"י כל לילה הוי מצוה בפ"ע, וכתב: אבל א"כ יש להקשות לב"ה דמוסיף והולך, אמאי ממעט זמן בכל הלילות, הא ניתוסף מצוה חדשה בכל לילה. והגם דברכת זמן אפשר היא על גוף החנוכה ולא על ההדלקה, מ"מ היא גופא קשיא דעל מצוה חדשה מברכין זמן בכל מקום? ותו יש לעיין דהמג"א (סי' תרע"א סק"א) כ' דמי שיש לו שמן על ב' נרות ולחבירו אין לו כלום מוטב שיתן לחבירו משיהי' לו הידור מצוה ע"ש. א"כ נראה ג"כ דההידור אינו חשוב מצוה גמורה, דפשיטא דאינו מחויב להיבטל מהמצוה בשביל לזכות חבירו, וא"כ למה מברכין המהדרין כ"א ברכה לעצמו, וגם אם שכח לברך ונזכר אחר שהדליק עיקר החיוב, דאי ההידור אינו מצוה גמורה אינו יכול עוד לברך. אכן נראה לומר בזה דודאי הוי מצוה גמורה ההידור, דכך הי' התקנה שהמהדרין יעשו המצוה באופן זה, אך מ"ש המג"א דיתן לחבירו, הטעם דאין ב' הנרות והג' חשובין ב' וג' מצות, וזה המהדר אינו עושה ג"כ אלא מצוה אחת כמו המדליק נר אחד, רק המצוה שלו הוא באופן זה, ונמצא דנחסר לו רק ההידור. וההידור צריך לבטל בשביל שיקיים חבירו עיקר המצוה. וא"ש ג"כ מה שאין מברכין זמן בכל ימי חנוכה, דלא ניתוסף מצוה חדשה דב' וג' נרות, דהיום הוי מצוה אחת כמו הנר א' דלילה ראשונה, אבל שפיר כל הב' וג' נרות מן המצוה הם. ולכן אם שכח לברך עדיין הברכה שייכא בי', דלמהדרין כל הנרות מעיקר המצוה הם

כנ"ל. ע"כ. ולדבריו יוצא דאף שיש בנר חנוכה בחינה של מצוה חדשה בכל לילה, אינו מצוה חדשה לגמרי, אלא תוספת על עיקר ההידור. ועכ"פ בנ"ד, לו יימצא מי שירצה לעשות כב"ש, אין לו לחוש למעלין בקודש, מצד שכך היא דעת ב"ש בנידון זה לא לחוש למעלין בקודש מחמת דאית להו ענין להדליק כפרי החג, ואחר שכבר ביררנו שדברי ב"ש לא נדחו לגמרי בהך דינא לא נוכל למנוע ממנו לנהוג כן.

[ועפ"י בירור זה דהשפ"א, איכא נפקותות רבות בכל היחס אל הנרות הנוספים הנקראים "נרות ההידור", אי הם חלק מהמצוה ממש או תוספת עליה, ונתבאר ד"ז כמעט בכל הספרים ע"ע חנוכה שהבאתי בכל דברי, וראה בס' המועדים בהלכה (עמ' קנח), ועי' להגאון ר' בצלאל ז'ולטי זצ"ל במשנת יעבץ (חנוכה סימן עד) שהאריך לברר גדר ההידור בנ"ח, ובמאי נח' בזה הרמב"ם והתוס' במהות ההידור, ובבירור שיטת מרן השו"ע והרמ"א והגר"א בזה. וע"ע להרב בנין אב שליט"א (ח"א סימן כו) שהאריך בזה לענין הדלקתם על ידי קטנים ועוד. ובחזו"ע חנוכה דן בנפקותות היוצאות מחקירה זו במקומות רבים, ומהם בעמ' כא, כג, לא, קלד, ועוד].

עוד רגע אדבר בבירור שיטת רש"י בדינא דהמהדרין. בגמ' (שבת כא:) מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ, וכתבו התוס' דמירי דליכא חצר אלא הבית פתוח לרה"ר, שאם יש חצר מצוה להניחו על פתח החצר, כדאמר לקמן חצר שיש לה ב' פתחים צריכה ב' נרות, וכן אמרי' נמי נר שיש לה ב' פיות עולה לב' בני אדם, משמע דהיינו ב' בתים [שחצרו משותפת ומניחים הנר בשמאל פתח החצר לרה"ר], ואם היו מניחים על פתח בתיהם [שסמוכים זל"ז] היה לזה מימין ולזה משמאל [כשיניחו הנר באמצע בין ב' הפתחים, וכ"ש דלא מסתברא שיניחו משמאל הפתח השמאלי ביותר, דהפתח הימיני יראה כמי שאינו מדליק כלל], אבל אי מניחין על פתח החצר אתי שפיר [כנ"ל]. ולרש"י מדליק בתוך החצר בפתח ביתו [ורש"י דייק בלשונו כן עוד בהמשך ד"ה הרואה, שכתב: העובר בשוק ורואה "באחת החצרות" כו'. איברא שהריטב"א בדף כא: כתב בדעת רש"י דלא אתא למיסר בחוץ ממש והוכיח כן, וכ"כ רבינו ירוחם (נ"ט ח"א) בדעת רש"י וכ"ה להדיא ברש"י ב"ק כב. שמדליק ברה"ר. וכע"ז כתב בחכמת מנוח, אלא שכתב שכ"ז רק היכא שדיורי החצר מרובין דאיכא פרסומי ניסא לדידהו, והיכא שהם מועטים צריך להדליק ברה"ר לרש"י, ואם הדליק

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קנא

בחצרו לא יצא (ולכאו' אם באנו לחלק בין מועטים למרובים אין לדבר סוף, ונחלק כן גם ברה"ר גופה, ואם היא עיר קטנה ואנשים בה מעט). אך הרשב"א הבין בדעת רש"י שצריך להדליקה בחצר בדוקא ולא בחוץ, ועל כן תמה עליו מאותם מקומות שמהם הכריח הריטב"א בדעת רש"י כדבריו], ומהמהרש"א דלהלן יוצא דלרש"י דוקא יניח בפתח הבית.

וכתב מהרש"א להעיר, דרש"י פי' לקמן [כצ"ל. והיינו בדף כג: בהא דנר שיש לו ב' פיות] לב' בני אדם, למהדרין העושים נר לכל אחד ואחד. עכ"ל רש"י. והוא לשיטתו, דפי' נמי בשמעתין דאין מניחין על פתח החצר, אלא על פתח בתיהם בחצר [דכיון ששניהם באותו בית שפיר מדלקי בפתח אחד]. והתוספות לא משמע להו לפרש לקמן [בנר דב' פיות] כפירוש רש"י, דהוה ליה למימר עולה לאיש וביתו כלישנא דקאמר הכא (כא:), אלא לב' בני אדם היינו לב' בתים. ועוד, לפי שיטת התוס' לעיל מהדרין מן המהדרין אין עושין נר לכל אחד ואחד. ודו"ק. עכ"ד.

והנה במאי דסיים דהא לשיטת התוס' המהדרין מהמ"ד אין עושין נר לכ"א, אינו מובן דהא רש"י כתב דאיירי הכא במהדרין בלבד, דבהו גם התוס' יודו כפשט הגמ' שכל אחד מדליק. וראיתי להרב גביע הכסף הכא מ"ש ליישב, ולא נתיישבו דבריו על לבי.

ושמא אפשר לבאר דבריו על פי מ"ש בחמד משה (סימן תרעא אות ב) דמחלוקת ב"ש וב"ה היתה על עיקר מצות נר חנוכה שהוא נר איש וביתו לב"ש פוחת והולך ולב"ה מוסיף והולך, אלא שהמהדרין הוסיפו שלא רק בעה"ב מדליק אלא כל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין העדיפו לעשות כעיקר המצוה שהוא נר איש וביתו דזה עדיף טפי, מטעמייהו דהתוס'. ומשו"ה השמיטו הטור ומרן בשו"ע את הדין של המהדרין. וכעין זה כתב בברכ"י (סי' תרעא סוף אות א), ובספר י"ב דרשות לריב"א (חנוכת יוסף דף מא ע"ב). ועי' בשפע חיים ח"ה (עמ' עג) מ"ש ע"ד. ובחי' מהרצ"א (אות ב) כתב דגם דעת רש"י כתוס' ש"המהדרין" מדליקים לכל אחד רק נר אחד בכל לילה, דאל"כ ליכא היכירא [ויוצא מדבריו חידוש דלולי דברי התוס' הוה מפרשין דהמהדרין עבדי כמנהג האשכנזים היום וכשיטת הרמב"ם], וע"ז שפיר כתב המהרש"א להוסיף ולבאר את התוס' דכשם שבמהדרין מהמ"ד אינם מדליקים כולם ביחד, כך גם במהדרין

לבד כל אחד צריך להדליק רק נר אחד, וכששניים ידליקו בנר אחד עם ב' פיות אכתי ליכא היכרא. ודוחק.

ואפש"ל בכונת מהרש"א באופן אחר, דהנה בבית הלוי עה"ת (דף ל ע"ד) כתב דלתוס' במהדרין ולרמב"ם במהדרין מה"מ אין כל אחד מדליק לעצמו נר, אלא בעה"ב מדליק עבור כולם [וראה לעיל בהערה מהרב גליא מסכת], ולזה כתב מהרש"א להכריח אמאי לתוס' א"א להעמיד בנר איש וביתו, דגם אם הם רק מהמהדרין אינם יכולים להדליק כל אחד בפני עצמו, כסברת התוס' במהדרין מהמ"ד [וכמובן א"א גם להעמיד בנר עם ב' פיפות שבעה"ב אחד מדליק עבור אדם נוסף, דהלשון עולה לב' בנ"א משמע שהם בנפרד]. ושור"ר לג"ע החיד"א בברכ"י (סי' תרעא אות ה) שעמד על דברי מהרש"א וביאר באופן קצת שונה ממה שכתבתי. עי"ש.

ובעיקר מח' רש"י ותוס' חשבתי לבאר עפ"י מאי דנחלקו התוס' רי"ד והריטב"א האם הפרסומי הוא לבני הבית או לאנשי הרחוב, ומהרמב"ם נראה דס"ל שהוא לבני רה"ר, שפסק כתי' הגמ' דאי לא אדליק בחצי שעה לא ידליק יותר [ובשעת הסכנה שמניחה של שלחנו מפסיד את מעלת הפרסומי], אך לריטב"א איכא פרסומי ניסא גם לבני ביתו. ועיין בכל זה בקונ' "ודרשת בחגך" חנוכה, להרב אבישי נתן מייטליס שהרחיב בזה את הדיבור. ושמא לתוס' המצוה היא לפרסם הנס לאנשי הרחוב וע"כ סברי שידליק בפתח החצר, ולרש"י הפרסומא לאנשי ביתו ועל כן לא בעי' להדליקו מחוץ לחצר (וכע"ז כתב בדעת רש"י בקצרה הרב ראש יוסף אישקאפה רס"י תרעא). הן אמת דלפימ"ש הריטב"א הנ"ל ודעימיה בדעת רש"י דנמי ס"ל שצריך להדליק ברה"ר, א"א לומר כן. [ועי' בקונ' הנ"ל שהביא מח' נוספת, דלשיטת הרמב"ם חיוב ההדלקה הוא מדין הודאה, וי"א שהוא מדין פרסומי ניסא. וגם לפ"ז היה אפש"ל דרש"י סבר כהרמב"ם והתוס' כמ"ד השני. והדברים ארוכים לא עת האסף. וראה להגאון ר' זאב גינצבורג בספרו נר תמיד (מגילת חנוכה סימן ו) שהאריך והרחיב מאוד לברר יסודי כל המחלוקות שבדין זה, ובבירור גדרי ההידור לפרטיהן].

העולה מן האמור, דברי בית שמאי לא נדחו לגמרי מההלכה, ואין דין זה ככל הדינים שנפסקה ההלכה כב"ה לחלוטין, ורבים וגדולים הראו פנים לדינא לדברי בית שמאי, וכמו שכתב הריטב"א, שו"ת כנסת יחזקאל, מהרצ"א מדינוב, הגאון מחוסט בספר יוצר אור, הגאון קהלות יעקב, הגה"ק מצאנז

קלויזנבורג בשפע חיים, הגרש"ז אורבך, וכן צידד בביאור הלכה. ומ"מ לדינא הרוצה להחמיר צריך לשקול בפלס מעשיו שלא תצא קולא וחורבא מחומרתו ויצא שכרו בהפסדו, ואם באנו להחמיר אין לדבר סוף, ולפני חומרא זו כתבו הפוסקים עוד חומרות רבות ושונות בהלכות ההדלקה, במה מדליקין והיכן ידליקו ומי ידליק ומתי ידליקו [וכמדומה שרובן נתקבצו בספר מועדים וזמנים], ואם יעשה כן בפני אחרים איכא למיחש ליוהרא [אך מצד תרתי דסתרי לכאור' אין לחוש, דכל אחד הוא נר נפרד מטעם שונה, ואינו כמו המתפלל מנחה וערבית יחדיו לפני השקיעה שי"א דהוי תרתי דסתרי, דהוא ממש באותה פעולה, וגם בזה המנהג לא לחוש להכי. ובפרט שהבאתי לעיל מי שכתב דיתכן דב"ה מודו לב"ש וכן איפכא], ומה גם לדידן הספרדים שקבלנו הוראות מרן השו"ע (אם כי הכא ביאר מרן בב"י דעבדינן כשיטת תוס' מכח המנהג ולא שכן נקבעה ההלכה עפ"י כללי ההוראה, ובפרט ששני עמודי ההוראה הרי"ף והרמב"ם סברי דלא כתוס', ויש בזה אריכות דברים אם קבלנו הוראות מרן בכה"ג, ואפס קצהו כתבתי בקונטרסי הקטן "אדני המלך" (סימן א), העומד לעלות על מכבש הדפוס אי"ה). והנלע"ד כתבתי. והיעב"א. ע"כ מכתוב של הרה"ג אליהו כהן נר"ו.

ח. והרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א ממבשרת ציון כתב לי על ענין זה, וז"ל: בעלון מרי"ח ניחוח (מקץ התשע"ג), ראה ראיתי באחד ממכתבי התשובות, הובאה עדות על אחד מגדולי ישראל, הנוהג להדליק כמה חנוכיות כדי לצאת ידי חובת כל השיטות.

ואבוא היום העיר'ה על נוהג זה, דהן אמת מצאנו לכמה מגדולי ישראל הנוהגים לצאת ידי חובת כל השיטות בכמה מצוות, אך דע ידידי דזו הנהגת יחידי סגולה, ואין להנהיג כן לכלל הציבור.

ואזכיר מעט מזער מן החכמים הנזכרים אשר כך נהגו בנוהג זה, הכל ידעו והכירו את הגאון המפורסם רבי פנחס שיינברג זצ"ל, ראש ישיבת תורה אור, אשר נהג ללבוש כמאה סוגי ציצית כדי לצאת ידי חובת כל השיטות, וספרו בני משפחתו, שקיבל על עצמו קבלה זו, אחר שבת משפחתו נפלה לבור והיתה בסכנה, וקיבל על עצמו שאם תנצל, ילבש כל סוגי הציציות כדי לצאת ידי חובת כל השיטות.

גם הרבי מיליובאוויטש זצוק"ל סיפר על רבי הלל מפאריטש זצ"ל שהניח ארבע זוגות תפילין, רש"י, ר"ת, שימושא רבה והראב"ד (תורת מנחם התוועדויות עמ' 7). ואף הרבי זצ"ל עצמו כך נהג.

וכן נוהגים רבים לשמוע אחר מוסף בראש השנה כל סוגי תקיעות שופר, כדי לצאת ידי חובת כל השיטות, ובספר מועדים וזמנים ח"ו (סימן ד') האריך בענין זה ע"פ ספר פאר עץ חיים, שלמעשה צריך לצאת ידי חובת כל השיטות וכל החששות, ורק בזה השטן מתבלבל, ולכן מועיל לזה רק אם יוצאים לכל הדעות. ע"ש.

אך בהא סליקנא ובהא נחיתנא, דכל זה הוא מנהג יחידים, ויש להבדיל בין חומרא לחסידות ועיקר הדין, וכפי שמובא בספר מעשה רב (סימן ז') שהגר"א נשאל ע"י תלמידו, רבי חיים מוולאז'ין, אם יש להניח תפילין של ר"ת, והגר"א השיבו שאם נרצה לצאת ידי חובת כל השיטות משום הספק, נצטרך להניח כ"ד או ס"ד זוגות תפילין, שכן יש עוד שיטות נוספות. ע"כ.

וכן מרן החזו"א זצוק"ל נהג ללבוש טלית קטן מכותנה מפני שכך נהג הגר"א (ראה מעשה רבה אות י"ז בטעמיו של הגר"א), אמנם החזו"א נימק שהגר"א נהג כן כדי לפרסם שההלכה כהרמ"א שפסק (או"ח סימן ט' סעיף א') כהראשונים הסוברים שכל המינים חייבים בציצית מדאורייתא. ושאלו רבי חיים קניבסקי שליט"א, ניחא שהגר"א נהג כן, אך למה לא נחמיר אנו לצאת ידי חובת כל השיטות, ענה לו החזו"א, אם הגר"א לבש טלית קטן מכותנה, מותר גם לנו לעשות... (ניצוצי אש עמ' תתנ"ד). ומכאן נמצאת למד שאין חובה לצאת ידי חובת כל השיטות.

ועוד יש לאל מילין, גם בענין המחמירים להניח כל שיטות התפילין, שכבר כתב בזה הרמ"ע מפאנו (סימן ק"ז) מנהג משובח הוא למי שמניחו בצנעה דווקא, דלמא ח"ו לשווי מילי דרבנן גבי אינשי כחוכא ואיטלולא, והוא עצמו מעיד שהקפיד על מקצת החברים שהנהיגו עצמן בפרהסיא בלבישת זוג זוג וחילופיהן. יעו"ש.

גם בענין המחמירים לשמוע כל שיטות התקיעות שופר בראש השנה, הנה הגאון הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל מספר וז"ל: היו חסידים בירושלים שהיו מסתובבים ביום ר"ה בבתי כנסיות לשמוע כל מיני תקיעות, אמנם זוהי

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קנה

חסידות, ואין עיקר להלכה. עכ"ל. (הובא בספר הליכות עולם משיעורי הגרב"צ אבא שאול זצ"ל עמ' י"א).

ובספר קול תורה (עמ' ע"ד) מסופר כי בראש השנה אחד אחר תפילת מוסף ראה הרב דוד פוברסקי זצ"ל התאספות של בחורים ואברכים, ושאל מהי ההתאספות, וענו לו שרוצים לשמוע תקיעת שופר, ושוב שאל, האם לא שמעו, וענו לו שרוצים לצאת ידי חובת כל השיטות, ולכן שומעים פעם שניה, ענה להם הרב, שבישיבת מיר לא ראה כזה דבר, שוב שאלו, האם לא החמירו בישיבת מיר, והשיב, שנה אחת הגיע לשם אדם גדול זצ"ל, ואחרי התפילה הלך לתקוע עוד פעם באכסניה שלו, אבל המשגיח, רבי ירוחם זצ"ל לא הלך לשמוע עוד פעם. עכ"ד. הא ראית שאין זו אלא הנהגת יחידים בלבד.

ובדידי הוא עובדא, בראש השנה התשס"ז, זכיתי להתפלל עם הראש"ל רבי שלמה משה עמאר שליט"א, בבית המדרש יחזקאל דעת, בשכונת הר נוף שבירושלים, והרב שליט"א עבר לפני התיבה, ואחר תפילת מוסף, פנה אחד המתפללים אל הרב ואמר לו: "כבוד הרב אנחנו עושים עוד סדר תקיעות שופר, לצאת ידי חובת כל השיטות", והרב השיבם שאין צורך בכל זה, כי כבר נפסקה הלכה, ואין לנו אלא דברי מרן הש"ע. ופנה והלך לדרכו.

וכך מצאנו גם במחלוקת הפוסקים בפתח שמסופקים בו באיזה צד צריך לקבוע בו את המזוזה, שדעת רבים מהפוסקים שאסור לקבוע שתי מזוזות באותו פתח, ואפילו כשיש ספק, משום איסור בל תוסיף, כן דעת החזו"א, והובאו דבריו בספר מזוזות ביתך (סימן רפ"ט ס"ק ט"ז), ובשו"ת מנחת יצחק ח"א (סימן ט'), ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סימן קע"ו). ומדוע לא נאמר לו לצאת ידי חובת כל השיטות, אלא הדבר פשוט, שאין להחמיר לצאת ידי חובת כל השיטות.

ועל כן ראוי להבהיר, שההנהגות הנזכרות לעיל, אינן אלא ליחיד סגולה, ואינן ראויות להיעשות אלא בצנעה, "ואת צנועים חכמה". וברכתי לכת"ר שימשיך בכוחו זה כפליים לתושיה, לכתוב ולחדש בידו הנטויה, ויחזו עיניו בירושלים הבנויה, עבד לאל אדון, כפיר ברוך מבורך דדון ס"ט.

ט. והרה"ג אברהם דבדה שליט"א מח"ס 'ביכורי אביב' (בני ברק), כתב לי וז"ל: בחידושי מהרצ"א לבעל הבני יששכר (דף מ') על מימרא דשני זקנים היו בצידון (אחד עשה כב"ש ונתן טעם לדבריו ואחד עשה כב"ה ונתן טעם לדבריו) הקשה איך

עשה זה כב"ש הרי הלכה כב"ה וחידש דהיות וכל מחלוקתם בהידור מצוה דווקא ולא בעצם המצוה לכן דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, וכתב דלכן הביא הרי"ף בהלכותיו מעשה זה של שני זקנים היו בצידון לומר דשפיר אפשר לעשות כב"ש גם לאחר שיצתה בת קול ואמרה דהלכה כב"ה, כיון דפליגי רק בהידור.

וכתב שם נפק"מ לפי"ז במי שיש לו ביום חמישי רק ד' נרות שידליק ד' נרות ולא נר אחד אע"פ שנמצא שעושה היום הזה כב"ש (דלחשבו ב"ש ביום ה' מדליק ד') שהרי הרי"ף פסק גם כב"ש ולכן לא מיקרי עבריינ וכתב דכ"ז אני אומר בדרך אפשר. ע"כ.

ואני הקטן אומר דהגאון בני יששכר פירש בדברי הרי"ף כמו שכתב הביאור הלכה מדנפשיה ועוד מבואר מדבריו כמו שכתב הגאון אבי עזרי מסברא דנפשיה דאם ביום ג' יש לו רק ב' נרות ידליק ב' נרות ולא אחד וחלק בזה על הבית הלוי וכתב עליו ואנכי לא ידעתי מה ראה על ככה לחדש בזה.

ומד' הבני יששכר הנ"ל מבואר כאבי עזרי דה"ה דביום ג' אם יש לו ב' מדליק ב' ולא אחד הרי כסברת האבי עזרי ולא כהבית הלוי כיון דהידור במקצת חשיב הידור.

ואולי אפ"ל דאין דעת הבני יששכר כאבי עזרי הנ"ל די"ל דכ"ז ביום ה' דאז סו"ס הוי הידור מושלם לב"ש משא"כ בשאר ימים אם אין הידור מושלם לב"ה או לב"ש ידליק רק נר א'.

בכל אופן נראה מדברי הבני יששכר הנ"ל דשפיר למעשה אפשר לעשות כבית שמאי, אלא שלא דן בזה למעשה אם יש הידור לעשות שתי חנוכיות אחד כב"ש אחד כב"ה, דאולי מסקנתו כהמשנ"ב דכיון דלא ראינו למי מהפוסקים שיעשה כן אין לעשות כן (ואף שהריטב"א הביא הך דב"ש להלכה כוונת המשנ"ב הפוסקים האחרונים ואין לתמוה עליו דנעלם ממנו הריטב"א) וגם הרי בחנוכיה ראשונה שידליק יצא בה יד"ח ומה יועיל בחנוכיה השנית, ואף אם ימנה שליח סו"ס באחד מנייהו נפיק ובודאי כ"א יבחר לצאת לשיטת ב"ה דהוא טוב לכו"ע.

י. ומערכת לדופקי בתשובה השיבו לי בענין זה, וז"ל: בענין לעשות כדברי ב"ש ודאי אין לעשות אף דנמצא שיטה אחת כזו בראשונים כיון שלא התקבל

הדבר להלכה ולא נהגו כן כלל בכלל ישראל ולא שמענו מי החמיר כן ודאי אין לחדש ד"ז, והלואי שנזכה לקיים בשלמות מה שבאמת חייבים אנו בו ומוטל עלינו לקיימו לעשות רצון אבינו שבשמים, עכ"ל.

יא. והרה"ג יוסף חי סימן טוב שליט"א (מח"ס כרם יוסף ועושא"ס) ירושלים, השיב לי שוב, וז"ל: הנה אודות שאלת כת"ר לפי מה שכתבו הריטב"א והביאור הלכה שאפשר לנהוג בנר חנוכה כב"ש, אם ראוי להדליק חנוכה אחת בברכה כב"ה, ועוד חנוכה כב"ש, והשבתי לכת"ר שאין לעשות כן משום שנראה כתרתי דסתר, אך סיימתי שאם בכל זאת חשקה נפשו לעשות גם כדברי בית שמאי, אם גם בני ביתו מדליקים יכול לצוות להם שינהגו כבית שמאי. וכת"ר בשפלנו זכר לנו בגליונו המפואר ועל כך תשואות חן חן לו.

והנה אכן כך סברתי מתחילה אך שוב מצאתי הלום בשיבולי הלקט (עניני חנוכה סימן קפ"ו) שדן גבי מי ששכח ולא הדליק נר חנוכה באחת מלילות חנוכה שכתב שאין לו תשלומים בלילה אחר, והוסיף: וכן מצאתי שנשאל בזה רבינו יצחק זצ"ל והשיב שכיון שלא הדליקה בלילה שוב אינה מדליקה דעבר יומו ודחוי הוא, ועוד דהלכה כבית הלל ואם ידליק בשאר לילות יותר נרות, יאמרו הרואים שעובר הוא על דברי חכמים. ע"כ. כלומר שיאמרו העוברים ושבים שהמדליק עובר על דברי חכמים שהלכה כבית הלל והוא נוהג כבית שמאי, ושמטעם זה לחוד ראוי שלא להשלים מה ששכח.

ומבואר מזה שהשבולי הלקט ורבינו יצחק סוברים שאסור לעשות כדברי בית שמאי גם לעניין הידור של נרות חנוכה, ואשר על כן נראה שגם לא יצווה לבני ביתו שידליקו כבית שמאי, אלא ידליקו כולם כבית הלל, ולא יכנסו לאיזה חשש של עובר על דברי חכמים.

והנה ראיתי שהגאון בעל מציון אורה שליט"א השיב לכת"ר שליט"א שאין להדליק שני חנוכיות אחת כדברי ב"ה ואחת כב"ש מפני שכתב השו"ע (סי' תרע"א ס"ב): "ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר". וכתב משנה ברורה שבין בלילה ראשונה ובין בשארי לילות דהכל נגררים אצל בעה"ב אפילו בניו הגדולים ומשרתיו כיון שהם סמוכים על שולחנו בקביעות הם בכלל בני ביתו.

אך יש להעיר שמה שכתב השו"ע שלא ידליקו בני ביתו, היינו בברכה, אבל אין בזה שום איסור, ואדרבה אם רוצים להדליק ולנהוג כדברי הפוסקים

שמחייבים אדרבה ואדרבה, וגם כל השאלה להדליק חנוכיה שניה כדברי בית שמאי היינו בלא ברכה.

וגם לפי הטעם שכתבו התוספות (ד"ה והמהדרין) והביאם הט"ז שאם יעשה נר לכל אחד ואחד אפילו יוסיף מכאן ואילך אין היכר, שיסברו שיש כמה אנשים בבית, וכל אחד הדליק נר אחד, ונמצא שאין היכר לתוספת הידור. נראה דאינו עניין לנידון דידן, דכל זה דוקא אם מדליקים כולם במקום אחד, באופן שאין היכר, שכמה אנשים הדליקו.

וכן כתב להדיא הביאור הלכה, דהנה הרמ"א כתב שיש אומרים שכל אחד מבני הבית ידליק כדברי הרמב"ם, ושכן המנהג פשוט. והוסיף הרמ"א: ויזהרו ליתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד, כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין (מהר"א מפראג). וכתב הביאור הלכה שבזה גם התוספות מודים שכל אחד מבני הבית יכול להדליק.

וממילא אין מכח הלכה זו לאסור עניין הדלקת ב' חנוכיות אחת כב"ה ואחת כב"ש, ובפרט בזמן הזה שמדליקים בחנוכיות או בבית חנוכיה וניכר טפי כמה אנשים הדליקו, גם השו"ע יודה שיכולים כל בני הבית להדליק. מיהו כבר נתבאר שמטעמים אחרים אין ראוי להדליק עוד חנוכיה כדברי בית שמאי.

סימן יז

האם יש ענין לשמור את השמן הנשאר בכוסיות של נרות שבת ולהשתמש בו לנרות חנוכה

במשנ"ב סימן תרע"ג ס"ק כ"ז כתב, וז"ל: ומצוה מן המובחר לקנות שעוה לנר חנוכה מן מה שנוסף מן הנרות בביהכנ"ס מאחר דאיתעביד בהו חדא מצוה ליתעביד בהו מצוה אחרינא, עכ"ל. ובמשנ"ב מהדורת איש מצליח כתב בהערה 1 וז"ל: זהו לפי מה שנהגו באשכנז להדליק בנרות שעוה כמ"ש הרמ"א בסעיף א', עכ"ל.

והנה עפ"י זה עלה בדעתי לשאול מה הדין באדם שמדליק נרות שבת בשמן זית והנה הפתילות לאחר מכן כבות ונשאר בכוסיות שמן האם יש ענין לשמור זה השמן שנשאר מנרות שבת במשך השנה ולהשתמש בו בחנוכה לנרות חנוכה מטעם כיון דאיתעביד בהו חדא מצוה ליתעביד בהו מצוה אחרינא.

ומערכת לדופקי בתשובה השיבו לי על זאת, וז"ל: יש אולי ענין אך כל זה היה בזמנם שהיה מחסור בשמן ושעוה מרוב עוניים ויש טוענים דשמן ישן וביחוד שהדליקו בו אינו בוער יפה ועוד דהוא בד"כ כבר שחור ומלוכלך וא"כ ודאי כה"ג אינו מהודר.

סימן יח

הכהנים החשמונאים מאת הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א

חשבת דיוק והארה נפלאה בדברי הרמב"ם בתחילת הלכות חנוכה. וכך כותב הרמב"ם: "בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול, עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם מידם והצילם, וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום, והושיעו ישראל מידם".

מדוע הרמב"ם מדגיש לנו שהנצחון נעשה על ידי הכהנים החשמונאים?

הרמב"ם מונה כאן את הצרות והצער שציערו אותנו היוונים, יחד עם ניסי הקב"ה בנצחון החשמונאים. והנה הרמב"ם כותב כאן דבר נפלא, שאחד הניסים שעשה לנו הית"ש הוא שדוקא "גברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום, והושיעו ישראל מידם". מלבד עצם נס ההצלה, זכו ישראל בנס נוסף, והוא שההצלה לא הגיעה על ידי אנשים פשוטים, חיילים מן השורה. אלא דוקא על ידי גדולי עולם, "בני חשמונאי הכהנים הגדולים". וכשניסי המלחמה הגיעו על ידי כהנים גדולים ומרוממים ברוחניות, הרי שאין מקום להרהורי "כוחי ועוצם ידי", לחשבונות של פילי מלחמה ופאלגנות מול 'צבא קטן וחכם', לחישובים של כח וחרב, אסטרטגיה מלחמתית או גבורת הזרוע. כאשר היוונים נמסרו דוקא בידי הכהנים הגדולים, וזדים ניתנו למשיסה "ביד עוסקי תורתך", אזי פשוט היה, ברור ונהיר, שהנצחון היה נס להתנוסס. נצחון רוחני-שמימי.

א"ה ריחמ"א: עוד ניתן להוסיף כאן במה שמדגיש הרמב"ם שהכהנים היו מבני חשמונאי, את הנקודה והענין של רבים ביד מעטים, והיינו שהיה כאן נס במה שנפלו הרבים ביד מעטים וכן ההדגש כאן הוא בחשמונאים שרק בידם היו יכולים ליפול מלכות יון כי היו צדיקים ויתכן שביד כהנים אחרים לא היו נופלים משום שאולי באותו הדור לא היו כל הכהנים ליבם שלם עם ה' יתברך שמו. כנלענ"ד.

סימן יט

**בענין בל תוסיף בנרות חנוכה והמסתעף לענין בל תוסיף בדרבנן מאת
הרה"ג בנימין חותה שליט"א מחה"ס הנפלאים "כי בא מועד"**

לכבוד הרה"ג ר' רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א
לאחר דרישת שלום כת"ר

בדבר השאלה שהגיע מקהילתכם הקדושה בעפולה שהעיריה רוצה לקיים
מסיבת חנוכה יום לאחר חנוכה ולהדליק חנוכיה שם אי איכא בזה
איסורא דבל תוסיף.

והנה יש לדון בענין זה בכמה דברים, א'- אם יש איסור בל תוסיף במצוה דרבנן.
ב'- באיזה אופן יש דין של בל תוסיף. ג'- אם מכוין בפירוש שאינו עושה
כן לשם מצוה אם יש איסור.

והנה הפמ"ג בפתיחה הכוללת ח"א אות מ' הוכיח שבדרבנן כחנוכה אין איסור
בל תוסיף כלל דאי לאו הכי איך המהדרין מוסיפים בהדלקה והרי איכא
איסורא דבל תוסיף, אלא מוכח דליכא איסורא דבל תוסיף בדבר דרבנן.

אמנם דעת המרדכי מגילה ס"י תשע"ה נקט שבדרבנן איכא איסורא דבל תוסיף
שנקט כן לגבי קריאת המגילה.

ועיין במאירי בגמ' ראש השנה דף כח ע"ב כתב וז"ל: "כשם שצריך להזהר שלא
לגרוע מן המצוה כך צריך להזהר שלא להוסיף על המצוה שנאמר לא
תוסיפו על הדבר, ואם הוסיף עליה עובר בבל תוסיף. וכן כשם שהמקיים את
המצוה בלא כונה נקרא מקיים מצוה כך המוסיף בלא כונה עובר בבל תוסיף,
ומ"מ דוקא בזמנו אבל שלא בזמנו אינו עובר בבל תוסיף אלא בכונה וכיצד
הוא דבר זה, הרי ששבת שמונת ימי החג כדינו והוסיף ושבת יום תשיעי שהוא
ודאי חול אין זה נקרא מוסיף שהרי דרכו של אדם לשבות אף בחול, וכן אם
אכל מצה שבעת ימי הפסח כדינו והוסיף ואכל מצה ביום תשיעי אין זה מוסיף
במצוה שהרי דרכו של אדם לאכול מצה אף בשאר ימות השנה, וכן בכל המצות
אם קיימן אחר זמנן כגון ישיבת סוכה בשביעי וכל הדומים לאלו אין זה נקרא

מוסיף, שכל שהוא בזמנו אם הוסיף להמשיך זמן המצוה דרך מקרה הוא ואין זה נקרא מוסיף ומ"מ אם נתכוין לעשות דבר זה דרך קיום מצוה עובר בבל תוסיף, וזהו שאמרו לעבור שלא בזמנו בעי כונה. ואם הוסיף בזמן המצוה במצוה כגון שהוסיף בית אחד בתפילין ועשה תפילתו בחמש בתים, או שהוסיף מין חמישי באגדו של לולב בחג הסוכות וכל הדומה לזה עובר בבל תוסיף אף בלא כונת מצוה. כללו של דבר בלעבור על בל תוסיף בזמנו אין צריך כונה, שלא בזמנו צריך כונה עכ"ל.

וב' דברים מבואר בדברי המאירי, א' - שמשמע מדבריו שבדין דרבנן אין איסור בל תוסיף שהרי כל הדוגמאות שהביא רק במצוות דאורייתא שבת, מצה, תפילין וכו'. ב' - מבואר בדבריו שאם עושה מעשה שאין רגילות לעשותו בשאר ימות השנה דלא כאכילת מצה ומנוחה ביום חול, דאיכא איסורא דבל תוסיף, ואם כן לדיעות שבדין דרבנן יש איסור בל תוסיף אם כן לכאורה הדלקת חנוכיה ודאי אינו מעשה שרגילים לעשותו בשאר ימות השנה ואף לא במסיבות, ואם כן יש לאסור הדבר. ומאידך נראה שיש הבדל גדול בין הדלקת נרות חנוכיה ביום התשיעי לבין אכילת מצה בתשיעי וכדומה, דלכאורה הרי ודאי אין איסור באמצע השנה להדליק נרות חנוכיה שהרי אינו מוסיף על החג, שתוספת על החג הוא דבר הסמוך לחג ונרות חנוכה בתשיעי אינו סמוך לחג שהרי מצות נרות חנוכה הסתיימה כבר בבוקר של יום השמיני ואם כן הדלקה בתשיעי הוי לכאורה הוא לא סמוך לחג והוי כמדליק באמצע השנה, ואף שיש מקום לטעון שיום חנוכה הוא כל יום השמיני אפילו שההדלקה מסתיימת בבוקר של יום השמיני וא"כ הוי התשיעי סמוך לחג, אבל נראה יותר שסמיכות במעשה המצוה בו נאמר בל תוסיף ואין הכוונה למשל באכילת מצה (אם היה בו איסור בל תוסיף) שרק באופן שיאכל מיד בצאת החג יעבור על בל תוסיף, זה אינו שהרי כל היום הוא בכלל מצות אכילה בשמיני של חג, ואם כן כל היום שלאחריו סמוך לחג מיקרי, וכן בישיבה בסוכה בשמיני של חג כל היום הוי סמוך ובכלל האיסור הוא וצ"ע.

ועוד יש מקום לדון בדברי המאירי שכל דבריו במעשה שאין רגילות לעשותו בשאר ימות השנה שיש בו איסור בל תוסיף אף אם אינו מכוין למעשה המצוה, דלכאורה אם מכוין כוונה הופכית שאינו מדליק למעשה מצוה, לכאורה לא יהיה איסור בזה וצ"ע.

אמנם היה נראה שאם מכוין בפירוש שאינו עושה המעשה לשם מצוה, דאין איסור בזה, חדא דבמצוה דרבנן רבו הדעות שאין איסור של כל תוס'ף, ועוד דאיכא לספוקי אם חשיב סמוך למצוה לאסור בו משום כל תוס'ף. ועוד באופן שמכוין כוונה הופכית שאינו למצוה לכאורה משמע מדברי המאירי דליכא איסורא שהרי נקט בסוף דבריו "כללו של דבר בלעבור על כל תוס'ף בזמנו אין צריך כוונה, שלא בזמנו צריך כוונה" וכאן ודאי אינו בזמנו ואם יאמר או יכוין בפירוש שאינו למצוה ליכא איסורא.

אלא שקשה קצת מדינא דישיבה בסוכה בשמיני שודאי הוא חשיב לאינו בזמנו והרי אסור הוא אף אם מכוין שלא לשם מצוה, שהרי האיסור שנראה כמוס'ף על המצוה דזה לשון השו"ע בס' תרס"ו סעי' א' "שלא יהיה נראה כמוס'ף" דמשמע דלא מועיל כוונה הופכית לבטל הנראה כמוס'ף אלא בעינן מעשה גמור לפסול הסוכה כמבואר שם, ולא דמי לאכילת מצה במוצאי פסח כיון שיש רגילות לאכול מצה בשאר ימות השנה, משא"כ ישיבה בסוכה בפרט בימים הקרים לאחר סוכות אין רגילות לישב בסוכה וק"ו שאין רגילות להדליק נרות חנוכה באמצע השנה.

אלא רק אם נאמר כדברי המאירי שבדבר שלא בזמנו רק אם מכוין לאיסור, ובאמת בישיבה בסוכה בשמיני אינו עובר על איסור כל תוס'ף אלא רק כנראה כמוס'ף, ונאמר שרק בזה חז"ל גזרו שלא לישב שלא יהיה נראה, ומה שלא גזרו לא גזרו. ועדיין צ"ע דאולי הוי ממש כישיבה בסוכה בשמיני ויותר חמור מכך דהרי אין רגילות כלל, אלא רק אם נשתמש בסברא שאינו חשיב כסמוך וגם סברא זו לא בטוחני שנכונה היא ופשטות הוי כסמוך לעצם יום החנוכה, וצ"ע למעשה ואכמ"ל.

ואסיים בברכת הדיוט שכת"ר יזכה להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה באתריה ובכל העולם מתוך רוב נחת אמן, מנאי ידידו הצב"י בנימין חותה הי"ו

סימן ב

האם החשמונאים היו גילגול של נח מאמר מאת הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א

בערכי את הספר "מנחת יוסף" לרב יוסף משאש זצ"ל, נגלו לעיני מדרשים ודברי חז"ל אשר אינם נמצאים בידינו, וכידוע שרבי יוסף הלך יחד עם אשתו הרבנית לטיפולי פוריות בספרד, ושם בעת שהיה ממתין לרעייתו הרבנית, היה מבלה את זמנו בספריות, ובאוצרי ספרים עתיקים, ושם היה כותב דברים אשר גלו עיניו, ואינם נמצאים בידינו, ומעט מהם הזכיר בספריו הבהירים.

אחד הדברים אשר לא מצאתי מקור לדבריו היה מה שכתב בדרושים לחנוכה (חלק א' חומש בראשית, עמ' 201 דרוש ה' לחנוכה) וז"ל: עוד אמרו, כי החשמונאים היו גלגול נח, כמו שנח לא היה ראוי לאותו הנס אלא שמצא חן, כמש"ה "ונח מצא חן בעיני ה'", כך החשמונאים לא היו ראויים לאותם הנסים, אלא שמצאו חן, וגם נרמז בשם חנוכה, ח"ן וכבו"ד ה' וכו', עכ"ל.

ובינותי בספרים הדק היטב ולא מצאתי מקור לדבר שהחשמונאים היו גילגולו של נח, רק מעין זה מצאתי בזוהר חדש (נח קמ"א"ה) על הפסוק "והנה עלה זית טרף בפיה", לולי שהעיר הקב"ה רוח הכהנים שהיו מדליקין נרות בשמן זית, אזי אבדה פליטת יהודה מן העולם, ובכל פעם ופעם שבה בתשובה ונתקבלה. ע"כ.

ובספר מנורה הטהורה חנוכה כתב וז"ל: כי נח מלשון חנון - "הוא ינחמנו". שהאמין ברחמנות עד שלא האמין שיהיה דין. ולכן נ"ח ר"ת נ'רות ח'נוכה. שנרות חנוכה זה גילוי האמונה ברחמי ה'. אבל נח היה צריך תיקון: כי מה שהיה לנח את עניין חנוכה, זה רק באמונה שהאמין ברחמנותו של ה', אבל הוא לא עשה "עבודה" של חנוכה - לא קיים את "מצוות" חנוכה שמצותה להאיר לרבים את רחמנותו ית'. כי נח רק בנה את התיבה, ובזה הוא האיר את

ההפך מחנוכה, כי אמר לדורו שיהיה מבול וכו' - האיר רק את גבורתו של ה'. ולמרות שהתיבה היא סימן של רחמים (שמצילה מהמבול) אבל היא הראתה שיהיה מבול (גבורה). נמצא שהוא האמין ברחמנות, אבל לא יצא להאיר את רחמנותו. ולכן בחנוכה שזה נ"ח - מתקנים עניין זה - מאירים את הרחמנות. נמצא שעבודת אברהם (שגילה אלוקות בדרך של חסד) הוא בבחינת תיקון עניין נח. ויעקב חיזר אחרי פכים קטנים שזה פך-שמן של חנוכה (כנזכר לעיל) להמשיך תיקון זה לדורות. וזו סיבה נוספת שחכמים לא ראו לעשות זכר לנצחונות על יון, למרות שהיא הצלה גופנית (כמש"כ הריטב"א) ולא עושים (כמו בפורים) שמחה ומשתה? כי חנוכה זה להאיר את רחמנותו, שמותר להאיר את גבורת ה' שמנצח את הגויים, אבל בחנוכה העניין הוא שלא להאיר את גבורתו, אלא רק את רחמנותו. (הבאנו במק"א בשם הספרים שנח שלח את היונה והיא שבה עם עלה של זית שזה סוד שמן זית של חנוכה. וי"ל שרוצה לומר לנח שמעכשיו זו עבודתו ותיקונו, לעסוק בבחי' חנוכה. וכשומר לו "צא מהתיבה" רמז לו שלא להאיר את התיבה (בחי' גבורה) אלא להאיר עניין חנוכה, ולכן צ"א בגימטריא חנ"ו בכ"ה. עכ"ל.

וצריך עוד עיון מה המקור לדבר.

א"ה ריחמ"א: ואביא כאן מה שכתבתי למערכת לדופקי בתשובה בענין זה ומה שהשיבו לי: "בספר 'מנחת יוסף' חלק א' חומש בראשית, דרשות וחדושים מלוקט מספרי הרה"ג רבי יוסף משאש זצוק"ל וזיע"א (י"ל ע"י הספריה הספרדית מכון בני יששכר ירושלים תשס"ט, בעריכת ידידי היקר הרה"ג כפיר ברוך מבזרח דדון שליט"א) כתב בעמ' 201 דרוש ה' לחנוכה וז"ל: עוד אמרו, כי החשמונאים היו גלגול נח, כמו שנח לא היה ראוי לאותו הנס אלא שמצא חן, כמש"ה "ונח מצא חן בעיני ה'", כך החשמונאים לא היו ראויים לאותם הנסים, אלא שמצאו חן, וגם נרמז בשם חנוכה, ח"ן וכבו"ד ה' וכו', עכ"ל.

ורציתי לדעת מה המקור של רבי יוסף משאש זיע"א שהחשמונאים היו גלגול נח, וכן היאך יתכן שהיו בו זמנית כולם גלגול נח, אם כי לא קשה כל כך דיתכן שכל אחד קיבל רק ניצוץ מנח ולא כל נשמתו של נח. אבל בעיקר שאלתי מה המקור לדבר זה שהחשמונאים היו גלגול של נח דמצאתי בגלגולי נשמות להרמ"ע מפאנו זיע"א שכתב בערך מ' אות [ב] וז"ל: מתתיהו בסוד יהודה בן יעקב, יהונתן בנו מסוד יהונתן בן שאול, שמעון בנו מסוד שמעון בן יעקב אבינו, עכ"ל. ועיין בשער הגלגולים הקדמות ל"ו ל"ח שמתתיהו בן יוחנן

כהן גדול הוא מחלק הטוב שבקין. והנה בספר מדרש תלפיות ענף גלגול הביא באות נו"ן וז"ל: נח גלגול של הבל מצד הטוב, עכ"ל. וא"כ קשה היאך כתב רבי יוסף משאש זיע"א שהחשמונאים גלגול נח והרי נח הוא צד הטוב שבהבל ומתתיהו שהוא מהחשמונאים הוא הטוב שבקין והיאך יתכן שיבוא נח שהוא גלגול הטוב של הבל אצל מי שהוא גלגול הטוב של קין כמתתיהו, עכ"ל.

והשיבו לי מערכת "לדופקי בתשובה", וז"ל: בענין דברי המנחת יוסף על גילגול החשמונאים לא מצאנו מקור לדבריו, אך מצאנו כמה וכמה מגדולי הדורות שע"פ כל מיני סימנים של שמות ותכונות ומאורעות קבעו גילגולים, אך כמובן אין זה תואם ומקביל למערכת הגילגולים שגילה האר"י וממילא לא שייך להקשות את כל קושיותיך.

סימן כא

חנוכת המזבח מאמר מאת הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א

בתחילת השבוע התקשתי מדוע הרמ"א כותב שבחנוכה חלו ימי חנוכת המזבח, וכן אנו שרים 'אז אגמור/ בשיר מזמור/ חנוכת המזבח", והרי זאת היתה חנוכת כל המשכן ולא רק חנוכת המזבח (ונכון שהנשיאים הקריבו במזבח, אך גם אהרן חנך את המנורה, שהרי כתב הרמב"ם שחניכת המנורה, וכל הכלים, נעשו ע"י עבודתם).

וכעת אני עסוק במשנה בקידושין ע"ו ש'אין בודקין את המזבח ולמעלה', כשהכוונה שלא בודקים את היחוס של כהן שעבד במקדש.

הרי שכל עבודת המקדש בכללות נקראת על שם המזבח.

מעניין. לא?!

א"ה ריחמ"א: נראה לי שיש להוסיף על הדברים היקרים שכתבם דבר נוסף, מכיון שכל הכפרה בבית המקדש בעיקר היתה נעשית על ידי עבודת הקרבנות שהיו מקריבים על גבי המזבח על כן נקראו הימים האלו ימי חנוכת המזבח מכיון שעיקר הענין בבית המקדש היה המזבח שהיו מקריבים עליו קרבנות עולה שלמים חטאת וכן תמיד וכן כל הקרבנות של הרגלים ושל המועדים, וכן גוי שהיה בא לבית המקדש היה יכול אך ורק להקריב עולה על גבי המזבח, הרי לנו שהכל כמעט היה סובב סביב המזבח.

הוספת הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א: ראה ברמב"ם ריש הלכות בית הבחירה פ"א תחילת ה"א.

סימן כב

רמזי חנוכה מאת הרה"ג יצחק גבריאל מימראן שליט"א

סמיכות פרשת וישב למקץ, אפשר לפרש בדרך הלציי בענין נרות חנוכה, כי שבת זו באה תמיד בימי חנוכה, והוא כי ידוע שנרות חנוכה אסור ליהנות מהם אבל נוהגים להוסיף עוד נר אחד כדי ליהנות לאורו וכמ"ש בש"ע או"ח סי' תרע"א. וזהו ולא זכר שר המשקים – אם שכח שר המשקים הוא בעה"ב הנותן משקה השמן בנרות – את יוסף הוא הנר הנוסף וישכחהו שלא נתן בו שמן ולא הדליקו, אז ויהי מקץ לשון מוקצה – שהוקצו למצותן ולא יוכלו ליהנות מהם (מנחת כהן, ירושלים תשס"ג. להרה"ג רבי רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל רבה הראשי של ג'רבא).

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור, ומצאתי כתוב בכתב ישן נושן למי מקדושים ז"ל דר"ת כך הם, ובימי יוחנן הוכחדו יונים מבית קדשנו ציונו שנדליק נרות תמניא יומין משחשיכה, גם שנתים ר"ת שמאל נר תדליק ימין מזוזה, ופרעה חלם ר"ת ופי' רבותינו עליהם השלום ח' לילות מדליקין, גם תיבת חנוכה ר"ת ח' נרות והלכה כבית הלל עכמ"כ. ותיבת ימים שדילג, אפשר דר"ת מכור מלבשו יקיים מצותה, וע"ע בדרוש ב"א* בקונטרס זה בס"ד (יך יעקב, ליוורנו תר"ב. להרה"ג רבי יעקב פיתוסי זצ"ל, שד"ר ומחכמי תונס).

*[וזה לשונו הטהור שם, דנוטריקון כל הפסוק כך, וכאשר יוחנן הרג יונים, מבלי קץ צלוחית, שמן נמצאת תדליק יום מצומצם, ידעו מטומאת יונים מלטה, וחתימת פיה ראו עשה ה', ח' לילות מדלקת, וכלה השמן נדליק החנוכה, עיקר משחשיכה דיו, עד לשתכלה, הרגל יוסיף אם רצה. עוד יש לרמוז דנוטריקון הפסוק כך הוא, ומזמן יוחנן הרג יונים, מנהג קהלות צדיקים, שעושין נדבת תלמידים יתומים מרודים, ילבישום ממנה יצילום מסכנות, והבל פיהם ראש עמודי העולם, חלילה לאל מלהתרשל, ולבטל המצוה נאה הזאת, על מורים דעה, על, הגזברים יראי אלהים רמיא וכו'].

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קסט

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור, אפשר לרמוז כל הפסוק על דיני חנוכה בעז"ה וכה תוארו: ר"ת ומנהג ישראל השם ישמר, מעשה קדושים צדיקים, שמנה ימים תמיד נרות מוזהרין, ידליק משמאל ימין מזוזה, ויתקין פתילות רבות עם השמן, חייב להדליק מעומד, וידליק השמש נוסף הוא, עיקר מצות דליקה, עלינו לברך, הלל יגמור אותו ויזכור רחמיו, וכולם נכוחים למבין. כן נ"ל. (אהל יוסף, תונס תרפ"ז. להרה"ג רבי יוסף בן הרוש זצ"ל דומ"ץ פרקלא במארוקו).

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור, ר"ת ויונים הרגו יהודים, מרובים קנאת צדיק, שהרג נשיאיהם תמו יונים מחשמונאים, יכנסו מקדש ידליקו מנורה, ומצאו פך רשם עליו הכהן, חשבו ללילה מדליקין, ושמנה הדליקו נעשה הנס, עמד מתתיה דלקה, עשו לזכר, הנס יהודים אמרתו רצויה (פרשת מרדכי, ירושלים תרצ"א. להרה"ג רבי מרדכי אסבעוני זצ"ל מרבני ע"ת מראכש יע"א במארוקו ובסוף ימיו בירושלים).

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני, להיות כי פרשה זו חלה על הרוב בימי חנוכה, אמרתי לרמוז בזה נוט' ובימי יונים גזרו שלא למול את ילדינו ולא יקדשו החודש ולחלל יום השבת מתתיהו ובניו רדפו אחרי יונים [דקרום] בחרב אז יסדו [וקבעו] דליקת נרות (מנחת כהן, בשיירי מנחה).

אדוני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אח ונאמר אל אדוני יש לנו אב זקן, שמעתי דשם רמז להא דאמר' בשבת דכ"א ע"ב מצות חנוכה וכו' בית שמאי אומרים יום א' מדליק ח' מכאן ואילך פוחת והולך ובית הלל אומרים יום א' מדליק א' מכאן ואילך מוסיף והולך וכו', ע"ש. לזה אמר אדוני שאל בענין הדלקת נר חנוכה היש לכם א"ב ר"ל בסדר א"ב דליל א' אחד ליל שני ב' ומוסיף והולך כבית הלל, או א"ח ר"ל כבית שמאי דליל א' ח' ופוחת והולך, ונאמר אל אדוני יש לנו הדין א"ב כסדר א"ב דס"ל כהלל הזקן וזהו א"ב זקן, עכ"ד (ירך יעקב, פיתוסי).

סמיכות פרשת תרומה לתצוה, פירש הרב דברי דוד וז"ל: אפשר כי לעיל סיים בתיבת נחשת נוטריקון נר חנוכה שבת תדליק וס"ל ויקחו אליך שמן זית זך, לומר מצוה מן המובחר נרות חנוכה ושל שבת בשמן זית כמו שכתבו הפוסקים ז"ל וכו', עכ"ל. ולעד"נ לרמוז בסגנון אחר נחשת נוט' נרות חנוכה

שמנה תדליק וסמיך ליה ואתה תצוה נוט' וקודם הדלקתו צריך תברך (אמרות טהורות, ג'רבא תרפ"ו. להרה"ג רבי בנימין חדאד זצ"ל שו"ב בג'רבא).

סמיכות פרשת תרומה לתצוה, אפשר לרמוז על פי מה שדרשו בילקוט ומדרש רבה נחשת זו מלכות יון, וזהו הסמיכות נחשת זו מלכות יון שטימאן כל השמנים בימי חשמונאי ויקחו אליך שמן זית זך להדליק נרות חנוכה על שנעשה להם נס בשמן באותו העת, ואפשר נחשת נוטריקון נר חנוכה שמן תדליק או נר חנוכה שמאל תדליק כמ"ש מרן באורח חיים דמצותו בשמן זית והנחתו בצד שמאל (יוסף לקח חלק א, ג'רבה תשי"א. להרה"ג רבי יוסף בוכריץ זצ"ל רבה הראשי של זרזיס בתוניסיה).

סמיכות פרשת תרומה לתצוה, אפשר לפרש נחשת נוט' נרות חנוכה שמונה [ימים] תדליקם, וסמיך ליה שמן זית זך לרמוז שמצוה מן המובחר להדליק נרות חנוכה בשמן זית זך וכמ"ש בש"ע או"ח סי' תרע"ג, ע"ש. א"נ נחשת נוט' נרות שבת חובתך תדליקם וסמיך ליה שמן זית זך, לרמוז דמצוה מן המובחר להדליק נרות שבת בשמן זית וכמ"ש בש"ע או"ח סי' רס"ד, ע"ש (מנחת כהן).

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד, ר"ת ולילה א' תברך הזמן תפלת ציבור ואחר הדלקה אם תזכה בנרות נאים יישר ידליק שמן ראוי אם לו ושבת ידליק קודם חנוכה וידליק אחריהם לשבת ידליק כולם שמן מצוה נשים זריזים יהיו תמיד זכותם כאנשים כאנשים תורה ילמדו תמיד לבניהם מורא אם וכבודה ראוי להם השתיקה עולה להם ושכר תמיד נשמה רוח תתן מהרה ידה דרכה (פרשת מרדכי, אסבעוני).

סמיכות פרשת ויקהל לפקודי, אפשר לרמוז בזה ענין חנוכה שצריך להדליק שמונה לילות ומתחיל מהראשון ואחריו נר השני וכן הלאה כדעת בית הלל, וזהו רמז הסמיכות נחשת נר חנוכה שמונה תדליק, אלה נוטריקון לילה הראשון אחד (נפש חיה ח"ב מהדורת תשס"ז, להרה"ג רבי רפאל כדיר צבאן זצ"ל רבה הראשי של נתיבות).

כף אחת עשרה זהבה מלאה קטרת (במדבר ז, יד), בפסוק זה שאנו קוראים בימי חנוכה, מרומזים כל דיני נר חנוכה בר"ת כף פחות כף – נר חנוכה צריך להדליק למטה מעשרים אמה, אחת אלף חית תמנה – מדליקין בלילה הראשון נר אחד וגומרים בשמונה כדברי בית הלל, עשרה עד שתכלה רגל השוק, זהב

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קעא

זמנה בין השמשות, מלאה מצותה להדליק אצל הפתח, קטרת קרוב טפח רוחב
תדליק (פניני שבח, אשדוד תשע"א. להרה"ג רבי שלמה ויזמאן זצ"ל).

מה טובו דודיך מיין וריח שמניך מכל בשמים (שיר השירים ד), ס"ת חנוכה, לרמוז הגם
שלא נקבעה למשתה ושמחה מ"מ טובה היא לי יותר מיין ממשתה ושמחה
הבא מן היין, וגם ריח שמניך העולה מנרות החנוכה הגם שכל השמנים כשרים
לנרות החנוכה טוב הוא לי יותר מכל בשמים, וזה וריח שמניך מכל בשמים
(נאוה קדש, ליוורנו תרל"ב בפירוש נקודות הכסף, להרה"ג רבי חיים הכהן זצ"ל ראב"ד טריפולי).

מדוע לא קבע רבי מסכת חנוכה כמו בפורים, עי' שו"ת שואל ונשאל ח"ד חאו"ח
סי' ל"ז.

סימן כג

רמזים לחנוכה מאת הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א

בפעם הראשונה בה מוזכר יון, בנו של יפת, ונכדו של נח, מספרת התורה, "ובני יון אלישה ותרשיש כתים ודדנים" (בראשית פרק י' פסוק ד'), ויש לרמז "בני יון" אלו התולדות שהותירה תרבות יון בעולם, היונים הארוכים היו רודפים אחר תאוות העולם הזה באכילה ושתייה ותענוגות, ורודפים אחר עושר אבנים טובות ומרגליות, ותרבות זו הביאה בכנפיה את לימודי החכמות כגון, פילוסופיה ומתמטיקה, ובנוסף את תרבויות הפנאי כגון התאטרון והקרקס, ותרבויות שונות שאין דרך עם ישראל בהן.

וכך מרמז רבי מרדכי אסבעוני זצ"ל, מחכמי המערב, בספרו פרשת מרדכי (שם), את שמות בני יון: יון, אותיות נוי, שהיו רודפים אחר היופי והנוי, אלישה, אותיות אלי שה, היינו שהיו שוחטים כבשים ואוכלים ושותים בדרך הוללות. תרשיש, אבנים טובות, רמז לרדיפת הממון. כתים ודדנים, רמז למה שהיו עושים כתות וחבורות של אהובים ודודים במסיבות ומשתאות. ומאילו נפרדו איי הגויים, מדרך זו נפרדו עם ישראל, בני אברהם יצחק ויעקב, שהם ראשי תיבות אי"י. עד כאן דבריו בתוספת נופך.

ויש עוד להוסיף ולרמז את שמות בני יון, אלישה, אותיות לאישה, שכל מגמתן היתה גילוי עריות ורדיפה אחר נשים, ועוד בשפת האכדית והבבלית אליש פירושו אמונה בבריאיה, וכידוע היוונים האמינו באלילים רבים, והמציאו את המיתולוגיה היוונית, המאמינה באלילות. ועל כן אלישה רמז לעבודה זרה. כיתים, רמז לכת הסכין, לרמז על שפיכות דמים, וכידוע היוונים היו עושים ספורט דמים של עריכת דו קרב נגד בני אדם ונגד בעלי חיים טורפים. עוד יש לרמז כיתים מלשון כתיתת הגוף ע"י הספורט וכתיתת המוח ע"י חכמות. תרשיש, הוא אבנים טובות, רמז לאומנות אליה הקדישו היוונים זמנם. דודנים, מלשון לדון ולחשוב, שהיוונים דנו בפילוסופיה ובמתמטיקה. או יש לרמז מלשון דיינים, שהיוונים היו הראשונים שהמציאו את הדמוקרטיה והפוליטיקה, וקבעו שהעם הוא הממנה את שופטיו.

קעג ————— **קונטערס זדים ביד עוסקי תורתך** ♦

בהגיענו לחג החנוכה אנו מזכירים את גבורת עם ישראל כנגד אותן התרבויות,
ולהזכירנו להתרחק מהן ומכיוצא בהן.

ואת חג האורים נחוג בשמחה ובשירים, ובית המקדש יהיה נכון על אחד ההרים,
ושם נקריב כיקר כרים.

סימן מד

דרוש מאת הגאון הגדול הרב אלעזר רז שליט"א הקשר שבין רבי מאיר בעל הנס, וחודש טבת, הדלקת שמן

רבינו הרב יוסף חיים כתב בבן איש חי (וישב חנוכה אות כח): "ומנהגנו להדליק שמן לכבוד נשמת רבי מאיר בעל הנס, זכותו יגן עלינו אמן, ביום ראש חודש טבת". עכ"ל. וכ"כ כה"ח (סימן תער). וכעין זה כתב רבנו חיים פאלאג'י בספר מועד לכל חי (סימן כז אות עו): "דדבר גדול להתנדב לקופת רבי מאיר בעל הנס בחנוכה, ובפרט ביום ראש חדש טבת" ע"ש.

וצריך ביאור מה ראו על ככה להדלקת שמן או תרומת כסף לרבי מאיר בעל הנס, בראש חודש טבת דוקא ולא בזמן אחר? ובענין אור השמן י"ל רמז, כי שמו ר' מאיר מלשון "אור", וגם הוא גימטריא "נר" עם הכולל.

מ. א"ה ריחמ"א: הנה בס"ד מצאתי בספר "עטרת פז" (על ברכת הלבנה) להרה"ג פנחס זביחי שליט"א שכתב (עמו' לד-לו, אות י"ב ובהערות אות י"ב) וז"ל: יש שנוהגים להדליק בכל ראש חודש נר לע"נ רבי מאיר בעל הנס, ומתפללים שיהיה להם הדבר לברכה והצלחה. ובעת הדלקת הנר יאמר "אלהא דמאיר ענני" ב' פעמים, ולא יאמר "דרבי מאיר". ומ"מ בראש חודש טבת שהוא יוצא תמיד בחג החנוכה, ישתדלו לעשות כך להדליק נר לע"נ רבי מאיר בעל הנס, כי יש סוד בדבר, עכ"ל.

ובהערה י"ב אחר שהביא מקורם של דברים וכמובא לעיל מאת הרה"ג אלעזר רז שליט"א, כתב וז"ל: והנה רבנן זיע"א סתמו בדברי קודשם את טעם הענין מדוע יש להדליק הנר דווקא בראש חודש טבת לע"נ רבי מאיר בעל הנס, ובאמת הלום ראיתי עוד נמי בספר זכות יצחק (סימן ס' אות יט) שג"כ עמד לתמוה דמאי יש ענין להדליק נר לע"נ רבי מאיר בעל הנס דווקא ביום זה של ראש חודש טבת. וכן עוד נמי רבים וגדולים תמהו על הדברים.

הן אמת דהנה זה ימים רבים מקדם בימי חורפי עלה ברעיוני לומר, דשמא באמת מרנן ורבנן היתה קבלה בידם שזהו יום פטירת רבי מאיר בעל הנס באמת שהוא נפטר ביום חנוכה, והענין הוא שבאמת רבי מאיר בעל הנס גם נולד בחנוכה ולכן קראו לו "מאיר" על שם נרות חנוכה המאירים, וכבר אמרו חז"ל (מדרש תנחומא פר' ואתחנן סימן ו') שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים שבאותו יום שנולדים באותו היום הם נפטרים, והקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים, מיום ליום, ומחודש לחודש, שנאמר "את מספר ימין אמלא" (שמות כג כו). יעו"ש. וא"כ רבי מאיר שנולד ביום ראש חודש טבת באותו היום גם נפטר, ועל כן כתבו שנכון וראוי הוא להדליק נר ביום זה של ראש חודש טבת. אולם הנה מאחר ומקובל בעולם שיומא דהלולא של רבי מאיר בעל הנס הוא ביום י"ד באייר שהוא פסח שני, לכן לא רצו להניע את אמות הסיפים ולומר שאין זה נכון וכו', ולכן אמרו בשתיקה וקול דממה דקה סתם להדליק נר ביום זה לע"נ של רבי מאיר, וק"ל.

ובאמת הנה בענין זה של יום י"ד באייר שמקובל ברוב ככל תפוצות ישראל שהוא יומא דהלולא של

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קעה

והנה במהרש"א (ע"ז דף יח) גבי ר' מאיר שאמר לאותו שומר שינצל ע"י שיאמר "אלהא דמאיר" וכו', הקשה והיאך ייחד שמו של הקב"ה על עצמו בחייו. ותירץ שני תירושים: דלא נתכוין על "שמו" של עצמו, אלא ה"ק "המאיר לארץ ולדירים, הוא יעננו". או נתכוין "המאיר לנו במלכות יון בנס הנרות של חנוכה", הוא יעננו בנס עכשיו (ע"ש הסיפור). עכ"ד. א"כ הדבר נפלא, כי חזינן שיש קשר בין שמו של ר' מאיר לסגולה של אלהא דמאיר ענני.

אולם בעזרת האל המאיר לנו מצאתי מזמ"ר, טעם סוד מנהג זה. והוא עפ"י מ"ש בספר הקדוש "קרניים" (מאמר ו) וז"ל קדשו: טבת, הוא סוד הטובה וכו' והוא המבטל קליפה שכנגדו וכו' ובקליפה נדבקים עזי נפש תשע מאות וארבעים וארבעה, והמה יונקים מהכלב הרע וכו', והתנא רבי מאיר מוכיח שמבטלו וכו'. עכ"ל. ופירש הרב הקדוש ר' שמשון מאסטרופולי ב"דן ידן" (שם) כי המעשה שבגמרא (ע"ז יח.) שאמר לו ר' מאיר לשומר שיאמר "אלהא דמאיר

רבי מאיר בעל הנס, כבר כתב הגאון שדי חמד באסיפת דינים (מערכת ארץ ישראל אות י') דהענין שעושים את הילולת רבי מאיר בעל הנס ביום זה הוא, לפי שאנשי טבריה ראו שכל העם עולים למירון בהילולת רבי שמעון בר יוחאי ביום י"ח אייר, ומהתרומוות אשר מגיעים אליהם הם מחזיקים את הכולל שם, ולכן אמרו לעשות ולהכריז שהילולת רבי מאיר בעל הנס היא ביום י"ד באייר שבלאו הכי אין אומרים תחנון ביום זה לפי שהוא פסח שני, וע"י כן כל העם העולים להגיע למירון לקראת יום י"ח באייר יעלו קודם לכן ביום י"ד באייר לטבריה להשטח על קבר רבי מאיר בעל הנס. וממילא כדי לא לגרום בלבול בענין זה שרובם ככולם בכל בית ישראל נקבע להם בליבם שהילולת רבי מאיר בעל הנס היא ביום י"ד באייר, ולכן אמרו בלחישא להדליק נר ביום ראש חודש טבת אבל באמת בסתר היינו משום האי טעמא שרבי מאיר בעל הנס נפטר ביום ראש חודש טבת, וק"ל. ומ"מ כל דברים אלה הם השערה וכעין ניחוש, ולכן עוד צ"ע, עכ"ל.

וידידי היקר הרב רועי יואל משדי שליט"א (מגדל העמק) כתב, וז"ל: רבינו הבא"ח בפר' וישב סעי' כח: ומנהגינו להדליק שמן למאור לכבוד נשמת רבי מאיר בעל הנס זיע"א, ביום ראש חודש טבת. וכיוצ"ב כתב בס' מועד לכל חי למהר"ח פלאג' סי' כז אות עו וז"ל: כיוצא בזה המציא לנו חידוש זה בני נאמן אברהם אוהבי נר"ו בספרו והוכיח אברהם פרק יב דף מז ע"א, דראוי והגון לכל בר ישראל שיתנדב בימי חנוכה ובפרט ביום ראש חודש טבת לקופת התנא האלה"י רבי מאיר בעל הנס זיע"א וכו'. והוא דבר גדול בימים האלה לעשות כזאת, ויראה פועל ה' מפלאות תמים דעים, עיין שם בטוב טעם ודעת. והן אמת דבכל עת ובכל זמן חיובא רמיא עלן להיות דעתן עליו בכל עסקנו ובכל מעשה ידינו, ועל כל צרה שלא תבא להפריש לעילוי נשמות הצדיק רבי מאיר בעל הנס זיע"א וכו'. "ומידע ידוע שאין תפילתו חוזרת ריקם, כל שכן וקל וחומר בחנוכה" וכו'. ע"כ. ומה הענין להתנדב דוקא ביום ר"ח טבת לזכות רבי מאיר בעל הנס? ושמעתי מהרב בן ציון המגיד זצ"ל דבאמת טעות היא שסוברים שיום פטירת רבי מאיר בעה"נ ביום י"ד באייר, אלא באמת יום פטירתו היא בר"ח טבת, וכן מוכח מדברי הפוסקים הנ"ל. וזהו הענין להתנדב לזכותו ביום ר"ח טבת. ויש לבדוק ענין זה עוד. ושור"ר בשו"ת רביד הזהב להגר"ד ברדא שעמד בזה והביא לבאר בזה באו"א. וכעת אינו תח"י.

ענני" וינצל, כי שתי פעמים "אלהא דמאיר ענני" עולה תתקמ"ד. (וע"ש שהביא שיש נוסחאות כאלו בגמרא). עכ"ד קדשו.

והשתא מובן, כיון שעתה מתחיל ראש החודש הזה חודש "טבת" לפיכך מדליקים שמן לכבודו (וכן משלחין מעות צדקה לכבודו) כדי לעורר כוחו. ודבר בעיתו הוא. [ודע, כי ספר "קרניים" חברו הרב הגדול "רבי אהרן" שמו. ועליו פירש הר"ש מאסטרופולי פירוש בשם "דן ידין". זכותם תגן עלינו אמן].

ושו"ר בספר דברי תורה (ח"ב סימן מה) מ"ש אודות דברי הרב קרניים הנזכר. וע"ש דכתב: שלכן תראה עיקר שעושים של הנוצרים בכלב, וגם תולים תמונת כלב בתיפלותם, וגם ימי אידיהן חלים בטבת. וכתב שם, דלכן בטלו (בזמן הרב ז"ל) "מעות הצדקה דרבי מאיר בעל הנס", והכל מטעם האמור, ואע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזו. עכ"ד. וע' בדרכי חיים ושלום (עמוד שח בהערה לסימן תתכה) סיפור שקפץ כלב באמצע לימוד של גדול אחד. ע"ש. וע"ש עוד (עמוד שז ושח בהערה). והיה זה שלום.

סימן כה

בענין חנוכה - פסול היסח הדעת בקדשים מאת גיסי היקר הרה"ג איתמר מאיר שוקרון שליט"א

ת"ר בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה וכו', כשנכנסו יונים להיכל טימאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול. ופירש"י - בחותמו, בהצנע וחתום בטבעתו והכיר שלא נגעו בו (שבת כא ע"ב).

ומדבריו ילפינן שכל השמנים בהיכל נטמאו בגלל שהיונים נגעו בהן ואילו פך שמן אחד שהיה מוצנע נותר טהור שלא נגעו בו היונים.

ויש להבין מדוע פך השמן נותר טהור ולא נפסל משום היסח הדעת? (ועיי' בגמ' פסחים לו ע"א) שהדין נאמר אף לגבי קדשים שצריכים שמירה מחשש טומאה ואם הסיח דעתו מהן ומשמירתן נפסלו מייד. ולפי"ז אפילו שהיונים לא נגעו בשמן היה עליו להיפסל מדין היסח הדעת בקדשים שהכהנים לא שמרו עליו מטומאה. ובגמ' שם נחלקו ר"י ור"ל מהו פסול היסח הדעת האם הוי פסול טומאה דהיינו ספק טומאה מחמת החשש שבזמן שהסיח דעתו משמירה נגעה בהם טומאה וכיון שהוא אינו יודע אם נגעה או לא הקדשים נפסלו, אך אם ידוע לנו בבירור שלא נגעה טומאה בקדשים אז לא נפסלו, או"ד דהוי פסול גוף כלומר שקדשים נפסלים בהיסח הדעת כשלא נתקיימה בהם מצות שמירה. ואין לזה קשר אם נגעה בהם טומאה או לא, הקדשים נפסלים מצד עצמם כיון שלא נשמרו כל הזמן.

וצריך לחקור מה הדין בקדשים שאין בידו לשמרם כגון שאבדו הקדשים האם החיוב לשמור את הקדשים מטומאה נשאר גם לאחר שכבר שאין בידו לשומרם או שדווקא אם הקדשים בידו, כשיש לו אפשרות להציל אותם מנגיעת טומאה חייב לשמור עליהם ולא להסיח דעתו מהם, אבל כשאין בידו אין עליו חיוב שמירה. דעת התוס' (חגיגה כא ע"א) שלא שייך פסול היסח הדעת אלא כשהן בידו שאז מחוייב בשמירתן ואם אינן בידו לא שייך פסול היסח הדעת, ולדבריהם כיון שפך השמן שנותר בהיכל לא היה תחת ידם לשומרו מטומאה

לא היו מחויבים בשמירתו ולכן לא נפסל בהיסח הדעת, אמנם נראה דאפשר שתלוי כל הכי במחלוקת התנאים בגמ' פסחים דאי נימא שהיסח הדעת הוא פסול גוף אז צריך לדון האם יש חיוב שמירה בקדשים שאין בידו לשומרם ולדעת התוס' רק שבידו לשמור אותם מטומאה והוא פשע והסיח דעתו משמירתן אז הקדשים נפסלים אך שאין בידו לשומרם אין עליו חיוב שמירה ולא נפסלו, ולפי"ז ברור מדוע פך השמן לא נפסל בהיסח הדעת משמירה כיון שלא היה חיוב שמירה (ולמעין בספרי ההיסטוריה יוכח שגם להיכנס לבית המקדש לא היה אפשר). ואי נימא שהיסח הדעת הינו פסול טומאה מחמת הספק שמא בשעה שהסיח דעתו הקדשים נטמאו אז אין הבדל אם יש בידו לשומרם מטומאה או אין בידו כיון שסו"ס יש לנו חשש שמא נגעה בהם טומאה ולכן אפילו קדשים שאין בידו לשומרם נפסלו בהיסח הדעת ולכן כתב רש"י "והכיר שלא נגעו בו", שהיתה הוכחה ודאית שלא נגע טומאה ולכן גם אם היסח הדעת היא פסול טומאה כיון שברור לנו שהשמן לא נטמא אין כאן פסול היסח הדעת.

סימן כו

בענין הדלקת נרות חנוכה בבית המדרש וחייט לתפור בגדי נשים מאת הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א

כבוד ידידינו מבני ציון היקרים, נודע שמו בשערים, ללקט בתר האומרים, ומחברי הספרים, נרדים עם כפרים, הרב רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א רוב שלום טובה וברכה, הנני לענות על ב' שאלותיו המחכימות, בעזר ה' החונן לאדם דעת. א', בחור ישיבה אשכנזי שהינו מתמיד גדול בתורה, ובכל שעות היום נמצא בבית המדרש, ועל אף שמקבל חדר מהישיבה ללון בו, הוא אוכל ישן ולומד בבית המדרש, היכן ידליק בחור זה נרות חנוכה.

הנה נודעה מחלוקת הפוסקים היכן ידליקו בחורי ישיבה נרות חנוכה, ובספר מקראי קודש הררי (חנוכה עמ' קי"ז הערה ק') הביא בשם הג"ר יהודה צדקה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף, שבחורי ישיבה ידליקו נרות חנוכה או בחדר האוכל, או בבית המדרש, וטעמו משום ששם פרסום הנס גדול יותר. יעו"ש. וכן כתב כיו"ב בשו"ת שבט הלוי ח"ג (סימן פ"ג) שאם חדר האוכל של הישיבה או חדר המגורים אינם פונים לרשות הרבים, יכולים להדליק בבית המדרש כשהוא באותו בנין, והרי זה ככל אדם המדליק בביתו שיכול להדליק באיזה חדר שירצה. יעו"ש. ועל כן כל שכן וודאי על אחת כמה וכמה דאפשר לסמוך על דעה זו להדליק בבית המדרש, באופן כזה, לאותו בחור שבית המדרש הוא ביתו.

והנה נחלקו האחרונים מה הדין בבחור ישיבה אשכנזי, שהתכבד להדליק נרות חנוכה בבית המדרש של הישיבה, לדעת הגרש"ז אוירבך זצ"ל, אינו צריך להדליק שוב נרות חנוכה, ויצא ידי חובה בהדלקה זו, (יעוין בהליכות שלמה עמ' ער"ה), ולדעת הגריש"א שליט"א צריך לחזור ולהדליק שוב בברכה, (כן הובא בשמו בספר אשרי האיש עמ' רע"א), ונלענ"ד דבנידון דידן אם בית המדרש זהו חדרו ומקום

קפ ————— מריח ניחוח ♦

דירתו, הכל יודו שאם הדליק בבית המדרש יצא ידי חובה, ואין לו לחזור ולהדליק שוב בחדרו.

ועל כן מה טוב שיכבדוהו להדליק נרות חנוכה של בית המדרש, וכך יצא ידי חובת כל הדיעות לכולי עלמא.

סימן כז

**מאמר מאת הרה"ג אלכסנדר אליעזר קנאפפלער שליט"א
בענין למה נקראת קושי' הבית יוסף בהל' חנוכה (סי' עת"ר) על שמו**

הנה ידוע בשער בת רבים קושיית הבית יוסף באו"ח סימן עת"ר וז"ל: ואיכא למידק למה קבעו שמונה ימים, דכיון דשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחת, ונמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות. וי"ל שחילקו שמן שבפך לשמונה חלקים ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק אחד והיה דולק עד הבוקר ונמצא שבכל הלילות נעשה נס. ועוד י"ל שלאחר שנתנו שמן בנרות המנורה כשיעור, נשאר הפך מלא כבתחילה וניכר הנס אף בלילה הראשונה. אי נמי שבליל ראשון נתנו כל השמן בנרות ודלקו כל הלילה ובבוקר מצאו הנרות מלאים שמן, וכן בכל לילה ולילה, עכ"ל.

ובאמת כבר מובא קושיא זו והג' תירוצים בתוספות הרא"ש (שבת כ"א:), וכן במאירי (שבת כ"א:), ובארחות חיים הל' חנוכה, וכן בביאור הרא"ש על הסמ"ג, ובס' האשכול הל' חנוכה סי' ו', ועוד.

וא"כ יש להתפלא למה זה נקראת דוקא על שמו של הרב הבית יוסף זצ"ל, והפלא ופלא שכמה גדולים וגאונים בכל דור ודור לא הרגישו ולא רמזו זאת בספריהם, וצ"ע ומצוה ליישב.

ותירץ הרה"ג גבריאל ציננער שליט"א רב דק"ק ומח"ס נטעי גבריאל ברוקלין ניו יארק, וז"ל: בפשטות י"ל דספרי הראשונים לא נדפסו בימים ההם רק בדורות האחרונים לערך לפני מאתיים שנים והב"י זכה לכוין להראשונים. ובאמת ראוי מרן הב"י לאותו איצטלא שהקב"ה חפץ ביקרו, שהלא זכה להיות הראשון לעשות חיבור טהור כשולחן הערוך על הנהגת האדם דבר יום ביומו מבואר ועד צאתו, ודבר גדול עשה בזה שלא תשתכח תורה מישראל, לכן בדין הוא שבימי החנוכה שנתקן עבור הנס שזכינו לנצח את היוונים שרצו להשכיח תורתך, יהיו הכל משתעשעין בדברי תורתו.

וכן מצינו כמה פעמים בהלכה ובאגדה שהאחרונים כיוונו לראשונים כמעט מלה במלה וכחזיון כזה ראינו בתקנת דף היומי שכמה גדולים העירו בזה, כמו החו"ד שכתב בצוואתו שילמדו בכל יום דף אחד^א, ועכ"ז זכה הגאון מהר"ם שפירא זצ"ל שנתפרסם על שמו.

והרה"ג צבי כהן שליט"א רב שכונת אברהם ואזור מערב בני ברק, תירץ, וז"ל: נראה שהתשובה לכך היא שספרי הראשונים לא היו מצויים בידם. ואמנם בדור האחרון מצויים ספרים אלו, אך אחר שנשתרשה שאלה זו בשמו של מרן הבית יוסף המשיכו ליחסה זאת אליו.

והרה"ג חיים הרטמאן שליט"א חבר המערכת - "נזר התורה", תירץ, וז"ל: אם איני טועה רוב הספרים שציינתם נדפסו בתקופה מאוחרת יותר, ע"כ השתרשה הקושיא בשמו של הבית יוסף.

והרה"ג שמואל דוד טויב שליט"א, בן הרב מבאלטימאר יע"א זצללה"ה תירץ, וז"ל: והנראה דהתוס' הרא"ש וגם בית הבחירה לא נדפסו עד בערך מאה שנים אחרונים, ועוד לא היה נדפס בזמן הבית יוסף, ולאחר שנים הרבה שנקראו קושיות בית יוסף נשאר בשמו. ואולי רמז דפרשת מקץ חל כל שנה בחנוכה דגם בפרשת מקץ מצינו שנקרא יוסף הצדיק "בן זקונים" לפי פירוש אחד שנולד בזמן שיעקב אבינו היה כבר זקן, אם כן קשה בנימין נולד אחר יוסף היה צריך לקרות בנימין בן זקונים ולא יוסף, אלא שהיה כמה שנים שיוסף היה נקרא בן זקונים נשאר שמו עליו.

ועוד צריכין לברר מתי נדפסו ג' מקורות שהבאתם, בארחות חיים, ובביאור הרא"ם על הסמ"ג, ובס' האשכול.

מא. וז"ל: אם תזכו ותהיו לומדים תקבעו לעצמיכם שיעור פשוט בכל יום, לא פחות מדף אחד גמרא כסדר הש"ס, מלבד שיעור עיון, וזה יהיה לכם חוק ולא יעבור, עכ"ל. וכן הגאון בעל מאיר נתיבים זצ"ל כתב בקונטרס סוד יכין ובוועז (פ"ח) לחזור ש"ס כסדר שלשה דפים בכל יום אם יהיה לו פנאי, ואם לא יהיה לו פנאי לכל הפחות דף אחד בכל יום, עיי"ש.

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קפג

והרה"ג ישעי' נפתלי כהן שליט"א ר"מ בשיבת נייטרא מאנט קיסקא, תירץ, וז"ל: הנה בעניי אין לי תירוץ על זה, אבל דבר פלא ראיתי בחומש פ' מקץ כעין מקור ורמז בתורה לקושיית הב"י (שידוע שפ' זו חלה בימי חנוכה ויש הרבה רמזים בהפרשה).

מהפסוק ששם מרומז חנוכה וטבוח טבח והכן יש רק ח' פסוקים שכתבו שם תיבת "יוסף" אצל תיבת "בית" כשתדקדק בהם.

וזה לכאורה רמז בתורה לקושיית הבית יוסף ותירוצו לשמונת ימי חנוכה.

ואלו הן הפסוקים:

- 1) קאפיטל מ"ג פסוק ט"ז – וירא יוסף... על ביתו
- 2) קאפיטל מ"ג פסוק ט"ז – פסוק י"ז – ביתה יוסף
- 3) קאפיטל מ"ג פסוק ט"ז – פסוק י"ח – בית יוסף
- 4) קאפיטל מ"ג פסוק ט"ז – פסוק י"ט – בית יוסף
- 5) קאפיטל מ"ג פסוק ט"ז – פסוק כ"ד – ביתה יוסף
- 6) קאפיטל מ"ג פסוק ט"ז – פסוק כ"ו – יוסף הביתה
- 7) קאפיטל מ"ד פסוק ד' – ויוסף אמר לאשר על ביתו
- 8) קאפיטל מ"ד פסוק ד' – פסוק י"ד – ביתה יוסף

הרה"ג משה שמעון בינעטה שליט"א דומ"ץ דקהל חסידי בעלז מאנסי מח"ס משאת שבת ב"ח, תירץ, וז"ל: בענין הקושיא למה קבעו קושיית חנוכה על שם הב"י, ראיתי מה שכתבו המתרצים, וכבר מלתי בפי מכמה שנים, דקושיא כזו שתופס מאות ואלפי תירוצים ובכל שנה יש חידושים ותירוצים, ובוודאי יש לקושיא זו זכות יותר משארי קושיות שיש בחנוכה ובשארי מקצועות התורה, והנה כולם שהקשו האי קושיא הקשוהו בתורת קושיא ואין קושיא בלא תירוץ כידוע, אבל הב"י נקט האי קושיא בלשון "ויש למידק" כאילו שהקושיא קטן בעיניו שיש לתמוה קצת הא בודאי קושיא זו קושיא אלימתא שצריכין אנו לידע למה תקנו שמונת ימים, ולמה לא כתב הב"י בלשון יותר קשה, בואו ונחשוב

חשבוננו של עולם אלמלי היה הב"י יודע באותה שעה שכתב הקושיא שכל ישראל במשך הדורות יפלפלו ויתרצו האיך היה כותב הקושיא, ולכאורה היה כותב ויש להקשות קושיא גדולה וחזקה, ובסתמא הב"י ידע ברוח קדשו מה יארע בענין קושייתו ואעפ"כ כתב בלשון ואיכא למידק, כאילו שהקושיא אינו חזק כ"כ, ולכן זכה הב"י שיהיה הקושיא על שמו, והב"י ידע שפיר שאין להקשות על מה תקנו חכמים כי כל בר בי רב יודע שיש אחד מן הג' התירוצים בענין הנס אפילו בלא הקושיא, ולכן כתב הב"י איכא למידק שיש לדייק קצת למה קבעו שמונת ימים, ועל קושיא כזו שאין בה אפילו מעט גאווה והתנשאות, שפיר זכה הב"י שיקרא על שמו.

מכתב שכתבתי להרה"ג הנ"ל על קושייתו

לכבוד הרה"ג אלכסנדר אליעזר קנאפלער שליט"א שלום וברכה וכט"ס!
אחדשכתה"ט כנאה וכיאה באהבה רבה!

בדבר מה שהקשה כת"ר וז"ל: הנה ידוע בשער בת רבים קושיית הבית יוסף באו"ח סימן עת"ר וז"ל: ואיכא למידק למה קבעו שמונה ימים, דכיון דשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחת, ונמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות. וי"ל שחילקו שמן שבפך לשמונה חלקים ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק אחד והיה דולק עד הבוקר ונמצא שבכל הלילות נעשה נס. ועוד י"ל שלאחר שנתנו שמן בנרות המנורה כשיעור, נשאר הפך מלא כבתחילה וניכר הנס אף בלילה הראשונה. אי נמי שבלי לראשון נתנו כל השמן בנרות ודלקו כל הלילה ובבוקר מצאו הנרות מלאים שמן, וכן בכל לילה ולילה, עכ"ל.

ובאמת כבר מובא קושיא זו והג' תירוצים בתוספות הרא"ש (שבת כא:) "אות באות", וכן הוא [אך לא אות באות]: במאירי (שבת כ"א:), ובארחות חיים הל' חנוכה, וכן בביאור הרא"ם על הסמ"ג, ובס' האשכול הל' חנוכה סי' ו', ועוד.

וא"כ יש להתפלא למה זה נקראת דוקא על שמו של הרב הבית יוסף זצ"ל, והפלא ופלא שכמה גדולים וגאונים בכל דור ודור לא הרגישו ולא רמזו זאת בספריהם, וצ"ע ומצוה ליישב. עכ"ל.

נראה לעניות דעתי בס"ד הטעם שזכה רבנו הבית יוסף זיע"א שתקרא הקושיה של חנוכה על שמו ולא על שם הקודמים שכבר הזכירו קושיה זו, דהנה

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קפה

רבנו הבית יוסף התפלל כל ימי חייו וחשק והיה רוצה מאוד למות על קידוש השם, והיינו שרצה למסור את נפשו לה' יתברך כל כך, יש דיון שלם בזה האם מת על קידוש השם או לא וכבר כתבתי בזה באורך קונטרס שלם הנקרא "בית יוסף להבה". והנה גם החשמונאים מסרו את נפשם על קידוש השם במלחמתם עם היוונים כדי לשמור את התורה והמצוות והיו מוכנים למות והעיקר להוקיע ולעקור את היוונים ואת רצונם להשכיח את התורה מעם ישראל, וזכו ונצחו ברחמי השם יתברך את היוונים. (ואגב אמרתי שבעת הזאת המצב הכלכלי ביוון הוא בכי רע והם הולכים ומתמוטטים מיום אל יום, ולא לחינם קורה כך כי הם בעבר פגעו בעם ישראל ורצו להשכיח את התורה מעם ישראל, וכעת משלם להם ה' יתברך גמולם וכל מדינת יוון מתמוטטת), ועל כן כמו שרבי יוסף קארו היה רצונו למסור את נפשו למות על קידוש ה' והוא דומה בזה לחשמונאים על כן זכה שהקושיה הזאת תקרא על שמו. (וכמדומה לי שכן כתב לי פעם הרה"ג משה פרץ שליט"א ממקסיקו).

ויהי רצון שתזכו להתנוצצות אור החנוכה ותמשיכו עוד ועוד לחדש בתורה הקדושה מתוך בריאות טובה ונהורא מעליא אכ"ר.

בברכת התורה ולומדיה
רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא
מח"ס מריח ניחות, עפולה

סימן כח

בחנוכה ירדה השכינה למטה מעשרה

הנה ידוע מכתבי רבנו האר"י זיע"א שבחנוכה יורדת השכינה למטה מעשרה טפחים. והנה הגמ' סוכה (ה ע"א) כתבה, וז"ל: ותניא ר' יוסי אומר מעולם לא ירדה שכינה למטה וכו' עכ"ל. וקשה מהו הלשון "מעולם", והרי בחנוכה יורדת למטה מעשרה.

ואביא כאן כמה וכמה תירוצים על שאלה זו בס"ד:

א. עלה בדעתי לומר, שמה שלא ירדה שכינה למטה מעשרה, הוא דווקא במצוות דאורייתא אבל חנוכה שהוא מדרבנן יורדת השכינה למטה מעשרה, והטעם הוא שזה בבחינת חביבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה. וא"כ מה שכתבה הגמרא מעולם הכוונה על מצוות דאורייתא אבל במצוות דרבנן יורדת השכינה למטה מעשרה וכמו שנתבאר הטעם.

ב. ידידי היקר הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א כתב לי, וז"ל: כבר כתבנו בעבר בשם הראשונים שלשון "מעולם" "ולעולם", איננה כלל קבוע, ויש יוצאים מן הכלל, ומה עוד מובא בספרי קבלה וחסידות שחנוכה למעלה מן הזמן, ואורו כאור הגנוז של ימי הבריאה, ואין כאן הכלל הנזכר, עכ"ל.

ג. האדמו"ר רבי אהרן צבי רומפלר שליט"א תירץ, וז"ל: בפשטות אולי היה אפשר לומר וליישב שבאמת השכינה היא למעלה מעשרה ולא ירדה אלא מאירה משם לתוך המקום השפל ביותר שנקרא למטה מעשרה.

ד. עוד תירץ, וז"ל: הנה מלשון הגמרא שכתוב "מעולם לא ירדה שכינה", ולא כתוב "מעולם ועד עולם" שלא תרד משמע שלעתיד לבוא תרד וכמ"ש (ישעיה יא ט) "ומלאה הארץ דעה את ה'", "א"כ בודאי שהשכינה תתגלה בכל מקום גם למטה מעשרה עכ"ל.

א"ה ריחמ"א: ביאור דבריו, מכיון שחנוכה הוא מאור של לעתיד לבוא שבו מתגלה אורו של משיח, באופן כזה יורדת השכינה אף למטה מעשרה, כי הוא מאור הגנוז שגנוז ה' יתברך לעתיד לבוא.

ועיין עוד בכל זה במה שכתב האדמו"ר אהרן צבי רומפלר שליט"א, בגליון "אוצר תהילות ישראל" (חנוכה תשע"ה - מתוך שיחה שאמר בחנוכה תשע"ד) מאמר "כי אתה תאיר נרי - יגיה חשכי" (אות ב' ואילך).

ה. ידידי היקר הרה"ג אוהד תורג'מן שליט"א (מחבר ספר "ולעלובת נפש" - ביאור על ספר תורת חכם לרבי חיים דילרוזה זיע"א) כתב לי, וז"ל: לא כתוב ברב (האר"י) שיורדת כי אם שמאירה שם, עכ"ל.

א"ה ריחמ"א: וכתבתי לו, וז"ל: כבוד הרב אך בכל זאת בחנוכה יורדת הארה למטה מעשרה מה שאין כן בכל השנה שלא יורדת, ואם כן לכל הפחות יורדת הארה מהשכינה ובמה שונה חנוכה מכל שאר השנה, עכ"ל. והשיב לי הרב הנ"ל, וז"ל: היא גופא התשובה שחז"ל דיברו על השכינה עצמה, ולא על הארותיה, עכ"ל.

ו. ידידי היקר הרה"ג אברהם יצחק וינברג שליט"א כתב לי, וז"ל: נלענ"ד לענות את תשובת הגמרא אודות שאלתו: "אמר רבי תנחום מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו למטה מעשרה מכל מקום מאחז פני כיסא כתיב אשתרבובי אשתרבב ליה כסא עד עשרה ונקט ביה".

שכנראה בחנוכה השכינה אינה יורדת ממש מעשרה טפחים אלא השראת נרות חנוכה והמצוות המקיפות עם שמחתו של האדם מעלות אותו, והקב"ה והשכינה משתרבות ומשתלשלות בזמן זה עד לייחוד. וזהו הרמז שאנו שמים את הנרות מתחת ל-י' טפחים (והמקובלים שמים בגובה עם השלהבת עד ז' טפחים בדומה לטפח של הכרובים בהמשך הגמרא) שגם אם אנו מתחת ל-י' טפחים וגם אם אין השכינה שורה שם בפועל (רק מעל י' טפחים), הרי ברצון ה' אפשר להגיע בזמן הדלקת נרות החנוכה לייחוד בינינו לקב"ה ושכינתו, ולכן זמן זה הוא מסוגל מאד ויש בו אורות גבוהים כדברי רבותינו.

ז. ידידי היקר הרה"ג מרדכי אלמקייס שליט"א (מח"ס "ויכתוב מרדכי", נתיבות) כתב לי על זה, וז"ל: חשבתי בדרך אפשר שמא רק הארת השכינה יורדת בחנוכה למטה מעשרה אך לא עצמותה.

מצורף כאן מאמר של אחד מרבני ברסלב שמקשה את זה בסוף. אני מעתיק את המאמר, עכ"ל.

ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך

לא בחלל ריק צצו לפתע גזירות היוונים. קדם לזה שישראל נמשכו אחרי תרבות יון, וזה נתן לגויים כח לגזור גזירות. והנה הצדיקים באותו דור - מתתיהו ובניו, קנאו קנאה גדולה על קדושת השם, והתקוממו נגד קלגסי היונים להחזיר את הציבור בתשובה, ומן השמים סייעו בידם לעמוד בקשרי המלחמה ולנצח צבאות אדירים בכוח מסירות נפשם.

הרב שמחה גולשביסקי ז"ל

הגמרא במסכת שבת (דף כ"א ע"ב) שואלת 'מאי חנוכה', ומספרת, כתשובה, את כל הסיפור של חנוכה: על גזירות היוונים, מרד החשמונאים ונצחונם ואיך נכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור, עד שגילו פך שמן בודד בחותמת הכהן גדול, אבל היה בו כמות שהספיקה להדלקת המנורה רק ליום אחד, ונעשה נס ודלק השמן שמונה ימים וכו'.

ותמיהה היא: מדוע ב"על הניסים" שאומרים בתפילה וברכת המזון, לא נזכר נס השמן כלל. אנו מזכירים מסירת גיבורים ביד חלשים, רבים ביד מעטים, טמאים ביד טהורים, טיהור המקדש והדלקת נרות. אך מנס השמן - כלום!

כדי להבהיר את הענין על פי דרך רבינו הק', נקדים את דברי הזוהר הקדוש (ח"ב ט): בבית שני שלטו על ישראל מלכות יון וכששבו בתשובה חזרו ונתגברו, והב"ח כותב שכל גזירות היונים נבעו ממה שנמשכו אחרי תרבות יוון, וידוע שתרבות יוון כלולה מחכמות חיצוניות, עבודה זרה וכפירות.

נמצאנו למדים כי לא בחלל ריק צצו לפתע הגזירות. קדם לזה שישראל נמשכו אחרי תרבות יון, וזה נתן לגויים כח לגזור גזירות. והנה הצדיקים באותו

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קפט

דור - מתתיהו ובניו, קנאו קנאה גדולה על קדושת השם, והתקוממו נגד קלגסי היוונים להחזיר את הציבור בתשובה, ומן השמים סייעו בידם לעמוד בקשרי המלחמה ולנצח צבאות אדירים בכח מסירות נפשם, על כל זה אנו מודים ב"על הניסים".

רבינו הקדוש מוסיף לנו חידוש נפלא, שחנוכה כבר מרומז בתורה, בתפלתו של משה רבינו.

היה זה בחטא המרגלים, כשנגזר על חורבן בית המקדש בט' באב, ומשה רבינו ביקש "סלח נא" לעוון העם הזה, ופעל בתפלתו בחינת חנוכת המזבח שהוא היפך החורבן (ליקוטי מוהר"ן ב, ז: יא), וזה מרומז בפסוק "סלח נא לעוון העם הזה כגודל חסדך וכאשר נשאתה", ראשי תיבות של חמשת המילים האחרונות הם "חנוכה". וממשיך רבינו ז"ל: "וכן כל אחד כפי מה שזוכה לפעול בבקשת סלח נא ביום כיפור, שעל ידי זה נתתקן פגם חורבן הבית, כמו כן נעשה בחינת חנוכת הבית בחינת חנוכה", עד כאן. ומובא בקיצור ליקוטי מוהר"ן, שעל ידי זה הוא זוכה לזכות לדעת אלוקות ה', שדעת זו נחשבת כבנין בית המקדש, וזוכה על ידי זה לדעת לצאת מעוונות ולהמשיך הדעת הזה בבנים ותלמידים לדורות לנצח וכו'.

יוצא מכל זה, שאף שמשה רבינו לא פעל בתפלתו לבטל גזירת החורבן, בכל זאת הכין כלים לחנוכת הבית בימי היוונים, ואף לשנות החורבן הכין לנו כלים להתמודד עם נסיונות הגלות, מה שאנו מפוזרים בין הגויים האומרים איה אלקיכם ומחלישים את אמונתנו, שנוכל להשיג את הדעת מאלקות ה', שזה עצמו בנין בית המקדש הפרטי.

וכן מוצאים אנו בדברי מוהרנ"ת בלקוטי הלכות (השכמת הבוקר ד, יד) שכל ענין נס חנוכה היה הכנה לגלות, שידוע היה שבית המקדש השני יחרב, ועל ידי שמסרו את נפשם פעלו להכין כלים שיספיקו אפילו בחשכת הגלות להתקיים באמונתנו.

ובהלכות טוען ונטען (ה, יא) מבאר מוהרנ"ת שנרות החנוכה שאנו מדליקים, הם בחינת אור הצדיק, שעל ידי זה מתגלה ההתפארות של ישראל, שעל ידי התפארות זו היה תוקף הנס שדלק הנר שמונה ימים, ועל ידי זה נתגלה שכל הבריאה וחיותה וקיומה הוא על ידי ישראל, עד שיכולים להמשיך אור הנר שידלוק בנס כזה, כי התפארות הוא כבודו יתברך, בחינת על ישראל גאוותו, שמתרומם כביכול כבוד מלכותו וגדלו ותפארתו על ידי ישראל, ועל ידי זה מאיר אור גדול בכל העולמות, כי כבודו בבחינת אור כמו שכתוב: והארץ האירה מכבודו, עיין שם.

היוצא מכל זה כמה עלינו להעריך הרחוקים שמתקרבים ועוזבים כל תענוגי תבל, את קרוביהם, וחבריהם, ומתחילים מההתחלה אחרי שהפקירו כל הצלחותיהם בחייהם הקודמים, כמה קשה להם להתרגל לסגנון חיים - החדש עבורם לחלוטין, על כל פרטיו ודקדוקיו, ולא רק שעל ידם מתרבה כבוד שמים ללא גבול, אלא גם אנחנו מתעלים על ידם, ואף על פי שכולנו חכמים ונבונים ויודעים את התורה, בכל מקרה יתכן שניפול למצב של כסילות השכל בלי משים, באופן שאי אפשר להכיר מבחוץ, אולם בזכות אלה המתקרבים גם אנחנו מתחדשים בעבודת ד' מתוך אהבה ויראה מכח הצדיק כמבואר.

ובפרט אנו אנשי הצדיק, צריכים לזכור כמה החשיב רבינו כל אחד שבא אצלו, אפילו הפשוט ביותר, כידוע, ורבינו אמר: הפחות שבאנשי אני מוליך אותנו בדרך של צדיק גדול מאד (חיי מוהר"ן ש"ד), בפרט שמאלה שהתקרבו, הרבה עלו מעלה מעלה והשיגו מעלות גדולות, אין ספק שאנשים המסוגלים להקרבה כל כך גדולה, מוכרחים להיות בעלי נשמות גבוהות, וכך היה דרכם של אנ"ש תמיד לקבל בסבר פנים יפות כל אלה שבאו להתחמם לאור הצדיק, ועל ידי שנקבל את הנקודה שלהם והם את שלנו וכולנו יחד את נקודת הצדיק, ויתווספו עוד כהנה וכהנה יעלה אור כבודו בכל העולם ויתגלה לעינינו אור משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

וכיון שאנו עוסקים בעבודת הצדיקים להעלות את ההתפארות של ישראל, כדאי להזכיר את דברי רבינו ז"ל בליקוטי מוהר"ן (חלק א תורה יז), שכאשר

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קצא

הצדיק מגלה את ההתפארות שיש להקב"ה מעם ישראל, הוא כאילו ממליך בזה את הבורא מחדש, וזה נחשב כאילו מקבלים את פני המלך ביום ההכתרה, ואז מקבלים השפעה של אהבה ויראה, אולם אלה שמעשיהם מונעים את זה מהם, כגון הנופלים לתאוות אכילה, מתגבר עליהם הכסילות ונחשך אור הצדיק עד שאינם יכולים לקבל אהבה ויראה, ולא עוד אלא שגורמים הם גם כן שהכבוד והמלכות נופל לעזי פנים (ליקוטי מוהר"ן סז: ג).

ולתקן את זה צריכים לתת צדקה, במיוחד לצדיק אמת ולעניים הגונים, ובזה מטהר ומשקיט את האויר מסערת המחלוקת המתעורר משנאת הבריות, ושורה אהבה בין הבריות ונעשה אויר נח וזך, ואז מסוגלים דיבורי הצדיק להשמע למרחקים, ונכתבים אפילו בספרי העכו"ם, ועל ידי זה נעשים גרים ובעלי תשובה, ובזה שמתקרבים הרחוקים מתעלה כבוד שמים ואז אפילו אלה שנפלו לתאוות אכילה זוכים לאכול בקדושה, (עיין כל זה באריכות בליקוטי מוהר"ן יז).

וצריך להבין, לשם מה יש צורך בכל התהליך הזה, עבור תיקון תאוות אכילה, ומדוע שלא נוציא את בעל התאוה מתאוותו, בדיבורי מוסר הנוקבים חדרי בטן?

אלא שכאן טמונה נקודה עמוקה בכוחות הנפש, וכפי שאומר לנו שלמה המלך במשלי (א-כ"ב): "וכסילים ישנאו דעת", הכסיל הוא זה שנמשך אחרי תאוות העולם הזה. בעצם, אין הוא טיפש. הוא מבין את דברי המוסר ומכיר בצדקתם, אלא שנראית לו יותר הנאת שעה, אצל אדם כזה לא רק שאי אפשר לפעול על ידי תוכחה, אלא שהוא שונא את המוכיח, (עיין מה שאומר המלבי"ם בזה על הפסוק שהבאנו).

על כן מצא רבינו עצה עבורו: בזה שנותנים צדקה, שמביא שנשמעים דבורי הצדיק למרחוק, ואז זה משפיע שהרחוקים מתקרבים ומתעלה כבוד שמים, ובזה תעלה ארוכה אף לאלה שנפלו לתאוות.

ולכאורה תמוה: איזה קשר יש בין התקרבות גרים, לרפואת בעלי תאוה? נבאר זאת על פי דברי מוהרנ"ת: הסיבה שגורמת לכך שיהודי נופל לתאוות אכילה, היא שברון הלב והעצבות, הנובעים מזילותא דגלותא - בזה שאנחנו

בגלות ותלויים בגויים ומושפעים מהם, זה גורם לפעמים שמאבדים את שמחת הנפש שיש ליהודי, אותה שמחה הנובעת מכך שהוא יודע שהוא דבוק לתכלית ולעשיית רצון השם, ונופלים ברוחינו, ועל ידי זה נופלים לתאוות אכילה (ראה ליקוטי הלכות הודאה ו, יח).

יתירה מזאת, כתב רבינו, כאשר יש לאדם חסרון, בין ברוחניות בין בגשמיות, זה באמת חיסרון בשכינה (ליקוטי מוהר"ן פט), וכמו שהשכינה בגלות וכבודה מושפל, וגוברים עליה הקליפות והעצבות (ראה ליקוטי מוהר"ן כד, ב), ממילא זה משפיע על כל אחד ואחד, שבקלות יפול לעצבות המביאה לכל התאוות רעות, כמו שכתוב בעצבון תאכלנה, וכבר העירו על כך אבות החסידות, שהדבר הכי קשה הוא, כשיהודי שוכח שהוא בן מלך ונופל ממדרגתו.

עוד כותב מוהרנ"ת ז"ל, שעיקר ההתפארות והשעשועים של הקב"ה, הוא על ידי חידושים דווקא, שהרי אינה דומה כלל להתפארות מישראל, להתפארות החדש שעולה למעלה כשמתקרבים הרחוקים להשם יתברך, כי ההתפארות היא בחינת לבושים, והעיקר הוא, כשעושים לבושים חדשים להשם יתברך, שאין מלך מתפאר בלבושיו הקיימים כבר, אפילו אם הם יקרים מאד, כפי שהוא מתפאר בלבוש חדש חדש, כי הקב"ה מתפאר בכל עת בלבושים חדשים, הנעשים על ידי התקרבות הרחוקים שמתקרבים בכל פעם על ידי צדיקי הדור (ליקוטי הלכות, ברהמ"ז, יא).

ובזה מתבאר שההתפארות, דהיינו הכבוד, עולה כל כך על ידי התקרבות הרחוקים, שמשפיע על כל אחד ואחד, שגם חלק הכבוד שלו מתעורר, ואינו משלים שוב עם הזלזול שהיה נוהג בעצמו, ומתחיל להעריך את עצמו יותר ולהתגבר על תאוותו.

עוד כותב מוהרנ"ת וזו לשונו: "ועיקר האור של כל האורות שבעולם נמשך מגדולי הצדיקים, שהם בחינת אור צדיקים ישמח, בחינת אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, כי עיקר האור בשלימות יתגלה על ידי משיח במהרה בימינו,

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קצג

בבחינת ערכתי נר למשיחי, ואפילו עתה במרירות הגלות, כל קיומנו הוא רק על ידי אורו הגדול שמאיר בנו בהעלם והסתר על ידי גדולי הצדיקים שהם בחינת משיח, ועיקר האור הוא שמחה" (ליקוטי הלכות, הודאה ו, ח).

ואחר שביארנו איך שהצדיק, על ידי שהוא מביא לקירוב הרחוקים, מביא אורה ושמחה לשכינה ולתוך כל יחיד, עדיין צריכים להבין למה דווקא מועיל לזה קירוב רחוקים, ולא הצדקה לבד אשר עוזר לענין זה, וגם הוא ענין של מסירות נפש.

אבל יסוד הדבר הוא, שעכשיו, בגלות, אין שום יחוד והשפעה בלי מסירות נפש, ורק כך נעשים היחודים העליונים. בודאי צדקה כרוכה במידה של מסירות נפש, אבל היא אינה דומה כלל למסירות נפש של הרחוקים שמתקרבים, שזורקים את הכל מנגד, ובאים לחסות תחת כנפי השכינה, וזה ממש בחינת אברהם אבינו, שהיה ראש לגרים, שעזב ארצו ומולדתו ובית אביו לנסוע למקום זר ולעמוד בנסיונות קשים, וכבר אמרו חז"ל שבשביל יחיד שעושה תשובה מוחלים לכל העולם (יומא פ"ו), ולכן רק לזה יש הכח להעלות את הכבוד במידה שתבוטל כסילות השכל ותינטל ההשפעה מעזי הפנים.

ומוכא בזוהר הקדוש (ח"ב קכח, קכט) שצריך הצדיק לרדוף אחר הרשע להחזירו בתשובה, ובזה השבח עולה כבודו יתברך מכל השבחים שגורם: (א) לכוף את הס"א. (ב) להעלות כבוד הקב"ה. (ג) לקיים את כל העולמות העליונים והתחתונים. ועל כל זה אנו משבחים ב"על הניסים", על הצדיקים שמסרו נפשם להחזיר העם בתשובה, ועל הסייעתא דשמיא להדוף את החושך ולהאיר את אור האמונה בישראל.

נמצא שבזה שאנו מדליקים נרות חנוכה, בכך אנו ממשיכים את אורו של הצדיק, המכניס בנו דעת אלוקות הבורא יתברך להדבק בו, ומזה עולה

הצדיק ומגלה התפארות הבורא, ומעלה כבודו יתברך, בבחינת על ישראל גאוותו, ואור התפארות זו מאירה בכל העולמות, ומאור זה נעשה הנס בזמן מתתיהו שדלק השמן שמונה ימים. ובעוד שאנו מדליקים אור של מטה, עומד הצדיק ומשרת במרום ומדליק אור של מעלה, שהוא כבודו יתברך, ולא רק בחנוכה בלבד, אלא כל פעם שהצדיק מגלה את ההתפארות מעם ישראל, מעלה הוא את הכבוד שמאיר בכל העולמות.

ולפי זה יוצא, שאין שורש הדבר דווקא בחנוכה, אלא אף בכל השנה, אלא שבחנוכה עשה לנו ה' חסד גדול להראות חיבתו לעמו, ולהמחיש לנו עד כמה הוא מתפאר בנו, ולכן גילה לנו והוריד לנו אור עליון ונסתר שבא מהתפארות זו, כדי שיאיר לנו בכל המקומות הרחוקים במשך גלותינו, וממילא מובן מדוע בשבח של "על הניסים" לא מוזכר נס השמן, משום ששורש ענין חנוכה הוא התשובה וההתפארות שיש להקב"ה בנו, אלא שהראה חיבתו וגילה לנו בנס זה קצת מהנעשה על ידי העלאת הכבוד, כדי להאיר לנו לדורות בכל המצבים, וכמו שכותב מוהרנ"ת בעלים לתרופה (מכתב ז), שעלינו לבקש הרבה סליחה ביום הכיפורים, עד שנזכה לחנוכה טובה, להמשיך עלינו הארת בן ותלמיד, "שנזכה כל אחד לידע בכל מקום שהוא בכל עת ורגע, שהשם איתו ועימו וקרוב אליו מאד מאד כי מלא כל הארץ כבודו, ולכן ב"על הניסים" מזכירים את הצדיקים, שמסרו נפשם להחזיר את העם בתשובה, ולהעלות את ההתפארות של ישראל למעלה, ולפי זה אפשר אף לבאר מדוע לכתחילה מניחים את נר חנוכה למטה מעשרה טפחים, וברשות הרבים דווקא, (כמבואר בשולחן ערוך), אף על פי שהגמרא אומרת: "מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה" (סוכה ה), ובקבלה ידוע, שרשות הרבים, למטה מעשרה, זה מדור הקליפות.

והדבר יובן על ידי משל, ידוע שבזמנים כתיקונם, הרוצה לקבל פני אחד השרים, עולה לו במאמצים רבים והפעלת קשרים, כל שכן הרוצה להתקבל לראיון אצל המלך. אולם יוצא מן הכלל הוא בזמן שאחד ממשרתי

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קצה

המלך חולה, אז יתכן שהמלך בעצמו יואיל לבקרו, כמו כן בשעת מלחמה, מבקר המלך את חייליו, המפוזרים בחזיתות השונות, לעודדם ולחזק את רוחם.

על דרך זה, אף שבגלוי אין השכינה יורדת למטה מעשרה טפחים, בכל זאת בשעת הגלות, כאשר קיומנו הרוחני נתון בסכנה גדולה, אז ממציא הקב"ה עצמו אלינו בהעלם גדול מאור עליון ונסתר, לחזקינו בתוך מצוקתינו, וזה ענין נר חנוכה שמדליקים דווקא למטה מעשרה טפחים, ודווקא לכוון רשות הרבים לפרסומי ניסא. וכן הוא גם בפורים, שעל פי האר"י הקדוש עולה בקדושתו על יום הכיפורים, שהקב"ה ממציא את עצמו באור נסתר, אף על פי שהוא חל בתוך ימי החול. אור נסתר זה מלווה אותנו בכל אשר נלך, אף בתוך טומאת ארץ העמים.

סימן כט

יישובים לקושיית הבית יוסף מדוע עושים ח' ימים זכר לנס חנוכה מאת הר"ג אלכסנדר אליעזר קנאפלער שליט"א

הנה ידועה קושיית מרן הבית יוסף ז"ל (בסי' עת"ר) שהקשה למה תקנו שמונה ימים ימי חנוכה, כיון שבפך השמן הי' בו כדי להדליק לילה אחת, ואם כן לא הי' דולק בנס רק ז' לילות. ועיין עוד בטו"ז סי' תר"ע, ובפר"ח שם באריכות. והנה בספרי "אבן יקרה" עה"ת כבר אמרנו בכמה אופנים, ועתה נפל בדעתי ליישב באופן חדש.

דהנה הגאון החיד"א זצ"ל בספרו "ברכי יוסף" (סימן תר"ע אות ב') הביא בזה"ל: הקשה הרא"ם בתוספותיו אמאי לא מדלקינן ט' ימים מספק וכו', עיין שם. וכבר עמד על זה בספר העתים, והביאו בספר ארחות חיים (אות ב') וכו', עכ"ל. וכן הביא בספר תולדות יעקב יוסף, והביאו בספר ערבי נחל (סו"פ ויחי בדרוש לחנוכה), יע"ש מה שהאריכו בזה כדרכם בקודש.

ויש להקדים עוד מה שראיתי במפרשים להקשות איך תיקנו ימי חנוכה לשמונה ימים, והלא כיון שהנס לא היה רק שבעה ימים, הרי עובר על "בל תוסיף".

מב. המשך לשונו: ותירץ דהטעם לפי שחנוכה מדבריהם לא החמירו כל כך. וכן תירץ הרב פר"ח ושאר אחרונים. ודבריהם תלמוד ערוך במנחות דף ס"ח ע"ב, דר' פפא ור' הונא בריה דרב יהושע אכלי חדש באורייתא דשיתסר נגהי שיבסר קסברי חדש בח"ל דרבנן ולספיקא לא חיישינן, רבנן דבי רב אשי אכלי בצפרא דשיבסר קסברי חדש בח"ל דאורייתא. הרי מוכח דלכ"ע במידי דרבנן לא חיישינן לספיקא דיומא. ואחר זמן ראיתי למוריניו הרב הנז' (אות א' סוף ד"ה וראיתי) בבית ועד דאיתי סוגיא הנז'.

מג. ובשם המהר"ם שיק ראיתי מביאים שתירץ דלאחר הזמן לא שייך בל תוסיף, ועוד נרחיב הדיבור בזה אי"ה.

ועיין עוד בספר כלי חמדה, שהביא דברי הרמב"ן ז"ל פרשת ואתחנן בקראי דבל תוסיף (דברים ד, ב) שכתב דלכן קאמר הירושלמי דנצטערו במגילת אסתר מצד אין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה ולא קאמר משום בל תוסיף, משום דזה דאסור להוסיף על פי נביא הוא מכח דאלה המצות, דמזה נלמד שגם מוסיף על פי נביא יש בו משום בל תוסיף. וכתב דלכאורה קשה טובא אמאי נתקשו דוקא במגילת אסתר ולא נתקשו כלל על חנוכה וקבעו שמונה ימים להודות ולהלל ולא חששו לבל תוסיף, יע"ש מה שהאריך בזה.

ועיין עוד בס' קובץ המועדים (עניני חנוכה ופורים וכו') שהדפיסו מאמר מאת הר"צ ר' יוחנן טווערסקי ז"ל האדמו"ר מטאלנא, שדן באריכות למה ליכא בל תוסיף במה שהדליקו מנורה מוח' שפודים, יע"ש באורך.

ועלה בדעתי לתרץ כך, דהנה ידוע מהאור החיים הק' ועוד מפרשים, בטעם מצות מילה לשמונה ימים, דאז מוכרח שיעבור עליו שבת אחת וכו', יעויין בדבריהם, ואין מקומו כאן. והנה כמו כן יש לומר לענינינו, דכיון שהוכרחו לתקן עכ"פ שבעת ימי חנוכה, ואי אפשר שיעברו שבעה ימים מבלי יום השבת, ובשבת אי אפשר להדליק, רק בערב שבת קודם הזמן, דלאחר שקיבל עליו שבת נאסר במלאכה. ועיין בשו"ת תרומת הדשן סימן ק"ג שהאריך בזה, דאע"ג דעיקר המצוה הוא מצאת הכוכבים, מ"מ כיון שאי אפשר להדליק בשבת הו"ל הכשר מצוה להדליק מקודם, ולכן אע"פ שכבתה בערב שבת אין זקוק לה, והביאו הטורי זהב בהלכות חנוכה (סימן תרע"ג סק"ט) והרבה להקשות עליו, ודעתו דאם כבתה קודם קבלת שבת זקוק לה, אבל לאחר קבלת שבת הוי מעיקר המצוה ולא רק הכשר מצוה, יע"ש בדבריהם, ובשו"ת בית אפרים (או"ח סימן פ"ג ד"ה ובזה נדחה) ובשו"ת כתב סופר (או"ח סימן ל"א) שהאריכו בדבריהם.

ולענינינו יש לומר, דכיון דאי אפשר להדליק ביום השבת, לכן הוסיפו יום אחד להדליק בו, כדי להשלים למנין שבעה ימים שידליקו הנרות, ומכל מקום לא רצו להפקיע יום אחד באמצע שלא להדליק כלל, לכן תיקנו להקדים ההדלקה בערב שבת מפלג המנחה ואילך (עי' סימן תרע"ט ובנו"כ שם), אבל מכל מקום ליום אחד יחשב, כיון דשתי הדלקות מדליקים ביום אחד בערב שבת, פעם הא' אור ליום ערב שבת קודש, ופעם השניה ביום ערב שבת לעתותי ערב קודם השקיעה.

נמצא דבעצם בחנוכה לא הדליקו רק ז' ימים ולא שמונה ימים, וא"כ לא עברו על בל תוסיף, אבל למעשה הוסיפו יום אחד, ובזה יצאו ידי חובת הספיקא דיומא ג"כ, ולכן מדליקין גם בערב שבת לעתותי ערב קודם השקיעה לצורך יום השבת, כדי להדליק שמונה פעמים (לא שמונה ימים), ובזה אתי שפיר ב' הקושיות שהתחלנו, וגם קושיית היסוד, קושיית הבית יוסף הנודע למה עשו ח' ימים ימי חנוכה כיון שהנס לא היה רק ז' ימים, כיון דיום אחד הוא רק מספיקא דיומא, ובאמת מדליקין רק שבעה ימים, ודו"ק.

עוד ישוב לקושיית הבית יוסף למה עושין חנוכה ח' ימים, ועוד

(א) הנה קושיית הבית יוסף ידועה ואין צורך להעתיקה.

ב) האבני נזר הקשה, הרי בכל התורה כולה אמרינן (ברכות ו. ועוד) דאם חישב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, ולמה בנר חנוכה ובד' כוסות לא אמרינן כן, אלא אמרינן דאם אין לו צריך לחזור על הפתחים, לענין ד' כוסות פסק בשו"ע הלכות פסח סימן תע"ב סעיף י"ג וז"ל: אפילו עני המתפרנס מן הצדקה ימכור מלבושו או ילוה או ישכיר עצמו בשביל יין לד' כוסות. וכן לענין נר חנוכה פסק כן בשו"ע הלכות חנוכה סימן תרע"א סעיף א' וז"ל: צריך ליזהר מאד בהדלקת נרות חנוכה, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק. ולמה לא אמרינן גם בהם דחישב לעשות מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

ותירץ האבני נזר, דהיות דבשתי מצות אלו הטעם הוא משום "פרסומי ניסא", הרי בזה לא שייך לומר מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, דסוף סוף לא נתפרסם הנס לאנשים, והרי אי אפשר לקיים פרסום הנס במחשבה, משא"כ במצות אחרות שהחויב לו לבדו, שפיר אמרינן דאם נאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה^{לד}.

והנה לכאורה יש לעיין בדברי האבני נזר הנ"ל, דהתינח בימי חז"ל כשהדליקו על פתח ביתו מבחוץ, והיה פרסום הנס להעוברים ושבים, שפיר י"ל דא"א לקיים ענין הפרסומי ניסא במחשבה, משא"כ בזמנינו שאנו מדליקין בפנים, וכמו שכתב הרמ"א כמה פעמים בהלכות חנוכה (סימן תרע"א סעיף ז' וסעיף ח', וסימן תרע"ב סעיף ב', וסימן תרע"ז סעיף א'), על כרחך צריכים לומר דענין הפרסום הוא אפילו לעצמו, דאטו מי שאין לו אשה ובנים תאמר דאינו מחוייב להדליק, בוודאי שלא יעלה על דעת אדם לומר כן, רק בוודאי מחוייב הוא להדליק, וא"כ וכי תאמר שלאיש כזה ישתנה הדין שאם אין לו ממון לקנות שמן להדלקת נר חנוכה, לא יצטרך לחזור על הפתחים, בוודאי שלא, ותורתנו לא השתנתה ולא תשתנה. וכן לענין יין לד' כוסות, וכי תאמר דאדם המיסב לעצמו, ואין לו אשה

מד. והנה ראיתי לאחרונה בספר שבט הלוי לחנוכה שאך זה יצא לאור, שהקשה בזה למה גבי שבת לא אמרינן כן למי שאין לו יין לקידוש, שחייב לחזור על הפתחים, וכי זוטר הוא הנס של בריאת העולם, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, הים וכל אשר בו, וינח ביום השביעי, וא"כ למה בשבת ליכא חיוב לחזור על הפתחים [והנני מוסיף להקשות, דביותר קשה למי שלא התפלל, א"כ אז הקידוש על הכוס הוא מדאורייתא אצלו, ולמה בד' כוסות ונר חנוכה דרבנן אמרינן דחייב לחזור על הפתחים, ואילו לקידוש היום דשבת שהוא מדאורייתא אין צריך], ויש הרבה תירוצים ע"ז, ואכמ"ל.

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— קצט

ובנים, לא יצטרך לחזור על הפתחים לקנות יין לד' כוסות, והרי אף במה נשתנה חייב לשאול את עצמו, כמבואר בשו"ע סימן תע"ג סעיף ז', ומאי שנא הא מהא.

ויש ליישב, דענין הפרסומי ניסא שאמרו חז"ל שפיר יתקיים אף באופן הזה, שבעת שיחזור על הפתחים, ויבקש שצריך לקנות יין או שמן, ישאלו אותו למה הוא צריך עכשיו ליי, והרי עני מרוד הוא ולמה מתאוה ליי, וכן למה צריך לשמן, הרי יענה ויאמר, שמלפני הרבה שנים אירע נס לאבותינו בהדלקת נר חנוכה, ולכן צריך עתה להדליק זכר לנס, ושפיר יעורר בכל פתח הנסים והנפלאות שעשה ה', ויפרסם הנס לכל אחד ואחד, ויתרבה כבוד שמים עי"ז, ולכן פשוט שאי אפשר לקיים ענין הזה ע"י מחשבה, והבן^מ.

ואחרי הודיענו לך את כל זאת, הנני להוסיף עוד נופך, וליישוב בזה קושיית הבית יוסף, למה אנו עושין חנוכה שמונה ימים, באשר ליום הראשון היה די שמן בפך שנמצא, וא"כ הנס לא היה רק לשבעה ימים. ולזה יש לומר, דהנה מצינו כעין זה גם לענין יום מתן תורתנו, שהוסיף משה יום אחד מדעתו (שבת פז.), כדי שיהיו יותר מוכנים ומזומנים לקבלת התורה, ולכן חכמינו ז"ל כשבאו לקבוע ימי חנוכה בהלל ובהודאה, למדו בזה ממשה רבינו, להוסיף עוד יום אחד^מ, והוא יום "זאת חנוכה", כדי להוסיף בקדושה ובטהרה בימים אלו שיוֹרד השפעות מן השמים, בבחי' עכבו עמי עוד יום אחד דקשה עלי פרידתכם, כמו שאמרו לענין אסרו חג (רש"י פר' אמור - ויקרא כג, לו), ובפרט יום "זאת חנוכה",

מה. ועיין בביאור הלכה (סימן תרע"א ד"ה ויש נוהגין להדליק בע"ש קודם מנחה) שכתב בתוך דבריו וז"ל: ולענ"ד פרסומי ניסא דחנוכה אינו תלוי כ"כ בזה, דעצם הדלקה הוא בכלל פרסום הנס ודומיא דמאי דאמרינן בגמרא נר חנוכה וקידוש היום נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא ולא אשכחן חד דאמר דוקא כשיש בי עשרה בשעת הדלקה, א"ו דעצם הדלקה שציוו חכמים על כלל ישראל הוא נקרא פרסום הנס וכו', עכ"ל.

מו. ויש להוסיף עוד, על פי מה שכתב בשבולי הלקט (סימן קפ"ה) וז"ל: מצאתי בטעמי ר' יהודה החסיד זצ"ל, טעמייהו דבית שמאי דאמרי פוחת והולך כנגד פרי החג, שכן מצינו רמז לחנוכה אחר סוכות בפרשת אמור אל הכהנים, לאחר פרשת החג כתוב ויקחו אליך שמן זית זך, רמז לנרות חנוכה, עכ"ל. על פי זה יש לומר שרצו לדמות חנוכה לסוכות שהוא שמונה ימים, ושמיני עצרת רגל בפני עצמו, בבחי' עכבו עמי עוד יום אחד, שקשה עלי פרידתכם, כמו כן קשה להיפרד מימי החנוכה הקדושים, ולכן הוסיפו עוד יום אחד, והבן.

שהוא ידוע מספה"ק ומדברי הצדיקים בכל הדורות שהוא היום הקדוש ביותר, והוא יום גמר החתימה^{מז}, ודו"ק^{מח}.

ועוד יש לומר טעם נכון למה דווקא בב' מצות אלו חייבו חז"ל להחזיר על הפתחים מה שלא מצינו כן בשאר כל המצות, דהנה ידוע דתיבת "חנוכה" הוא מלשון חינוך, שבחנוכה הזמן מסוגל לחנך הבנים לתורה ולעבודה, וכן בליל פסח ידוע שנקרא "ליל הסדר", מפני שהוא "סדר" לכל השנה, שאז הזמן שהאבות צריכים לחנך את הבנים למען ידעו את הדרך שילכו בה בכל השנה, בסדר יפה ומסודר. וא"כ הרי ב' זמנים אלו הם למעלה מן החיים היום-יומיים, ולכן רצו חז"ל שיחנכו הבנים עד כדי מסירות נפש, כדי להראות שכשבא לענין פרסום הנס צריכים לעשות עד כדי מסירות נפש, ולכן הצריכו בזה להחזיר על הפתחים, אף כשהוא בימות החורף שהוא קר, אפילו הכי צריכים להחזיר על הפתחים כדי להראות הכרת הטוב לרבש"ע על כל הטובות אשר עשה לאבותינו ועמנו, וליכא חינוך גדול מזה, שהבנים רואים איך שהאב חוזר על הפתחים ואינו חושש על בזיונו, כדי לקבל קצת ממון לקנות שמן לנר חנוכה או יין לד' כוסות.

ובזה העיר לי ידידי ר' בנימין בערקאוויטש נ"י, שיש בזה כדי יישוב לקושיית הבית יוסף ג"כ, שלכן הוסיפו חז"ל עוד יום א', אף שלכאורה לפי הבנתנו לא היה הנס רק ז' ימים, כדי להראות שיש לקיים תקנת וגזירות חז"ל אף כשאינו מובן לפי קט שכלינו, ובפרט לחנך הבנים באופן כזה שאין צריכים

מז. ובספה"ק תפארת שלמה כתב, דנקרא זאת חנוכה לשון חינוך, שהפעולה מכל התיקונים שנעשה מר"ה העבר בתקיעות שופר נגמר עתה בימי חנוכה.

מח. ועיין בספרי אבן יקרה עה"ת בפר' תולדות, שהארכנו מענין דמצאנו בתורה בכמה מקומות שהחמירה באופן נורא מאד במקום שנוגע לאיזה חולשה בעיקרי האמונה וטהרתן וקדושתן של ישראל, ואף שהמעשה בעצם אינו חמור כ"כ, אמנם מכיון שגורם לרפיון באמונה וטהרת ישראל, הרי נידון הדבר כפי ערך הפועל יוצא, ולא כפי ערך המעשה, כי עיקרי האמונה המה היסוד ושורש לכל קיום עם ישראל, ועל כן כל רפיון וחולשה בזה, צריכה חיזוק רב שלא יהיה לה שום השפעה. וכן מצאנו שציוה השי"ת למחות זכר של עמלק שבא להלחם עם ישראל, ואף שכמה אומות קמו עלינו לבלעינו, ולא מצינו עונש חמור הלזו בשום מקום, אבל הוא הדבר אשר אמרנו, שמכיון שכל עצמו של עמלק אינו בא אלא על עסקי אמונה, שהכניס ספיקות בלבבות ישראל היש ה' בקרבינו אם אין, וע"כ מגיע לו עונש חמור כ"כ. וזהו ענין שצר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, שלא יאמרו ליצני הדור מאבימלך נתעברה שרה, כדי שלא יצא מזה חילול שם שמים ח"ו, וכן מצינו אצל החנוכי וכו' שהטיל הכתוב ה' בתחילה וי' בסופה, משם ה', כדי להורות שקדושים הם, ולא שלטו בהם המצריים וכו', יע"ש באורך, ואכמ"ל.

❖ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— רא

להבין הכל, וזהו יסוד קבלתינו, ולכן הוסיפו יום אחד, וקבעו שמונת ימים בהלל ובהודאה.

והנני להוסיף ע"ז מעשה ידוע מהחתם סופר, שפעם אחת שאל לו בנו על איזה הלכה או מנהג, ולא השיב לו החתם סופר דבר, רק אמר לו שכן צריכים לעשות. ולאחר כמה ימים ענה לו התשובה הנכונה, והוסיף לו לאמר, שבאמת כבר ידעתי התשובה מיד, אבל רציתי להורותך שאין צריכים להבין הכל, רק צריכים לעשות מפני שכן נצטוינו.

וזהו החינוך של ימי ה"חנוכה", לחנך הבנים שאין צריכים להבין הכל, והעיקר לעשות רצון ה', ובטל רצונך מפני רצונו.

פיוט לחנוכה^{מט}

פיוט אנכי דוד בן אהרן בן חסין חזק, אל רם כדם

מי זה ימלל, נסי אל יתכונן, בימי מתתיהו בן יוחנן.

אנכי אשמח אשיש בה', הגדיל לעשות עם בני חשמונאי, רם הוא על כל רמים, נגלה בסיני, וריבוא רבותיים אלפי שנאן.

דור ודור רבים קמים עלינו, לבלות זכר שאריתנו, לולי ה' צבאות שהיה לנו. ויהי בימי יון בני עולה, הערימו סוד עצה ותחבולה, גזרו על שבת ראש חודש ומילה.

דרכו את קשתם אויבים עזי פנים, אלישה ותרשיש כתים ודודנים, על גוי קדוש ממלכת כהנים, באו טמאו מקדש המכונן.

בן יוחנן כהן אל עליון הוא, שמו נאה לו מתתיהו, אחיו הכהנים יסובבוהו, נגד אויביהם הריקו זיינן.

אהרן יגיל בניו ירונו, ואלה קראו ונענו, בכ"ה בכסלו שבו וחנו, בבית אלהים כזית רענן.

בימים ההם בזה הזמן, זרע חשמונאי טהרו עצמן, מצאו שמן חתום משמן, לילות שמנה הספיק שמנן.

גודעה יד ה' את עבדיו, וזעם את אויביו ואת מורדיו, לכן להזכיר את רוב חסדיו, נרות להדליק תקנו רבנן.

חובה עלינו כל שנה ושנה, לכבד באורים שוכן מעונה, אנו מדליקין עד ימים שמונה, אכן לאורם לא משמשינן.

סולו סולו לרוכב בערבות, האל הגומל לחייבים טובות, אלף אלפים ורבי רבבות, תמיד בצלו נחסה ונתלונן.

ימי חנוכה בהם הוראה, דלא למספד ולהתענאה, לבד בהלל גמור ובהודאה, לפני האלהים אשר חנן.

גדבות פי רצה שוכן מעוני, באורך האר אפילת אישוני, תמיד כל היום אליך ה', אקרא ואל אלהי אתחנן.

חזק ואמץ יוסיף שנית ידו, לקנות את שאר עמו יחידו, צמח יצמח לדוד עבדו, מכל עקתין בישין ישיזבינן. כימי.

^{מט.} א"ה ריחמ"א: פיוט זה היה בכתב ידו של מו"ר זקני רבי שלמה אבורמד זצוק"ל וזיע"א מעיה"ת תרואדאנת מרוקו, בספר הפיוטים שכתב לעצמו. וב"ה יתברך יצא בקרוב לאור כל ספר הפיוטים. ואמרתי להביא כאן את הפיוט שהיה כתוב אצלו לחנוכה. וכנראה שזה היה הפיוט שהיה משורר בחנוכה, וזכותו תגן עלינו אכ"ר.

פיוט לחנוכה
מכ"ק רבי חיים פינטו הגדול זיע"א

סימן: אני חיים פינטו. נועם: ימין תסעדני

אלי ארוממנהו. אין יחיד כיחודו. נס לבני מתתיהו.
עשה פלא לבדו. פדה עדה נדה. מלא ארץ כבודו.
הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.
נועצו יחד רעה. היוונים עלינו. מצות אל גדול דעה.
להעביר ממנו. אנו קמנו ששנו. גבר חסדו עלינו.
הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.
יונים בית אל באו. טמאו השמנים. בדקו והנה מצאו.
פך מפכים קטנים. אטום חתום סתום. כהן כוננה ידו.
הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.
חלק ושיעור לילה. אחת לבד היה בו. ברכת נורא עלילה.
שרתה תוך הנשאר בו. רמו עצמו עמו. קמו ויתעודדו.
הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.
יחיד מסר גיבורים. ביד אישים חלשים. קרן ישראל הרים.
על הצרים הנוגשים. אפלו כלו נפלו, נגרשו ושוודדו.
הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.
ימים אלה נקבעו. בהלל ובהודאה. כי נפשותם נושעו.
מיד צר גאה גאה. חילו גילו סולו. לאל גדול כבודו.
הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.
משתה ושמחה יהיו בם. מטעמים אמורים. הנרות הם
חיובים. נעשים ונזכרים. צאו באו ראו. התורה הזאת למדו.
הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.
פתילות יחד נמנו. טוב טעם ונמוקם במספר לו ימנו.
כי כן דינם וחוקם. שמרו הורו עזרו. אשר לא תשיג ידו.
הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו.

מכתבים ותגובות שנתקבלו לקונטרס על חנוכה

א

הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
מח"ס "מכבדי אכבד" ועוד

התודה והברכה, כשמש נסוכה, ומשאת וארוכה, לכת"ר שלוחה וערוכה, דשדר לך מר מלא צנא דדובשא, עלונו מריח ניחוח המלא בקדושה, ובשפלנו זכר לנו בעלונו היקר.

ולחיבת הקודש אזכיר מה שנשאלתי מאת ידידי הרב גמליאל הכהן רבינוביץ בענין מנורת חנוכה או מגילה מהודרת מה עדיף, וכן אם יכול להשתמש בה לפני החתונה, וזו תשובתי מאשר חנני בורא עולמים, בחדס וברחמים. ובעזה"י תתפרסם בשו"ת "גם ברוך יהיה" אשר עומד לצאת בקרוב.

וברכתי לכת"ר שימשיך בכוחו זה כפליים לתושיה, ויחזו עיניו בירושלים הבנויה, בב"א.

מה עדיף חנוכיה מכסף או מגילה מהודרת, והאם יכול להשתמש בחנוכיה שקיבל לפני החתונה

חתן שרוצים לקנות לו מתנה, או חנוכיה מכסף טהור או מגילה מהודרת מה יעדיף.

כתב במשנ"ב (סימן תרע"ג סק"ח) דטוב שכל אחד יטריח לעשות לו מנורה יפה לפי כוחו, וכ"כ בכה"ח (שם ס"ק ס"ד), והכל הוא לחיבוב מצוה לקיים מ"ש "זה אלי ואנוהו", אולם אם יש לפניו סדר עדיפות בין חנוכיה מכסף או מגילה מהודרת, ודאי שיבחר במגילה מהודרת, משום שלחנוכיה יש דין של תשמיש מצוה, ולמגילה יש דין של תשמיש קדושה, ומעלת תשמיש קדושה גדולה מתשמיש מצוה.

עוד שאל כת"ר אם מקבל לפני חתונתו חנוכיה מכסף טהור האם יכול להדליק בה לפני שהתחתן. ודאי שהכל תלוי בדעת חמיו לעתיד, האם נתן לחתן חנוכיה זו על דעת שידליק בה רק אחר החתונה עם בתו או שיכול עוד קודם החתונה להדליק בה, וכדי לצאת מידי ספק טוב שישאל אותו לפני שידליק בה, אך אם לא שאל מסתמא נתן לו חנוכיה זו על דעת שישתמש בה קודם החתונה ויכול להדליק בה נרות חנוכה.

נא. תחילה מובא כאן משא ומתן בענין מה שנידון בסימן ה', בין הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א לבין הרה"ג אברהם דבדה שליט"א, כמה וכמה חליפות מכתבים בניהם. מכתבי המשא ומתן מצוינים לפי סדר אותיות א ב.

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך — רה

(ומלתא אגב אורחא דע לך שהמילה חנוכיה מקורה מן העברית המתחדשת, ובספרי הראשונים מובאות המילים מנורה ונר חנוכה במקום חנוכיה, ורק לאחרונה החלה המילה חנוכיה להופיע בספרי האחרונים).

בברכת התורה ולומדיה
כפיר ברוך מבורך דדון
מח"ס "מכבדי אכבד", מבשרת ציון

ב

הרה"ג אברהם דבדה שליט"א
מח"ס "ביכורי אביב"

בענין מה עדיף חנוכיה מכסף או מגילה מהודרת

קראתי בכל לב את מאמרו של ידידי הרה"ג ריחמ"א שליט"א בגליון מרי"ח ניוחח [מס' 20] וכן את תשובתו של ידידי הרה"ג בעל "מכבדי אכבד" רבי כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א, ושני נביאים מתנבאים בסגנון אחד לומר, דמגילה מהודרת עדיף טפי. אמנם אני כשלעצמי נ"ל דאיפכא מסתברא, חדא דהמשנ"ב גופיה גבי נר חנוכה כתב (תרע"ג ס"ק כח) וז"ל: כתבו הספרים שטוב שכל אחד שיטריח לעשות לו מנורה יפה לפי כוחו וכן הנרות יעשה יפה עכ"ל. אבל גבי מגילה לא הביא המשנ"ב דיטריח כל אדם לעשות לו מגילה יפה לפי כוחו מפני שבאמת א"צ להטריח עצמו בדבר זה באשר יוכל לקיים המצוה בהידור אם ישמע אותה מפי המקריא ואינו צריך מגילה מהודרת לעצמו, מה גם שיוכל להסתכל עם חבירו במגילה אחת משא"כ בחנוכיה א"א לשני מלכים להשתמש בכתר אחד (ביום ד'ג').

ועוד שגר חנוכה ניתקן לפרסומי ניסא וכשמדליק בחנוכיה מהודרת הוי הידור בעצם הפרסום, משא"כ גבי מגילה הפרסום של הנס הוא בעצם הקריאה והבן.

ועוד י"ל דהידור של שמונה ימים עדיף מהידור של יום אחד לילה ויום.

בברכת התורה וחנוכה שמח
אברהם דבדה,
בני ברק.

נב. הערת הגר"י וינשטיין תתדב"נ מרן הגר"י אדלשטיין, בכתב ידו.

ג

הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א מח"ס "כי מכבדי אכבד" ועוד

כבוד הרב אברהם דבדה שליט"א
מח"ס "ביכורי אביב"
שלום שלום בכפלים, וברכות שמים.

ראה ראיתי מה שכתב כת"ר להעיר על דברינו בעלון היקר מרי"ח ניחוח (מקץ התשע"א), בענין העדיפות בין חנוכיה מכסף או מגילה מהודרת, ואמרתי אשיבו דבר על ראשון ראשון, ועל אחרון אחרון.

מה שכתב כת"ר דהמשנ"ב לא הביא דיטריח לעשות לו מגילה יפה ודי שישמע מהמקריא או יסתכל עם חבריו במגילה. עמו הסליחה, דמובא במשנ"ב להדיא (סימן תרפ"ט ס"ק י"ט) בשם הפרמ"ג דהנכון שכל אדם יחזיק בידו מגילה כשרה, שאם לא ישמע איזו תיבה מהש"צ יוכל לקרותה במגילה כשרה. וכבר הואיל באר לבאר זאת ידידנו הריחמ"א שליט"א בעלון מרי"ח ניחוח הנ"ל מפוסקים חדשים גם ישנים, דראוי שלכל אחד תהיה מגילה כשרה, וראה עוד ברוח חיים (סימן תר"צ סק"ו).

ומה שכתב עוד שיסתכל יחד עם חבריו במגילה או ישמע מהש"צ, המציאות מלמדת ששנים האוחזין במגילה אינם יכולים לקרותה כהוגן, דזה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, ולא תמיד רואים את התיבות כהוגן. וגם בשמיעה מהש"צ לא תמיד שומעים כראוי, וכבר העיר על כך בספר קיצור השל"ה המובא במרי"ח ניחוח הנ"ל.

ומש"כ עוד שפרסום הנס הוא כשמדליק בחנוכיה מהודרת, איני יודע מהיכן הביא דבר זה, דמצות הדלקת הנר היא לאו דוקא בחנוכיה מהודרת, וכמ"ש הגר"מ פיינשטיין באגר"מ (או"ח ח"ד ל"ה ז'), שהדלקת נרות חנוכה איננה תלויה בפרסום הנס, כשם שמקרא מגילה אינו תלוי בפרסום הנס, ופרסום הנס הוא דין נוסף. דהיינו כשם שיש דין של קריאת המגילה, ויש דין נוסף של פרסום הנס, כך ביחס להדלקת נרות חנוכה יש דין מעשה מצוה, ויש דין של פרסום הנס. ע"ש.

ומש"כ דהידור של שמונה עדיף מהידור של יום אחד, הנה כבר בארתי באר לחי ראי, דעדיף הידור בתשמישי קדושה על פני הידור בתשמישי מצוה. ומה עוד דכיו"ב דנו הפוסקים האם עדיף לכתוב ס"ת המונח בארון בביהכ"נ ומוציאים אותו רק לקריאת התורה, או לקנות ספרי קודש הלומדים בהם תדיר, ותצ"א דינ"א שיכתוב ספר תורה, וכמ"ש מרן החיד"א בפירוש ברית עולם על ספר חסידים (סימן תתל"ו) דלא אמרו שיקדים לקנות ספרי קודש על פני ס"ת, היינו דוקא אם בא לכתוב ספר תורה שני, אך אם עוד לא כתב ס"ת כלל, יקדים כתיבת ס"ת. ע"ש. והובאו הדברים בארוכה בספר

הנחמדים מפז (סימן א' סעיף ד'), וכן העלה להלכה. וא"כ הוא הדין בנידו"ד, דאף דמגילה קוראה ביום ובלילה בלבד, וחנוכיה מדליקה שמונת ימים, אעפ"כ אין הולכים אחר שיעור זמן השימוש בהם, אלא אחר מעלתם בקדושה.

בהא סליקנא ובהא נחיתנא דיקדים לקנות מגילה כשרה ומהודרת על פני חנוכיה מכסף.

ויהי רצון שנזכה להדליק המנורה, בעגלא ובמהרה, אכ"ר.

בברכה רבה,
כפיר ברוך מבורך דדון
מח"ס "מכבדי אכבד"
מבשרת ציון

ד

הרה"ג אברהם דבדה שליט"א
מח"ס "ביכורי אביב"

כבוד ידידי הרה"ג רב פעלים, חשקן בתורה, רבי כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
מח"ס "מכבדי אכבד" מבשרת ציון

ראיתי מש"כ בגליון מרי"ח ניוח (מס' 23) להשיב על דברי והנני להשיבו על ראשון
ראשון ועל אחרון אחרון.

א. הנה גבי נר חנוכה כתב משנ"ב שטוב שכל אחד יטריח לעשות לו "מנורה יפה לפי כוחו" ולא כתב כיו"ב גבי מגילה רק כתב שראוי שכ"א תהיה לו מגילה כשירה שיוכל לקרות מתוכה מפני שא"א לשמוע מהש"ץ מחמת רעש ובלבול שמכים בעצים ומשמיעים קול, הנה לא כתב במגילה "שיטריח עצמו בדבר" כמו שכתב גבי מנורה, וכן במגילה כתב מגילה "כשרה" ולא כתב "מגילה יפה לפי כוחו" כמו שכתב גבי נר חנוכה, זאת ועוד שגבי מגילה יהיה טעמא משום שא"א לשמוע מהש"ץ מחמת רעש ובלבול שמכים בעצים ומשמיעים קול, הנה עתה ב"ה ברוב בתי כנסיות לא מכים בעצים ולא משמיעים קול וגם באותם מקומות שמכים עושים זאת בד"כ בסדר מופתי אחר תיבת המן וכולם פוסקים בבת אחת והש"ץ ממשיך.

ב. מה שכתב דהמציאות מורה דשניים אוחזין במגילה אינן יכולים לקראותה כהוגן אני מכיר מציאות אחרת, ועיין עוד שו"ע (סימן תר"צ ס"ג) שכתב אם השמיט הסופר באמצעה תיבות אפילו עד חצייה וקראם הקורא על פה יצא, ועיין שער הציון (אות ה) דמהרא"ש והר"ן משמע דכשרה אפילו השמיט חציין של התיבות וקרא הקורא ע"פ וכתב שכן משמע לשון הטור והשו"ע.

גם לעצם הטענה הנה בגמרא מגילה (דף כא ע"ב) איתא, ת"ר בתורה אחד קורא ואחד מתרגם ובלבד שלא יהא אחד קורא ושנים מתרגמין ובנביא אחד קורא ושנים מתרגמין ובלבד שלא יהיו שנים קורין ושנים מתרגמין, אבל בהלל ובמגילה אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין מאי טעמא כיון דחביבא יהבי דעתייהו ושמעי ע"כ, הרי דאע"פ דאמרין בעלמא "תרי קלי לא משתמע" במגילה משום חביבותא אפי' תרי קלי משתמע וה"ה ששניים מביטים במגילה וקוראין אותה כהוגן משום חביבותא. ודין זה שהבאנו מהש"ס נפסק בשו"ע (סימן תר"צ ס"ב) עיי"ש.

ג. מה שהביא להעיר מהגר"מ פיינשטיין לא זכיתי להבין, ובודאי לא נתכוונתי שאם מדליק בחנוכה שאינה מהודרת אין כאן פרסום הנס, ח"ו לומר כן, רק נתכוונתי שגבי מגילה המצוה והפרסומי ניסא הוא בעצם הקריאה! וגבי נ"ח המצוה והפרסומי ניסא הוא בהדלקה, וא"כ כשמהדר בחנוכה יפה הוי הידור בעצם הפרסומי ניסא משא"כ כשמהדר במגילה יפה אין כאן הידור בעצם הפרסומי כי הפירסומי ניסא כאמור הוא הקריאה וזה ברור!

והאגר"מ לא נתכוין אלא לומר שהפרסומי ניסא בנ"ח אינו חולק שמעכב במצוה וכגון אדם שנמצא במקום שאין בני אדם דלא נפטר מהמצוה בגלל זה.

ד. ומה שכתב דעדיף הידור בתשמיש קדושה (מגילה מהודרת) על פני הידור בתשמיש מצוה (חנוכה מהודרת) והביא ראיה מדברי הגאון חיד"א בפירוש "ברית עולם" שעל ספר חסידים שכתב דאם לא קיים עדיין מצות כתיבת ס"ת יעדיף לקנות ס"ת על פני ספרי קודש. במחכ"ת אינה ראיה כלל דהתם רמיא עליה מצות כתיבת ספר תורה וכל עוד שלא קיים המצות בחיובא קאי ויש לו להוציא ממונו על דבר שחייב בו ולא על זולתו, ואדרבה רואים מזה שאם יצא כבר יד"ח עדיף שיקנה ספרים שקדושתם פחותה מקדושת ספר תורה, הרי שאין הולכים אחר מעלה בקדושה אלא אחר התועלת שבספרים הללו ילמדו מדי יום ביומו ותתרבה התורה ביתר שאת.

ועוד אני תמה שעל שני סברות ראשונות שכתבתי כבודו בא בדחיה על עצם הסברא משא"כ בסברא זו השלישית שכתבתי דהידור של שמונה עדיף על הידור של יום אחד לילה ויום כבודו לא דן בעצם הסברא אלא חוזר על סברתו שכתב בתחילה (בגליון מס' 20), ואם סברתו נכונה למה לא דחה בה גם את שניים הראשונים שכתבתי.

כיון שאני איני רואה בדבריו טענה צודקת להפריך שום סברא שכתבתי לכן על משמרתי אעמודה דהידור בנ"ח עדיף.

וכע"ק כ"ד ידידו דושה"ט תמיד כל הימים
ע"ה ב"ה אברהם דבדה
בני ברק

ה

**הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
מח"ס "מכבדי אכבד" ועוד שא"ס**

לכבוד הרב הגדול, מעוז ומגדול, בן של קדושים, אראלים ותרשישים, גזע ישישים,
הרב אברהם דבדה שליט"א
מח"ס ביכורי אביב

ראה ראיתי מה שהניף ידו שנית להעיר על דברינו, בסדר העדיפות בין מנורת כסף
לחנוכיה, או מגילת אסתר מהודרת.

והשגותיו הן שאלות במציאות, כגון אם שנים אוחזין במגילה, אם יכולים לקרואותה
כהוגן, וכן אם יש רעש בביהכנ"ס בעת קריאת המגילה.

ומה שנכון למקום אחד יתכן ובמקום אחר תהיה מציאות שונה, ואני כתבתי את שעני
ראו ולא זר.

ושאר השגותיו והערותיו הן קימחא טחינא, וכבר דנו בהן והאריכו למעניתם בקובץ בית
אהרן וישראל (שבט - אדר תשס"ט, וסיון- אייר תשס"ט), ומצאת כי תדרשנו.

רק אבוא העיר'ה במש"כ כת"ר שהמשנ"ב לא כתב במגילה שיטריח לעשות מגילה נאה
לפי כוחו כפי שכתב במנורה, ונלענ"ד דהמשנ"ב לא הביא דין זה, משום שהוא דין
ברור מדין זה אלי ואנוהו, התנאה לפניו במצוות (שבת קלג:), וראה עוד בזה בקבצים הנ"ל
באורך וברוחב.

וברכתי לכת"ר שימשיך להגדיל תורה ולהאדירה ברבות הטובה וברכה.

כפיר ברוך מבורך דדון
מבשרת ציון

**מורי ורבי הרה"ג אברהם הלוי ליפשיץ שליט"א
רב דק"ק "כפר גדעון" עמק יזרעאל**

לכבוד הגאון הנעלה, כולו ממתקים וכולו מחמדים, הרב הגדול בענוה ובידיעה
מזכה אותנו בכל שבת ברבת גוונים בנושאים מיוחדים אשר מעשירים אותנו בשמחת התורה,
הרב רח"מ אבוחצירא שליט"א מעפולה בארץ הצבי ת"ו ממש ריח ניחוח,
ובענינים המובאים שם אומר בע"ה מילין מאשר שמעתי, ומרשימות ישנות.

לפני חנוכה, בחיל ורעדה נביא את תשובות הרשב"א שהביא מעשה רב מהרמב"ן שאין
לנו גדול ממנו בחכמה ובמנין וביראת חטא, שהיה בעצמו נוהג בשעה משעות
היום לעשות דמות אריה על טס שמועיל בפרט לחולי המעיים ומהר"ם בן חביב בספרו

רי מריח ניחוח

כפות תמרים מתיר לעשות מה שבדוק ולא מובן לרופאים ואין בו משום דרכי האמורי, ובידינו החנוכיה עם טס אריות שהדליק בו עד שנת תשי"ד בעל המופת רבי משה דוד רוזנבוים מקרצ'שינוף זי"ע ונתנו לסבי גדול באמונה והפצתה בטוב טעם הרה"צ ר' אברהם פרוכטר זצ"ל שו"ב פלטיצ'ן ברומניה ובהר טוב. וכידוע יש הרבה חנוכיות זהב וכסף עם האריות והם לסגולה רק יאמרו בית אהרן כי לעולם חסדו, ורבינו עובדיה ספורנו הרופא פי' שזה בית חשמונאי, לכן בפרט בימי חנוכה יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו של אין עוד מלבדו, וגם המהרי"ל אסר להשתמש ולנסות את הלחשים והסגולות שבגמרא אלא התיר רק את הסגולה למי שיש לו עצם בגרונו יאמר את הלחש: חד חד נחית, בלע נחית חד חד.

חנוכה זה טיהור וסינון כל אמונה תפילה וטפילה וכל אור מדומה, וזה הרמז שאין לנו רשות להשתמש בהם באור נרות חנוכה, כיון שבעולם הזה יש דמיונות והשתמשות באורות של תמורה וחילוף, ולכן באור נרות מצוה אין רשות לנו שלא תמיד משיגים את ההבדל האמיתי בין אור לחושך.

בברכת התורה
הרב אברהם הלוי ליפשיץ
רב דק"ק כפר גדעון עמק יזרעאל

הרה"ג שמואל זנוויל מרדכי שווארץ שליט"א
עורך ומחבר הקובץ הנפלא "המאזנים"
קרית יואל, מאגראו נוא יארק

לכבוד הרה"ג ריח"מ אבוחצירא שליט"א
מח"ס מרי"ח ניחוח, מעפולה תובב"א

קיבלתי לנכון המאמר ע"ד המנהג שמדליקין במנורה של כסף ולא במנורה של זהב, תודה וברכה שנהג בי עין טובה להכניסו בכף "המאזנים", תשוח"ח לו.

ופתח פתוח מצאתי לפתור חקירתו בס"ד, דהנה ידוע קושיית הרא"ם היאך הדליקו במנורה טמאה, ואת"ל שעשו מנורה חדשה, הרי כולם היו טמאי מתים ונטמאה המנורה. ותירץ הרא"ם: שעשו מנורה של עץ, ולא משל זהב כמצוותה. ואפשר דלזכר זה מדליקין בחנוכה במנורה של מתכות אחרות, ולא משל זהב. עוד נ"ל לומר בדרך אפשר, עפי"מ דמבואר בחז"ל וספרים, דכל 'טומאה' מוטל בתוכה 'סם וארס' [עיי' ברמב"ן פרשת ויצא (ל"א ל"ה) ופרשת תזריע (י"ב, ד') בענין טומאת נדה, שהבל הנדה מזיק ועושה רשם רע, ובפרשת אחרי (י"ח י"ט) כתב הרמב"ן: דדם נדה הוא סם המות, וכל בעלי חיים שישתו או יאכלו דם נדה ימותו. וכן מצינו בדין דצריך לשפוך המים בשכונת המת, ולטעם אחד הוא משום סכנה, עיין בשו"ע יו"ד סימן של"ט (סעיף ה') ובנו"כ שם].

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— ריא

והנה ראיתי בפירוש 'ולא עוד אלא' לבעל 'שבט מוסר' ז"ל על פרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ט) שכתב וז"ל: "המלכים אוכלים ושותים בכלים שאין סובלים בהם סם המות, שבנגוע בהם הסם המות מיד מתבקעים ומשתברים. ולכן סריסי המלך [בגתן ותרש] שינו להשקותו בפעם הזאת בכלי זהב, בעבור שלא יתגלה הדבר, כיון שכלי הזהב סובל הסם המות ואינו מתבקע". ובזה שפיר נהירא לן שמעתתא, דאפשר דלכן לא הדליקו בנס חנוכה במנורה של זהב, לרמז בזה שמצאו פך של שמן 'טהור', דשמן 'טמא' יש בתוכה סם וארס ויתכן להבקע את המנורה, ולכן ממה שלא נבקע המנורה היה הוכחה שהשמן 'טהור'. אבל אם היו מדליקין במנורה של 'זהב', אין הוכחה שהשמן טהור, שהרי כלי זהב סובל סם המות, ולכן לא הדליקו במנורה של זהב. כל זה עשו משום פרסומא ניסא. - ואפשר דלזכר זה נוהגין להדליק בחנוכה במנורה של כסף ולא של זהב.

אגב יש לציין למה שחקרו באחרונים אם יש דין אמלתרא במנורה של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים, כמו דמהני בקורה למבוי, דאמלתרא כשרה אפילו למעלה מעשרים אמה, כיון דמושך עינו של אדם שלטה ביה עינא, עיין עירובין (דף ג' ע"א). ובפוסקים מבואר דלא מהני אמלתרא בנרות חנוכה. ונראה דאף במדליק במנורה של "זהב" שהוא נדיר מאד, לא מהני אמלתרא, ואכמ"ל כי בחפזי כל האדם כותב.

הכ"ד החותם על כל חותמי ברכות
שמואל זנוויל מרדכי שווארץ, קרית יואל, מאנראו נוא יארק

הרה"ג משה יוחאי רו שליט"א

מח"ס "תפארת הברית" ו"תפארת הפדיון"

לכבוד ידי"ן הרה"ג ר' רן יוסף חיים אבוחצירא שליט"א
מרבין תורה בעי"ת עפולה
אחדשה"ט,

ראיתי מש"כ כת"ר בגליון 21 פרשת וישב, בענין הסביבון, ורציתי להוסיף בזה מ"ש אאמו"ר הג"ר אלעזר רו שליט"א (נדפס בגליון ימי קודש גליון ל' חנוכה תשס"ט) וז"ל: וטעמים שונים ניתנו למנהג הסביבון כמבואר בספה"ק. ולי נראה בס"ד טעם, כי הסביבון מסתובב על 'רגל אחת', ורגל הוא ה'אמונה'. לרמז, שעל ידי אמונה אפשר לשרוד בתוך כל הקשיים, כמו הסביבון הזה, כי ע"י האמונה בהשי"ת, הוא נותן עוז למשיחו ועוז ותשועה לבניו היקרים להצליח ולעמוד. ועיין במכות (דף כד.) בא חבקוק והעמידן על אחת צדיק באמונתו יחיה.

האותיות הכתובות הם: נ ג ה פ, והם ר"ת נס גדול היה פה. כלומר כאן בארץ הקודש. אבל אותם שבחו"ל כתבו נ ג ה ש, נ'ס ג'דול ה'יה ש'ם. ורמז בזה בבני יששכר רמזים. ע"ש. ואולם תראה כי נגה"פ גימטריא קל"ח בגימטריא "הצלחה" שהצליחו

ריב — מריח ניחוח

להתגבר והצליחו בהדלקה. גם סופי תיבות נס גדול היה שם עם האותיות גימטריא קל"ט כמנין הצלחה עם הכולל. ונגה"ש גימטריא שנ"ח שהוא משי"ח. כי בחנוכה מתגלה אורו. והוא ר"ת מדליקין שמונת ימי חנוכה.

בברכה רבה
משה יוחאי רז

הרה"ג אליהו כהן שליט"א מח"ס "מעדני המלך" ג"ח

לכבוד הרה"ג מעו"מ ר' רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא שליט"א

שמחתי מאוד לקבל את קונטרסו החשוב בעניין סיבוב הדרייד"ל בחנוכה, והן אמת כי עתה רוב ככל עסקי בענייני הלכה בלבד, ובקושי זמן מועט בבוקר עסקי באגדה, מ"מ נהניתי מדבריו, ולכשעצמי היה אפשר לומר [ואפשר שהובא בדבריו] שהסיבוב מרמז לאדם כי כל ימיו הינו כסביבון זה שרק בעודו מסתובב יש ביכולתו לעמוד על רגל אחת, הא לאו הכי תכף יפול הנופל ממנו, ומזה תוכחת מוסר לאותם הלומדים מתוך עצלות ורפיון, וכפי שידועים מ"ש בזה האוה"ח הקדוש בספרו חפץ ה' דזהו סמא דמותא ב"מ, ועפ"י רעיון זה עולים בדעתי לבאר המון מאמרי חז"ל דאמרי חד לחבריה לא תיתיב אכרעך עד דמפרשת לי, וכן מ"ש וישא יעקב רגליו, וענין פסוקי בלעם הכתני שלש רגלים ועוד רבות. ועיני ראו שכל אותם המתעצלים לקום ולחפש בספרים בדינים שהביא מרן בית'ה יוסף וכדו' המה סגרו השער ולא די שלא הבינו הסוגיא על בוריה, גם נשתכחה מהם גז חיש ונעופה, וכידוע מ"ש התה"ד על הבחורים בני העשירים שעשו השלחן עגול מסתובב למעט בטורח ועמלם, וכמ"ש בלקט יושר [ובמקו"א כתבתי שאין זה סותר לענין החיפוש במאגרי הספרים והתוכנות], בכמה גדרים, ואכמ"ל], ויש עוד מה לדבר מזה, אלא שכאמור לא על זה באתי.

בברכת כהנא זעירא
א. כהן אשדוד

ג. א"ה ריחמ"א, וכאן המקום להביא מה שהובא בקובץ מבקשי תורה גליון נא (חודש ניסן תש"ע) שאלות

שנשאלו ע"י הרב מרדכי זיסקינד הגר שליט"א (פלאטבוש ניו יארק) מאת הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א (בתוספת ביאורים והערות מאת הרב מאיר שולביץ שליט"א) (סגן עורך קובץ מבקשי תורה) בעמ' יא אות י' וז"ל: שאלתי בע"פ את רבינו הגר"ח: האם מי שמשתמש במחשבים לצורך לימודו וכן בתוכנות התורה ואוצר החכמה ועוד, האם חסר בזה בעמל התורה. תשובה: נחשב עמל, עכ"ל. ובהערות הערה 14 מאת הרב מאיר שולביץ שליט"א כתב וז"ל: זה ברור שכוונת רבינו שליט"א, דעיקר העמל צריך להיות בתורה עצמה בספרות ובחילוקים, והעמל הוא לא בעצם החיפוש אחר ספרים, ובוודאי שהיום אין חשש להנות ממה שאפשר בקלות למצוא כל דבר מהר. וידוע מה שאמר מרן הגר"ח

הרה"ג כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א מח"ס "מכבדי אכבד" ועוד

כבוד מעלת ידידי עוז, הרב רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א,
אשר נודע שמו בשערים, ללקוט בתר האומרים, ומחברי הספרים,
וכל אמרותיו נרדים עם כפרים, רוב שלומים, וברכות מרומים,
יחולו על כת"ר לעולמים.

קראתי בכל לב את מרי"ח ניחוח אודות מנהג הסביבון, ונלענ"ד להוסיף טעם למנהג
זה על שם הכתוב בתהלים (פרק קי"ח פסוק י"א) "סבוני גם סבוני בשם ה' כי
אמילם", שאויבי ישראל מסובבים אותנו, וטוענים שעושים זאת בשם ה', אך אנו
נכריתם, וכשם שהסביבון מפסיק להסתובב כך יחלש כוחם, אמן כן יהי רצון.

וידוע שבעברית המחודשת נקבע השם סביבון אך בעבר רצו לקרותו בשם כרכר,
ואמרתי שגם לשם זה יש טעם על שם הכתוב "דוד 'מכרכר בכל עוז לפני ה'
(שם"ב ו, יד), וגם בחנוכה אנו שמחים ומכרכרים לפני ה' על הניסים שעשה עמנו.

אך ראוי לציין שמנהג זה של הסביבונים, הוא "מנהג מגוייר", והוא התקדש ע"י עם
ישראל, וצדיקים וחסידים כבר נהגו בו, מקורו של משחק הסביבון הינו במשחק
הקוביות של המהמרים הגרמניים בימי הביניים. על הקוביות היו חורטים את האותיות
N, G, H, S, שהן ראשי התיבות של המלים nichts ("לא כלום"), ganz ("הכל"), halb ("חצי"),
ו-stellen ("לשים, להכניס לקופה"). כללי המשחק היו, לא הרווחת ולא הפסדת; קח את כל
הקופה; קח את חצי הקופה; הכנס כסף לקופה.

יהודי גרמניה היו הראשונים שאימצו את הסביבון כמשחק לילדים והאותיות הלטיניות
(ניכטס, גאנץ, האלה, שטל) הוחלפו למשמעות האותיות העבריות נ', ג', ה', ש',
המסמלות את המלים "נס גדול היה שם", במדינת ישראל הוחלפה האות ש' באות פ',
כלומר, "פה".

וראיתי לאחד מחכמי אירופה (איני זוכר שמו כרגע) שכתב שהואיל וראו היהודים את מנהג
זה אצל הנוצרים בימי אידם, החל בימי חנוכה, לשחק בו ולהמר על כסף, חששו
חכמי הדורות שמא יבואו להעתיק מהם מנהג של הימור על כסף, ובאו וקדשו מנהג
זה להודות ולהלל לה' יתברך על הניסים ועל הנפלאות שנעשו לאבותינו בימים אלו.

ומכאן מובן גם מדוע בארצות ספרד ועדות המזרח לא היה כלל מנהג זה של סביבון
בחנוכה, הואיל וטעמו ומקורו, היה שייך רק לארצות אירופה, ובדקתי חיפוש
מחיפוש בכל ספרי מנהגים של יהדות ספרד ולא מצאתי זכר לו לימי החנוכה.

ובודאי שקדשוהו שמים ככל מנהגי ישראל הקדושים ואין לזלזל בו.
וכשם שנעשו ניסים לאבותינו, כן יעשה עמנו, ה' אלקינו, ויצילנו מכל אויבנו, ומבקשי רעתנו, ונשב שקטים ושאננים על אדמתנו.
וברכתי לכת"ר שימשיך בכוחו זה כפליים לתושיה, בבריאות ונהורא מעליא, ויחזו עניו בירושלים הבנויה, וישלח לנו האל ינון ואליה. אכ"ר.

ואת חג האורים, תחוגו בשמחה ובשירים, בברכה רבה,
כפיר ברוך מבורך דדון

הרה"ג רועי חמד שליט"א טבריה

לכבוד הרה"ג רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א
מזכה הרבים בחידושים מאירים ופנינים יקרים!
בענין מה שכתב כבודו בגליון לפרשת וישלח (מס' 20), מהו הטעם להדלקת נרות חנוכה ברשות הרבים?

הנה ראיתי לדברי החתם סופר בדרשותיו (ח"א עמ' סז) דמיישב יישוב נפלא על קושיית הבית יוסף המפורסמת, מדוע מדליקים נרות שמונה ימים הרי הנס היה שבעה דהרי בשביל היום הראשון היה מספיק שמן בפך שמצאו? ובתירוצו ביאר גם הטעם להדלקת הנרות ברה"ר.

החת"ס מיישב שבאותה שעה שרצו להדליק את המנורה היה ההיכל מלא גילולים ולקח זמן עד שפינו את הכל לגמרי, ולכן הדליקו נרות בחוץ, לפי מה שכתב הרמב"ם דהדלקה במנורה מחוץ להיכל מותרת ומוסיף הגאון בעל העץ חיים דאע"ג שצריך שהמנורה תעמוד בהיכל אין זה מעכב את ההדלקה, וכנגד זה תקנו חז"ל להדליק את הנרות בפתחי הבתים זכר למה שהדליקו אז את המנורה בחוץ, ולפי זה יוצא שגם ביום הראשון היה נס, שהרי אם הדליקו בחוץ ודאי באותה שעה היתה רוח נושבת ובמקום שיש רוח צריך שמן בכמות גדולה יותר ממקום סגור שאין רוח נושבת בו, ובפך השמן היה שמן המספיק להדלקה רק במקום סגור ונעשה נס והספיק השמן על אף שהיתה מנורה בחוץ.

ולפי זה יתבאר מדוע אנו מזכירים בעל הניסים "והדליקו נרות בחצרות קדשך" והרי כידוע את המנורה היו מדליקים בפנים? אלא דההדלקה שם היתה בחוץ משום שכל ההיכל היה מלא בגלולים.

ויתכן לבאר ביאור נוסף על דרך המוסר, דהנה ידוע שבזמן היוונים, רבים מישראל התקלקלו מהתרבות היוונית הקלוקלת וקראו לעצמם "מתיוונים", את הכל הם חיקו: הן את הלבוש והן את ההתנהגות, אפילו כהנים היו עובדים בבית המקדש ולאחר

מכן היו הולכים לראות תחרויות ספורט, אותם מתיוונים לא מתו, הם עדיין נשארו בחיים וקיימים לצערנו במחשבים, באופנה, בהופעות וכדו' ומנסים לחלחל גם לבתינו, החרדים לדבר ה'.

אדם שמדליק נרות חנוכה בטפח הסמוך לפתח או בחלון שיראו העוברים ושבים, בעצם מראה את כל הבית היהודי שהקים, את כל האידישקייט, החסד, השלום בית, החינוך היהודי הטהור ואת כל זה הוא משפיע מביתו לרחוב, את האור שנמצא בתוך הבית היהודי הוא מקרין על הרחוב החשוך ולא ח"ו ההיפך כמו שרצו היוונים להכניס את הרחוב לבית, אלא ביתו משפיע על הרחוב "דמעט אור דוחה הרבה מן החושך".

ובזה אפשר לבאר את מאמר הגמ' "כל הרגיל בנר הויין ליה בנים ת"ח" (שבת כג ע"ב), דחוץ מזה שהוא עניין סגולי יש בו גם מסר שהאדם מעביר לבניו ובזה מובטח שיצאו ת"ח, והוא מה שבארנו שהנרות באים לסמל שאנו אור לגויים והם צריכים ללמוד ממנו ולא אנחנו מהם, אנו צריכים להבדל מהם בכל צורה ואופן, להתרחק מכל מה שהרחוב מציג לאדם, ילד שלומד תורה עם מסר כזה ודאי שיצא ת"ח, כי החינוך שקיבל בבית הוא להתבדלות מהרחוב וממילא כאשר אין לאדם ניסיונות מהרחוב יכול הוא להיות שקוע אך ורק בתורה הקדושה ולצמוח לת"ח, לגדול בישראל!

בברכת חנוכה שמח,
רועי חמד, טבריה

הרה"ג אליהו כהן שליט"א מח"ס "מעדני המלך" ג"ח

לכבוד הרה"ג מעוז ומגדול, המאסף לכל המחנות, ומבאר כל חמיר"א,
כש"ת ר' רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א

הגיעני קונטרסו המלא מזן אל זן בענין הפיוט מעוז צור, ועוד מילי יקירי, ואידי דהוא מעניינא דיומא אמרתי אבואה נא ללקט באומרים בקצ'ר אמיץ בכמה וכמה מהעניינים שנזכרו בספרו.

א. בהא דהתורה"ד שורר מעוז צור על השלחן, ענין זה נזכר כמה פעמים בלקט יושר, בעמ' לא ובעמ' קנב, ועי"ש שלפעמים היה משוררו בדילוג, וכמובן היה זה רק בשבתות חנוכה. ומעניין לציין מ"ש בספר מסע פולין (עמ' 24) והובא בספר "תוקף וקדושת היום" על פורים (עמ' ד) שאצל השפת אמת שוררו פיוט זה גם בפורים כיון שיש בו בית אחד על פורים. ובמחברת וילקט יוסף שווארץ (אדר התרס"ו) הביא פיוט "מעוז צור" לפורים, במשקל דומה לזה של חנוכה. [וכע"ז נזכר בבית עקד הספרים ח"ב עמ' 641 מס' 2740, וח"ד עמ' 1071 מס' 579].

ב. במה שחקר כת"ר בענין קדמוניות השיר, עי' שו"ת חות יאיר (סי' ע) שאגב תשובתו בענין סעודת חנוכה אי חשיבא סעודת מצוה, כתב דמסתמא היה מהר"ם משוררו על השלחן, משמע דפשיטא ליה שזמר זה קדמון עוד מרביה דהרא"ש [ולפ"ז אינו

מהמרדכי המוכר]. וע"ע להגאון מווערבוי בשו"ת שיח יצחק (סי' שלז) במ"ש להשיב למי שנתרעם על שבבית מדרשו משוררים מעוז צור אחר ההדלקה, ואגב דבריו הזכיר כמה ממנהגי החג, וגם ממנהגיני עדות המזרח. ועי' נמי בספר נתיב בינה יעקובסון (פ"ג, עמ' 371) שחקר ודרש על מקור השיר ומנהגיו וכיו"ב. ובספר עמודי העבודה לנדסהוט (עמ' 202) על פיוטים נוספים שכתב המחבר.

ג. בביאור המלים "נעשה נס לשושנים", חשבתי לבאר בדרך אפשר, אם יראה ואם יכשר, עפ"י מאי דאיתא בגמ' (סנהדרין לז.), על פסוק "סוגה בשושנים" - שאפילו כסוגה של שושנים לא יפרצו בהן פרצות, והיינו דאמר ליה ההוא מינא לרב כהנא אמריתו נדה שרי לייחודי בהדי גברא, אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת?! אמר ליה התורה העידה עלינו סוגה בשושנים שאפילו כסוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות. ועי"ש בתוס' ובחידושי אגדות. דלפ"ז נמצינו למדים שמצות הנדה נמשלה לגדר שושנים שהכל מתאזים לפורצה ולהריח את ריח השושנים [וכמ"ש מהרש"א], ובנ"י נשתבחו בזה. ובימי היוונים הרשעים רצו להעבירם על דתם במצוה יקרה זו של נדה, והנס שנעשה שפיר מיקרי שנעשה לשושנים שהיא מצות נדה שחזרה לסייגיה וגדריה. וע"ע להגאון המופלא בעל ציץ אליעזר זצ"ל חלק יב (סי' גל) בהדרן עמ"ס קידושין, שביאר קטע זה ועוד מענייני חנוכה. ולהגאון ממונקאטש בשער יששכר (עמ' תכח ועמ' תקכד), ובשו"ת פני מבין פריד (בקונ' זכרון יצחק), ובספר אבני המקום עהרענרייך (בקונט' "אבן העזר" סי' אות טל, נט ואילך). ובכלל כל קונט' זה מלא וגדוש בפנינים ומרגליות יקרות), ובספר נר מצוה גרינוולד (אונגוור תרפ"ט, דף יא ע"א), ובספר איילת השחר רבינוביץ (דף ב סוע"א), ובספר יוצר אור מהגאון בעל בית היוצר מחוסט (דף ק ע"א, ובסוה"ס דף קנו ע"א), ובחיים וחסד משידלובצה (דף כד ע"א) רמז נפלא, וכע"ז בספר דרכי אמונה מהגאון בעל דרכי תשובה (עמ' קנז), ובספר ימי חייו הימים למהרי"ל רוזנבוים (דף מג ע"ג), ובדברי יצחק וויס ממונקאטש (סי' צח דף כז ע"ב ואילך), ובאש דת מאזורב ח"ב (עמ' שכו, שכח) וחלק ח' (עמ' תקעב), ובתורת יפה פריעד (דף גן ע"א ואילך), ובספר זכרון דברים מאדמור"י אלכסנדר (ת"א תשי"ד, עמ' עה) שביאר המימרא ומנותר קנקנים עפימ"ש הפר"ח ליישב את קו' הב"י. ובקונ' "נס ופלא" מהגה"צ נח גד וינטרוב (עמ' טו ואילך) שהביא רמזים נפלאים הטמונים בתוך פיוט זה. ובשו"ת רבבות אפרים ח"ז (אחרי סי' קצ) ציין מקור כל מילה מפיוט זה בתנ"ך וחז"ל.

ד. במה שכתב בענין שמן שאינו כתית - עי' בחזון עובדיה חנוכה (עמ' פא) שעמד בזה אי בעינן ממש דומיא דנרות של ביהמ"ק, והוכיח דלא קפדינן שיהיה דומיא דביהמ"ק ממש מההיא דשבת כג. עיי"ש. [ומזה תימה אקרא על אחד שפרסם לאמור כי השמן זית הקרוש פסול להדלקת נרות חנוכה מחמת החומר הכימי שבתוכו ובביהמ"ק היה השמן נוזלי, ועי' בסמוך]. ואמנם בשמן זית למאור מריש חשבתי לדמותו לשמן מאוס מחמת שאינו ראוי למאכל, אך בסברא פשוטה החילוק ביניהם ברור, דסו"ס לית ביה מאיסות, ואפי' בשמן שנפל בו עכבר ולא נמאס התיר בהליכות עולם (ח"א עמ' רסח) להדליק בו [ובא לציון בחזו"ע שם עמ' פח], ובפרט בשמן למאור שראוי לאכילה על ידי הדחק [כפי שהשיבו לי אנשי חברה גדולה לייצור שמן].

ה. מ"ש בסגולת אמירת "אלהא דמאיר ענינו" - עיי' למרן מלכא שליט"א בהליכות עולם חלק ח' (עמ' ג"ן) שטמן ברמ"ז כמה ציונים בזה. ודוק היטב במקורי הדברים ותמצא חילוק בין הפוסקים כדת מה לעשות עם השמן והצדקה.

ו. מה שהביא בעמ' 11 משם הגה"ק דברי יציב זצוק"ל אודות הדלקת הנרות במקומות ציבוריים, מן הראוי לציין שבחזון עובדיה (עמ' מז) הביא מלכים מתדיינים בזה. עיי"ש דברים ס"ל שמצוה לברך במקומות כאלה.

ז. בעמ' 12 מ"ש בשם הגריש"א דהטפח שבסורגים הרחוק מהאדן לא חשיב ביתו, הוא משולל הבנה לענ"ד, ונראה דלאו מר בריה דרבינא חתים עליה, דמהיכי נידון לה שאינו בכלל ביתו, הרי הסורגים בטילי לגבי הבית, ולע"ע לא הבנתי הסיבה דמקום זה לא ייחשב חלק מביתו.

ח. מ"ש בעמ' 11 משם האבי עזרי, עי' מ"ש על דבריו בחזון עובדיה חנוכה (עמ' לא), דברים נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת.

ט. בעמ' 10 מ"ש הרה"ג הנערץ כמוהר"א רז שליט"א, ומר בריה ידי"ן מיר"א דכיא בעל המצא חן שליט"א, משם הגאון ממונקאטש זיע"א, דהנוצרים יש"ו משייכים עצמם לצורת הכלב, חשבתי לומר דעל כן ייסד הפייט "לעת תכין מטבח מצר המנבח", דנובח ככלב. ולא לחינם אחז"ל דאותה קליפה קשורה עמו ככלב.

ואחתום בחותמי ברכה, מי שעשה נסים לאבותנו בימים ההם בזמן הזה, הוא יעשה עמנו נסים ונפלאות ויגאלנו גאולת עולם, ונזכה לשוב לעבוד בביהמ"ק במהרה בימינו אכ"ר.

אליהו כהן
אשדוד

הרה"ג יששכר דוב הופמן שליט"א
מח"ס "כעמיר גורנה" ו"כמראה הקשת"
ברוקלין ניו יורק

לכבוד ידידנו הרה"ג חריף ובקיא ריחמ"א שליט"א
עורך ומחבר הקובץ השבועי היקר "מרי"ח ניחוח"
שלום וברכה וישע רב!

בקובץ "מרי"ח ניחוח" מס' 22, שאל הרה"ג גם אני אודך שליט"א על לשון הפייט "ומנותר קנקנים" מהו לשון "קנקנים" בלשון רבים^{יד}, הרי מצאו פך אחד של שמן. עיי"ש. הנה יש להסביר לפמש"כ בספר קדושת היהודי (עמוד קכב) שכתב, דהנה

נד. א"ה ריחמ"א, התחדש לי בס"ד בשבוע שעבר אחר סגירת הגליון חידוש נוסף למה נכתב קנקנים

ריח — מריח ניחוח

נסים יוצאים משם של "ונקה לא ינקה", וקשה דהלא מידה זו רומז על דינים, והאיך יוצאים ממנה חסדים, אך כבר אמרו חז"ל "אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו", אל תסתכל בקנקן- היינו בשם "ונקה לא ינקה" שיש בו אותיות קנקן, אלא במה שיש בו, היינו שנמצא בו גם שם הוי"ה ב"ה, כי מן ינקה האות הראשון הוא י', והאות האחרון הוא ה', ומן ונקה יש אותיות ו' ה' שהוא שם של רחמים, וזה שכתוב ומנותר קנקנים, היינו מהאותיות שנשארו אחרי תיבות קן קן, שהוא שם הוי"ה ב"ה שמרומז על רחמים, מזה נעשה נס לשושנים, כמדומה ששמעתי בשם אא"ז היהודי הקדוש זצללה"ה. עכת"ד.

בברכת התורה
יששכר דוב הופמן
ברוקלין ניו יורק

הרה"ג אליהו רז שליט"א ביתר עילית

להרי"ח נר"ו מח"ס "מרי"ח ניחוח" השלום וברכה!
יש"כ על גליונותיו הנפלאים ויה"ר שיזכה להמשיך לזכות את הרבים עוד כהנה וכהנה!
מצ"ב הערות על מש"כ בגליונות האחרונים.

בגליון מס' 21 (פרשת וישב), כתב להקשות ע"ד הגר"ח שאין לגדולים לשחק בסביבון מדברי החת"ס, הנה כידוע ד"ז הוא ענין של הנהגה ויש גדולים שלא נהגו כלל בדברים אלו (וכמעט לא שמענו על גדולים בציבור הליטאי שנוהגים בזה) ולעומתם כמעט כל האדמו"רים נהגו בזה. וכן הוא בט"ו שבט, ל"ג בעומר וכיו"ב ע"כ נראה שאין כאן קושיא מעיקרא.

בלשון רבים, עפ"י מה שהובא בגליון "מעדני אשר" (גליון שמ"ו פרשת מקץ-חנוכה תשע"א) שהביא להקשות בשם החיד"א (במחזיק ברכה או"ח בקונטרס אחרון סימן תר"ע אות ב') וכן הקשה בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' רפ"ב) וז"ל: יש להקשות: מה ראה הכהן הגדול לחתום על הפח וכי היה הדרך לחתום על פך השמן בבית המקדש?

ובתרוץ ד' הביא מאת האמרי אמת מגור זצ"ל, וז"ל: עוד קודם זמן החשמונאים מילא הכהן גדול את הפך בשלשה לוגין וחצי ולא התמלא וכך עשה שבעה פעמים עד שהתמלא ובגלל שקרה לו כזה נס עם הכד הזה, חתם על הפך השמן לסימן, עכ"ל.

ועפ"י זה עלה ברעיוני לתרץ מה הוא שאמר הפייט "ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים", ומהו קנקנים בלשון רבים, והכוונה בזה דאותה כמות שהיה צריך הכהן גדול למלא בפכים אחרים נותר הוא מהם וניתן באותו כד והיה בו כמות של שמונה ימים דכל פעם מילא עוד ג' וחצי לוגין ולא הפסיק למלא עד שבעה פעמים נוספות, ועל כן מה שנותר בקנקנים האחרים ונוסף באותו קנקן ע"י כך נעשה נס לשושנים שדלק שמונה ימים, ועפ"י זה מובן מהו ו"מנותר קנקנים", בלשון רבים להורות שבאותו קנקן היה כמות של שמונה קנקנים, ע"כ.

בגליון מס' 22 (פרשת מקץ), הובא מדרש מעשה חנוכה דבני ישראל חזרו על נשותיהן בלא טבילה, ע"כ. הנה מדרש זה נדפס בספר "שמן למאור" להגר"י רצאבי לפני כשלושים שנה, אך אח"כ העירוהו כמה חכמים ובראשם הגאון בעל שבט הלוי והורוהו להשמיטו דהוא נראה מוזר מאוד.

בענין הדלקה לרבמבעה"נ בר"ח טבת, חשבתי בס"ד כיון שחודשים טבת שבט הם שייכים לעשו ע"כ בתחילתם מזכירים זכותו וכמ"ש שם הר"א רז נר"ו דהתנא ר"מ מבטל הקליפה של כלבים – בני אדום.

בענין לימוד התורה בחנוכה וביטול הישיבות – הובא שם דברי השלה"ק שצווח, ע"כ. וראה פלא אשר האסון של שריפת הכרמל עם מ"ג"ה הנשרפים רח"ל ולתקפ"ץ – החל ביום שעזבו הבחורים את הישיבות וביום ב' שאח"כ חזרו לתלמודם – ככתה האש הגדולה – ונורא!

מה שכתב הרב כפיר ברוך מבורך דדון נר"ו בענין מנהג הסביבון – הדברים מפליאים ומועניינים, ואשמח לדעת מקורם. ואגב יש ללמוד מכאן עד כמה יש לנו בני הספרדים לשמור על מנהגי הקדושים דהלא מנהג הסביבון מקורו מן הגויים כמ"ש הר' הנ"ל – וגם האותיות הכתובות עליו – יסודם במילים גרמניות כנ"ל ואעפ"כ כמה קולמוסים נשתברו ברמזים ורזי דרזין בסוד ורמז הסביבון ומעלתו וכו'... ואנו אשר מנהגינו ונוסח תפילתנו וכו' וכו' יסודם בהררי קודש ומקורם הורתם ולידתם בקדושה וטהרה – איך לא נבוש לזונחם ולהשליכם מאחרי גוינו בזלזול בוטה ובלא שימת לב, והדברים אמורים גם לאותם אשר מתחנכים באוירה אחרת – שידעו להעריך את מורשתם מורשתנו, ודי בזה.

בגליון 23 (ויגש), בענין ספר דרך ישרה המובא בעמ' 7 בהערה, המדובר הוא בספר דרך ישרה להרב ראובן ב"ר אברהם שהוא ספר מוסרי הלכתי עם סגולות ותפילות ושם הוא מופיע בעמ' רפ"ז (הוצאת שובי נפשי ירושלים תשנ"ח).

בענין תיקון יוחנן כה"ג ע"י החשמונאים, לכאורה ע"פ סדר הדורות א"א לומר כן, דיוחנן כה"ג שנעשה צדוקי היה בנו של שמעון המכבי, וגם חז"ל נחלקו בגמ' (ברכות כט ע"א) האם ינאי המלך הוא יוחנן א"ל, וינאי היה בסוף תקופת החשמונאים, וצ"ע.

ובענין מה שכתב להקשות מהו ומנותר קנקנים – לשון רבים הלא היה רק אחד, אך קושיא מעיקרא ליתא! דכוונת הפייט "ומנותר" – הנשאר, מה"קנקנים" שנטמאו בו נעשה נס לשושנים, וז"ב.

בברכה

א. רז, ביתר עילית

נה. א"ה ריחמ"א, ולצערנו כי רב שמענו שבשבת האחרון פרשת ויחי יעקב תשע"א, נפטר כבאי נוסף מעפולה ושמו דני בן בת שבע חייט, ועלה מספר הנשרפים ל-מ"ד, ואמרו שהוא כמנין נרות חנוכה עם השמישים, רח"ל לתקפ"ץ, ויהי רצון שיהיה לע"נ נשמתם.

הרה"ג שרון שמעון סרוסי שלי ט"א עפולה

לכבוד ידידי ורעי הרה"ג חכם ונבון ריחמ"א שליט"א
ברשותו דמר אציין כמה הארות בנדונים שפורסמו ב"מרי"ח ניחוח"

א. בעניין שלא נכתב מסכת על דיני חנוכה (גיליון 21 פרשת וישב) נרמז הענין בדברי חיים (שם) וז"ל: והנה בחנוכה מבואר דהמצוה היא מצוה שמעית ואינו אפילו בכתב ולא במשנה רק בע"פ וכו' עכ"ל.

וראיתי עוד בספה"ק עבודת ישראל ברמזי חנוכה בפרשת וישב וז"ל: כי עיקר הארת חנוכה הוא לכל מי שיש בכוחו להמשיך הקדושה מבחוץ וכו' ולכן אפשר מטעם זה לא נזכר פלפולי חנוכה במשניות הגם שיש בהן פלוגתת בית שמאי ובית הלל כי המשנה סוד פנימית העולמות ושם אין צורך כל כך, רק נזכר הפלפול בברייתא שהוא לשון חיצונית וכו' מרמז כי עיקר הבהירות לשלשל הקדושה להאיר מבחוץ עכ"ל.

ב. בעניין חג חנוכה לא יתבטל לעתיד לבוא (פרשת וישלח גיליון 20) שכן כתב המגיד מישרים ולא נודע מקורו, וראיתי בעטרת זקנים על השולחן ערוך סימן תרע"ו שהביא גם כן דרשת חז"ל הנ"ל שכל המועדות יהיו בטלים לעתיד לבוא חוץ מחנוכה ופורים, ובהגהות והערות מהדורת פריעדמאן כתבו בדיוק כדברך שהמקור היחיד לכך הוא המגיד מישרים וציינו להציץ אליעזר כמו שהזכרת.

בברכת התורה ולומדיה
שרון שמעון סרוסי ס"ט
עפולה

הרה"ג אליהו כהן שליט"א מח"ס "מעדני המלך" ג"ח

לכבוד הרה"ג הנכבד מזכה הרבים ר' רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א
נהניתי מאוד מגליונותיו הערוכים בטוב טעם ודעת, כה יוסיף ה' וכה יתן לו כח ואומץ להגדיל תורה ולכנס את כל מאמרו תחת קורת גג אחת בספר מכורך, אמן.
והנני כמצרך לחכמה כמה הערות, אשר כתבתי כחותה על הגחלים העוממות, לקובץ הנפלא שיצא בימי החנוכה.

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— רכא

מ"ש בעמ' 9 שיוחנן כה"ג הוא זה שנהפך לצדוקי, עי' ליד"נ הרה"ג ר' אלקנה אליאסי שליט"א, רב ומו"ץ בת"א בספרו החשוב דור דור ודורשיו ח"א (עמ' 609 ואילך) שהאריך בזה מאוד, והביא מערכה מול מערכה, ודעת ראשונים ואחרונים רבים דתרתיו הו, כיעו"ש ותר"ץ.

בברכת כל טוב
אליהו כהן
אשדוד

הרה"ג שלמה כהן שליט"א קרית ספר

נגה עלינו אור בהיר, מאיר ומזהיר, בצאת קונטרסו הנפלא "מרי"ח ניחוח", מלא במאמרים ופנינים יקרים, ועל כן נקדמה פניו בתודה בזמירות נריע לו.

וכדרכה של תורה אמרתי לשרטט בזה עוד כמה גרגירים בענין הסביבון. חדא, דהנה לאחרונה נתחדש גלידה חמה בצורת סביבון, ויש להסתפק הלכה למעשה אם מותר לאוכלו בשבת, ונראה שתלוי בסוגים, יש סוג שחרוט ע"ג נ' ג' ה' פ'. ויש סוג שלא חרוט. והנה ידוע מש"כ המשנ"ב ש"מ סקט"ו שאוכל שחקוק עליו אותיות מותר לאוכלו, והחזו"א סימן סא אוסר, אבל כאשר זה רק צורת אות או צורה, אז אף להחזו"א מותר, וראיתו מסוגיא בפסחים (לז ע"א), וכמבואר ע"פ הדגול מרבבה שם, וא"כ יוצא כדלהלן: גלידה שאין ע"ג כיתוב, לכו"ע מותר לאוכלו, וגלידה שיש ע"ג כיתוב, למשנ"ב מותר ולחזו"א אסור. וע"ע בשו"ת מהר"ש הלוי או"ח סימן כ"ו מה שהביא מהרוקח סימן רצ"ו שבחג השבועות נותנים לתינוקים עוגה שכתוב ע"ג א' ב' ג' והם אוכלים ביו"ט, וכן בספר טל אורות שפקפק בזה בעמוד שלז, ועיין אורחות רבינו (ח"א אות רמט) משכ"ב ואכמ"ל. ובברכי יוסף סימן ש"מ סק"ד כתב דמה שנהגו המקובלים לצייר דמות אותיות במצות של ליל הסדר, היו עושין כן מהמצות עצמן.

ועוד בעצם ענין סיבוב הסביבון בחנוכה שמעתי לבאר, שהרי הסביבון הוא על רגל אחת, ובעקרון אינו יכול לעמוד, ואין לו תקומה, אך רק ע"י תנועתו המסחררת הוא מצליח לעמוד, וזהו משום שהוא מסתובב במהירות ללא מעצור אז מצליח להחזיק מעמד, אבל עם הזמן עוצמת תנופת סיבוב נחלשת, עד שמפסיקה לגמרי, ואז נופל הסביבון, וזהו מצבו האמיתי, כיון שלשקר אין רגלים.

וחכמת יון נמי כך היא, שאין לה מחשבה פנימית ועמוקה במשמעות החיים, ורק ע"י דוק חיצוני היא עומדת, אבל לבסוף היא נופלת, וזהו עולם הזה עולם התנועה והשקר, ואין לו תקומה, וזה מלמדנו הסביבון לבחור בדרך התורה, לעצור ולחשוב בכל דבר ודבר מהו רצון השי"ת האמיתי, ואז נזכה לכל טוב בזה ובבא.

ויה"ר שיפוצו מעינותיכם חוצה ימה וקדמה צפונה ונגבה, ותרבו כבוד שמים בעולם.

שלמה כהן, קרית ספר

הרה"ג צבי שביט שליט"א

כמה הערות לגבי הפיוט "מעוז צור"

א. "רעות שבעה נפשי, ביגון כחי כלה". לגבי המילה "כלה", יש הגורסים כי ההגייה הנכונה היא "כלה", ואילו יש הגורסים כי ההגייה הנכונה היא "כלה". מהגרסה הראשונה ("כלה"), משתמע שה' הוא שכלה את כוחנו, אבל לא מסתבר שזוהי כוונת הפייטן, שכן הוא משבח את ה' על הטובות הרבות שגמל עמנו בכל הדורות (כפי שהוא אומר בבית הראשון: "לך נאה לשבח"). בנוסף, בהשוואה לחלק הראשון של המשפט: "רעות שבעה נפשי" (שבו לא מוזכר מי השביענו ברעות), מתאים יותר לומר בהמשך "כחי כלה" (בלי לציין מי כילה את כוחנו). מכיוון שכן, הגרסה השנייה ("כלה"), מסתברת יותר.

ב. בבית האחרון יש הגורסים: "כי ארכה (לנו) הישועה". (המילה "לנו" רשומה בסוגריים כיוון שיש המשמיטים אותה). משפט זה אינו מובן. בתחילת הבית הפייטן מבקש מה' שיחיש וימהר את הישועה ("וקרב קץ הישועה"), ומכאן שהישועה טרם הגיעה. כיצד איפוא ייתכן לומר "ארכה הישועה"?! לכן מסתברת יותר הגרסה "כי ארכה (לנו) השעה", כלומר: השעה מתארכת, "ואין קץ לימי הרעה" (ולכן אנו מבקשים מה' "קרב קץ הישועה").

ג. ושוב בבית האחרון – יש הגורסים "הקם (לנו) רועה שבעה". משפט זה חסר משמעות ומשובש מבחינה לשונית (שהרי "רועה" הוא לשון יחיד). ברור שהגרסה הנכונה היא "הקם (לנו) רועים שבעה". משפט זה מבוסס על הפסוק "הקמונו עליו שבעה רועים, ושמונה נסיכי אדם" (מזכר, ד'). (הערה: מי שמעוניין לדעת מיהם שבעת הרועים ושמונת נסיכי האדם, מוזמן לעיין במסכת סוכה דף נ"ב.).

ד. לסיום, הגיעה לידי תוספת לפיוט "מעוז צור", שחברה ע"י הרמ"א. התוספת מובאת בהמשך, אולם תחילה דברי הסבר שקיבלתי בצירוף לתוספת.

מחבר הפיוט, רבי מרדכי, לא כתב את הבית האחרון "חשוף זרוע", ואותו נהגו להוסיף בסוף, לפיוט זה המספר על גאולתינו מיד כל צרינו בעבר (מצרים, בבל, פרס, יוון), וכדי שיהיה שלם גם בגאולתנו העתידית מיד אדום – הוסיפוהו. אך הרמ"א הוסיף בית זה, כדי שנתפלל לא רק על אדום אלא גם על גאולתנו מישמעאל (חותנו).

[הבית הנוסף מובא בספר מקור חיים (לרבנו יאיר חיים בכרך, בעל הספר "חוות יאיר"), סימן תרע"ו]

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך — רכג

מעולם היית ישעי, כבודי ומרים ראשי

שמע נא קול שועי, מלכי א-ל-ה-י קדושי

העבר חטאי ופשעי, גם בגלות הרביעי

חזק ישראל, ותכניע ישמעאל, ומאדום תפדה נפשי.

יהי רצון שאכן נזכה בקרוב ממש לראות את "קץ הישועה" וכן את "נקמת עבדיך מאומה הרשעה", ושנזכה לראות כיצד ה' "מחזק את ישראל, מכניע את ישמעאל ופודה את נפשנו מאדום". אמן!

צבי שביט (שטרן)

הרה"ג אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ שליט"א
ירושלים

לכבוד הרב רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א
שלום וברכה וכל טוב סלה,

אמרתי להוסיף על מאמרו הגדול שכתב בשנה שעברה בימי החנוכה על הפיוט "מעוז צור ישועתי".

למה מזכירים בזמר מעוז צור כל הגליות והניסים

זמר מעוז צור, מיוסד על ששה בתים, בית ראשון מיירי מחנוכת המזבח, בית שני גלות ויציאת מצרים, בית שלישי גלות נבוכדנצר ובניית בית שני, בית רביעי גזירת ומפלת המן. בית חמישי מלחמת היונים ונס חנוכה. בית ששי בקשה לצאת מגלות האחרון.

והתבוננתי מה נשתנה נס חנוכה משאר הניסים, שלא מזכירים בחג המצות מניסים אחרים, רק בכללות מזכירים "שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילנו מידם", וכן בפורים לא מזכירים שאר הניסים, ורק בחנוכה מזכירים כל הצרות והנסים אחרי זה.

ולתרוצו אקדים דברי המדרש לקח טוב (בראשית ל"ב, י"ח-כ"א) "ויצו את הראשון" זה גלות ראשונה, "ויצו גם את השני" זו גלות שניה, "גם את השלישי" זה גלות רביעית, שהשכיחה את כל הגלויות, "כדבר הזה תדברון אל עשו" שמלכותו מושכת עד המשיח, "ואמרתם גם הנה עבדך יעקב אחרינו", זכותו בא אחרינו וכן לדורות הבאים, דכתיב (תהלים כ', ב') יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלקי יעקב.

וכן הוא במדרש שכל טוב (בראשית ל"ג, י"ז ד"ה ורבותינו) "ויצו את הראשון לאמר" דור בגלות בית ראשון, "גם את השני" זה דור מלכות מדי ופרס, "גם את השלישי" דור מלכות יון, "גם את כל ההולכים" זה דורות שבגלות אדומי, וכן הוא בבעל הטורים (שם) וז"ל: "ויצו את הראשון" ארבע פעמים "את" כנגד ד' מלכויות.

ובמדרש שכל טוב (בראשית ל"ב, י"ח) "גם את כל ההולכים אחרי העדרים לאמר" לומר לדורות, רמז למנהיגי הדורות בארבע מלכויות.

וכתב עוד (שם ל"ב, כ"א) ד' עדרים כתיב בענין (בפרשה ל"ב, י"ז) ויתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו - ורווח תשימו בין עדר ובין עדר) כנגד ד' מלכויות.

וכתב הבני יששכר (מאמרי חדשי כסלו טבת מאמר ב' ס"ק כ"ה) דגלות הראשון גלות מצרים, היה כדבר שרשי לכל הד' גלויות, מן הארבע מלכויות אשר הכבידו עולם על ישראל, ולכן בתחילת גלות מצרים, כאשר בא יעקב מצרימה, וראה שהוא גלות שרשרת לכל הארבע גלויות, הנה "את יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו" (בראשית מ"ו, כ"ח) היינו שיוורו הדרך לכל ישראל "גשנה" המה ראשי תיבות של הארבע מלכויות ג'ופני הוא מלכות מדי בימי המן, שרצו לאבד הגופים, ש'כל הוא מלכות יון, שרצו לבטל חכמת התורה, נ'פשי הוא מלכות בבל, שביטלו הקרבנות שהם תקנת הנפש, ה'כל היא מלכות הרביעית גלות אדום שהיא מנגדת לגוף ולנפש ולשכל. ולכל אלה עשה יעקב הכנה דרבה תיכף בהתחלת ביאתו למצרים (ע"כ תוכן דבריו).

היוצא מכל זה שיעקב אבינו דאג לישראל בכל הארבע גלויות שיהיו (חוץ מגלות מצרים).

ואיתא בקדושת לוי (דרושים לחנוכה ד"ה בכסלו) דחנוכה הוא נגד יעקב, ועל ידי יעקב הם הניסים כנודע, וכן הוא בשער יששכר (מאמרי חדשי כסלו טבת מאמר ימי אורה ס"ק ס"ט), והוסיף דחנוכה נגד יעקב שהוא תיקון "ותקע כף ירך יעקב" (בראשית ל"ב, כ"ו), כנודע בכוונות (וכן כתב שם ס"ק מ"א, ע').

ואיתא בילקוט ראובני (פרשת וישלח ס"ק ע"א) בשם שפתי כהן (שם ל"ב, כ"ה, ד"ה ויותר) על הפסוק (בראשית ל"ב, כ"ה) ויותר יעקב לבדו, ואמרו חז"ל (חולין דף צ"א ע"א) שנשתייר על פכין קטנים (הובא ברש"י בחומש שם), מאין בא לו זה הכד, רק כשיעקב הניח האבנים תחת מראשותיו, והשכים בבוקר ומצא אבן, ונתבצר לו הכד של שמן ויצוק על ראשו, וחזר הכד ונתמלאה, אז ידע יעקב שהוא מזומן לגבוה - וזהו השמן שנמשחו ממנו המשכן וכל כליו והמזבח (שמות מ', ט'-י"א), אהרן ובניו (שם מ', י"ג-ט"ו) וכל המלכים (שמואל א' י', א'. שם ט"ז, י"ב-י"ג), ועדיין כולו קיימת - והוא כד השמן של צרפתית, שאמר לה אליהו כד השמן לא תכלה (מלכים א' י"ז, י"ד), והוא השמן של אשת עובדיה הנביא (מלכים ב' ד', א'-ב', ז'). וכשראה יעקב כך, שכל הניסים עתיד להיות בו, סיכן את עצמו והביאו.

ובשו"ת שואל ומשיב (מהדורא קמא חלק ג' סימן מ"ב) כתב בשם שפתי כהן על התורה, דבימי חשמונאים מצאו השמן המשחה (הובא בקול אמונים קובץ ב' כסלו טבת תשמ"ה, ליל ג' דחנוכה).

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך — רכה

היוצא מדברי השפתי כהן, שיעקב סיכן את עצמו על פך השמן, בשביל נס חנוכה שיהיה לישראל.

לכן כיון שחנוכה הוא נגד יעקב כדברי הקדושת לוי, והוא דאג לפך השמן שידליקו המנורה, לכן ביום טוב שלו, מזכירים כל הנסים משאר הגלויות, כיון שהוא כבר דאג גם על כל הגלויות, כנזכר לעיל (בשם חז"ל, ובני יששכר).

בברכת חנוכה שמח
אלחנן יעקב דוד הכהן רבינוביץ

הרה"ג ליאור יוסף עצמון שליט"א
עורך ומחבר הגליון הנפלא פניני "עין חמד"

לכבוד מערכת "מרי"ח ניחוח" שלום וברכה וכט"ס!

דין המתארח בבית מלון לענין ברכת נרות חנוכה

אדם המגיע לבית-מלון הוא ואשתו ואין איש מדליק עליהם בבית, כמובן שאינו יכול להדליק במרפסת או בחדר המלון. האם ידליק בברכה או שדינו מתארח אצל אכסנאי? הדעות חלוקות בנידון לגבי הברכה (וייתכן כמובן שנאמר שסב"ל דרבנן). מה דעתכם?

רמזים לחנוכה

כידוע, רצו היוונים לבטל חודש, מילה, שבת- ר"ת חמש- או בהיפוך אותיות משח- מושחים בשמן ולכן חנוכה 8 ימים: כנגד 8 ימים של ימי המילה. תמיד יוצא ראש חודש בימי החנוכה (כיוון שמ-כ"ה למשך 8 ימים חייב לצאת ר"ח). וחייב לצאת ב-8 ימים לפחות שבת אחת כנגד מה שרצו לבטל היוונים.

נ. א"ה ריחמ"א, עיין בספר "כי בא מועד" על הלכות חנוכה להרה"ג בנימין חותה שליט"א, מש"כ בעמוד ע"ד אות יא, וז"ל: המתארח בבית מלון, כיון שמשלם עבור שהייתו שם נעשה חדרו כקנוי לו ומדליק שם בברכה, אבל אם בעל המלון דר שם ואוכל יחד עם האורחים יש לאורח דין אכסנאי. (ספר חובת הדר הלכות חנוכה פ"ב הערה לט). ואם בעלי המלון לא מסכימים להדליק בפתח, אסור להדליק בפתח, ואם הדליק שם ברכתו לבטלה, ויחפש להדליק במקום אחר, עכ"ל. (הגרי"ש הובא באשרי האיש עמ' רסג).

ולפי כל הנ"ל, אם בעל המלון לא דר שם יברך מכיון ששכירות החדר עושה את החדר לשלו וממילא יש לו חובה לברך, אך אם דר שם בעל המלון ואוכל עם האורחים, לא יברך על הדלקת נרות חנוכה.

רכו — מריח ניחוח

ולכן חנו-כ"ה אם נספור את המלה ה-25 מבראשית יצא "אור" (כ"ה כנגד השכינה הקדושה כידוע) ואור זרוע לצדיק, זרוע- עוזר. ואין צדיק אלא יוסף הצדיק. והאור עזר ליוסף הצדיק בגין עלילתה של אשת פוטיפר (זליכה). ועוד יש רבות להרחיב בנושא האור.

חג שמח,
ליאור

הרה"ג אברהם יצחק וינברג שליט"א

לרבי ומורי ידידי ורעי אשר דברי תורתו מפכים בליבי ואשר זכות התורה הקדושה עומדת לימינו ועל מפתנו כנר החנוכה וכמזוזה.
הנני שולח את אשר האיר ה' את עיני בקריאתי את דברי כת"ר בגיליון המאיר עיניים.
אם כבודו מוצא לנכון שדברים אלה ראויים יוכל לפרסמם על מנת לזכות את הרבים.

חנוכה ורמזיה בפרשת נח

פרשת בראשית מסתיימת במילים "ונח מצא חן בעיני ה'". מהו החן שאותו מצא נח? ומדוע דווקא נאמר בעיני ה'? ולא לפני ה' למשל?

ונלענ"ד שסודה של פרשת נח הוא רמז לחג החנוכה. שכן אותיות נח הן שתי האותיות הראשונות של חנוכה. וכן המילה ח"ן. וברמז – מצא חן – מצא ח' נרות. והם נרות החנוכה. ואם נשים לב הרי שיש רמז בתיבה עצמה שנאמר "צהר תעשה לתיבה ופתח התיבה בצידה תשים". והרי ידוע כי הדלקת נר החנוכה מתבצעת או בחלון או לצד הפתח שמזוזה מימין ונר חנוכה משמאל. ואם תרצה אמור שמועד פרשת נח הוא כ 8 שבועות לפני שבת חנוכה. שאחריה יש כידוע עוד 8 שבועות של שובבי"ם ת"ת. ועוד כידוע כששלח נח את היונה היא חזרה לאחר 7 ימים שהוא היום ששלח נח ועוד 7 ימים סה"כ שמונת ימי החנוכה. ועוד חזרה היונה לעת ערב וידוע שמועד הדלקת נר החנוכה היא לעת ערב. ועוד שחזרה עם עלה זית טרף בפיה שהוא רמז לשמן עימו מדליקים את הנרות. ועוד שרש"י כותב על המבול: "את הארץ עם הארץ, שאף שלושה טפחים של עומק המחרישה נימוחו וניטשטשו". ומצוין שהכהן הגדול החביא את כד השמן החתום בעומק של שלושה טפחים על מנת שהמחרשה שבה חרשו הגויים את הר הבית לא תטמא את הכד. ומדוע זכינו לרמזים אלו דווקא בפרשת נח? נעלנ"ד שזוהי הפרשה הראשונה שלאחר כל החגים והתוספת של אור החגים (בשבוע פרשה זו כבר עפ"י רוב מקובל להגיד תחנון וכן תעניות בה"ב מתחילות בשבוע לאחר מכן), והוא כבר מרמז לראות ולשאוף למועד הבא למועד האור שהוא חג החנוכה הבעל"ט. והגם שהתקופה היא תקופה נטולת פרצוף הזמנים והיא רק פרצוף הימים יש להישען על האור שקיבלנו בחגים ולשאוף לאור שיגיע, כי הכל רצף אחד ובכל חג יש מעט תזכורת ואור משאר חגי השנה. ועל כן נאמר נח מצא חן בעיני ה' – דווקא חג החנוכה הוא חג האור והוא התיקון לעיניים ולכן מצא חן בעיני ה'. שזהו להפיץ את האור מתוך תיבה אחת

המטלטלת במימי המבול הגועשים והסוערים, והיכולת של כל אדם היא להפיץ את האור כינה היוצאת מתיבות התורה המרמזת לכנסת ישראל והן לתפילין. שברגע שמפיצים את האור הרי מגשימים את מטרת בואנו לעולם¹. ויה"ר שתיבות התורה הקדושה והאור היוצא מהן יפוצו החוצה בבחינת "יפוצו מעינותיך חוצה" ונזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

מהמצפה לישועה,
אברהם יצחק וינברג

נז. א"ה ריחמ"א: פשוט מדהים אין מילים בפי ליופי הדברים. ונראה שיש עוד להוסיף בענין שדווקא בפרשת נח מופיע ענין חנוכה וכמו שרמז כת"ר כי בפרשה זו כתוב על אומת יון שגזרו על עם ישראל את הגזירות בימי חנוכה, כמו שכתוב בהמשך הפרשה "בני יפת גומר ומגוג ומדי ויון ותובל ומשך ותירס" וכו'.

ועוד דהנה בפרשת נח כתיב "ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס", ומשמעותו לענין חנוכה שגם בימי החנוכה נשחתה הארץ מבחינה רוחנית.

והנה יש לרמוז בשלשת בני נח למה שמופיע במצות חנוכה שמזוזה מימין ונר חנוכה משמאל ואדם מצויץ בציצית ועליו נאמר החוט המשולש לא במהרה ינתק, והנה מזוזה מימין הוא כנגד שם שכמו שנשים לב הוא מצד ימין לפי סדר הכתיבה, ונר חנוכה משמאל הוא כנגד יפת שלפי סדר הכתיבה הוא משמאל הוא כנגד אומת יון שיצאו מיפת, ומצות ציצית באמצע כנגד חם שגם הוא באמצע והרמז בזה הוא שחם מורה על חמימות במצוות, ועוד שחם הוא הכי מתאים למצות ציצית שלמרות שחם לאדם הוא מקיים את מצוות ציצית ולא מוותר עליה.

עולה בדעתי שחמ"ס הוא נוטריקון של ח'נוכה מ'דברי ס'ופרים או ח'נוכה מ'צות ס'ופרים, והיינו שחנוכה היא מדרבנן ולא מן התורה אבל יש לה שורש מן התורה.

ועוד "וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ", עלה ברעיוני שנשחתה הוא נוטריקון של נ' ש'ל ח'נוכה ת'קנו ה'חכמים. והוא תיקון למה שהשחיתו בימי החנוכה כנגד זה בא הדלקת נרות חנוכה, והיינו שהיוונים השחיתו בבית המקדש ולא יכלו להדליק את נרות החנוכה ובאו המכבים ונצחו וטהרו את המקדש והדליקו את נרות חנוכה בזכות זה.

ועוד יש לומר שגם מה שכתוב בענין בניית התיבה "וכפרת אותה מבית ומחוץ בכפר", והנה בפשטות לכפר הוא לצפות, אך יש כאן גם רמז לענין החנוכה שהתפשטה כפירה הן מצד היוונים והן מצד המתיוונים, וגם היוונים אמרו לישראל כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק ונחלה באלהי ישראל, שמשמעות כפירה בה' ר"ל.

ועוד יש לרמוז במה שהביא נח לתיבה את החיות 7 מן הטהורות 21 מן הטמאות רמז לכמות המועטת שנצחה את המרובה, כי ידוע שהבהמות הטהורות הם פחות מהבהמות הטמאות ומן הבהמות הטהורות הביאו 7 והיינו המועטים בכמות הכללית נצחו את הכמות המרובה והביאו מן הטמאות רק 2 מכל סוג. וגם יש לרמוז בזה דבר נוסף והוא רק רמז בעלמא שהלכה כבית הלל שהולך ומוסיף כל יום נר נוסף, ממה שכתוב "ויגברו המים" והיינו שהמים הלכו והתווספו וכשיטת בית הלל של מוסיף והולך והוא רק רמז בעלמא.

הנה אורך התיבה הוא שלש מאות אורך, חמישים רוחב, וקומה שלושים, והרמז בזה לימי החנוכה שאם נקח את האות הראשונה של שלש מאות הוא ש' והאות הראשונה של חמישים הוא ח' ושל שלשים הוא ש', והרמז שש' ראשונה הוא שמונה היינו שמונה נרות חנוכה, ח' הוא ח' ימים, ושמונה נוסף הוא שמאל והיינו שמדליקים את החנוכיה משמאל לימין.

הרה"ג אברהם יצחק וינברג שליט"א

לרבי ומורי ידידי ורעי הרה"ג רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א
יישר כח עצום לעלונוך המזהיר ולחידושים העצומים.

עוד ברמז של פרשת נח בענין החנוכה, ניתן לראות ברמז את המילה יונה שיש בה
אותיות י-ו-יגה.

ומהפסוק מאשר שמנה לחמו - ניתן לדרוש את המילה שמנה כשמונה ברמז לשמונת
ימי חג החנוכה שהשמן נלקח משטחו של שבט אשר.

מהמצפה לישועה,
אברהם יצחק וינברג

ועוד יש לרמז בפסוק "ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התיבה מפני מי המבול", וכתב רש"י
בד"ה נח ובניו - האנשים לבד והנשים לבד וכו' עיי"ש. והנה הקשר לענין חנוכה הוא שיש חילוק בין
אנשים לנשים בימי חנוכה, שנשים אסורות במלאכה בעת שהנרות דולקות, וזהו אנשים לבד, ונשים לבד
והיינו שחלוק דין האנשים מן הנשים, שנשים אסורות בעשיית מלאכה וגברים מותרים. ואולי עוד יש
להוסיף בזה עוד ענין ותן לחכם ויחכם עוד.

והוסיף ידידי היקר הרה"ג אברהם יצחק וינברג שליט"א, וז"ל: לידידי ורעי כאח לי הרה"ג אשר דברין
מאירים ומזהירים כאור הרקיע, דברין המתוקים מדבש הולידו גם אצל עבדך פרי נוסף, נח מצא חן בעיני
יקוק - בגימטריא יקוק הוא כ"ו וגם כ"ה עם הכולל הוא כ"ו. וחיבר נח במציאת חינו בעיני ה' עם כ"ה
וקבל חנ-כ"ה.

ועוד שהתורה הקדושה הוסיפה בדיוק עוד שמונה אותיות של טהרה: "א ש ר א י נ ה" והם ברמז
שמונת ימי הטהרה של חנוכה וחנוכת המקדש. ואם תרצה אפשר להוסיף ברמז את המילה "אשר" מדוע
לא כתבה התורה "שלא טהורה" או אפילו "שאיננה"? ונלענ"ד שיש כאן רמז לשבט אשר כידוע "מאשר
שמנה לחמו" שנלקחו הזיתים לכתישת השמן לשאר שמונת ימי החג מאזור שבט מנשה. וזהו הפסוק
שנקרא בזאת הברכה הקרויה בשמיני עצרת וכבר הזכרנו את הקשר שבין שמיני עצרת לחג החנוכה.
ואשמח אם כבודו יוכל לחבר את חידושו הנפלאים לאשר כתבתי ויצור רצף אחד של דברים המתוקים
מדבש. ישר כוחך ותזכה למצוות.

נח. א"ה ריחמ"א: ועוד יש להוסיף בס"ד שהנה כנסת ישראל נמשלה ליונה והיוונים נלחמו נגד עם ישראל
ויונ"ה הוא נוטריקון של יו"ן ה'רשעים.

הרה"ג יקותיאל זלמן פיש שליט"א

מח"ס "סוד החשמל" ה"ח

אשריכם ישראל איזה יהלומים מתחבאים בעלונים שלכם!

בענין מה שכתבתם על פרשת נח ורמזי חנוכה בפרשה אביא כאן מה שכתבתי בזה, עם ההוספת ממכם.

מצינו בזהר (תיקונים כח:) ומיד שעלה זית טרף בפיה שרה כ"ה על ישראל בכ"ה כסליו, וזה הוא חנכה חנ"ו כ"ה. רואים שהזוהר מקשר בין ה"עלה זית" שהיה בפי היונה ששבה לתיבת נח, לחנוכה. ומבואר לדברינו שאותו אור השמיני שהאיר לנח בתיבה והציל אותו, הציל את החשמונאים, והביא את נס חנוכה. וכן מובא בקונטרס 'מרי"ח ניחוח' בשם הרה"ג ר' אברהם יצחק וינברג שליט"א שרואים קשר בין פרשת נח שקורין שמונה שבועות לפני חנוכה, עם חנוכה. הכתוב (בראשית ו, ח) "ונח מצא חן בעיני הוי"ה" מרמז על חנכה שהיא אותיות חן כ"ה, או נח כ"ה, כי כ"ה עם הכולל בגימטריא שם הוי"ה. וכן "בעיני" מרמז על נרות חנוכה שמיועדים 'לראותם בלבד'. וכן הכתוב (שם טז) "צהר תעשה לתבה וגו' ופתח התבה בצדה תשים" מרמז על נרות חנוכה שמדליקים בחלון או בפתח. וכן היונה חזרה אל נח "לעת ערב" בזמן הדלקת נר חנוכה, עם "עלה זית טרף בפיה", המרמז על השמן זית של חנוכה. והוסיף הרה"ג ר' רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א שנח ציפה את התבה "מבית ומחוץ בכפר", להנצל מהכפירה של היונים. וכן יוון מוזכר בהמשך הפרשה (שם י, ב) "בני יפת גמר ומגוג ומדי ויון וגו' ובני יון אלישה ותרשיש כתים ודדנים".

וכן רואים קשר בין פרשת הסנה של משה שהיה גלגול נח, לחנכה, דכסלו בגימטריא סנה המסמל את היסוד, כדבארנו במאמר 'חשמל לולב'. וכן מובא בספר 'נפלאות מתורתך' (ערך כסליו) שהכתוב הנאמר על הסנה (שמות ג, ד) "וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו" ר"ת כסל"ו. וכן מצינו בפרשת הסנה רמז לשמן, דהכתוב (שם ש, ה) "של נעליך מעל" ר"ת שמ"ן. וכן סנה אותיות הנס ומרמז על הנס של חנכה. נראה לבאר דאותו אור שירד בסנה לגאל את ישראל ממצרים, היה אור מהשמיני כמו האור של חנכה, כדבארנו במאמרי חנכה שמשה היה בן "שמונים שנה", ובא בכח האז המסמל את השמיני, כמו שכתוב (שמות ה, כג) "ומאז באתי אל פרעה". וכשם שבמצרים האור ירד לעמקי החשך, לבחינת סנה, לגאל את ישראל, כך בחנכה אור השמיני ירד מתחת לעשרה טפחים, לעמקי החשך של יון, לגאל את ישראל. וכן מצינו בפרשת הסנה (שמות ג, יד) "ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם". ושם אהי"ה מסמל את השמיני. ואאמו"ר הוסיף שבסנה היתה אש שלא כלתה את הסנה וזו באותה בחינה של חנכה שהאש לא כלתה את השמן, דאש רוחנית אינה מכלה.

בברכת התורה

יקותיאל זלמן פיש

ירושלים

ריחמ"א ס"ט

עורך ומחבר "מרי"ח ניחוח"

לכבוד ידידי היקר והנעלה לשם ותהלה הרה"ג אשר שוורץ שליט"א שלו' וברכה וכת"ס!
אחדשכתה"ט כנאה וכיאה!

בענין מה שהקשתם בגליון "מעדני אשר" גליון ת"ם (וישב - חנוכה), מדוע לא חששו חכמים לקנאה מאומות העולם בחנוכה כמו שחששו בפורים.

י"ל בס"ד, דהנה בפורים בקשה אסתר "כתבוני לדורות", ובדבר שכתוב בו קלונם של הגויים יש חשש מפני אומות העולם, משא"כ חנוכה בזה אין חשש מכיון שלא בקש אף אחד כתבוני לדורות, וע"כ אין בזה חשש של קנאה מצד האומות, כי לא נכתב קלונם באיזה ספר.

בברכת התורה ולומדיה
רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא
מח"ס "מרי"ח ניחוח" עפולה

ריחמ"א ס"ט

עורך ומחבר גליון "מרי"ח ניחוח"

לכבוד הרה"ג מחבר הגליונות המופלאים "אשכול יוסף"
הרה"ג יוסף חי סימן טוב שליט"א
שלום וברכה וכת"ס,

שמחתי מאוד לקבל את הגליונות המופלאים של כבודו והתענגתי עליהם בשמחה גדולה ממש שלל רב, ואמרת אבוא גם אני ואוסיף ממה שחנני ה' יתברך לחדש ולתרץ בכמה ענינים שהתבררו בכמה גליונות וזה החלי בעזר צורי וגואלי:

א. בענין מה שהבאתם בגליון הנפלא "מעייני התורה" (אשכול יוסף, מספר 16) מעשה של חנה בת מתתיהו שנגזר עליה שתבעל תחילה להגמון וע"י ובזכותה נעשה הנס, שאמרה לאחיה ודודיה המשל מאחי דינה שמעון לוי דווקא. הנה יש להוסיף שאמרה המשל משמעון ולוי אחי דינה בדווקא, דהנה שמעון בן מתתיהו היה גלגול של שמעון בן יעקב וכמובא בגלגולי נשמות להרמ"ע מפאנו זיע"א שכתב בערך מ' אות [ב] וז"ל: מתתיהו בסוד יהודה בן יעקב, יהונתן בנו מסוד יהונתן בן שאול, שמעון בנו מסוד שמעון בן יעקב אבינו, עכ"ל.

ב. בענין מה שכתבתם שהפרי מגדים כותב שנהגו העניים בימי חנוכה לסבב על הפתחים והבאתם לזה כמה ביאורים נפלאים. כעת עלה ברעיוני דבר מחודש, דהנה מי שאין לו נר וגם לא מדליקים עליו בביתו, כשרואה נר חנוכה יברך ביום הראשון

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— רלא

שעשה ניסים ושהחיינו, והנה העני צריך להשכיר עצמו ולמכור כסותו בשביל נר חנוכה, אך דא עקא מה יעשה עני שגם בזה לא הצליח, על כן תקנו שיהיו העניים מסבבים על הפתחים ויראו נר חנוכה דולק ולכל הפחות יברכו על נר חנוכה שעשה ניסים ושהחיינו ביום הראשון ובשאר ימים רק שעשה ניסים.

בברכת התורה ולומדיה
שבת שלום וחנוכה שמח
רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא
מח"ס "מרי"ח ניחוח" עפולה

הרה"ג מרדכי אלמקיים שליט"א מח"ס שו"ת "ויכתוב מרדכי"

לכבוד ידידי היקר ריחמ"א שליט"א
שלום וברכה וכט"ס,

הייתי היום אצל מורי ורבי הגה"צ רבי ראובן דרעי שליט"א ושאלתי אותו על מה שכב' שאלני אמש בענין המתארח אצל אביו וכיו"ב ולא מדליק את הנרות, אם יכול לכיין את כוונות החנוכה למרות שהוא לא מדליק?

והשיבני כי יכול לכיין את הכוונות הקשורות לנרות תוך כדי שאביו מברך (ואם לא הספיק תוך כדי יכול להמשיך לכיין אח"כ).

בברכה נאמנה וידידות נצח
מרדכי

הרה"ג שרון שמעון סרוסי שליט"א מח"ס חן השי"ס

לכבוד ידידי הרה"ג מזכה הרבים ומאיר לארץ ולדלים
ריחמ"א שליט"א

ראשית כל רצוני להודות לך על גיליוני מרי"ח ניחוח האחרונים שמסרתם לידי, נהניתי מאוד לקרוא ושכמ"ה. ואציין כמה דברים שדוברו בנושא.

בענין מאמרו של הרב כפיר ברוך מבורך דדון (פ' וישב) בגנות משחקי הקלפים בחנוכה, יש לציין שהיו צדיקים שמשחקין בקלפים או סביבונים בחנוכה ועושים מעשה נערות. והטעם לזה ע' בספה"ק "לקוטי הלכות" לגאון עוזנו מוהרנ"ת זצ"ל (הלכות חנוכה הלכה א') שכל ענין חנוכה הוא להיות מוסיף והולך כב"ה, ורבינו ז"ל (בתורה כה) גמר אומר

רלב — מריח ניחוח

שא"א להיות עליה מבלי ירידה, ע"כ נהגו צדיקים לעשות מעשה קטנות שזהו בחי' ירידה, כדי לזכות לעליה הרוחנית של חנוכה. מ"מ זהו עבודה של צדיקים ולא של אנשים פשוטים כמונו וד"ל.

בברכה רבה
ידידך הצב"י
שרון שמעון סרוסי

הרה"ג אברהם מייזעלס שליט"א
מח"ס "מטבע שטבעו חכמים" ועוש"ס
מאנטריאל קאנאדא

שלום וברכה לכבוד הרב שליט"א, שמחתי לראות באוצרו רב התוכן ברחבת ידיים על דבר שמונת ימי חנוכה ושמחה, ע"כ חשבתי כיהודא ועוד לקרא לצרף בזה דבר נאה ומתקבל מה שכתבתי במטבע של אברהם מאמר כ"ו בענין זה, כי שורש התיבה 'חנוכה' נזכר בתנ"ך סך הכל שמונה פעמים, ז"פ חנוכת המזבח ופעם אחת הלשון לעשות חנוכה ושמחה, והוא רמז נאה לשמונת ימי חנוכה. ואף גם זאת כי בזה הלשון חנוכה ושמחה אפשר להסמיך כמקור ללשון הרמב"ם שקורא החג ימי שמחה והלל. ועוד לפלא בתורה כי הנס של חנוכה היה בשנת ג"א תרכ"ב, ובמנין הפסוקים מסוף התורה למפרע במספר ג"א תרכ"ב אה"כ ועשית מנורת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה. גם כידוע נזכר חנוכה בתורה בפסוק סלח נא לעון העם ה'זה כ'גודל ח'סדך ו'כאשר נ'שאת ר"ת חנוכה, ובזה מרומז שהגמר החותם הוא בחנוכה. והן עתה אם תעשה חשבון של כל הפסוק סלח נא וגו' עם הפסוק שלאחריו ויאמר ה' סלחתי כדברך תמצא לפלא שהם בגימט' ג"א תרכ"ב כמנין השנה שבה נעשה הנס.

בברכת גמח"ט ושנת גאולה וישועה, ידידו אהובו מריחוק מקום בקירוב לב, מוקירו
כערכו הרם ונשא

אברהם מייזעלס
מאנטריאל קאנאדא

הרה"ג אברהם הופמן שליט"א

בית שמש

לכבוד מערכת הגליון הנפלא "מרי"ח ניחוח"!

בענין מה שכתב אחד המשיבים בגליון של פרשת ויגש בסופו, כאילו להשוות את הסביבונים עם הקלפים, ומה זה מותר אף זה מותר.

הנה זה טעות גדול להשוות את שני דברים אלו, כי משחק הסביבונים בחנוכה, יסודתו בהררי קודש, עוד בעת אשר התחבאו מפחד היונים, כידוע לכל. ואח"כ נתקבל לדורות בכלל ישראל לשחק בו בימי החנוכה, וחרטו עליו את האותיות הקדושות נ' ג' ה' ש', אשר הם בגימטריא 'משיח', וכן בגימטריא 'הוי"ה מלך הוי"ה ימלוך', כדאיתא בספה"ק בני יששכר. ובו נהגו הצדיקים לסבב בחנוכה, ויש בזה סודות גדולים, ואפשר להמתיק על ידי זה את כל הדינים. ומבואר בספה"ק עוד הרבה טעמים בענין הסביבונים מה שדיברו הספה"ק שהנ"ל הביא בגליון העבר.

אולם חלילה וחלילה להשוות את זה אל המשחק הטמא של הקלפים, אשר הוא ביטול תורה, ואם משחק על כסף - הרי הוא פסול לעדות. ויש עליו צורות מהגויים וכו'. ובספה"ק הרבו לכתוב שלא לשחק בקלפים בימי החנוכה ח"ו.

וכן כתב ביסוד ושורש העבודה לזהר שלא לשחק בקלפים.

ומעתה יזהר כל בר דעת לסבב בימי החנוכה בסביבון, וישתדל לעיין בספה"ק מענייני הסביבון ורמזיו בקודש. ואף אם אינו משיג בסודותיו, מכל מקום יסבב בסיבון על דעת הצדיקים הקדושים שכן נהגו. ויכוון להפך את כל העניינים לטובה על כל ישראל.

ואם יש לו חבר שיש לו צרה ח"ו, יכוון שיתהפך הדין ויהיה לו רק רחמים וחסדים, ויתהפך ממחלה לרפואה וכו'.

ויכוון 'הוי"ה מלך הוי"ה מלך הוי"ה ימלוך' שזה הגימטריא של האותיות הקדושות נ' ג' ה' ש' החרוטות על הסביבון.

ויודה להשי"ת על הניסים הגדולים שעשה לעמו ישראל.

אך יזהר וישמר מאוד מאוד שלא לשחק ב'קלפים', אשר הם מלשון 'קליפות', כמו שהזכירו על זה בספה"ק.

ויהי רצון שבמהרה יבטלו כל הקליפות וכל ההסתרות, ונגלה כבוד ה', ונזכה לגאולה השלימה בקרוב.

בברכה

אברהם הופמן

הרה"ג אברהם וינברג שליט"א

לידידי ורעי רבי ומורי מזכה הרבים והגדול בתורה, יה"ר שישלח הקב"ה לך ולמשפחתך שפע ברכה והצלחה ופרנסה. והרי ידוע שפרנסתו של אדם תלויה באשתו היא נאוות ביתו, ונאוות ביתו רומזת על השונמית שזכותה עומדת ותעמוד לימין כבודו עד עולם אכ"ר. וכן ידוע שהשונמית תקנה את הנר הרמוז בשמו ובזכות זאת יושפע שפע רב בכל העולמות. והנה מה ששמעתי ומה שהאיר השי"ת את עיני ואם מוצא כבודו לנכון שיוכלו הדברים הללו לזכות את הרבים יוכל כבודו להפיצם והוספתי גם מה שאמרתי לפני זמן לכבודו.

א. אולי ניתן לרמוז על מה שנכתב בגליון מרי"ח ניחוח בשם הרב משאש בשם הרה"ג כפיר דדון ובשם הרה"ג אבוחצירא שהחשמונאים הם גלגול נח בכך שידוע שהחשמונאים באו לתקן ולנצח בשעתו את היונים ולרומם את מצבו הרוחני של עם ישראל, אבל כיוון שהם לא מזרע המלוכה לא נותר בהם. ומה שנותר הוא הנס שהתחולל ממסירות נפשם האצילית ורמוז ומנותר מקנקנים. והצד השווה שגם בנח נאמר איש צדיק תמים היה בדורותיו. דווקא לדורותיו כמו שהחשמונאים היו לדורם.

חנוכה – חנוך ה' זהו אולי רמז למט"ט שהוא ברמז חנוך, שמסייע בימי החנוכה להחזרת האות ה' לשם הו"י ואז ישרים האור ונקבל בס"ד את האור הגנוז בימים מופלאים אלה.

והנה כמה דברים נוספים שמצאתי מחג החנוכה:

ב. מדוע יש להדליק נרות חנוכה רק חצי שעה? והרי אם הוא פרסום נס הרי שנדליק יותר, ועוד שנוכל לקיים מצוה בהידור יותר זמן ואין כן הדבר? כי שמענו הידור בחנוכה, בשמן, בפתילות ובקנקנים אבל לא במשך זמן ההדלקה?

ועוד ניתן להוסיף הרי הנר והאור נועדו לשימוש האדם כמו בנר שבת ומדוע שלא נהדר במשך ההדלקה?

ונלענ"ד עפ"י מה שאמר הרב החלבן שליט"א בפרשת ויגש תשע"ג, ונראה כי הנרות של חנוכה הם בבחינת חלון שמדליקים בארץ ומשמעותם והשפעתם אינם כלל בעולם הזה אלא בעולמות נשגבים ושם השפעתם. ועל כן אעפ"י שיש נר ואור אסור להשתמש בו בשימוש של עולם הזה, אלא הוא צוהר לאור הגנוז הנמצא בעולמות הגבוהים, ושם יש כללים אחרים ולא ניתן להגדיל יותר מחלון זמן המוגדר על ידי חכמים שנקבע חצי שעה. ואולי כי לא ניתן לקבל ולפתוח צוהר עם אור כזה יותר מחצי שעה בכלים שלנו בעולם הזה.

ג. בענין שאלת הבית יוסף, יש מי שתירץ שהיות והיה כמות שמן המספיקה ליום אחד, הכהנים שמו פתילות דקות ע"מ שישפיק השמן לימים נוספים. ונעשה נס והדליקו נרות המנורה באור גדול כל הלילה, וכן בכל הלילות (חי' הרי"ם [אלטר מגור זצ"ל] עה"ת, חנוכה - נדפס אחרי פר' וישב, ד"ה על קושית (א), מהדורת מוסד הרי"ם ליון, ירושלים תשמז, עמ' ס אות כה; וע"ע בסמוך בשם הבית הלוי).

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך — רלה

עפ"ז ניתן להבין את הטעם שקבעו חכמים במצוה זו הידורים מיוחדים: מהדרין ומהדרין מן המהדרין, שכן הנס נעשה בשביל הידור) בית הלוי עה"ת, ורשא תרמד, לחנוכה, ד"ה שם והמהדרין מן המהדרין, כט.; ח' הרי"ם שם ד"ה מפני מה, אות כט; וע"ע שו"ת חכם צבי סי' פז, פנ"י שם, חכמת שלמה שם, אגרות הראי"ה שם, ועוד).

ונלענ"ד מה שראיתי שהפתיחות היו קטנות ולכן נדרש להן פחות שמן כדי לדלוך, ולכן התיקון לכך בימינו הוא הדלקת הנרות ברבים, כי המנורה דלקה בביהמ"ק והחנוכה פונה לרה"ר. ועוד אנו מהדרין בכך שמכניסים שמן שיספיק לזמן רב והאור צריך שיהא דולק באופן ברור ולא חלש וזהו התיקון לכך. וזהו גם מה שראיתי בעלון מרי"ח ניחוח של פרשת מקץ על שאלתו של הרה"ג כפיר דדון ותשובתו של כבודו שהמדליק והאור חלוש לא יוצא ידי חובת הדלקה.

ד. והנה מה ששמעתי מאת הרב ניסים פרץ זצ"ל: נס הוא נס בתוך נס. כי עם המילוי: נון סמך = שהוא נס. על כן לא יפחד אדם משום דבר שיקרה לו או ניסיונות כאלה ואחרים כי בתוכם ממש יראה ניסים אכ"ר (וגם כך שמו של הרב זצ"ל - ניסים).

ועוד שנשים ליבנו בענין חנוכה במסכת שבת דף צ"ז ע"א על נס בתוך נס של מטה אהרון שבלע מטותם. ועוד שיש שם ענין של הוצאה מרשויות של שבת ויש קשר ממש לחנוכה שכתוב בענין 10 טפחים ו-3 טפחים.

ה. והנה מה ששמעתי מיהודי שאינני יודע את שמו: וירא יעקב כי יש שב"ר במצרים – נסתלקה מיעקב השכינה לכן לא יכל לנבא. אבל זה היה הרמז שחזרה נבואתו ומשם הבין לאחר שהודיעו לו כי צדק והמילים שיצאו מפיו הנן מילות נבואה יש שב"ר – שם בן רחל אז החלה לחזור נבואתו כי מצא את יוסף.

עשה לו כתונת פסים = פוטיפר (או פרעה) סריס ישמעאלים מדינים, וזוהי נבואת יעקב שנתן לו את כתונת הפסים לרמוז על גלגוליו של יוסף.

על התפילין כתוב ידכ"ה ברמז – שפורים החל בי"ד ובחנוכה החל בכ"ה מניחים תפילין.

ו. ועוד בענין חנוכה שדרשו היונים "כתבו לכם על קרן השור", ונלענ"ד שכנגד זה בתהלים נאמר: "שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי", מאותה קרן השור שהיוונים רצו שתכתבו שאין לכם חלק באלוקי ישראל צמח הנר שהוא נר החנוכה והוא יביאנו לימות המשיח (וגם משיח – שמונת ימי חנוכה ועוד שבת מילה חודש כפי שדרשנו). ויש הכותבים בעל הניסים "לשכחם תורתך" ושוב ברמז חמש כ'. שה-כ' רומז לכ' אמות שהוא הגבול העליון של החנוכה.

ז. את נרות החנוכה יש להדליק ב"טפח הצמוד לפתח" הוא ברמז שם פ"ט, ואם תראה יש בהם אותם אותיות אם תחליף ת' ב ט'. ועוד שיש בהם רמז ל-פ"ח. ועוד שבכפל תקבל את השם שצריך לכוונו טפטפ וכו'.

ח. מה שאמר שמונין הנרות הוא פ"ח נשבר והוא ברמז שאותיות נח"ל שהם ראשי התיבות להדליק נר חנוכה והוא שם קדוש עולה בגימטריא פ"ח, והוא רמז לנס פך השמן ולפכים הקטנים שחזר יעקב עבורם.

ט. ידוע שמצווה מן המובחר להדליק בקנקני זהב כאמור ב"חסד לאברהם":

"דע כי בנרות צריך תנאים, הא' באיזה כלי ראוי לנר חנוכה, דע שט"ו מיני כלים ראויים להדלקה וכל הקודם מהם משובח משום זה אלי ואנוהו, הא' כלי זהב, ב' כלי כסף, ג' נחושת קלל דומה לזהב, ד' נחושת אדום, ה' של ברזל, ו' בדיל, ז' עופרת, ח' כלי אבנים, ט' כלי זכוכית, י' כלי עצים, י"א כלי חרס מצופה באבר, י"ב כלי חרס בלתי מצופה וצריך שיהיה חדש, י"ג קליפות רימון, י"ד קליפות אגוז הנדיי, ט"ו קליפות האלון, ואלו הקליפות צריך לעשותם כלי כמו לעשותם כף מאזנים או למוד בהם פלפלין וכיוצא, אבל קליפות בצלים וביצים וכיוצא אינם ראויים להדלקה. וכל הט"ו כלים הנזכרים שאינם יכולים לעמוד מאליו בלא סמיכה אינם ראויים לנר חנוכה".

ונלענ"ד מה שמדליקים בקנקני זהב הוא העולה בגימטריא י"ד וזהו סוד ה-י"ד שכבר הזכרנו גבי ברכת כהנים ועוד הרבה. ויש סוד מנותר מקנקנים, והרי צריך להיות ומנותר משמנים? ונלענ"ד שצבע השמן כצבע הזהוב ועל כן לא רואים את השמן, וזהו הסוד שבדבר הסמוי מן העין שולטת הברכה וכך נסתר הנס עצמו. וכן יש רמז למנורה שהיתה עשויה מזהב.

י. ואם תרצה אפשר לקשר לחלומי של יוסף שראה "שבע שיבולים עולות בקנה אחד" – רמז למנורה ושבעת הקנים, קנה וקנקן אותן אותיות.

ועוד בנוגע ליוסף: דמות דיוקנו של יעקב נגלתה ליוסף – והרי ידועה השאלה מדוע דווקא יוסף מסמל התגברות על היצר הרי פלטי בן ליש התמודד עם היצר שעה שעה יותר מיוסף הצדיק, שהגמרא במסכת סנהדרין (ט:) מספרת על פלטי בן ליש שנעץ חרב בינו לבין אשתו מיכל בת שאול.

ונלענ"ד שרצו לחדש כיוון שיוסף רצה לראות את דמות דיוקנו ועשה מעשים (מדיטציה יהודית, כפי שמקובל במדיטציה של רבי אברהם אבולעפיא) על מנת לראות את הדמות, וזוהי הסיבה שיוסף מוגדר כמענה להתגברות על היצר ולא כל הבאים אחריו אף שעברו לכאורה ניסיונות קשים מאלה.

ועוד בענין יוסף: יוסף תרם את שנותיו לדוד שלא יהא נפל, והרי דוד הוא גלגול יעקב, וזהו הרמז של בני יוסף ויעקב (הרב אברהם הכהן). ועוד שמשיח בן יוסף ומשיח בן דוד, ואזי במשיח בן דוד יש למעשה מיוסף ויש בכך רמזים גדולים.

יא. מה שרומז הרש"ש וכתוב בשעה"כ שחנוכה הוא בבחינת רגל – כי אולי חנוכה הוא בבחינת הוד שהוא כידוע רגל. וכן יש רמז כל יהודית שהיא רומזת על הוד.

יב. מה שנאמר אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות. הרי ידוע שעל פי ההלכה המקובלת ישים את הנר הראשון לימין החנוכה ובכל נר שמוסיף שם לשמאל ומדליק לכיוון ימין. ואם תשים את החנוכה ברשות הרבים ותציב שני אנשים אחד מול השני הרי ימינו של האחד הוא שמאלו של השני. וזהו מה שבא ללמד אל מול פני

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— רלז

המנוורה שהכל ענין של פרספקטיבה. וזהו גם בין מלעילא לתתא. ועוד שזהו הרמז שהאדם צריך להוציא את פנימיותו החוצה כמו השמן בנר וכמו החנוכה מתוך הבית חוצה.

ועוד שניתן להסביר את ברכת יעקב לאפרים ומנשה ושיכול הידים (שהם בענין השכל והחכמה וראה תרגום אונקלוס על אתר), ונלענ"ד וגם שמעתי זאת שיוסף שם את בניו לפני יעקב באופן שיוסף מול יעקב, ורצה יוסף להראות לאביו שהפנים את הלקח ויודע לראות את הדברים לא רק בעיניו אלא גם בעיני האחרים, ולכן שם יוסף את בניו לא בהתאם לימין ושמאל שלו אלא בהתאם לימין ולשמאל של יעקב. ויעקב שיכל את ידיו ורמז ליוסף שכשבאים לפני אדם אחר תציג את הצד הנכון שלך ולא לפי איך שאתה חושב שהאחר צריך לראות, שזהו אל מול פני המנוורה אל מול הפנים שהם פנימיותך תציג את הדברים ולא אל מול פניו של האחר.

בברכת התורה,
אברהם יצחק וינברג

הרה"ג אליהו כהן שליט"א מח"ס "מעדני המלך" ג"ח

לכבוד ידידי וחביבי, הגאון הנכבד, מזכה הרבים, ומרבה שבים,
מגדולי הענונים, כש"ת ר' רן חיים יוסף מסעוד אבוחצירא שליט"א

אחר מבוא החיים והשלום, הנני משרטט בזה כמה שיטין של הארות בקצר אמיץ על גליונו הנכבד "מרי"ח ניחוח" (וישב תשע"ג), מאשר עלה ברעיוני כחותה על הגחלים בההיא שעתא, ואחר עד עתה עקב עיסוקי בעיקר בשאלתו הנכבדה בהדלקת נרות חנוכה, אשר היתה עניינא דיומא, ומן שמיא זכו לי להיות כמה ימים כלוא בחדר המטות ל"א, ואסתייעא מילתא להעלות על הכתב את אלה הדברים.

ומאחר שבשבוע שעבר נשתרבב בטעות ופורסם המכתב אשר כתבתי לעצמי לפני חנוכה, ובאו בו גם הערות אשר אינן קשורות לגליון "מרי"ח ניחוח", שכתבתים לעצמי ע"מ לבדקן, הנני חוזר ושולח המכתב המעודכן אשר לא נשלח בטעות, ואבקש מכת"ר להשמיט את המכתב הקודם.

א. במ"ש ידידנו הנכבד הרה"ג כפיר דדון שליט"א בענין הקלפים, הנה בספרי הק' גדר שושנים (רס"י קצה) הערתי אגב אורחא אודות המשחק בקלפים, והבאתי מאשר כתבו אודותיהם בחריפות גדולי החסידות, וגם הוחרמו על ידי גאוני הספרדים לפני כארבע מאות שנה, ועוד, ולהיות שאין הדברים ערוכים כהוגן עדיין, אודה בכל לב לכל מי שיוכל להוסיף מילי מעלייתא בהני קארטין.

ב. אודות אשר שאל אם עדיף להדליק בימין החלון, עי' שו"ת מקדש ישראל הארפנס סי' מח. וכל ספר זה סובב הולך במאות תשובות על חנוכה, לא הניח זזית ופינה.

רלח — מריח ניחוח

ואם אמת היו עוד כמה הערות קצרות [גם בגליון ויגש], אך קצר המצע מהשתרע לאפס פנאי ועוד חזון למועד, ואחתום בברכה מרובה לכת"ר שימשיך להרבות תורה ולהאדירה, ויהי ה' עמו בכל דרכיו אשר יפנה, ונזכה שאורו של חג החנוכה ימשיך להאיר כל ימות השנה. אכ"ר.

בברכה מרובה
ע"ה אליהו כהן ס"ט

הרה"ג יקותיאל זלמן פיש שליט"א
מח"ס "סוד החשמל" ה"ח
ירושלים

שלום רב וכו'
הקונטרס לחנוכה נפלא יישר כח!

בענין מה שהבאתם על חנוכה שמכבס את הנשמה

שמעתי מהרה"ג ר' יהודה וינגוט שליט"א שחנוכה בגימטריא כובס, כמו שכתוב (תהלים נא, ד) "הרב כבסני מעוני". וכן מובא בספר 'דביר המצנע' הנה ידוע מפי ספרים דחנכה היא גמר חתימה של ימים נוראים העברו, וכל התפלות אשר לא נתקבלו בעוונותינו הרבים בימים הנוראים, אם עושה תשובה נתקבלו בחנכה. ורואים שחנכה הוא זמן תשובה. וכן בספר 'אמרי צבי' (קוז'קלוב) שהתשובה שקודם הגאלה תתחיל בחנכה. וכן שמעתי בשם הרה"ג ר' יצחק גינזבורג שליט"א שמהדרין מן המהדרין בגימטריא תשובה. וכן מובא בספר 'נפלאות מתורתך' (ערך שמיני) שהכתוב (ירמיה ג, יב) "שובה משבה ישראל נאם הוי"ה" ר"ת שמיני" לרמז שתשובה מקשרת לשמיני. והוסיף הרה"ג ר' יוסף סופר שליט"א שיום השמיני של חנכה שנקרא זא"ת חנוכה ר"ת הכתוב (תהילים כה, ו) "זכר רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה: חטאות נעורי ופשעי אל תזכר כחסדך זכר לי אתה למען טובך ה'". וכן מובא מרבי שלום מקאמינקא זצ"ל שהכתוב (במדבר יד, יט) "סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה" ר"ת חנכה. דבחנכה יש מחילת עוונות דרך י"ג מדות הרחמים.

חנוכה שמח וכו'
יקותיאל זלמן פיש
ירושלים

◆ קונטרס זדים ביד עוסקי תורתך ————— רלט

הרה"ג אליהו בר שלום שליט"א
דיין ומו"צ שכ' רמת שלמה בעיה"ק ירושת"ו
ראש בית ההוראה "משפטי החיים" בת ים

תודה רבה על שליחת הקונטרס זדים ביד עוסקי תורתך על חנוכה.

ומזל טוב לבת המצוה של הבת, יה"ר שתגדל הבת לתפארה ותזכה לחתן בן תורה
אמיתי.

חנוכה שמח
אליהו בר שלום

הרה"ג יוסף שלמה פרין שליט"א
מח"ס "אבן ישפה"

ב"ה וב"ש, שלמא רבא לקדם רומ"ע גבר בגוברין דפריש מהויית דאב"י ורבא דגבורות
ישמיע, בנש"ק או"ת מדבר בצדקה ורב להושיע, מקצת שבחו אמרי בפניו
למחצה לשליש ולרביע, יקר רוח וכביר מעש מעלי וצניע, הן מה יקר הלל שקורין מן
המשב"ח ולמעלה להודיע, כבוד שאר בשרנו ובן דודנו הנכבד ונעלה, אוהבן ואהובן
של ישראל, מפארי גולת אריאל, כקש"ת הגה"צ כמוהרי"ח מסעוד אביחצירא שליט"א.
שלומיה דמו"ר יסגא לעלמין, במוט"ב תלתא - חיי אריכי בני סמיכי ומזוני רויחי מן
קדמיה כיר"א.

אחדשה"ט, ראשית חכמה הן בזאת שלוחה ברכת א"א אדמו"ר עט"ר שליט"א - וכל
המשפחה הכבודה תחי' נחנו כולנו בני איש נחנו - לרגל השמחה השרויה
במעונו, יה"ר שיזכו לגדל כל צאצאיהם לתורה וליראה בדרך המסורה לנו מרבתינו
ואבותינו הקדושים להמשיך שושלת הזהב, מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא ורוב נחת
דקדושה אכ"ר.

תשואות ח"ח למעכת"ר נר"ו אהאי מתנתא דאורייתא דשדר לן - הספר הנפלא "זדים
ביד עוסקי תורתך", היו"ל לרגל השמחה, אשר בו חשף זרוע עוזו בתורה על
כל מכמניה, גליא לדריעה ונפיל נהורא בבי מדרשא רבה, איבעית אימא קרא, אב"א
גמרא, אב"א סברא ואב"א נהורא, ואורייתא קדישתא עיילא וכולהו אמרי צאנה וראנה
בנות ציון בציצים ופרחים שעשה לי צדיק, איישר כוחיה וחיליה.

רמ — מריח ניחוח

והנה כי כן יבורך גבר ירא ה', על כי עשה נפש להרב מר זקננו כמוהר"ר שלמה אבורמאד זי"ע בהדפסת הפיוט מתוך כתב היד, ובודאי שפתותיו הקדושות דובבות ומליץ עליכם יושר לפני כה"כ.

יהא רעוא דתרום רישיה אכולא כרכא ויפוצו מעיינותיו חוצה להגביר חיילים לתורה ולהאדירה בכרם בית ישראל, אכי"ר.

בברכה רבה ונאמנה ובאהבת עולם,
יוסף שלמה פרץ

הרה"ג משה פרץ שליט"א
מקסיקו

לכבוד ידידי כמוהר"ר ריח"מ אביחצירא נר"ו

מסכת חנוכה

בדבר מש"כ בקובץ מרי"ח ניחוח (גליון סח עמוד כ) בטעם שאין בש"ס מסכת חנוכה - עתה ראיתי להרב אשל אברהם בהקדמתו לפירושו למגילת תענית, שמגילת תענית היא מסכת חנוכה. ע"ש. ובפרקי מבוא למגילת תענית הוצאת עוז והדר (הערה ה) כתבו שמהר"י הלוי ליפשיץ בס' דרך אמונה (פרק א אות יג) כתב כמו כן שכל הבריות של התנאים בענין חנוכה הלא הם כתובים כבר במגילת תענית ושגורים בפי כל אדם, ורבי לא ראה צורך לשנותם בש"ס.

ובמש"כ שם שהוא משום החביבות הגדולה למצוה זו - גם אפשר ליישב שאלת המפרשים [ע"י בס' אוצר פסקי המועדים (מהדורת תשס"ז סימן קיז). ומה שכתב שם בשם ס' אור ההדלקה למהר"מ אזולאי ז"ל (סימן קכה), כן הוא גם בספרו עיון המועדים על חנוכה (סימן קכד)] מדוע ההידור במצות חנוכה הוא יותר משליש, ובבא קמא (ט ע"ב) איתא שהידור מצוה עד שליש. ולהנ"ל י"ל שמכיון שחביבה היא עד מאוד מהדירים בה יותר משליש.

ועי' בקו' עומקא דפרשה (חנוכה תשע"ב דף יז ע"ב) שכ' לבאר ענין החביבות שבנר חנוכה. **ובעיקר** השאלה, ע"ע בס' מועדים וזמנים ח"ב (סימן קלז הערה ג) ובס' כתר שם טוב ח"א (עמ' תקיז אות ג) ובס' סנסן ליאיר השלם (דף רצז ע"א). וראיתי בקו' מרי"ח ניחוח (גליון עא דף ו ע"ב) שציין בזה לשו"ת שואל ונשאל ח"ד (חאו"ח סימן לז). ואמ"א.

בברכה והוקרה רבה
משה פרץ

